

Л. П. Андрейчикова, М. Убайдуллаев, Н. А. Юсупова

АДДАГА

ЎЗБЕКИСТОН ҲАММАНДИЛИГИНИНГ ҚИСҚИҚАТНАС

ЎЗБЕКИСТОН ҲАММАНДИЛИГИНИНГ ҚИСҚИҚАТНАС

ЎЗБЕКИСТОН ҲАММАНДИЛИГИНИНГ ҚИСҚИҚАТНАС

ЎЗБЕКИСТОН ҲАММАНДИЛИГИНИНГ ҚИСҚИҚАТНАС

ЎЗБЕКИСТОН ҲАММАНДИЛИГИНИНГ ҚИСҚИҚАТНАС

ФРАНЦУЗ ТИЛИ ФОНЕТИКАСИ

ПЕДАГОГИКА ОЛИЙ ЎҚУВ ЙУРТЛАРИНИНГ ЧЕТ
ТИЛИ ФАКУЛЬТЕТЛАРИ ВА БЎЛИМЛАРИ
ТАЛАБАЛАРИ УЧУН

ЎЗБЕКИСТОН ОЛИЙ ВА МАХСУС ЎРТА ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ ТАСДИҚЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН ҲАММАНДИЛИГИНИНГ ҚИСҚИҚАТНАС

ЎЗБЕКИСТОН ҲАММАНДИЛИГИНИНГ ҚИСҚИҚАТНАС

Тошкент
Ўзбекистон 1992

Сам 1992 йили
24968 Самарқанд Ш.

44

A-656

НУТҚ АППАРАТИ

Товушнинг тембри, кучи ва баланглиги унинг физик хусусиятларини ташкил этади.

Артикуляция инсоннинг конкрет нутқ товушларини ҳосил қилади. Артикуляция жараёни уч ғазани: а/ нутқ органларини муайян ҳолатга қўйиш ёки экскурсия; б/ ушбу ҳолатни сақлаб туриш; в/ артикуляция органларининг ҳаракатга келиши ёки рекурсияни ўз ичига олади.

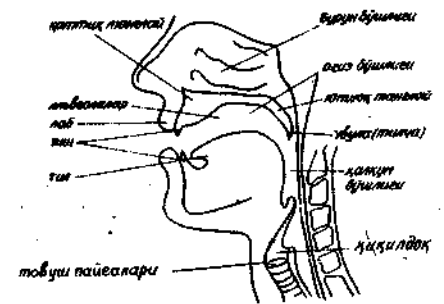
Нутқ аппарати системасида органларнинг уч гуруҳаси: нафас йўли органлари; товуш пайчалари; резонаторлик вазифасини бажарувчи бўғиз, оғиз ва бурун бўшлиқлари мавжуд.

Нафас йўли органлари ўпка, диафрагма, кўкрак қафаси ва нафас йўли ёки трахеялардан иборат бўлиб, бу органлар ҳаво манбаи ва ҳаво ўтказувчи восита хизматини утайди.

Маълумки, товуш /нутқ/ нафас чиқариш жараёнида ҳосил бўлади. Шундай экан нутқ жараёнида тўғри нафас олишни ва нафасни тўғри чиқаришни йўлга қўйиш муҳим аҳамиятга эгадир.

Нутқ жараёнида нафас олиш вақти иложи борича қисқа бўлиши ва нафас бурун бўшлиғи орқали олиниши керак.

НУТҚ ОРГАНЛАРИ

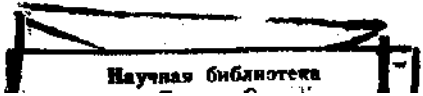
Тақризчи: В.И. Ленин номида Тошқанднинг катта ўқитувчиси С.С. Мусаев.
Махсус муҳаррир: филология фанлари номзоди А.У. Умаров

СССР Маориф вазирлиги тасдиқлаган программа асосида тузчи бўғиз, оғиз ва бурун бўшлиқлари мавжуд. Нафас йўли органлари ўпка, диафрагма, кўкрак қафаси ва нафас йўли ёки трахеялардан иборат бўлиб, бу органлар ҳаво манбаи ва ҳаво ўтказувчи восита хизматини утайди.

Қўлланмада француз тили фонетикасининг ўзига хос хусусиятларини талаффузи, француз тилининг унли, ундош ва бурун товушларини талаффузи қилишда дуч келинадиган қийинчиликларни бартараф қилиш усуллари, шундай экан нутқ жараёнида тўғри нафас олишни ва нафасни тўғри нутқ интонацияси ва услуби, урғу ва транскрипция ҳамдаги тўғри чиқаришни йўлга қўйиш муҳим аҳамиятга эгадир. Нутқ жараёнида нафас олиш вақти иложи борича қисқа бўлиши ва нафас бурун бўшлиғи орқали олиниши керак.

Қўлланмада товушдан ҳарфга, ҳарфдан товушга ўтиш жараёнлари, фонетик терминлар лугати ҳам илова қилинган. Утилган терминларни мустаҳкамлашга мўлжалланган лаборатория тошириқлари мўтақил ва ўқитувчи раҳбарлигида лабораторияда ишлагани назарда тутилди.

А 4602020104 - 200 иш. пИСЬМО - 91 © "Ўзбекистон" нашриёти
353/04-91

Актив нутқ органлари:

1. пастки жағ
2. лаблар
3. тил
4. тилча /кичик тил/
5. товуш пайчалари
6. нафас йули ёки трахея
7. юмшоқ танглай

Пассив нутқ органлари:

8. қаттиқ танглай
9. тишлар
10. юқори жағ
11. альвеолалар
резонаторлар:
12. оғиз бўшлиғи
13. бурун бўшлиғи
14. халқум бўшлиғи /фаринкс/
15. бўғиз бўшлиғи

НАФАС ОЛИШНИ ЙУЛГА ҚУЙИШ

Нафас олиш кўникмасини ҳосил қилиш учун ўнг кўлни қорин ва кўкрак бўшлиқлари чегарасига қўйиб нафас олинали ва чиқарилади. Бунда қўл диафрагма ҳаракатини сузиб туриши керак.

Нафас олиш кўникмаларини ҳосил қилишни енгилаштириш учун бу машқларни ўйда чалқанча ётган ҳолда бажариш мақсадга мувофиқдир. Нафас олишни тўғри йўлга қўйиш учун қуйидагиларни машқ қилишни тавсия этамиз:

Бу машқ ўйда бажарилади. Чалқанча ётиб нафас олинг. Диафрагма мускулларининг фақат тўғри нафас олишдагина рўй берадиган қисқарувини сезиш учун қафтингизни диафрагма устига қўйиб нафас олинг ва нафасни чиқаринг /ёлка ва умровлар кўтарилимаслиги шақлини кўриш /эрталабки нонуштадан олдин 3-4 марта бажарилади/.

I. Нафасни қўйидаги уч элементни ҳисобга олган ҳолда олиш:

- а/ диафрагманинг қисқаруви ва қорин деворининг тортилиши;
- б/ кўкрак қафаси /қўйи ва юқори қисми/нинг енгилигига кенейиши /ҳавонинг бутун кўкрак қафаси бўйлаб бир текисда тақсимланиши ташкил учун/;
- в/ қорин қўйи деворларининг тортилиши.

II. Нафас олиш ва чиқаришга кеталиган вақтни тўғри сарфлаш:

- а/ бурундан нафас олиш - 3 секунд
- б/ кўкрак қафасини ростлаш - 3 секунд
- в/ қориннинг қўйи қисмини тортиш - 5 секунд
- г/ олинган нафасни бурун орқали аста-секин ва бир текис чиқариш /5 секунд/. Нафас чиқариш вақти нафас олиш вақтидан узунроқ бўлиши зарур.

Фонация органлари. Товуш пайчалари ва бўғиз фонация органлари хизматини бажаради. Нутқ жараёнида бўғиз қисмларидан бири бўлиши товуш пайчалари муҳим роль ўйнайди.

Овознинг баланглиги товуш пайчаларининг тебраниш частотасига боғлиқ.

Ассосий тонлар билан тебронларнинг мураккаб қўшилиши товуш тебронини язага келтиради.

Овозни йўлга қўйиш. Овозни йўлга қўйиш - бу унинг физик хусусиятлари /куч, кўлам, оҳангдорлик/ни максимал ривожлантириш демакдир.

Тўғри ташкил этилган артикуляция, нафас олиш ва уни чиқариш резонаторлар фаолияти овозга хос майинлик ва эластиклик беради, унинг ҳаракат диапазони кенгайтиради.

Товушнинг жарангдорлигини таъминловчи оғиз ва бурун резонаторларининг максимал вибрациясига эришмоқ учун махсус "мингирлаш" машқларини бажариш тавсия этилади.

I. "Мингирлаш" га оид машқлар:

а/ жағни туширинг ва қимилган лабларни олдинга чўзинг; б/ тил билан бўғизни эсноқ ҳолатидаги вазиятга келтиринг, юмшоқ танглайни туширинг; в/ қисқаригина нафас олиб "мингирланг"; д/ нафас олинг ва нафас чиқариш жараёнида бир хил овозда [m] сонантини чўзган ҳолда [mim - mEm - mAm - mOm - mOm] каторини, [n] сонантини чўзган ҳолда [nin - nen - nan - nen - non] каторини талаффуз қилинг.

Инсонда вазифаси фақат товуш ҳосил қилишгагина бўлган махсус орган йўқ. Бу вазифани инсоннинг бир қатор органларининг мажмуи бажариб, улар нутқ органлари ёки нутқ аппарати деб аталади. Товуш ҳосил қилишдаги иштирокига кўра қуйидаги органлар актив ва пассив органлар ҳисобланади:

Пассив нутқ органлари: 1. юқори жағ; 2. қаттиқ танглай; 3. тишлар; 4. альвеолалар.

Актив нутқ органлари: 1. пастки жағ; 2. лаблар; 3. тил; 4. танглай; 5. кичик тил; 6. товуш пайчалари; 7. бўғиз.

Оғиз бўшлиғида бирор товушни талаффуз қилиш учун нутқ органларининг узаро мослашуви артикуляция дейилади.

Актив нутқ органлари фаолияти. Пастки жағ энг муҳим нутқ органларидан ҳисобланиб, товушларни фонологик дифференциалашгагина эмас, балки нутқнинг оҳангдорлигини, жарангдорлигини ошириш билан ифодали талаффузга ёрдам беради.

Яхши диққатни ҳосил қилишда юқори ва пастки қатор тиллар турлигича бир-бирига тегиб туриши муҳим аҳамиятга эга.

Лаблиларнинг доира шаклида олдинга чўзилиши натижасида лаб ва тиллар уртасида унча катта бўлмаган қўшимча резонатор ҳосил бўлади. Француз тилида лабланган унлиларнинг қўллиги ва уларнинг тил олди артикуляциясига мойиллиги туфайли, ушбу резонатор француз тили талаффузига ургатишда айниқса муҳим аҳамиятга эгадир.

Тилни урганишда унинг учи, ён қирғоқлари ва усти фарқланади. Тилнинг усти эса шартли уч қисмдан иборат: олдинги, урта ва орта қисмлари. Тил ости шиллиқ пайпаси тилнинг урта қисми бўйлаб тил юзига деб аталувчи чокни ташкил этади. Юзига баъзида бирмунча қисқа ёки ноластик бўлиши мумкин. Бу ҳолда барча лаб-тил унлиларининг талаффузига тил билан пастки жағ ҳаракатлари бир-биридан фарқланган бўлиб, нормал диққатга ҳалақат беради.

Танглай пардаси оғиз ва бурун бўшлиқларини ажратиб турувчи тўлиқ бўлиб хизмат қилади. Унинг олдинги қисми суякли этдан иборат бўлиб, уни қаттиқ танглай дейишади /пассив орган/. Кўшма танглай қаттиқ танглайнинг давоми бўлиб, шиллиқ парда билан қопланган ва чўзиқ ўсимта - тилча билан тугалланувчи кўшма танглай иборат. Кўшма танглайнинг орқа қисми танглай пардаси пастки танглай этларининг тарантлашуви сусайса, танглай пардаси пастки танглай ва ҳаво оқимининг бурун бўшлиғи томон ўтадиган йўли очилади. Танглай пардаси ёрдамида бурун бўшлиғи товух талаффузида иштирок этиши ёки ундан четлатилиши мумкин.

Учинчи резонатор - калқум эса товухни кучайтириб берадиган асосий резонаторлик вазифасини бажаради.

Артикуляция ва артикуляцион база

Товухнинг ҳосил бўлишида нутқ органларининг иштирок этиши ва ҳаракат қилиши артикуляция деб юритилади. Муайян бир тилда сўзлашувчи халққа хос бўлган артикуляция /талаффуз/ кўникмаларининг йиғиндисини артикуляцион база дейишади.

Чет тилини, хусусан француз тилини, ўзлаштириб олишни ниёт қилган студент шу тилнинг артикуляцион базасини, талаффуз нормаларини эгаллаб олиши лозим. Французча талаффуз қилиш нормаларини эгаллаш, актив нутқ органларини янги ҳаракатларни бажаришга одатлантириш демакдир. Ҳар иккала /француз ва ўзбек/ тилдаги артикуляцион база бир-биридан кескин фарқ қилади. Қуйидагилар ана шу фарқларнинг асосийларини баён қиламиз.

1. Француз тилида 15 та, ўзбек тилида 6 та унли бор.
2. Тилнинг вертикал ҳаракатига қараб француз унлилари 4, ўз унлилари 3 очиклик даражасига эга.
3. Француз тилида 9 та, ўзбек тилида 1 та олди қатор унлиси бор.
4. Очик унлилар француз тилида ўзбек тилидагидан кўп.
5. Француз тилида 8 та, ўзбек тилида 2 та лабланган унли бор.
6. Француз тилида унлиларнинг лабализациялашуви тил олди артикуляцияси билан қўшилиб кетади. Ўзбек тилида бундай хусусият йўқ, чунки лабланган товухлар /у, у/ тил олди эмас, тил урта томонида бўлади.
7. Француз тилида бурун унли товухлари маъжуд, ўзбек тилида эса йўқ.
8. Француз тилида дифтонг йўқ, ўзбек тилида эса бор /я, в, е/ = [*йа - йу - йо - йэ*].
9. Француз унлилари редукцияга учрамайди, ўзбек унлилари эса редукцияга учрайди.

- бир → б/и/р → бр; сира → с/и/ра → сра;
 кичик → к/и/чик → кчик; пучук → п/и/чик → пчик.
10. Француз тилида сўз охиридаги ундошлар жарангсизлашмайди, ўзбек тилида эса улар жарангсизланади:
мактаб /б - п/	limonade [<i>limonad</i>]
мақсад /д - т/	étage [<i>éta:ʒ</i>]

11. Француз тилида аффрикат ундош товухлар йўқ, ўзбек тилида эса бор:
 - л/-лж/: канжал, жануб, хўжа.
 - ц/-тс/: цирк, цех, девонция /рус тилидан ўзлашган сўзлар/.
12. Француз тилида чўзиқ ва қисқа унлилар бор, ўзбек тилида эса йўқ.

13. Француз тилида ритмиканинг ўзига хоолиги кучсиз марказлаштирувчи урғу, дезакцентуация, иккинчи даражали урғулар маълум қилинган. Ўзбек тилида эса урғу динамик ёки экспиратор урғуларининг ҳисобланади.

Фонетик транскрипция. Кўпчилик тилларда, шу жумладан француз тилида ҳам, аълоавий харфий ёзув сўзнинг фонетик составини мувофиқ келтирилади. Тарихий тараққиёт жараёнида сўзнинг ёзилиши, яъни орфографияси узгармай қолиши, сўз таркибидagi товухлар талаффузи эса узгарishi мумкин. Ёки сўз таркибидagi бир неча харф бир товухни ифодалаши, сўз таркибидagi айни бир харф сўз

даги урнига кўра турлича ўқилиши ёки умуман ўқилмаслиги мумкин. Масалан, *e* ҳарфи уч хил товушни ифодаласа [e], [ɛ], [ə] aller [ɑle], cadet [kadɛ], cela [sələ], учта ҳарф: *q, c* бир товушни-[к] ни ифодалайди: kolkoze [kɔlkɔ:z], со [kɔk] ва шу қабилид.

Бирор тилнинг талаффузи ва орфографиясини эгаллашдаги кий-чиликларни бартараф қилиш учун "товуш" ва "ҳарф" тушунчаларини аниқ фарқлай билиш керак. Оғзаки нутқ товуш-фонемалардан, ёзиқ нутқ ҳарфлардан таркиб топади. Ҳашиштирилган тилдаги сўзла-ни тўғри ўқиш учун шу тилдаги ҳарф ва ҳарф бирикмаларининг ўқ-лиш қоидаларини, қоиладан мустақило ҳолларни билиш лозим. Бир-сўзларни ўқишга киришишдан олдин, шу сўз таркибидagi фонемала-нинг талаффузини эгаллаб олиш лозим бўлади. Бу жараёнда махсу-фонетик ёзув - фонетик транскрипциядан фойдаланилади. Фонети-транскрипцияда ҳар бир фонема доимо бир белги билан ифодалан-Транскрипция белгилари квадрат қавс [] ичида бир-бири-ажратиб ёзилади. Транскрипцияда сўзлар бош ҳарф билан ажрати-майди. Француз тили фонемалар состави халқаро транскрипцияда-қуйидагича ифода этилади. Унлилар: [a-ɛ-e-i|œ-ə-ø-ɜ|u-ɔ-a|ɑ-ō-ō-ē]. ундошлар: [p-b|t-d|k-g|s-z|ʃ-ʒ|f-v|n-ŋ-l-r-w-ç-j]

Кўшимча транскрипция белгилари

[:] унли ёки ундошнинг чўзиб ўқилиши (le plein allongement): rose (r) [ro:z]

[·] унлиларнинг ярим чўзиқлиги (le semi-allongement): chanter [ʃɑ̃'te]

[^] бўлимас гуруҳларда [l|r] ни жарангсизлани (le chuchotement): oncle (m) [õ.kl], arbre(m) [ɑrbʁ]

[v] ассимиляциядаги жарангли ундош (la consonne sonori à l'assimilation): une grande fatigue [yngʁɑ̃d'fatig]

[o] ассимиляциядаги жарангсиз ундош (la consonne sour à l'assimilation): une petite barbe [ypɛtiti'barb]

[ɛ] ассимиляциядаги унлининг ёшиқ варианты (la varia fermée de la voyelle à l'assimilation): aimer [ɛ'me]

[c] ассимиляциядаги унлининг очик варианты (la varia ouverte de la voyelle à l'assimilation): détester [dɛtɛstɛ]

['] ритмик урғу (l'accent rythmique): Je ne comprends pas [zɛnkõ.pʁɑ̃pa]

[L] тақиқланган боғланиш (la liaison interdite): ces|béros [sɛ|bɛ'ʁo]

[T] факультатив боғланиш (la liaison facultative): Mais|il ne comprend pas. [mɛilnɛkõ.pʁɑ̃pa||mezilnɛkõ.pʁɑ̃pa||]

[^] кўтарилувчи мелодия (la mélodie (montante ascendante): Il part? [ilpɑʁʃ]

[v] пасаквчи мелодия (la mélodie descendante): Il est parti.

[=] икки мелодик қисми дарах гап (la phrase à deux parties mélodieuses): Dehors il fait froid. [dɔʁ:r-iltɛfrwa]

[~] талаффуз этилмайдиган ундошнинг қўшиб ўқилиши (la liaison consonantique): les amis [lezami]

[∪] талаффуз этиладиган ундошнинг боғланиши (l'enchânement): il est là [ilɛlə]

[...] унлиларнинг боғланиши (la liaison vocalique): moi et elle [mwaɛɛl]

[→] ритмик гуруҳнинг охири: Ce vieux parc est beau.

[||] нукта /фразанинг охири/

[|] пауза /синтагманинг охири/: quand il rentre, il fait son devoir. [kɑ̃til'ɑ:ʁ|ilfɛsõdɑvwa:r||]

[#] синтагманинг урғули бўғини: [kɑ̃til'ɑ:ʁ|ilfɛsõdɑvwa:r#]

[>] кўшимча урғу $\left\{ \begin{array}{l} \text{эмфатик (l'accent emphatique)} \\ \text{мантикий (l'accent logique)} \end{array} \right. \begin{array}{l} \text{Que c'est beau!} \\ \text{Vivre c'est aimer!} \end{array} [vi:vʁ = sɛt:me||]$

1. ФРАНЦУЗ ТИЛИНИНГ ФОНЕМАЛАР СОСТАВИ

Фонетика тилшуносликнинг инсон нутқидagi товушларнинг ҳосил бўлиш хусусиятларини, урғу, интонация ва умуман тилдаги талаффуз хусусиятларни урганувчи бўлиmdir. Ҳар бир тил фақат ўзигагина хос бўлган фонемалар системасига эга бўлади. Шунинг учун бирор чет тилни ўрлаштиришга ушбу тилнинг фонемалар системасини пухта эгаллаб олиш муҳим аҳамият касб этади.

Фонема латинча сўз бўлиб, товуш деган маънони англатади. Аммо ҳар қандай товуш ҳам /масалан, нарсаларнинг бир-бирига ўри-лиши натижасида ҳосил бўладиган товушлар ва шу қабилид/ фонема бўлавермайди. Фонема сўз маъноларини ифодалаш ва фарқлашга хиз-мат қиладиган, сўзининг энг кичик бўлимайдиган элементиdir. Сўзлардаги фонемалар таркибининг ўзгариши билан сўзларнинг

формаси ҳам, маъноси ҳам ўзгаради. Масалан, қош сўзидаги /o/ фонемаси /y/, /и/ билан алмаштирилса сўзнинг маъноси ўзгаради: қуш, киш. Агар бу сўз охирига [u] қўшилса сўзнинг формаси ўзгаради: қуши, киши.

Демак, фонема оўзларни бир-биридан лексик ва грамматик жиҳатдан фарқлашга хизмат қилади. Ҳокорида айтиб ўтилганидек, ҳар бир тил ўз фонемалар системасига эгадир. Шундай экан бир тилда мавжуд бўлган фонемалар иккинчи тилда бўлмаслиги мумкин. Масалан, француз тилида унлилар 15 та бўлса, ўзбек тилида 6 та, француз тилида бурун унли товушлари мавжуд, ўзбек тилида эса бундай товушлар йўқ ва шу қабили.

Бирор тилнинг тарихий тараққиёти жараёнида таркиб тошган фонемалар йиғиндиси фонемалар системаси деб ҳисобланади.

ФОНЕМАЛАРНИ АНИКЛАШНИНГ БАЪЗИ УСУЛЛАРИ

Коммутация ёки алмаштириш. Фақат бир товуш билангина бир-биридан фарқланувчи сўзларни ўзаро таққослаш бу усулнинг асл моҳиятини очиб беради. Бир товушнинг алмаштирилиши натижасида маъкур сўзларнинг лексик маъноси ёки грамматик формаси ҳам ўзгариб кетса, бундай товуш алоҳида фонема деб қаралади.

a) salle-sol [ʒal - 'sɔl]	b) parler-parlons [parle - parlɔ̃]
saute-sotte [sɔ:t - 'sɔt]	je donnai - je donnais [ʒadɔ̃ne - ʒadɔ̃nɛ]
seul-seuil [ʒœl - 'sœj]	des - mes [de - 'me]
père-fer [pe:r - 'fe:r]	Ils savent - sache [il'sa:v - 'sa]
dés-dé [de - 'de]	
du-deux [dy - 'dø]	

Иккинчи усулга кўра бирон бир товушнинг сўзга қўшилиши /ёки ундан олиниб ташланиши/ натижасида унда маъно ёки форма ўзгаришлари юз беради. Шунинг учун бундай товушлар ҳам алоҳида фонема деб қабул қилинади. Масалан:

porter - apporter [pɔrte - apɔrte]
passer - passer [pas - 'pa]
dos - dose [do - 'dɔ:z]
nez - aîné [ne - 'ɛne]

Шундай қилиб француз тилида 15-та унли фонема бор:

[a - e - e - i | y - ø - œ | a - ɔ - o - u | ā - ô - œ - ē]

Шуни айтиш керак-ки, фонемалар яқка олинган ҳолда эмас, балки сўз составида қолгандагина маъно фарқлаш хусусиятига эга бў-

лади. Яқка ҳолда олинган фонемалар ҳеч қачон маъно ифодаламайди. Фонемаларнинг сўзлар билан мос келиб қолган ҳоллари бундан мустақилоқ, албатта: ou [u], et [e], eau [o] ва бошқалар.

Баъзи ҳолларда иккита ҳар хил фонема нутқда бир хил талаффуз этилади ва натижада фонемалар талаффузидаги фонологик фарқ нейтраллашади.

Француз тили ундош фонемалари системасини аниқлашда ҳам товушларнинг ҳокорида айтиб ўтилган маъно фарқлаш функцияси принципидан фойдаланилади. Бу системада жарангли ва жарангсиз опозициясининг аҳамияти катта: [p - b | f - v | t - d | k - g | s - z]

Қуйидаги фонемаларнинг эса жарангсиз жұфтлари йўқ: [m - n - ŋ - l - r]. Маълумки, француз тили консонантизмда [j - y - w] сонантлари алоҳида ўрин тутаяди. Фонологик функцияларни ҳисобга олган ҳолда, уларни мустақил фонемалар сифатида маъкур тил консонантизмнинг таркибий бирликлари деб қараш мақсадга мувофиқдир. Бу ярим ундошлар, бошқа ундошлар сингари бугун ҳосил қилиш хусусиятига эга эмас.

НУТҚ ТОВУШЛАРИНИНГ ТАСНИФИ

Ҳар бир тилдаги нутқ товушлари унли ва ундош товушлардан таркиб топади. Ушқадан чиқиб келаётган ҳаво оқими бўғиз бўшлиғида ҳам, оғиз бўшлиғида ҳам ҳеч қандай тўсиққа учрамай ўтса, бунда унли товуш ҳосил бўлади.

Унлиларнинг ҳосил бўлишида товуш пайчаларининг титраши туфайли яъна қалувчи овоз муҳим роль ўйнайди. Унли товушларнинг аниқ бир ҳосил бўлиш ўрни йўқ, чунки ҳокорида айтиб ўтилганидек, унли товуш ҳеч қандай тўсиққа учрамайди.

Ушқадан чиқиб келаётган ҳаво оқими йўлда бирор тўсиққа учраса ундош товушлар ҳосил бўлади. Ундош товушларни ҳосил қилувчи тўсиқ ролини актив нутқ органлари бажараяди. Ундошлар ана шу тўсиқ ҳосил бўлиш ўрнига кўра бир-биридан фарқланади, демак ҳар бир ундош товушнинг ўзига хос талаффуз ўрни бор.

Француз ундош товушлари оғиз бўшлиғидан чиқаятган ҳаво оқимининг тўсиққа учраши туфайли, тўсиқ орасидан сирғалиб ёки уни ёриб ўтишдан ҳосил бўлади. Ундошларнинг талаффуз этилиш пайтида нутқ органлари жуда тараф ҳолда бўлади. Маъкур тилда 17 та ундош ва 3 та ярим ундош /ёки ярим унли/ товуш мавжуд. Француз тили ундошлари уч белгига кўра тасниф қилинади:

I. Ҳаво оқимининг тўсиқдан ўтиш усулига кўра.

II. Талаффузда нутқ органларининг иштирокига кўра.

III. Товуш пайчаларининг иштирокига кўра.

I. Ҳаво оқимининг тўсиқдан ўтиш усулига кўра:

а/ Портловчи ундошлар: /жиис нутқ органлари ҳаво оқимининг зарби билан очилади/.

[p-b] [t-d] [k-g] - шовқинли товушлар

[m-n-ŋ] - бурун товушлари, сонантлар

б/ Сиргалувчи ундошлар /ҳаво оқими ўзаро яқинлашган икки нутқ органи орасидан сирғалиб ўтади/.

[f-v] [s-z] [ʃ-ʒ] - шовқинли товушлар

[l-j-w] - сонантлар

Эслатма: [s-z] - сизғирувчилар

[ʃ-ʒ] - шипилловчилар

[l-r] - сиргалувчилар, сонантлар

в/ Титроқ товушлар /ҳаракатдаги органининг ҳаво оқими таъсирида титраши натижасида ҳосил бўлади/. Бу товушларга тил учининг титраши натижасида ҳосил бўлувчи [r] ва тилчанинг титрашида пайдо бўлувчи [R] товушлари мисол бўла олади.

II. Товуш пайчаларининг иштирокига кўра жарангли ва жарангсиз товушлар мавжуд. Агар ундошлар артикуляцияси жаранглида товуш пайчалари титраб турса, бундай ундошлар жарангли, агар улар титрамаса у ҳолда бу ундошлар жарангсиз дейилади. Жарангсиз ундошлар жаранглиларга қараганда кўпроқ куч билан талаффуз қилинади /уларни кучли ундошлар дейилади/. Жарангли ундошлар ўқилганда нутқ органлари бўшроқ бўлиб, майин талаффуз этилади. Шунинг учун ҳам уларни кучсиз дейилади. Жарангсиз жұфтлари бўлмай, фақат жарангли товушлардан ташқил топган ундошлар гуруҳи сонантлар дейилади.

III. Талаффузда нутқ органларининг иштирокига кўра:

а/ лаб-лаб ундошлари /тўсиқ юқори ва пастки лаблар оралигида ҳосил бўлади: [p-b] [m-w-ʧ];

б/ лаб-тиш ундошлари /тўсиқ юқори тишлар ва пастки лаб ўртасида ҳосил бўлади: [f-v];

в/ тил-тиш ундошлари /тўсиқ тилнинг олдинги қисми билан юқори тишлар орасида ҳосил бўлади: [t-d] [s-z] [ʃ-ʒ] [l-n];

г/ тил-танглай ундошлари /тўсиқ тилнинг усти билан танглай оралигида ҳосил бўлади: [k-g] [j-ŋ-r];

д/ увулар ундошлари /тўсиқ тилнинг орқа қисми билан тилча

оралигида пайдо бўлади: [R] мавжуд.

Эслатма: [k-g] ундошлари кетидан келган унлиларга қараб, ўз артикуляция ўрнини ўзгартириши мумкин.

[k-g] сўз охирида ёки орқа қатор унлилардан олдин келганда тил орқа қатор талаффузига эга бўлади.

Масалан: la cour, le gant, le corps. [ləku:r] [ləʒɑ̃] [ləks:r]

[k-g] олди қатор унлилардан олдин тил олди қатор ундошига айланади.

Масалан: car, la gare, le cœur, la vigueur

[ka:r] [laʒa:r] [ləkœ:r] [lavigœ:r]

ФРАНЦУЗ ТИЛИ УНДОШЛАРИНИНГ ХАДВАЛИ

Пайдо бўлиш усулига кўра	Пайдо бўлиш ўрнига кўра	лаб-лаб	лаб-тиш	тил-тиш	тил-танглай	увулар
Шовқинлилар	портловчилар	p-b		t-d	k-g	
	сиргалувчилар		f-v	s-z ʃ-ʒ		
Сонантлар	портловчи бурун товушлари ён товуш	m		n	ŋ	
	сиргалувчилар	w, ʧ			ʃ (ʒ) I	R

ФРАНЦУЗ ТИЛИ УНДОШЛАРИНИНГ ТАЛАФФУЗ ХУСУСИЯТЛАРИ

1. Артикуляциянинг аниқ ва кучлилиги. Унлилар сингари француз тили ундошларини талаффуз қилишда ҳам нутқ органларининг мускуллари жуда таранг ҳолда бўлади. Бу эса, ўз навбатида, артикуляциянинг аниқ ва раволигини таъминлайди.

2. Товушларнинг ўзаро таъсири. Француз тилида унлилар талаффузи ундошлар талаффузига таъсир қилади. Бир хил унли билан келган қуйидаги бўғинлар лаб бурчакларининг илжайтансимон ҳолати билан талаффуз қилинади: [li-dəvi-ri-ni]

Г н фонемасининг варианты.

Ушбу бўғинлардаги бир унлининг бошқа унли билан алмашиши бутун нутқ органлари ҳолатини тубдан ўзгартириб юборади.

Шундай қилиб, ласлар ўз ҳолатини [i] дан [y] га мослаш учун олдинга томон қўзилади, бу ҳолат ундошлар талаффузига ҳам таъсир қилади. Ундошларнинг мослашиш хусусиятларини нутқ органлари ҳолатининг унлилар талаффузи мобайнида ўзгаришсиз сақланиб қолишига имкон беради ва натижада, француз унлилари артикуляциясида дифтонглашиш ҳолатлари бўлмайди.

3. Палатализация ҳодисасининг йўқлиги. Палатализация тил олдинги қисмининг қаттиқ танглайга қутарилиши ва тўқнашув натижа-сида ундошларнинг кимок ўқилиши ва эпитилиши демакдир. Талаффуз нормасига айланиб қолган [k-g] ундошларининг [a] унли-си ва [ik] қўшимчасидаги кимок айтилиши эса бундан мустас-нодир.

Масалан: la cascade [lakaskad]
 , ce gamin [səgamē]
 la musique [lamy'zik]

4. Сўз охиридаги ундошлар артикуляциясининг аниқлиги. Фран-цуз тили ундошлари, айниқса, паузада келганда жуда аниқ талаф-фуз қилинади: basse-bac [bas-bak] ils paraissent-ils-restent [ilpa'res - il'rest]

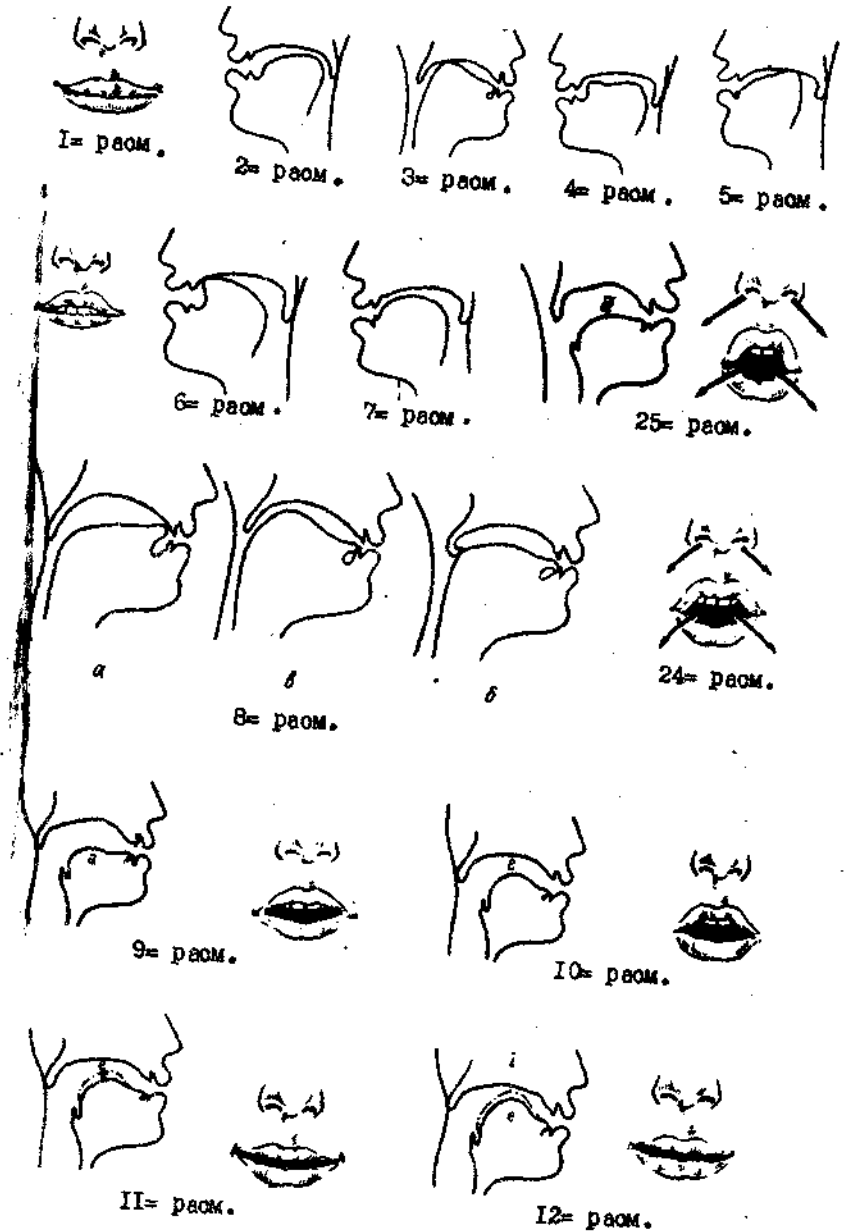
5. Сўз охиридаги ундошлар талаффузида жарангсизланишнинг йўқлиги. Ўзбек тилида сўз охирида келган жарангли ундошлар жарангсиз қилиб ўқилади: [b>n | z>k | e>ʃ].

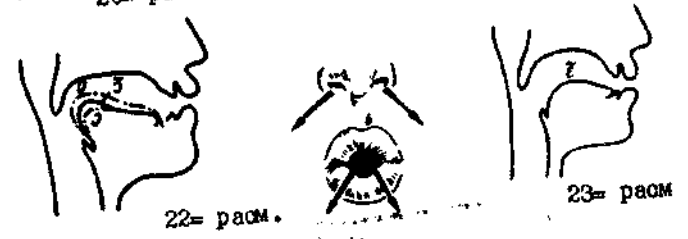
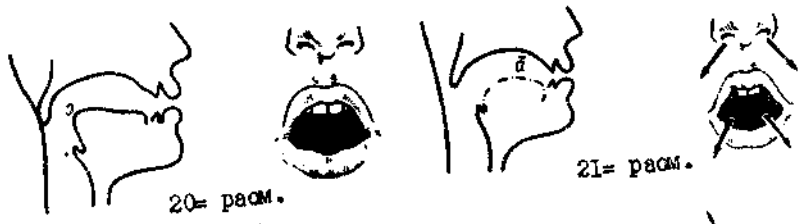
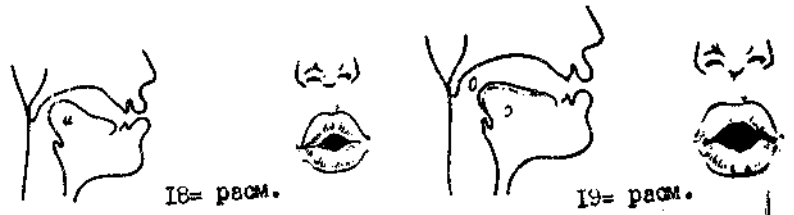
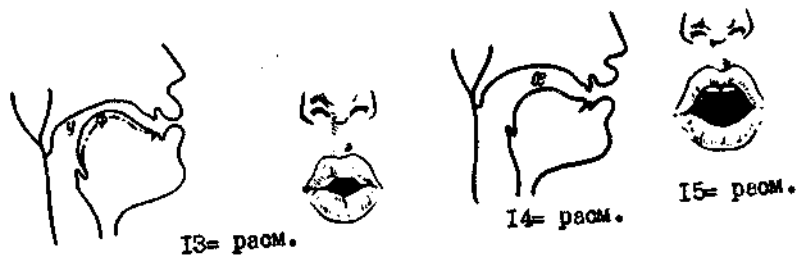
Француз тилида эса пауза олдида турган жарангли ундошлар ҳеч қачон жарангсизланмайди. la plage [lapla:ʒ]; la robe [larɔb]
 Пауза олдида келган [pl-bl | ll-dl | kl-gl | fl-vl | pr-br | tr-dr | kr-gr | fr-vr] ажралмас ундош группалари бундан истис-нодир. Бу ҳолда улардаги охириги [l], [r] жарангсизланиш хусу-сиятига эга:

C'est mon oncle - [se-mō-'nō:kɛ]
 C'est mon livre - [se-mō-'li:vʁ]

[l] ни жарангсиз қилиб ўқимок учун талаффузни тил учини альвеолалардан /милклардан/ олмасдан туриб талаффузни тугатиш керак. Агар ажралмас ундош группалари синтагма охири /пауза/ дан ўзга ҳолларда учраса, жарангсизланиш ҳодисаси юз бერмайди.

[p] портловчи, лаб-лаб, жарангсиз товушдир.

Бу товушни талаффуз этиш учун тўсиқ лаблар орасида ҳосил бўлади. Ҳаво оқими куч билан тўсиқни ёриб ўтади. Товуш пайчалари таъбирмайди. [б] товуши ҳам [р] товушидек лаб-лаб, портловчи товушдир. Бу товушни талаффуз этаётганда товуш пайчалари титрайди. [б] қарангли ундошдир. Ўзбек тилидаги [n-d] товушларидан ўзининг кучли ва аниқ талаффузи билан фарқланади.

[m] лаб-лаб, портловчи, қарангли бурун товушидир. Ҳаво оқими бир вақтда ҳам оғиз, ҳам бурун бўшлиғидан ўтади.

paix - baie - mais	Plaise n'a pas besoin de permis.
poids - bois - mois	Bersez les beaux bébés blonds
pelle - belle - mèle	dans les berceaux.
pu - bu ému	Il resta bouche bée.
poire - boire - moire	La paix est le besoin vital du
poule - boule - moule.	monde entier.
	Mémé aime bien ses grands parents.

3. [t-d-n] товушларини талаффуз этиш учун тил учи диққат билан миллиларга тиралади. Ҳаво оқими тўсиқни ёриб ўтади. [d-n] товушларини талаффуз этаётган пайтда товуш пайчалари титрайди. [n] ундошини талаффузи учун ҳаво оқими ҳам оғиз, ҳам бурун бўшлиғидан ўтади. Бу товушларни олди қатор унлилардан олдин қимсоқ талаффузга йўл қўймаслик керак.

- [d] - портловчи, тил-тил, қарангли товушидир.
- [t] - портловчи, тил-тил, қарангсиз товушидир.
- [n] - портловчи, тил-тил, сонант, бурун товушидир.
- [t-d] [t-d-n]
- vite - vide tête - dette - nette
- coûte - coude tôt - dos - nos
- monte - monde tu - du - nu
- poutre - poudre cette - cède - seine
- tousse - douce

La lecture dure trente minutes.
 Qui dit averti, dit muni (proverbe)
 Ton thé, t'a-t-il ôté ta toux?
 La terre tourne autour du soleil.
 Didon aïna, dit-on, du dos d'un dodu dindon.
 Dis-moi qui tu hantes et je te dirai qui tu es (proverbe).
 [n]. Тил учи пастки тишларга, тилнинг ўрта қисми эса қатъанга тегеди. Тил ёнлари жағ тишларга тиралади. Ҳаво оқими тўсиқни ёриб ўтади. Товуш пайчалари титрайди.

Научная библиотека им. Давлатами Самигу 1608030	Сам 111111 24968 Самарқанд I
---	---------------------------------

Ўзбек тилидаги [нҒ] товуш бйрикмаси билан [н] товуш ни асло чалкамтириш мумкин эмас.

[н] портловчи, тил танглай, сонант товушдир.

[п-н-п-н-п-н-п-н-п-п...]

[п]	[н]	[п]	[н]
peine	peigne	se baigner	se renseigner
reine	regne	se peigner	se résigner
seine	saigne	ignorer	signer
borne	borgne	champignon	signaler
anneau	agneau	vignoble	magnifique
dîne	digne	vigneron	champignon

Agnès cherche son agneau égaré dans la montagne.
 Victor s'est égratigné le poignet.
 En été il va à la campagne on bien dans la montagne.
 S'étant baignée elle s'est peignée les cheveux.
 Le sourire c'est un signe d'amitié.

5. [Ґ] тил - тил, сиргалувчи, жарангли товушдир. Бу товуш талаффуз этиш учун тил учи пастки тилларга тиралади. Тўсиқ тўстининг олди қисмини юқори тилларга енгил тираш билан ҳосил манади. Ҳаво оқими оралиқдан товуш пайчаларини титратиб ўтади.

[s] талаффузи ҳам [Ҷ] товуш талаффузига ухшайди, ҳат бу товуш артикуляцияси пайтида товуш пайчалари титрамайди.

[s] жарантсиз, сиргалувчи, тил-тил ундолдир.

[s-Ҷ]	[s-Ҷ]	[s]	[Ҷ]
gase - gase	once - onze	sans seau - sans eau	
face - phase	houisse - oise	sans ceux - sans eux	
sel - zèle	esse - aise	sans cesse - cent seize	
chausée-chose	rosse - rose		
casse - case			

Ces soeurs sont de sa classe.
 Ils sont seize dans la salle.
 C'est ça, merci, c'est assez.
 Elle est à son aise chez Sophie.
 Suzanne admire les oiseaux de passage.
 Gizèle est si timide, qu'elle n'ose pas s'asseoir.

6. [Ң-ҝ] товушларини талаффуз этиш учун тил усти қи танглайга яқинлашади. Тил учи пастки тиллар ёнига жойлашади Ҳаво оқими оралиқдан сирғалиб ўтади. Ўзбек тилидаги [ҢС] но

ловчи товушдир. [ҝ] ундолнини талаффузи товуш пайчаларининг тебранилиши билан [ҝ] дан ажралиб туради. [ҝ] жарангли [ҝ] жарантсиз ундоллардир. [ҝ] ўзбек тилидаги "ғижда", "виждон" сўзларидаги [ҢС] га ўхшайди. [ҝ], [ҝ] - сиргалувчи тил-танглай товушлардир.

[ҝ]	[ҝ]	[ҝ]	[ҝ]
bêche - beige		chant - Jean	
câche - cage		haché - âgé	
fiche - fige		lécher - léger	
bouche - bouge			
marche - marge			
franche - frange			
chaîne - gêne			
hache - âgé			

1. Chat et chaton chassent le raton (proverbe).
2. Jacques cherche Jeanne dans cette chambre.
3. Le jardin de Charles est plein de jasmin.
4. Charles est courageux et généreux.
5. Chaque chose est en son temps (proverbe).

7. [к-ғ] товушлари портловчи, тил-танглай ундоллардир. Тил-нг ўрта қисми кимшоқ танглайга яқин бўлган қаттиқ танглайга тиб, тўсиқ ҳосил қилади. Ҳаво оқими тўсиқни ёриб ўтади.

[g] ундолнининг талаффузи пайтида товуш пайчалари титрай-

[g] жарангли товушдир. Француз тилидаги [g] ўзбек тилидаги "гап", "гарчи" сўзларидаги "г" га ўхшайди.

[к-ғ]	[к-ғ]
bac - bague	
cyclé - sigle	cri - gris
coût - goût	qui - gué
carte - garde	
car - gare	carré - gager
cas - gars	
quand - gants	

A grand cheval, grand gué (proverbe).
 Un écho dialogue avec l'écho voisin.
 La coexistence pacifique est nécessaire.
 Gaston écoute la musique vocale.

Le café de Claire est glacé.

Cet écolier connaît la langue grecque.

8. [f-v] сиргалувчи, лас-тиш, жарангисиз товушлар. Бу товуш ни талаффуз этиш учун ласларни бироз жилмайгансимон ёнга тортиш жери тилларни пастки ласларга қўйиб [f-v] товушлари талаффуз этилади. [v] ни талаффуз этиш пайтида товуш пайчалари титрайди. Бу жарангли товушлар. [f-v] ундошларини лас-лас товуш билан алмаштиришга йул қўймаслик керак.

[f]	[v]	[f-v]
foi - vois	fa - va	
fer - verre	fée - (je) vais	
feu - veau	feu - (il) veut	
veuf - veuve	faux - veau	
neuf - neuve	fin - vin	
bref - brève	fente - vente	
actif - active		

Fermez la fenêtre, s'il vous plaît.

Il y a du feu dans votre fourneau.

Vésuve est un volcan en activité.

Victor jette feu et flamme.

Il faut manger pour vivre et non pas vivre pour manger.

9. [l] товушини талаффуз этиш учун тил учини иккони тил милларига тиралиб тўсиқ ҳосил қилади. Ҳазо оқими тилнинг икки ё дан утади. Тил уртаси қаттиқ танглайга тегмаслиги учун бироз тунибилди. Ласлар кейинги унли талаффуз ҳолатини эгаллайди. Узбек тилидаги [л] француз тилидаги [l] дан қаттиқ талаффуз этилади.

[l]	сиргалувчи, сонант, ён товушлар.	[l]	[ll-vl]
loup - louve	bel	C'est du sable	
l'eau - l'aube	tel	C'est mon oncle	
l'homme - l'or	sel	Ça souffle	
long - l'onde	appel	Il ronfle	
las - lasse	ailes	Ça enfle	
lent - lente	frère		
	Zèle		

L'eau reflète le ciel bleu.

A l'angle on connaît le lion (proverbe)

Elle monte lentement l'escalier.

L'Humanité a publié cette lettre.

Lili est belle, elle a les cheveux blonds.

Tel père, tel fils (proverbe).

[r]. Тил учини пастки тиллар олдида койлашади, унинг усти аса таранглиги қаттиқ танглай томон кўтарилади. Артикуляция вақтида тилча титрайди. Ҳазо оқими сиргалиб, тил уртаси билан танглай оралигидан утади.

[r] тил-танглай, сиргалувчи, титроқ ундош товушлар.

cri	lire	race	il y a trois kilomètres
prix	dire	raisin	Il y en a quatre.
gris	faire	écrit	C'est un autre.
aérier	mer	réder	Je vais répondre.
riz	mur	raser	Il faut le mettre.
frit	sort	rentrer	Je vais attendre.
	lourd	rompre	

J'admire "La Liberté aux barricades"

Célèbre tableau de Delacroix.

Ce tableau noir n'est pas carré, il est rectangulaire.

Ecrivez en gros caractères.

Le drapeau français est tricolore.

Pierre qui rit aura du riz,

Pierre qui pleure aura du beurre (dicton).

[w-ç-j] сонантлари. Бу товушлар ярим унли ёки ярим ундошлар деб аталади. Улар шовкинга кўра, кўпроқ овоз хусусиятларига эга.

[w-ç-j] товушларининг унли товушлар билан бирикмаси дийтонг ҳисобланмайди. Икки унлининг бир буғиндаги бирикмаси дийтонг деб аталади. [w-ç-j] товушлар унлиларга ҳос баъзи хусусиятга эга бўлса-да, ундошлар категориясига киритилади, чунки уларни талаффуз этишда мускуллар таранглиги тўсиқ ҳосил бўлган жойда муҳассамланади. Бундан ташқари улар ундошлар каби буғин ҳосил қилиш хусусиятига эга эмас.

[w-ç-j] сонантлари [u-ý-i] унлилари билан алмашилади. Бу унлилар бошқа унлилар олдида кўшимча шовкин ҳосил қилади ва мускуллар таранглиги ортади.

la fillette; la mouette; la nuit

Ўқорилган курсатилган унлилардан келиб чиққан [w/ɥ/j] сонантлари, мускуллар таранг ҳолда жуда қисқа қилиб талаффуз қилинади.

[w] товушини талаффуз этиш учун лаблар ва тилни [u] тавуши талаффузига тайёрлаб, кейинги унли талаффузига тезгина ўтлозим. Бу қисқартирилган [u] товушидир. [w] сонант, лаб, орқа қатор, ярим ундон сирғалувчи ундондир.

[wɑ]	[wɛ]	[u]-[w]	[w]-[ɥ]
ouate	ouest	(il) avoue-avouer	oui - huit
fois	fouet	(il) loue - louer	Louis - lui
foi	(il) vouait	doux - doué	mouette-muet
voix	(il) louait		
loi			
moi	mouette		

[we]	[wi]	[wɑ̃]	[wɛ̃]
louer	oui	louange	loin
avouer	Louis		soin
	Louise		coin
			point
			foin

Loin des yeux, loin du coeur (proverbe).

Vouloir c'est pouvoir (proverbe).

Louise chante "l'Alouette".

La mouette s'ébat sur le mât.

Où est Louis?

Sa silhouette m'est familière.

[ɥ] ярим ундон ёки ярим унли товушидир. Бу товушни талаффуз этиш учун тил учи пастки тиш қиррасига тиралади, унинг ўт қисми эса танглай томон кўтариллади, лаблар куч билан доира шайда олдига чўзилиб, бирдан орқага тортиллади. Нутқ органлари кейинги унли талаффузига мослаб, унинг артикуляциясига ўтилади. Бир унлидан иккинчи унлига тезлик билан ўтиш пайтида [ɥ] тавуши ҳосил бўлади. Ўзбек тилида бунга ўхшаш товуш йўқ.

nuit	cuisine	lui - Louis	(il) put - puis
bruit	suivant	lurette-l'alouette	(il) lut - luit
huit	huitième	mûé - noué	la bru - bruit
fuite	ruiseseau	muette - mouette	nu - nuire

juin	buisson	lueur - louer	(il) fut - fuire
muet	aujourd'hui	huit - oui	(je) sus - (je)suis

Nous sommes aujourd'hui le huit juillet.

Au mois de juin il y a beaucoup de fruits.

Ces romans sont traduits en vingt-huit langues.

Je suis venu sans parapluie, malgré la pluie.

[j] товушини талаффуз этиш учун тил уртаси танглайга тегиб туради ва у билан тор ораллиқ ҳосил қилади. Тил учи эса пастки меъжаларга тегиб туради. Ҳаво оқими оралликдан сирғалиб ўтиб, сирғалувчи товуш ҳосил қилади. Товуш пайчалари титрайди.

[j] сирғалувчи, тил-танглай, сонант товушидир. Ўзбек тилидаги [j] ни анча бун талаффуз этилади.

[ij]	[aj-ɛj]	[iʃe]	[ɛʃõ]
fille	travail	ouvrier	crayon
famille	soleil	oublier	rayon
quille	pareil	crier	balayons
habille	vieille	prier	essayons
trille	ciel	février	grasseyons
	miel		

[jɛ̃] rien, tiens, viens, bien, lien.

Les conseillers ne sont pas les payeurs (proverbe).

Elle a les yeux merveilleux.

Bouche de miel, coeur de fiel.(proverbe)

Mieux vaut tard que jamais.

Au réveil le beau soleil brille à l'horison vermeil.

ТОШИРИҚЛАР

1. Лабларни доира шаклида олдига чўзинг.
2. Лаблар ва тил мускулларининг таранглигига эришинг.
3. [w] ва [ɥ] ларнинг талаффуздаги фарқини эсда тутинг.
4. Ярм унлини кейинги унлига қўшиб ўқиниши машқ қилинг.

[j]

1. Артикуляция урнини тушунтиринг.
2. Тил мускулларининг таранглигига эътибор беринг.
3. Ярм унлини кейинги унлига қўшиб ўқиниши машқ қилинг.

ХАТОЛАРГА ЙЎЛ ҚўЙМАНГ!

[p-β] товушлари сўз охирида қолганда аниқ талаффуз этила-

ди. Бунинг учун лаб муокулларини жуда таранг ҳолга келтирилади.

Охирида келган [n] товуши аниқ талаффуз этилиши ва уни оддин келган уни бурун товуши бўлиб қолмаслиги учун [n] да кейин қисқа [ə] товушини талаффуз этиш керак.

Масалан: la scène [la'sænⁿ] la veine [lavɛ:nⁿ]
la reine [lavɛ:nⁿ].

[i, e, ʒ] унлилари олдида [n] товушини имшок, су охирида келганда эса уни аниқ талаффуз этилади.

[i - e - ʒ] унлилар олдида [d] товушини имшок талаффуз этилмайди.

Суз охиридаги [d] нинг жарангли уқилишига эътибор берилди.

Охирида келган [m] товуши аниқ талаффуз этилиши ва уни оддин келган уни бурун товуш бўлиб қолмаслиги учун, [m] да кейин қисқа [ə] товушини талаффуз этиш лозим.

Масалан: le problème [ləprɔ'blɛmⁿ]
le dilemme [lə'dilɛmⁿ]
mème [mɛmⁿ]

Талаффуз жараёнида тил учу ёқори милклардан орқага торти маслигига эътибор бериб борилади.

[l] ни майин ва қисқа, тилнинг кўп куч сарфлашига йў қўймасдан талаффуз этилади, тил оғзининг олдинги қисмида ёйил ётмаслиги керак, ақс ҳолда товуш имшок бўлиб қолиши мумкин. Машқ қилиш учун [l] товуши билан сузаларнинг бош бугининг чўзиброк талаффуз этиш мақсадга мувофиқдир.

Масалан: là - lait - lit - lu - loup

Тил учини [s] товушини талаффуз этиш ҳолатига қўйиб [sə] бугинини тезгина талаффуз этилади, тил учини кўтаришга на вақт, на имконият қолади.

Тилнинг олдинга ҳаракат қилишини енгиллаштириш учун таби сум қилинг. Ушқадан товуш талаффузи учун чиқарилаётган ҳаво оқими куда кўпайиб кетмаслиги лозим.

[t] [s] товушлари оппозициясига машқлар бажариш, шу товушлар талаффузини онгли ўзлаштириш имконини беради. [t] талаффуз этишда, овоз баландлашиб, тил учу ёқори тишлар том кутарилди. [s] товуши талаффузида овоз пасайиб, тил уч

ҳам пастки тишлар томон тушади.

Масалан: tôt - sot; tout - sous; terre - serre

[ʒ] товушини жарангли талаффуз этишда товуш пайчаларининг тебраниши, тилнинг учу пастки тишларга тегиши билан бошланиши керак. Товушни майин, аста-секинлик билан, кейин эса нормал ҳолда такрорлаш лозим.

Бу ўринда [s - ʒ] товушлар оппозициясини такрорлаш мақсадга мувофиқдир. [ʒ] товушининг майин, имшок уқилиши учун ушқадан келаётган ҳаво оқимини бир текисда, секинлик билан чиқариб, ушбу ундонни бироз чўзиб талаффуз қилинади.

Товуш талаффузида палатализация ҳодисасига йўл қўймаслик учун танглайга тил учу эмас, тилнинг ўрта қисми тегиб туриши керак.

Товуш майин бўлиши учун, ҳавони тез ва бирдан чиқариш мумкин эмас. Бу товушни чўзиброк талаффуз этиш мумкин. Товуш жарангли бўлиши учун тил учу танглайга яқинлашиши билан товуш пайчалари тебрана бошланиши керак /товуш пайчаларининг тебранишини кафт билан текшириб кўринг/.

Товушнинг имшок талаффузига йўл қўймаслик учун тил ўртасини эмас, тил учини танглайга тегиши керак.

[dʒ] аффрикатига йўл қўймаслик учун, энг аввал тил учини ёқори тишлардан танглай бўйлаб орқага тортиш лозим. Кейин эса товуш тил учини танглайга каттиқ тирамасдан туриб талаффуз этилади.

Лафларни олдинга чўзиш, тил учини орқага тортишга ёрдам беради.

[f] товуши жуда кучли талаффуз этилмаслиги учун бармоқни пастки лафларга қўйиш керак. Пастки лафлар ёқори тишлар билан учрашганда [f] товушининг талаффузи тўғри бўлади.

Ҳавони жуда кучли итариб чиқармайди.

Пастки жағни қимирлашига йўл қўйилмайди /бунинг учун ойнага қараб, жағни қўл билан ушлаб туринг/.

Суз охирида келган [f] товуши талаффузини аниқ тугатишга эътибор берилди.

[v] товуши жаранглилигини сақлаб қолиш учун товуш пайчаларининг тебраниши ёқори тишлар пастки лафларга тегиши билан

бошланиши керак.

Юқори тилларни пастки лабларга жуда қаттиқ тегизманг.

Нафасни ортиқча куч билан чиқарманг.

Пастки жағни қимирлатманг.

[*ve-ve*] бугинларини талаффуз этишда бироз жилмайган маъкул. Сўз охирида келган [*v*] товушини жарангсизлаштирманг.

[*к*] товуши кучли бўлмаслиги учун уни майин талаффуз этиш Бунинг учун тилнинг устини қаттиқ танглайга узоқ вақт ва кучли босиб турмаслик керак.

[*к*] товушининг кимнок талаффузига йўл қўймаслик учун, тил ўртасини орқага тортиб, [*к*] ни тез ва енгил айтинг. Бунда оғиз [*к*] дан кейин келган унлига очилгандек ҳолатга қўйилади Бунинг учун кузгуга қараган ҳолда бармоқни яқка тираб, машқ қилиш мақсадга мувофиқдир.

Эда тутинг: [*ик*] қўшимчасини бироз кимнатиб талаффуз этиш лозим.

Масалан: la musique [*lamyxik*], publique [*pyblik*]

[*g*] товуш кучли бўлмаслиги учун тилнинг устини бироз, енгилгина қаттиқ танглайга босиб кифоядир. Тил танглайга теккан заҳотиёк, товуш пайчалари тебрана бошлаши керак.

Товуш кимнок бўлмаслиги учун тилнинг усти оғизнинг олдинги қисмида ёйилиб ётмай, оғизнинг орқа томонида оғина тортилиб етил ва майин талаффуз этилиши лозим.

Иякни кўтариш мумкин эмас, акс ҳолда тил олдинга сурилиб келиши мумкин.

Сўз охирида келган [*g*] енгил ва жарангли бўлиши учун, тил ҳаракатининг тез бўлишига эришиш керак.

[*η*]

Товуш кучли ва чўзиқ бўлмаслиги учун, тилни тез ҳаракатга ўргатиш лозим, бунинг учун қисқа ва чўзиқ [*η*] товуши билан сўзларни талаффуз қилиш керак.

[*η*] товушини тўғри талаффуз этиш учун, қуйидаги сўзларни кимнок танглай ҳаракатини машқ қилдиришда бунингга ажратиб, тез талаффуз этиш лозим.

Масалан: mon-tagne [*mōtan*]; vigne [*vin*]; champagne [*kā.pan*]; champagne [*šā.pan*].

Эда тутинг: [*η*] товуши аниқ ва раво бўлиши учун бу

бушдан кейин қисқа [*ə*] товушини талаффуз этиш мақсадга мувофиқдир. [*η^ə - η^ə - η^ə - η^ə - η^ə]*

Товушнинг жарангдор бўлиши учун товуш пайчалари тилнинг устки қисми танглайга тегиши билан тебрана бошлаши керак. Тил мушакларининг қисқаришига йўл қўймаслик керак.

Бунда [*η-η*] товушлар оппозициясига машқлар бажариш лозим.

Масалан: cine - cine - cine - signe

reine - reine - reine - reigne

Бу машқ бармоқларда тўртгача санаб бажарилади. Охириги сўз олдинги сўзларнинг чўзиқлигига тенг қилиши керак.

Мелодик тартибдаги машқлар ҳам уларнинг тўғри талаффузига эришишда яхши натижалар беради.

Масалан: cugne - /кўтаришувчи тон/

reigne - /пасаровчи тон/

Ўзбек студентлари билан француз тили товушлари устида ишлашда [*l*], [*f*], [*η*] ундошлари ва [*j*] ярим ундоши талаффузига алоҳида эътибор бериш керак. Француз тили [*l*] ундоши ўзбек тилидагига қараганда бирмунча кучли ва аниқроқ талаффуз қилинади.

Француз тилидаги лаб-тиш [*f*] товушини лаб-лаб [*p*] товуши бўлиб ўқилишига йўл қўйманг.

Французча [*η*] товуши талаффузини ўзбек тилидаги "нг" ҳарфлар бирикмаси билан ифодаланадиган [*η*] товуши билан алмаштириб ўқорманг.

Ярим ундош [*j*] товуши талаффузига тил ўртасини кучли таранглавузига ва уни қаттиқ танглай томон максимал кўтарилишига эришиш лозим.

[*r*] фонемаси

Француз тилида [*r*] нинг уч варианты мавжуд. Улардан бири: тил = тиш [*r*] (*roulé*), тил орқа сиргалувчи [*ʁ*] (*grasseuse*) ва тил орқа увулар [*R*] (*"uvulaire"*).

Сиргалувчи [*ʁ*] тилнинг устки қисми ёрдамида талаффуз этилиши мумкин, у ҳолда у "dorsal" деб аталади, агар тилча (*uvule*) ёрдамида талаффуз этилса, у ҳолда у "uvulaire" дейилади.

Студентлар [*ʁ*] "grasseuse" товушини ўрганиб, талаффуз

этишлари мақсадга мувофиқдир.

Французча [r] roulé товуши шовқинсиз талаффуз этилиб, сўз охирида жаранглилигича қолади.

part - port - pour - père.

Бу товуш сўз бошида тил учининг учдан ортик тебранишга йўл қўймайди: le riz [l'riz], Paris [pa'ri]; avare [ava:r]

Франция жанубида [r] roulé талаффуз этилади.

[k] "grasseaué" ундошининг позиция вариантлари француз тили талаффуз нормаси талабларига жавоб беради.

[k] /"PARISIEN" / ФОНЕМАСИННИНГ ТАЛАФФУЗИ

Тилнинг учи пастки тишларга тиралиб, уртаси эса бугин ҳосил қилувчи унли талаффузи даражасида танглай томон кутарилади.

Ҳаво тил уртаси билан танглай орасидаги йўлдан ўтади. Нутқ органлари орасидан сирғалиб чиқайтган ҳаво, товуш ҳосил қилади. Сонант [k] товуши доимо жаранглидир. Товуш пайчалари бу товушни талаффуз этаётганда тебраниб туради.

ХАТОЛАРГА ЙЎЛ ҚЎЙМАНГ

1. Қуйидаги сўзаларни талаффуз этиш учун антисипациядан Ҳой-даланинг. [r] товуши олдиндан ёки кетидан келган унли товушга нутқ органларини тайёрлаш - антисипациядеб аталади.

pour - pise - père - pur - port

2. Парижча [r] товушининг жуда каттиқ ўқилиши мумкин эмас ва у томоқда талаффуз қилинишига йўл қўймайди.

3. Тил учини доимо пастки тишлар олдида ушлаб туришига эришинг. Парижча [r] товуши жуда энгил, зурга эшитиладиган товушидир.

4. Тил учи ҳолатини ўзгартириб [l-r] товушлар оппозициясига машқ қилиш мақсадга мувофиқдир.

lard - rare lire - rige

loup - roue lu - rue

5. Парижча [r] товушини талаффуз этишда жуда катта қийинчиликка дуч келинса, у ҳолда бу товуш ўрнига нафас олиш билан алмаштириш мумкин. Қуйидаги "Нервё" [er've] сўзини икки марта [r] сиз талаффуз этиб, учинчисида эса [r] ни нафас билан алмаштиринг. Ундан кейин эса [r] товушини энгил нафас билан киритинг.

I В.г ҳарфига берилган амалий машқларнинг ўқилишини энгиллаштириш учун қўлланмада ягона транскрипцион белги [r] қўлланилди.

Нервё [ε-ve], [ε-ve], [ε-ve], [εr've].

6. Пастки жарни қимирлатмасдан туринг.

7. [r] дан олдин келган унлини чўзиб, охирида келган [r] турмай, талаффуз тухтаб қолади:

tard - lard - mare - phare - part

terre - l'air - mère - fer - père

8. [k] товушининг талаффузи ҳам [r] нинг талаффузига тўғри келгани учун, шу [k] товуши билан тугалланган бугинларни талаффуз этиб, кейин [k] ни тушириб бугинни талаффуз қилиш мумкин.

arc [ark] art [a:r]

barque [bark] barre [bar]

marque [mark] mare [ma:r]

9. Лаблар бу товуш талаффузи даврида нейтрал ҳолатда туради.

10. Ажралмас гуруҳларда келган [r] секин, жарантсизлашиб талаффуз этилади.

le livre [lɔli:vʁ], le maître [lɛmɛ:tr] la fenêtre [lafnɛ:tr]

Ундулар сирғалувчи [r]. Бу товуш фақат ундошлардан кейин қолади. Тилнинг учи пастки тишларга тиралади.

Тилча /узула/ таранглашади ва тилнинг уртасига тушиб, ҳаво оқими тилча тагидан ўтиб, уни тебратади.

triste - très - près - crêpe

droit - bras - gros

У жуда кам тебраниши керак.

ХАТОЛАРГА ЙЎЛ ҚЎЙМАНГ

1. Товуш чуқур бўлиб, унинг хириллашига йўл қўймайди.

2. Бир нафас чиқаришда тилча активлигида бугинларни талаффуз этинг.

ГЕМИНАТАЛАР /ҚЎШ УНДОШЛАР/

Сўзлар ичида келган икки бир хил ундош ҳарф олатда бир товушни ифодалайди ва артикуляциянинг уч фазасига эга бўлади: нутқ органларининг ўқилаётган товуш талаффузи ҳолатига қуйилиши (mise en position) уларнинг муайян ҳолатини сақлаб туриши (tenué), ва шу органлар ҳолатининг ўзгариб кетиши (détente).

Масалан: apporter [apɔrte]

accompagner [akɔpaɛne]

Амаё ёнма-ён келган икки бир хил ундош ҳарф қўш ундош бўлиб

Уқилиши ҳам мумкин.

Масалан: illégal [il-legal]
immobile [im-mobil]

Қуш ундошларнинг янгра ундошлардан фарқи шундаки, уларнинг иккинчи фазаси, яъни органларнинг муайян ҳолатида сақлаб туриш, икки марта чўзиқроқ бўлади. Бу ҳодиса биринчи ундошнинг фазасини ва иккинчисининг эса mise en position фазасини йуқолиши натижасида пайдо бўлади.

Қуш ундошларнинг пайдо бўлиш ҳолилари:

1. Иккита бир хил ундошни ажратиб турувчи "l" ҳарфининг уқилимай қолиши туфайли сўз уртасида геминат - икки чўқиқли чўзиқ ундош пайдо бўлади.

saint(e)té [sɛ̃.t-te]
troisième(ment) [trwazjɛm'tã]
légitim(e)ment [lezitim'mã]

2. Икки чўқиқли чўзиқ ундош икки сўенинг оралиғида, чегарасида ҳам учраши мумкин:

une robe beige [ynrɔbɛ:ʒ]
faites taper [fettapɛ]
une tasse sale [yntas'sal]
ne coupe pas [nəkuppa]
chaque quartier [ʃakkartje]

3. Чўзиқ "r" товуши courir, mourir феълларининг futur simple ва Conditionnel présent замонларида талаффуз қилинади:

je courrai [zəkur're] je mourrai [zəmur're]
je courrais [zəkur're] je mourrais [zəmur're]

4. Чўзиқ ундош баъзи сўзлар ичида уқилади /қўшинча lг, il префикслари билан/:

illettré [illɛtre] parallèle [parallɛl]
illimité [illimite] collègue [kɔllɛg]
irréal [irre'al]

Эслатма: Эмфатик урғули бугундаги ундошнинг чўзиқ талаффузи ҳақида китобнинг "Интонация" бўлимига қаранг.

МАШҚЛАР

CONSONNES GÉMINÉES /ҚУШ УНДОШЛАР/

1. Лабларни яхшилаб очиб қуйидаги сўз бирикмаларини талаффуз этинг. [m + m]

Je m(e) méfie Madam(e) Mauroy
Je m(e) moque Madam(e) Mercier
Je m(e) marie Madam(e) Moreau

2. [l + l] товушлари талаффузида тил учи кқори тиллар аль-эоламларига тегиб туришига эътибор беринг:

[ll] [ll] [l] [ll]
a) Il l(e) fait Il l'a fait [l] [ll]
Il l(e) prend Il l'a pris Il égale - illégal
Il l(e) comprend Il l'a compris Il étudie-il l'étudie
b) Chez l(e) lecteur dans l(e) lit il imite - il l'imite
Chez l(e) libraire dans l(e) lait il aime - il l'aime
Chez l(e) logeur dans l(e) livre

3. Тил учи кқори тил олдида турганлигига эътибор бериб, қуйидаги машқларни ўқинг. [n + n]

a) un(e) nage je n(e) nage pas
un(e) nouvelle je n(e) néglige pas
un(e) nuit je n(e) nasalise pas
donn(e) nous du sucre
donn(e) nous du pain
donn(e) nous du thé

[d + d] [d + d]
b) je viens d(e) dire il n'y a pas d(e) danger
je viens d(e) deviner il n'y a pas d(e) dépêche
je viens d(e) dessiner il n'y a pas d(e) doute

4. Қуйидаги сўз бирикмаларини ҳаво оқимининг танглай ва тил уртасидан ўтишига эътибор бериб ўқинг: [r + r].

pour refaire par radio
pour répondre par respect
pour recopier par reconnaissance

il courra il tir(e)ra il courait - il courrait
il mourra il dur(e)ra il mourait - il mourrait
il barrera il secourra il barrait - il barrerait

5. Сизгидувчи ундошни яхши талаффуз этиб, машини орзакчи бақаринг. [s + s].

Il faut s(e) séparer dans c(e) cirque
Il faut s(e) souvenir dans c(e) sac
Il faut s(e) sauver dans c(e) service

6. Қуйидаги гапларни ўқинг ва транскрипция қилинг:

Avec qui?

Philippe parle lentement.

Ça tombe bien.

C'est pour rire.

Elle le connaît bien.

Bonne nuit!

Il se fâche chaque fois.

ФРАНЦУЗ УНЛИ ТОВУШЛАРИНИНГ ТАСНИФИ

Француз унли товушларининг тембри бўғиз бўшлиғида ҳосил бўладиган резонатор характерига боғлиқ бўлади. Унли товушларни таснифлашда ана шу резонатор ҳолатини ўзгартирувчи тил, лаблар, кимшқ танглай каби актив нутқ органлари устидан сўз крिताмиз.

Актив нутқ органи бўлган тил уч қисмга, яъни тил олди қисми, тил ўрта қисми ва тил орқа қисмига бўлинади. Товушнинг талаффузида тилнинг оғиз бўшлиғидаги вертикал ҳаракати унлининг очиклик ёки ёпиқлигини белгилайди. Француз унлилари тил ўрта қисмининг кўтарилиш характерига кўра тўрт очиклик даражасига эга: ёпиқ [i-ý-и] ярим ёпиқ [e-ø-о] ярим очик [ɛ-æ-ə-ē-ē-ō] ва очик [a-a-ā].

Тилнинг оғиз бўшлиғидаги горизонтал ҳаракатига кўра унлилар тил олди ва тил орқа унлиларига ажралади. Тил олди унлиларини талаффуз қилишда тил олдига ҳаракат қилиб, унинг уч қилди тилларга қадалади.

Тил орқа унлиларини талаффуз қилишда тил уч қилди тиллардан олиниб, орқага тортилади.

Тил олди унлилари: [i-e-ε-ā-ý-ø-ē-ē-æ] тил орқа унлилари: [и-о-ə-a-ā-ō].

Унли товушларнинг талаффузида лаблар фаол иштирок этади. Шунга кўра унлилар лабланган ва лабланмаган унлиларга бўлинади. Лабланган унлиларни талаффуз қилишда лаблар доира шаклида олиниб чўзилди, лабланмаган унлиларда эса лаблар ён томонларга тортилади. Лабланган унлилар: [ý-ø-æ-и-о-ə-ō-ā]. Лабланмаган унлилар: [i-e-ε-ā-ē-ā-a].

Унли товушларни фарқлашда кимшқ танглай ҳам муҳим роль ўйнайди. Масалан, талаффуз жараёнида кимшқ танглай пастга тўша, ҳаво оқими бурун бўшлиғи орқали ўтиб, бурун товушларини, агар да кимшқ танглай кўтарилса ҳаво оқими оғиз бўшлиғи орқали ўтиб,

ғиз товушларини ҳосил қилади.

Бурун товушлари: [ā-ō-ē-ā]

Оғиз товушлари: [i-e-ε-ā-ý-ø-æ-о-ə-и-a].

ФРАНЦУЗ УНЛИЛАРИНИНГ КАДВАЛИ

Ил унлининг ўтариш даъжасига кўра	Тилнинг горизонтал ҳолатига кўра	Тил олди унлилари		Тил орқа унлилари	
	Лаблар ҳолатига кўра	Лабланмаган	Лабланган	Лабланмаган	Лабланган
	Тилча ҳолатига кўра:	оғиз бурун	оғиз бурун	оғиз бурун	оғиз бурун
1.	Ёпиқ	[i]	[ý]		[и]
2.	Ярим ёпиқ	[e]	[ø]		[о]
3.	Ярим очик	[ɛ] [ē]	[æ-ə] [ā]		[ə] [ō]
4.	Очик	[a]		[a]	[ā]

✓ ФРАНЦУЗ УНЛИЛАРИ ТАЛАФФУЗИНИНГ ҲАЗИҚ ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

1. Француз тили унли товушларга анчагина бой бўлиб, улар ники, равон ҳамда тиниқ талаффуз қилинади, чунки уларни талаффуз қилишда нутқ органлари эгаллаган муайян ҳолат талаффуз тугатунча, яъни бошқа товуш талаффузига ўтилгунга қадар сақланиб олинади. Актив нутқ органларининг ҳаракати фанат бир товуш талаффузидан иккинчисига, яъни унли талаффузидан ундоз талаффузига ёки аксинча ўтиш вақтида содир бўлиши, француз тили унлиларида дифтонглаш ҳолатининг йўқлигидан далолат беради.

2. Француз унли товушлари талаффузидаги иккинчи хусусиятларнинг редукцияга учрамаслигидир. Редукция ургусиз бўғиндаги унлиларнинг сифат жиҳатдан ўзгариши, яъни қисқа талаффуз қилишидир. Француз унлилари ургули бўғинда ҳам, ургусиз бўғинда ҳам ҳеч бир ўзгаришсиз талаффуз қилинади:

On sonne [õson] sonner [sõne]
il imite [ilimit] imitation [imitasjõ]

Эслатма: Француз тилидаги [ə] caduc товуши талаффуз-

Charles va à la parade.
 Marthe va à la gare.
 Ça va mal.
 Agathe parle à sa camarade.
 La caravane arabe va à Bagdad.

[ɛ] фонемаси - олд катор, очик, лабланмаган соф товуш.
 Бу товуш [e] товуши сингари талаффуз қилинади. [ɛ] товуш талаффуз қилишда тилнинг урта қисми [e] га нисбатан анча пастга тушади, тишлар орасидаги оралик тил олди қисми кўринаган даражада очилади. Тил орқа қисми бир оз кўтаришган, тил эса олд тишларга тегиб туради.

[ɑ-ɛ - ɑ-ɛ - ɑ-ɛ - ɑ-ɛ]	[ɛ]	[ɛ:]
[ɑ] [ɛ]	[ɛ]	[ɛ:]
la - lait	trajet	traire
ma - mais	affaire	treize
sa - (il) sait	très sec	faire
fa - (il) fait	traverse	plaire
ça - c'est	cachet	mère
	valet	beige
		seize

L'air est sec.
 Il fait très frais.
 Marthe est belle.

Agathe aime les fraises.

La chaise de Charles est beige.

[e] фонемаси - олд катор, ёшиқ, лабланмаган соф товуш.
 Бу товушни талаффуз қилишда лаб бурчаклари [ɛ] га нисбатан янада четга тортिलाди, тил уртаси бир оз пастга тушади. Тил ён томонлари юкори ён тишларга тегиб туради. [e] товуши талаффуз бошида ҳам, якунида ҳам бир бўлиши, яъни талаффузда бош товуш, масалан [i] нинг аралашиб қолишига йул қўймаслиги рақ.

[ɑ-ɛ-e | ɑ-ɛ-e | ɑ-ɛ-e | ɑ-ɛ-e].

[ɛ]	[e]	[e]	[e]
(il) sait - ses	e - pé	préférer	
(il) fait - fée	céder	répétez	
près - pré	bébé	délégué	
mais - mes	été	pénétrer	
lait - les	assez	des élèves	

L'été est frais.
 Thérèse est belle.
 Adèle répète les verbes.
 Le café est très glacé.
 C'est assez claire.

Француз [i] фонемаси - олд катор, лабланмаган, ёшиқ, оғиз товушидир. Бу товушни талаффуз қилишда тил олдинга томон сурилиб унинг учу олд милкларга қадалади, урта қисми эса кўтарилиб, ҳаво оқими учун жуда тор оралик қолдиради. Тилнинг ён томонлари юкори тишларга тиралиб туради. Лаблар ён томонга кучли тортिलाди. Юкори лаб худди жилмайишдек бир оз, юкори олд тишлар кўринадиган даражада очик, пастки лаб эса пастки тишларни кўрсатмайдиغان даражада ёшиқ бўлади. Бу товушнинг урғусиз ҳолатдаги талаффузи сифат жиҳатдан урғудан ҳолатдаги талаффуздан фарқ қилмаслиги лозим.

[ɑ-ɛ-e-i | ɑ-ɛ-e-i | ɑ-ɛ-e-i].

[ɑ]-[ɛ] - [e] - [i]	[i] - [i:]	[i]
la - lait - les - lis	pis - pire	titane
ma - mais - mes - mis	ris - rive	tissage
sa - (il) sait - ses - si	lis - lire	artiste
fa - (il) fait - fée - (il) fit	vie - vire	attire
	y - Yves	tiret
	mis - mise	civil
	pis - pigue	avril

Qui dit merci à Yves?

Iréne lit vite.

Cécile dit: Merci Marie.

Mise écrit vite les exercices.

Cette dictée est difficile.

Француз [y] фонемаси - олд катор, ёшиқ лабланган, соф товушидир. [y] товушни талаффуз қилишда тилнинг ҳолати худди [i] товушнинг талаффузидаги ҳолатни эгаллайди. Лаблар доира шаклида бўлиб олдинга чуччайиб чиқади. Талаффуз вақтида тилнинг ҳолати ўзгармаслиги учун, тилнинг четларини юкори ён тишлардан ажратмаслик лозим.

Уртанлаётган тилдаги ҳар бир товушни шу тил талаффуз нормасига мувофиқ тарзда талаффуз қилиш лозим. Студентлар кўпинча [fɥ], [vɥ] ва шунга ўхшаш биринчиларни ўзбек тилидагига ўхшатиб [фyo], [вyo] тарзда талаффуз қилиб катта хатога йул қўлади.

лар. [i-ÿ | i-ÿ | i-ÿ | i-ÿ | i-ÿ].

[i-ÿ]	[ÿ-y:]	[ÿ]
lis - lu	mue - mur	musée
ni - nu	su - sûr	charnue
vis - vu	dû - dûre	brûlure
dis - dû	là - luge	plumer
pis - pû	tu - étuve	tunique
bis - bu		tulipe
fit - fût		statue
		rupture

Lucie est Russe.
Elle fait ses études à l'Université.
Elle aime la musique et la nature.
Jules fume une cigarette.
Lucie étudie l'agriculture.

[ø] фонемаси олд катор ёшик, лабланган соф товушидир. товушни талаффуз қилишда тил [e] унлиси талаффузидики хон ни эгаллайди, лаблар олдинга чуччайиб чиқиб, [ÿ] товушни гишан кўра бир оз каттарок доира шаклини ҳосил қилади. Бу ун дан олдин келган ундош даярли ҳеч қачон қиллатилмайди. [ø] товуши одатда сўз охирида ёки [z] ундошидан олдин келади. [e-ø | e-ø | e-ø | e-ø | e-ø | e-ø].

[e-ø]	[ø]
des - deux	mieux
nez - noëud	lieux
fée - feu	pieux
les - leu	cieux
vais - voeu	peu
ces - ceux	vieux

Rémi est sérieux
Mathieux est généreux
Il a les yeux bleus
Marthe a les cheveux frisés
Ces messieurs habitent Dreux.

Француз [œ] фонемаси олд катор, очик лабланган соф товушидир. Бу товушни талаффуз қилишда тил [ε] товушни талаффузидики хон ни эгаллайди, лаблар олдинга чуччайиб, доира шаклини эгаллайди.

Бу товушнинг [ø] катток /қисқа/ номли варианты ҳам борки, у асосий [œ] дан лабларнинг камрок таранглашигани /лабланганлиги/ билан фарқланади. Бундан ташқари у қисқа талаффузли унли товуш бўлиб, баъзи урғусиё ҳолларда уқилмай ҳам қолади: la fenêtre [la'fɛnɛ:tr], la p(e)tite fille [laptit'fi:j].

[ε-œ-ε-œ-ε-œ-ε-œ-ε-œ-ε-œ]

[ε-œ:]	[ε-œ]	[œ]	[ø]
père - peur	sel - seul	pleurer	je
l'air - l'heure	mûle - meule	beurrer	me
mère - meurt	gêne - jeune	labeur	le
serre - soeur	néf - neuf	laideur	de
plaire - pleur	bref - boeuf	jeunesse	ne
		directeur	ce
		rêveur	que

Ma soeur demeure seule.
Monsieur Mathieu est directeur.
Elle pleure de bonheur.
Son neveu est rédacteur.
Elle est jeune et heureuse.

Француз [ɑ] фонемаси орқа катор, очик, лабланмаган соф товушидир. Бу товушни талаффуз қилишда тил орқага тортилиб, тил учи настки тишлар альвеолларида бўлади, лаблар овал формани эгаллайди, олдинги тишлар кўриниб туради. Лаблар ҳолатига кўра бу товуш талаффузи [ɑ] га яқинлиқ.

[ɑ-a-ɑ-a-ɑ-a-ɑ-a-ɑ-a-ɑ-a]

[ɑ-a]	[ɑ-a]	[ɑ-a:]	[ɑ:]
ma - mâ	mal - mâle	bas - basse	pâle
là - las	patte - pâte	pas - passe	râle
ta - tas	tache - tâche	tas - tasse	hâte
rats - bas	va - vase	las - lasse	classe
	fa - phase	mât - masse	phrase
			grâce
			théâtre
			hélas

Jacques est très pâle.

Jeanne met des lilas dans le vase

Anne va au théâtre.

Le père a hâté ses pas

Nicolas aime le pâte, mais il n'aime pas les pâtes.

Француз [u] фонемаси-орқа қатор, ёшиқ, лабланган соғ товушир. Бу товушни талаффуз қилишда тил учи пастки олд тишлар қаршида, аммо уларга тегмай туралди, тил орқа қисми эса қар танглайга баланд кутарилади. Лаблар худди [y] товуши тақдузидайдек доира шаклини эгаллаб, олдинга чучайиб чиқади.

[y - u - y - u - y - u - y - u - y - u]

[y] - [u]	[u] - [u:]	[u]
jus - joue	cou - cour	coucou
lu - loup	joue - jour	toujours
bu - bout	loup - louve	soucoupe
nu - nous	roue - rouge	journal
rue - roul	trou - trouve	Louvre
dû - doux	bout - bourge	couverture
		séjour

Loulou lit le journal chaque jour.

Vous ouvrez le livre à la page douze.

Jules joue toujours avec nous.

Le vieux Louvre bourdonne dans sa tour.

Lucie n'oublie jamais ces jours.

Француз [o] фонемаси - орқа қатор, ёшиқ, лабланган товушир. Бу товушни талаффуз қилишда тилнинг учи пастки те асосида эркин этиб, тилнинг орқа қисми имшок танглайга бир кутарилади. Лаб бурчаклари бир-бирига яқинлашиб, лаблар чучайиб, олдинга чиқади. Бу товушга ушшаб товуш ўзбек тилида шунинг учун бу товуш талаффузини машқ қилишда француз [u] товушига асосланиш лозим.

[o - o - o - o - o - o - o - o - o - o]

[o] - [o]	[o] - [o:]	[o]
deux - dos	beau - baume	diplôme
ceux - seau	faux - fausse	chapeau
peu - pot	dos - dose	sauter
(je) veux - veau	saut - saute	métre
feu - faux	pot - pause	tableau
boeufs - beau	chaud - chaude	drapeau
oeufs - eaux		photo

Il faut acheter ce paletot.

Il fait trop chaud.

Claude va au tableau.

Ce chapeau est beau.

Prenez vos stylos et écrivez ces mots.

Француз [ɔ] фонемаси-орқа қатор, очик лабланган соғ товушир. Бу товушнинг талаффузида тил учи қуёи альвеолларда бўлиб, тилнинг орқа қисми имшок танглайга, [o] дан кўра камроқ кутарилади. Лаблар худди [œ] товуши талаффузидаги ҳолатда бўлади.

[ɔ]	[œ: - ɔ:]	[ɔ]
bol	heure - or	école:
colle	(il) meurt - mort	monotone
folle	sœur - sort	téléphone
molle	peur - porc	phonétique
bonne	beurre - bord	sonner
sonne	sonneur - sonore	donner

Anatole porte toujours ce costume.

Ce professeur de géographie loge tout près de l'école.

Flore habite Moscou, elle est une vraie Moscovite.

Ivonne a beaucoup de poches.

C'est joli, c'est la mode, mais ce n'est pas commode.

ХАТОМАРГА ЙУЛ ҚУЙМАҢ!

Оғиз жуда катта очик бўлиб, ияк жуда пастга тушган бўлса, [ɑ] товуши жуда орқа қатор талаффузга эга бўлади. Бундай ҳолга йул қуймаслик учун, тилнинг оғиз бўлиғида текис ҳолда бўлишини кузгуга қараб ёки қаламни тишлар орасига қуйиб кузатиш мумкин. Агар студент дифтонг талаффуз этса, у ҳолда у чўзиқ [ɑ:] товушини талаффуз этиши лозим. Тил ва ияк қимирламаслиги учун, бармоқни иякка тираб турши керак. Товушни жуда тез талаффуз этиш ҳам дифтонглаштиришга йул қуймайди.

[ɛ] товуши талаффуз охиригача бир ҳел дифтонглашмаслиги ва аниқ талаффуз этилишига эътибор бериб боринг. Бу товушни, оғизни катта "эсноқ" қа очгандек очиб талаффуз этинг.

[ɛ] унлиси очик урғули бўғинда [e] га ушшаб талаффуз этилишини унутманг.

[e] товушини талаффуз этганда нутқ органларининг таранг-

лигига, ёқори ва пастки тишлар орасидаги масофага эътибор беринг. [e] товушидан кейин [j] товуши пайдо бўлиб қолмаслиги учун, [e] товушини чўзиброк талаффуз этинг. Тил ҳолатини ўзгартирмасдан туриб, нафас чиқаришни тўхтатинг.

[i] товушини талаффуз этиш учун лабларни жуда четга тортманг, акс ҳолда товушни қисиб қўйиш мумкин. Товушни жаранглироқ қилиб пастки жағни бир оз олдинга чиқариб талаффуз этинг. Бу товуш олдидаги ундошни кичик талаффузга йул қўйманг.

[y] Тилнинг вертикал ҳолатига эътибор беринг. Мускуллар таранглигини товуш талаффузи тугагунча сақлаб туринг, айниқса лабларни доира шаклига келтирганнингизда, лаб мускулларининг таранглигини сусайтирманг.

[y] дан олдин келган ундошни кимшасдан талаффуз этинг, бунинг учун тилнинг орқа қисмини пастга туширинг.

[ʃy], [vy] товуш бирикмаларини тўғри талаффуз этиш учун ёқори лабларни оёғина кутаринг, ёқори тишларингиз бир оз кўриниб турсин. Ёқори лабларни олдинга чўзишни машқ қилишда, пастки жағни кяк тағидан қўл билан ушлаб туринг.

Пастки жағни яхшилаб пастга туширинг. Шундан сўнг [æ] товушининг аниқ ва равшан талаффузига эътибор беринг. Лабларни олдинга чўзинг, ёқори тишларингиз оёғина кўриниб турсин.

[ø] товушини тил ёнларини ёқори жағ тишларга тираб, тил ўртасини баланд, танглай томон кутариб талаффуз этиш лозим. Лаб чеккаларини товуш тугагунча таранг ҳолда бўлишини сақлаб туриш, тил ўртасининг баланд кутарилишига ёрдам беради.

[u] товушини аниқ талаффуз қилинг ва мускуллар таранглигига эътибор беринг.

Қўшимча резонатор ҳосил қилиб, лабларни жуда олдинга чўзинг. Мускуллар таранглигини лаб чеккаларига тўпланг.

[o] товушини тиник ва равшан талаффуз қилинг. Тилнинг ҳолатини товуш тугагунча сақлаб туришда. Пастки жағ пастга туширилиб, лаблар мускули жуда таранг ҳолга келтирилади. Дифтонг бўлмаслиги учун [o] товуши бир оз чўзиб, талаффуз этилади ва нутқ органлари ҳолатини ўзгартирмасдан, нафас бирдан тўхтатади.

ди.

[ɔ] товушини талаффуз қилишда оғиз очилишига эътибор беринг. Ёқори тишларни кўрсатиб, оғизни доира шаклида олдинга чўзинг. Суз охирида [ɔ] дан кейин келган ундошни, аниқ талаффуз этинг, бунга ундошга урғу қўйган ҳолда эришиш мумкин.

[a] товуш талаффузини тўғри йўлга қўйиш учун, қўйидаги сузларни оҳангига эътибор бериб ўқинг:

snat - /овоз кутарилади/ - "h" [a] овоз кутарилади.

ane - /овоз пасаяди/ - "k" [ka] овоз пасаяди.

[a] ни жарангдор талаффуз этишга эътибор беринг.

[ə].

Лаблар олдинга чўзилиб, доира шаклига келтирилади. Нутқ органлари мускулларининг таранглиги бўшаптирилади. "le" артиклинини тўғри талаффуз этиш учун тилнинг олдинги қисми ёқориқроқ кутарилади, ёқори лаб мускуллари таранглиги бир мунча кучайтирилади ва оёғина пастга туширилади.

БУРУН ТОВУШЛАРИ

Бурун товушлари талаффузига оғиз товушларининг талаффузи пухта эгалланиб олингандан кейин утилади. Француз унли бурун товушларини талаффуз қилишда кичик танглай ва кичик тил пастга тушади ва ўпкадан чиқиб келаётган ҳаво оқими ҳам оғиз, ҳам бурун бўшлиғидан ўтади. Шу туфайли ҳам бу унли товушлар талаффуз бошланишидан то яқунланишига қадар узига хос бурун тембрита эга бўлади. Бурун унли товушларни талаффуз қилишда тил орқа қисмини ортқча кутармаслик ва уни кичик танглай билан жипслалтириб юбормаслик керак, акс ҳолда овоз тембри ўзгариб, унли товушга ундош аралашувига сабаб бўлади.

Бурун товушлари артикуляциясининг хусусиятлари. Бурун товушларини оғиз товушларини ўтиб бўлгандан кейингина ўргатиш лозим. Оғиз товушларини талаффуз этиш жараёнида нутқ органлари чет тили товушлари артикуляциясига мослашади. Шундан сўнг бурун товушларини талаффуз этиш осонлашади. Бурун товушларини уларга мос бўлган оғиз товушларига таяниб, талаффуз этиш мақсадга мувофиқдир.

Ҳамма бурун товушларининг талаффузини ўрганиш учун, танглай шардасининг тез ҳаракатини машқ қилиш лозим.

а/ Бурун товушини чидойли ва жарангдор талаффуз этиш учун,

ҳаво оқимини бир вақтда ҳам оғиз, ҳам бурун бўшлиғидан бир текис-да чиқариш керак. Бу товушлар талаффузида тил уртаси пастга тушибилиб, ҳаво оқимига йўл очиб берилади;

б/ чўзиқ бурун товушларида, жағ ва тил уртаси тушириб талаффуз этилса, товуш бир ҳил жаранглаши сақлаб қолинади.

Товуш тугамагунча, тилнинг ҳолати ўзгартирилмайди. Ақсинча, бу ҳолда француз товушларига хос бўлмаган дифтонг пайдо бўлади. в/ [β-p | t-d] товушлари олдиндан [m], [n] ундошларини талаффуз этмаслик учун, танглай пардасини кўтариб туширишни урғаниш муҳим роль ўйнайди.

chanter - entente; chambre; rose

Ундош товушнинг талаффузидан олдин, танглай пардаси кескин кўтарилиб, бурун бўшлиғига ўтадиган ҳаво йўли бекитилади. Танглай пардасининг ишқини тезлаштириш учун "минғирлаш" машқини бажариш керак. /... бетдаги машққа қаранг./ Бурун товушларини ўргатишни орқа қатор товушларидан бошлаш керак, чунки улар тил ўрта-сини паст вазиятда ушлаб туришга ёрдам беради. Орқа қатор товушлардан кейингина бурун товушларига ўтиш лозим.

Эъдатма: "m" ҳарфи бурун товушлар бирикмасини ташкил этганида [p], [β] ҳарфлари олдиндан келади.

Бурун товушларни талаффуз этишга қўйидаги ҳолларда йўл қўйманг:

1. Бурун ундошлари m, n айниқса кўш ундошлар олдиндан: *double* [dʒɔ̃n], *insomnie* [ɛ̃.sɔ̃mni], *automne* [ɔ̃.tɔ̃n]
2. Талаффуз этиладиган унли ва "h" ҳарфи олдиндан: *final*; *amical*; *inhabité*. [fɛ̃.nal | a.mikal | i.na.bi.te]
3. Талаффуз этилмайдиган "e" олдиндан: *semaine*; *pleine* [sə̃.mɛ̃n | plɛ̃n]

Қондадан "en, em" ҳарф бирикмалари, префиксларда келган да истисно:

enneiger [ã.nɛ̃ʒe]
emmenager [ã.mə̃ne]

ХАТОЛАРГА ЙЎЛ ҚЎЙМАНГ!

[ã]

[ã] ни талаффуз қилиш учун, оғизни катта очинг. Товуш талаффузини тугатиб бўлиб, оғизни иминг. Ушқадан чиқаётган ҳаво ҳам оғиз, ҳам бурун бўшлиғидан чиқишига эътибор беринг. Товуш талаффузида нутқ органлари ҳолати ўзгармаслиги шарт.

[p-β | t-d] ундошлари олдиндан танглай пардалари ҳолати

ни ўзгартиринг.

[ɛ̃]

Оғизни жуда катта очмасдан, жағни озгина олдинга чиқариб [ɛ̃] товушини талаффуз этинг. Оғизнинг очкилик даражаси уртача бўлади. Лаблилар формаси овал ҳолатга эга бўлишига эътибор беринг.

[œ]

[œ] товушини лаблиларни доира шаклига келтириб талаффуз этинг. Ҳаво оқими талаффуз давомида оғиз ва бурун бўшлиғидан бир вақтда чиқсин. Кўкрак қафаси ҳаракатини қўлни кўкрак устига қўйиб билан кузатиб бординг. Товуш тугагунча нутқ органлари ҳолатини ўзгартирманг, акс ҳолда дифтонг пайдо бўлиши мумкин.

[õ]

Лаблиларни олдинга жуда кучли чўзиш билан қўшимча резонатор ҳосил қилинг. Бурун товуши оғз охирида келганда, ундан кейин ундош товуш талаффуз этилишига йўл қўйманг.

Француз [ã] фонемаси орқа қатор, очик, лабланмаган, бурун унли товушлар. Бу товушни талаффуз қилишда оғиз овал форма-ни эгаллайди, олд тишлар кўриниб туради. Тил эркин бироз орқага тортилган ҳолатда бўлади.

[a - ã - a - ã - a - ã - a - ã - a - ã]

[a - ã]	[a - a - a:]
bas - banc	lent - ralentir - lente
rat - rang	grand - grandir - grande
tas - temps	chant - chanter - chante!
las - lent	rang - ranger - range!
mat - (il) ment	

Les enfants chantent dans la cour.

Jean n'apprend pas la langue anglaise.

La tante enseigne le français aux étudiants.

Mes grands parents habitent à la campagne.

Leblanc habite orange.

[õ] фонемаси орқа қатор, очик, бир оз лабланган бурун товушлар. Бу товушнинг талаффузи [ã] товушнинг талаффузидан лабланганлиги билан фарқланади. [õ] товушини талаффуз қилишда тил [o] товушидаги ҳолатни эгаллайди, лаблилар доира шаклида бўлиб, олдинга орқича чўтчайиб чиқмайди.

[o - õ - o - õ - o - õ - o - õ - o - õ]

[o - õ]	[o]	[o:]	[õ:]
not - zont	mont - monter - monte!		

peau - pont	long - longer - longue
veau - vont	rong - arrondir - ronde
l'eau - long	blond - blondir - blonde
faux - fond	
beau - bon	

Gaston va à la leçon de français.

Ce garçon est blond.

Notre balcon est trop long

Les ballons sont ronds.

Son oncle est très bon.

Француз [ɛ̃] олди катор, очик, лабланмаган бурун товушидир. Бу товушни талаффуз қилишда тил ва лабларнинг ҳолати [ɛ̃] га ухшаш, аммо тил олди қисми ва тил учи ортикча таранглашмайди. Бу товушнинг бутун талаффузи жараёнида пастки ваф ва тил барқарор ҳолатда бўлиши керак. Агарда тил пастга тушиб, орқага тортилмаган бўлса, бу товуш [ã] га ухшаш кетади, бу қўпол фонематик хатолар.

[ɛ̃ - ẽ - ɛ - ẽ - ɛ - ẽ - ɛ - ẽ - ɛ - ẽ - ɛ - ẽ - ɛ - ẽ - ɛ - ẽ]

[ɛ̃] - [ẽ]	[ɛ̃]	[ẽ]	[ɛ̃:]	[jɛ̃]
paix - pain	peint - peinture - peinte	le tien		
fait - fin	(il)craint-craintif-craindre	le mien		
mais - main	ceint - ceinture - ceinte	le sien		
très - train	ceint - ceinture - ceinte	chien		
lait - lin	(il)vainc - vaincu - vaincre	viens		
dis - daim		rien		
raib - rein		musicien		
		parisien		

[wɛ̃] [ɥɛ̃]

loin	juin	Tel grain, tel pain.
point		Germain est peintre.
coin		Julien tient à la main une gerbe de jasmin
foin		Le médecin Martin habite, le Quartier Latin.
		Alain va chez le pharmacien.

Француз [œ̃] фонемаси олди катор, очик лабланган бурун товушидир. Бу унли бурун товушнинг талаффузи [ɛ̃] товуши талаффузидан лабланганлиги билан фарқланади.

[œ̃ - œ̃ - œ̃ - œ̃ - œ̃ - œ̃ - œ̃ - œ̃]

[ə] - [œ̃]	[œ̃]	[œ̃ - œ̃:]
de - d'un	chacun	humble
le - l'un	parfum	défunte
que - chacun	brun	lundi
je - à jeun	aucun	emprunter
	tribun	
	quelqu'un	
	Lebrun	

[jœ̃] - [œ̃]

chacune - chacun	Lundi Lebrun va à Verdun.
aucune - aucun	Cette fleur a un doux parfum.
tribune - tribun	Ce jeune homme est brun.
quelqu'une - quelqu'un	Chacun veut faire plaisir à madame Lebrun.
	Quelqu'un a emprunté mon livre.

ЛАБОРАТОРИЯ ИШИ

1. Паузада унлилар каторини диктор кетидан талаффуз қилинг.
2. Унлилар оппозициясига берилган сўзларни тингланг ва диктор кетидан такрорланг.
3. Фразаларни диктор кетидан тўғри талаффуз билан такрорланг.
4. Фразаларни тингланг ва ёд олинг.
5. Фразаларни магнит лентасига ёзинг ва йул қўйилган хатоларни тузатинг.

ИНТОНАЦИЯ

Интонация сўзларни гапга ушштириб беради, гаплар ва сўзлар орасидаги синтактик муносабатларни аниқлаб беради. Интонация нутққа ифодаллик қилтади, унинг ритмик - мелодик структурасини ташкил қилади. Контекстга ва алоқа шароитига қараб интонация бир гапни ҳар хил маъно кўринишларида ифодалайди, эмоция ва фикрнинг куда ҳам нозик турларини беришга хизмат қилади. Интонация ёрдамида гап фразага айланади, яъни аниқ нутқий ифода олади.

Гапнинг интонацион структураси мураккаб комплексни ташкил этувчи ва бир-бири билан ўзаро ҳамбарчас соғланган катор интонацион ёки просодик воситаларни: урғу, мелодика, тембр, паузалар, тесситурда /тоннинг паст-баландлик даражаси/, тезлик ва чўзиқлик темпи ўзгаришлари /темпоритм/ ёрдамида реализация этилади.

1. Урғу. Урғу гапни фонетик ташкил этишга ва уни просодик

бирликларга парчалашга хизмат қилади. Ургулар системаси синтагма ва фразалар ичидаги фонетик муносабатларни аниқлайди. Ургу ифода воситаларидан бири бўлиб, муайян сузни бошқаларидан ажратиб ўқишда уларга интеллектив ва эмоционал тус беради.

2. Мелодика. Мелодика уругга ухшаб қушимча равишда гапларнинг фонетик бирликларга ажратувчи ва гапдаги синтагмалареро муносабатларни ифодаловчи просодик омилдир.

Мелодика фраза ва унинг коммуникатив типларини ташкил топишида асосий восита бўлиб хизмат қилади. Нутқнинг ифодалилиги куп жиҳатдан мелодикага боғлиқдир.

3. Тембр. Тембр нутққа эмоционал тус беради ва у овозда қушимча тонлар яъни обертолар бўлиши билан боғлиқдир.

Тембр ургу ва мелодикадан фарқи уларок, грамматик аҳамиятга эга бўлмаса-да, унинг нутқ ифодалилигини ташкил этишдаги роли бекиёсидир.

4. Пауза. Пауза фразанинг парчаланишида ёрдамчи воситалардан бўлиб хизмат қилади: ургу ва мелодиканинг парчаловчи функциясини кучайтириб беради.

Паузанинг узунлиги у ажратаётган фонетик бирликларнинг аҳамиятига боғлиқ: библик қанчалик мустақил бўлса, ундан кейинги келган пауза ҳам шунчалик узун бўлади. Пауза янтонациянинг ифода воситаси сифатида ҳам муҳим аҳамиятга эга.

5. Темпорал воситалар. Темп, бўрин, /унли ва ундошлар/ талаффузининг чўзиқлиги ва паузалар биргаликда интонациянинг темпорал воситаларини ташкил этади. Темп нутқ бўлакларининг вақт бўлишидаги талаффуз тезлигидир.

Бўринлар талаффузининг чўзиқлиги ва темпнинг ўзгарувчанлиги ҳам интонациянинг ифода воситаларидан ҳисобланади.

6. Тесситур /тоннинг паст-баландлик даражаси/. Тоннинг паст-баландлик даражаси гапларнинг коммуникатив типларини аниқлашда катта аҳамиятга эга. Масалан, сурак гаплар дарак гапларга қараганда баландрок тонда ўқилади. Бундан ташқари тесситур нутқнинг жозибалигини, таъсирчанлигини таъминловчи асосий воситалардан биридир.

ИНТОНАЦИЯНИНГ ФУНКЦИЯЛАРИ

I. Интонациянинг семантик функцияси.

Интонация воситалари ёрдамида фразанинг фонемалар составини ўзгартирмаган ҳолда, унга бошқа, баъзида esa бутунлай қарама-

қарши маъно бериши мумкин.

Бунда асосий роли пауза, ургу /аввало синтагма ургуси/ ва мелодика ажаради.

Ma soeur, dit Pierre, est partie. Опам кетди - деди Пьер.

Ma soeur dit: "Pierre est parti". Опам деди: "Пьер кетди".

Lucie ferme la porte. Люся эшикни ёпаяпти.

Lucie, ferme la porte! Люся, эшикни ёп!

Michel a trouvé ce récit amusant. Миша бу қизиқарли ҳикоя-

ни топти.

Michel a trouvé ce récit amusant. Миша бу ҳикояни қизиқар-

ли деб топти.

II. Интонациянинг грамматик функцияси:

Интонациянинг ушбу функцияси шундан иборатки, у маълум лексик состав асосида аниқ бир фикрни ифода этади, грамматик воситалар вазиғасини ажаради.

1. Интонация предикатив муносабатларни ифодалайди, сўз гуруҳларидан тугалланган фразалар ясайди. Интонация тўғайли бир до-а сўз ва ҳаттоки, бир донга товуш ҳам фразага айланиши мумкин. Ундай ҳоллар айниса сўзлашув тилида кўп учрайди.

2. Интонация гапларнинг коммуникатив типларини фарқловчи во-

тадлар:

Il pleut. /дарак гап/

Il pleut? /сурак гап/

Il pleut! /ундош гап/

Интонациянинг грамматик функцияси асосан унинг мелодик воситалари ёрдамида ажарилади. Мелодик воситаларга ҳар хил интонацион контурларни ташкил қилувчи овознинг паст - баландлик даражаси /тесситур/ ва унинг модуляциялари кирати. Иккита мелодик контур маъжур: 1/ охирида пасайиб тугалланувчи интонация; 2/охи-ша кутарилиб тугалланмайдиган интонация.

Эмоционал нутқда асосий /нейтраль ёки грамматик/ интонация-аффектив хусусиятлар қўшилиб, муайян фразаларнинг амалдаги мелодик тартибини бирдан ўзгартариб юборати.

III. Интонациянинг ташкилий функцияси.

Нутқ ўзида бир бутун нутқий жараёни, нутқий занжирни ташкил қили. Интонациянинг ташкил этувчи функцияси нутқ структурасида, яъни маълум ритмик - мелодик кўринишида ўз аксини топади.

IV. Интонациянинг ифода функцияси. Лексик ва грамматик восит-

талар билан чамбарчас боғлиқ ҳолда интонация нутқ фаслияти ё ёнида турли-туман ҳис-ҳаяжон туйғуларини ифодалаш билан ушбу ифода функциясини бажаради. Интонациянинг ушбу функцияси маънавий даражада мелодик воситалар ва тембр ёрдамида таъминланади. Шундан ташқари чўзиқликлар, ургулар, талаффуз тезлиги ва паузаларнинг роли ҳам каттадир.

ИНТОНЕМА ҲАҚИДА ТУНУНЧА

Тил турли нуктаи назардан текширилиши мумкин. Шунга ҳурмат билан жараёнида ҳар тил тил бирликлари фарқланади. Шундан ташқари тилнинг энг кичик фонетик бирлигидир.

Интонама - фонемага ўхшаш тил ҳождасиядир. Ҳар бир интонациянинг индивидуал хусусиятлари алоҳида олинганда, интонациянинг ниҳоят ўзгаришчан эканлиги яққол кўзга ташланади.

Аммо интонациянинг ана шундай ўзгаришчанлиги ва ҳар ҳолда унга қарамай кишилар бир-бирларини яхши тушунадилар. Бунга сабаб нутқнинг интонацион вариантлари системасида лингвистик интонациянинг борлигидир. Бундай вариантларни одатда интонация деб йиладилар. Интонама бу нутқда маълум интонацияни ўқиб учун маълумланган лингвистик қондидир.

Фонемалар составини ўзгартмаган ҳолда интонацион йўналиш адишнинг фразага ўзга маъно бағишлайди.

Масалан: *Vous restez. Vous restez?*

Бу ерда фраза, биргина ритмик гурӯҳадан ташкил топган, интонацияси эса интонацион структуранинг минимал бирлигидир. Интонациянинг фақат мелодик характеристикасигагина эмас, балки интонацияни ташкил қилувчи барча воситаларини ҳисобга олиш керак. Агар сўз фақат мелодика ҳақида кетса, у ҳолда интонама мелодема ҳақида гапириш тўғривроқ бўлади.

Интонацияни инструментал текшириш жараёнида вақт билан тақсимланган интенсивлик билан мелодик эгри чизиқлар ташкил қилиб олинади. Бундай мелодик эгри чизиқ, тонусли (fundamental) деб топилади. Бунда буйруқ, ундов, сўз/обертонлар/ характеристикаси йўқдир.

Мелодемалар ҳам ушбуларнинг баъзи фарқловчи белгилари билан ажралиб турадилар. Мелодеманинг релевант белгилари айниқиб тилда фонемаларникидек яққол фарқланмайди. Масалан, буйруқ

дир, сўроқ сўзлик савол бир-биридан мелодик эгри чизиқнинг формаси билан фарқланиши мумкин.

Мелодема фонема билан дистинктив функцияси ва релевант белгилар билан ўхшаш бўлса-да, бу ўхшашлик тўлиқ ҳисобланмайди.

Фонема сўз маъносини ўзгартириш қобилиятига эга бўлгани билан, ўзи маънога эга эмас. Мелодема эса бутунлай маънодан маҳрум эмас: сўзсиз овоз билан айтилган кўпгина мелодемалар тингловчи томонидан осонгина тушуниб олинади. Масалан: сўроқ, буйруқ ва бундай мелодиялари.

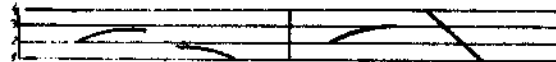
Интонацион ва аудитив анализлар ёрдамида Пьер Делаттр ... 10 та асосий интонацион моделларни ажратади. У эмоционал нутққа тааллуқли бўлмаган нейтрал нутқнинг асосий интонацион структуралари ҳақида фикр билдиради.

Пьер Делаттр овоз асосий тонининг мелодик эгри чизиқларини тўрт бааланлик даражасига жойлайди.

ИНТОНАЦИЯДА ОППОЗИЦИЯ МЕТОДИ

Пьер Делаттр қуйидаги оппозиция жұфтларини олади.

1. Тугаллик *Finalité* (2-3), /2-1/ Буйруқ /2-3/, /4-1/

Anne-Marie va travailler

Anne-Marie, va travailler

2. Тугаллик *Finalité* (2-3), (2-1)

Сўроқ/маҳсус савол/
Interrogation (2-3), (4-1)

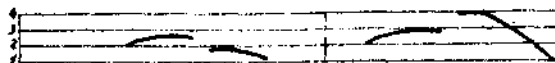

Elle demande qui va rentrer

Elle demande: "Qui va rentrer?"

3. Тугаллик *Finalité* (2-3), (2-1)

Ундов
Exclamation (2-3), (4-1)

Elle a dit quel scandale! Elle a dit: "Quel scandale!"

4. Суроқ	Буйруқ	Ундов
Interrogation	Commandement	Exclamation

Ўқорида кўрсатилган 3 мелодик ифода /Суроқ, Буйруқ, Ундов/ бир интонаемага кирди /4-1/.

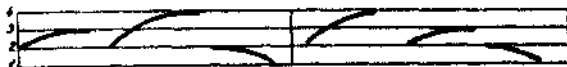
Шунга қарамасдан спектрограммада улар фарқ қилинмадилар.

Суроқ сўзи билан келган гапларда бошдан бошлаб овоз кески пасаяди ва фақат жумла охиридагина тон текис бўлади. Ундов ва мунини овознинг кескин пасайишигача бўлган текис тон берди. Quelle porte! - Қандай эшик! Буйруқда эса овоз бир текис пасаяди.

(Commandement) qu'elle porte! - кўтарки борсин!

Continuation mineure (2-3) Continuation majeure (2-4)

Қуйи нотугаллик Ўқори нотугаллик

5. Il demande qui écrit à son amie Il demande qui écrit à son amie

6. Finalité (2-3; 2-1) Question (2-3; 2-4)

Қуйи нотугаллик фраза ичидаги ритмик гуруҳларда учрайди ва интонацион шкаланинг 2-3 погонасида амалга ошади.

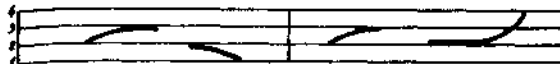
Ўқори нотугаллик фразанинг ички чўқисига мос келиб, унинг мантқиқ марказини кўрсатади. Одатда, тонал чўққининг кўчилиши, фраза маъносини ўзгариши.

Ўқори нотугаллик синтанинг охири кўрсатиб, унинг кейин пауза талаб қилади ва интонацион шкаланинг 2-4 погонасида амалга ошади.

ларида талаффуз қилинади.

Question (2-3; 2-4)

Савол /умумий/

Il a lu ce livre.

Il a lu ce livre?

7. Finalité

Implication

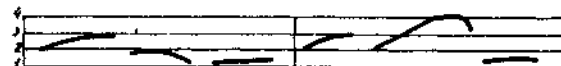
Тугаллик

Импликация

2-3, 2-1, 1-1

/Қатъийлик, яширин маъноли/

2-3, 2-4, 1-1

Il l'a vu au parc, son ami. Il l'a vu au parc, son ami

8. Question - Continuation majeure - implication

Буларнинг ҳаммаси алоҳида интонаемалардир. Уларни фарқлаш учун белгилаш лозим.

Савол: Question 2-4 -

Ўқори нотугаллик

Continuation majeure (2-4)

Импликация Implication (2-4). Гап охирида овознинг кескин пасайиши билан характерланади.

9. Савол Question

Parenthèse.

Қавс

4-1 2-4+

incise 4-1 1-1

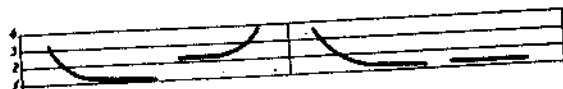
Буларнинг ҳаммаси алоҳида интонаемалардир. Улар бир-бирдан интонацион шкаладаги овоз диапазонни /2-4/ бўйича эмас, балки мелодик контурнинг кабариклик характери ва унинг йўналиш хусусиятига кўра фарқ қилинади. Бу фарқлар маъқул интонаемаларнинг ҳаракат диапазонини белгиловчи рақамларда + ёки - ишоралари орқали ифода этилади:

Question /Савол/ = 2-4+

Continuation majeure /Ўқори нотугаллик/ = 2-4

Implication /Импликация/ = 2-4-

Импликация интонемаси гап охирида овознинг кескин тушиши дан характерланади.

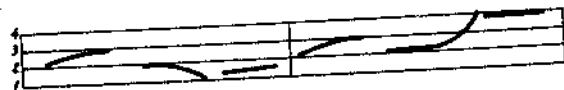
Qui va venir, Anne-Marie?
Ким келади, Анна-Мариями?

Qui va venir, Anne-Marie?
Ким келади, Анна-Мария?

Бундай оҳангда фразалар буйруқ, унцов, сурок сўзли гаплар, қарлик ва тугалланган моделлардан кейин учрайди. Қуйи қавс доимо даражага эга эмас. Унинг даражаси олдинги ритмик группа даражасига боғлиқ.

10. Parenthèse basse

Parenthèse haute (écho)

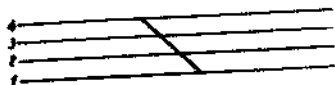

Il a vu son ami, au parc Il a vu son ami, au parc?

II. Делатр номинатив фразаларга мос келувчи 10 та интонаш моделлар кичилан еттига интонемани ажратиб курсатади:

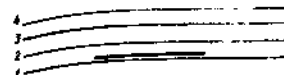
1. Finalité; 2. Question; 3. Implication; 3. Continuation mineure; 5. Continuation majeure /қушимча дистрибуцияга;
6. Parenthèse (haute, basse, moyenne); 7. Interrogation (exclamation, commendement).

II. Делатрнинг якуний схемаси

Commendement (4-1)

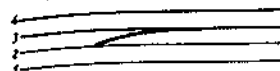
Prenez place.

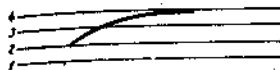
Parenthèse basse (I-1)

Messieurs - dames

le spectacle

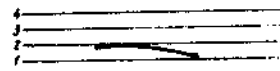

Continuation mineure (2-3)

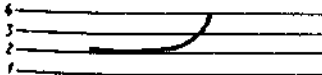
Qu'on vous offre

Continuation majeure (2-4)

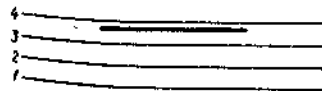
est unique

Finalité (2-1)

Vous avez peur.

Question (2-4)

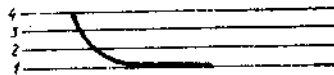
Mademoiselle?

Parenthèse haute (écho) (4-4)

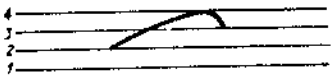
Mais voyons!

Exclamation (4-1)

Où allez-vous?

Interrogation (4-1)

Restez donc ...

Implication (2-4)

Маълум дистинктив балангликлар доирасидаги асосий тон тасвирининг йўналиши ёки мелодия II. Делаттрнинг интонацион ва ри системасида асосий элемент ҳисобланади. Электрон филтёр мида аудитив анализ учун ажратиб олинган асосий тон частота бу йўналиши эгри чизиқлар билан белгиланади.

У интонацион структуранинг ҳамма компонентларини асосий тон тасвирини учун уни интонация эмас, балки мелодема дейиш тўғрисида. Бу эгри чизиқларнинг мелодемаларнинг ҳар гал лексик маънони ўзгартиришига, мелодикадан машқлар сифатида фойдаланиш. Мелодема мураккаброқ бўлган интонациянинг иккинчи элементи. Чизиқнинг ҳам эҳтимолдан ҳоли эмас, чунки интонация ҳақида гап гапда кўз ўнгимизда одатда нутқнинг ритмик - мелодик структура намойи бўлади.

Машҳур француз фonetисти П.Леон ҳам тоннинг тўрт даражасига эътиборни жалб этади.

П. Делаттр ўзининг схемаларида тон даражаларини тўғри билан, П.Леон эса анча кенгрок, икки чизик орасидаги масофа фойдалайди.

Саволлар:

I. Просодик воситаларнинг 6 турини кўрсатинг.

2. Интонациянинг қандай функциялари бор?
3. Интонация деб нимага айтадилар?
4. Фонема ва интонациянинг фарқи нимада?
5. Делаттр таълимотига асосланиб мелодия оппозицияларини тўғри кўрсатинг.
6. Пьер Делаттрнинг 7 та интонациясини айтиб беринг.

Нутқ жараёнининг парчаланиши

Борланган нутқда алоҳида товушларнинг /унли ва ундошлар/ бириктиришдан сўз ва иборалар ҳосил қилиб узлуксиз нутқ жараёнини ташкил этади. Француз тилида нутқнинг узлуксизлиги тилдаги маънодор боғланишлар: enchaînement, liaison consonantique ва liaison vocalique тўғрисида. Аммо фикрнинг аниқ англавилиши учун нутқ жараёни тугалланганлик даражасига кўра алоҳида бўлақларга бўлинади. Булар ритмик группа, синтагма ва фразалардир. Икки мелодиянинг даражасида эса булар интонацион бўлақлардир.

Ритмик группа

Галнинг интонациясини анализ қилиш фақат гап қандай қисмлардан ташкил топган ва уларнинг маъно жиҳатидан қандай алоқага эга эканликлари аниқлангандан кейингина бошланади.

Умуман, ўзбек тилида ҳар бир мустақил сўзга урғу тушади. Бу орада нутқда сўзларни ажратиб ўқиш имконини беради.

... Бугун мён институтга соат тўққизда келдим.

Экклитиклар /мустақил сўзлардан кейин келган ёрдамчи сўзлар/ мустақил сўзлар билан бир фонетик сўзни ташкил қилади.

Дардан кейин мён фонолабораторияга бораман.

Француз тилида эса урғусиз сўзнинг урғули сўз билан қўшилиб талаффуз этилиши нутқ жараёнининг асосий қонунидир.

Француз тили нутқ жараёни сўз урғусининг йўқлиги, унинг фразе урғуси билан алмашинуви билан характерланади.

Demain, je vais vous la montrer dans la salle de lecture.

[dœmɛ̃, zəvɛvulɑmɔ̃'trɛ dɑ̃lɑsɑldɑlɛkty:r]]

I 2 3 4 5 6

Эртага мён уни сизга кутубхонада кўрсатмоқчиман.

El(l)e est allé(e) à la bibliothèque

I 2 3

У кутубхонага кетди.

"Le" олмоши бундан истикно, чунки унга буйруқ майлининг бўлиши формасида урғу тушуши мумкин.

Répetez-le! [repeté'le]

Ритмик группа жуда мураккаб ҳодисадир. Бу парчаланиш бирликлари фонетик жиҳатдан расмийлашган маъно бирликларидир. Бир ритмик группа ичига йиғилган сўзлар орасида liaison consonantique ҳодисаси амалга ошарилади.

Ритмик группаларга ажратиб қолчаларини, яъни "минимумини", Д.В.Щерба таъкидлаганидек билиш шартдир.

I қоида

Ҳамма ёрдамчи сўзлар мустақил сўз билан, унлан олдин келса ҳам, кейин келса ҳам бир ритмик группани ташкил этади.

I. Агар мустақил сўз от билан ифодаланган бўлса, у билан бирга келувчи ёрдамчи сўзлар категориясига қуйидагилар кирadi:

Артикълар, эгалик ва кўрсатиш сифатларини ташкил қилувчи дe-терминативлар:

la revue, un livre, ta place, ma chaise, cet enfant, ses amis.

2. Гапда воситали тўлдирувчи ёки ҳол ролини бажарувчи сўзлар билан келган предлоглар ҳамда қўшма артикълар ёрдамчи сўзлар бўлиши мумкин:

dans la salle, jusqu' à la fin, avec mes amis
par le chemin, à mes parents.

Эслатма: Ургули олмошлар узидан олдин келган предлоглар билан бир ритмик группани ташкил этади, чунки улар отга тенглашади:

pour toi; chez moi; à tous; d'elle.

3. "être", "sembler" ва "trouver" феъл боғламалар кесимининг от қисми билан бир ритмик группани ташкил этади:

elle est belle; il semble jeune;

je la trouve belle; il demeurait immobile.

II. Агар мустақил сўз инфинитив /ноаник/ ва шахс формаларидаги феъл билан ифодаланган бўлса, у билан бир ритмик группани ташкил қилувчилар кириши мумкин: j'aime; nous allons

I. а/ кишилик олмошлари: j'aime; nous allons
б/ шахсиз ва гумон олмошлари (il, on):
il fait jour; il pleut; on somme; on part.

в/ нисбий олмошлар:

"L'homme qui rit". "Ceux qui vivent".

г/ avoir ва être ёрдамчи сўзлар пассив формада ва мураккаб замонларда:

j'ai compris; elle est partie.

Le rapport a été fait par moi.

La dictée sera corrigée par le professeur.

Эсда тутинг: "Avoir" ва "être" феъллари мустақил маънода қўлланганда алоҳида ритмик группани ташкил этади.

Les enfants sont dans le jardin.

Nous y avons beaucoup de fruits.

Marcel avait onze ans.

д/ инкор икламаси:

Il ne souffle pas.

Elle ne viendra pas.

2. Ярим "ёрдамчи", "aller," "venir" феъллари:

а/ futur immédiat ва passé immédiat замонларида:

Ils vont arriver. Je viens d'apprendre

б/ "vouloir, falloir, pouvoir, savoir, devoir" модал феъллар, қўшма кесимни ҳосил қилувчи "faire" ва "laisser"

феъллари мустақил сўз билан бир ритмик группани ташкил этади.

Elle veut vous aider. On doit vous écrire

Il les fait travailler. Laissons-la passer.

3. Агар гапда эргаштирувчи ва тенг боғловчилар мавжуд бўлса, улар алоҳида ритмик группани ташкил эта олмайди.

Je sais qu'il est malade.

Quand le soleil se couche, il fait sombre.

"чи" икламаси ҳам алоҳида ритмик группа бўла олмайди.

Mais écoutez-moi!

Le ciel est bleu, et le soleil brille.

Эслатма: Синтактик ва маъно мустақиллигига эга бўлган боғловчилар, алоҳида ритмик группани ташкил қилдиб, ўз ургусига эга бўлади. Бу ҳодиса қуйидаги ҳолларда рўй беради:

а/ агар "et" боғловчиси зидлов маъносидан қўлланса:

... Ils font partout les nécessaires.

Et, partout importuns, devraient être chassés. (La Fontaine.)

... Улар /шилқим, хира оламлар/ узларини жуда керак деб ҳисоблайдилар.

Аmmo хиралар ҳайдалишлари керак.

б/ "Mais" зидлов боғловчиси алоҳида ритмик группани ташкил этади:

Il monte vers l'orage où l'attire l'éclair.

Mais la foudre d'un coup a rompu ses deux ailes. (Hégédia)

в/ "Car" боғловчиси купчилик ҳолларда урғули бўлиши мумкин, чунки у айтилган фикрнинг қушмача изоҳи вазифасидаги таъни бошқариб келади.

... Elle chante, chante, chante, chante
L'amour de Paris,
Car la Seine est une amante
Et Paris dort dans son lit.

J. Prévert

4. Кириш сўзлар /равш ва боғловчилар/, ундов сўзлар алоҳида ритмик группани ташкил этади.

... D'ailleurs, il a raison ...
.....

Devant le vent et la nuit,
Pourtant, si tu m'aimes,
Tu viendras, quand même,

cette nuit ... (chanson)

II қоида

Аниқловчилар ўзидан кейин келган аниқланмишлари билан биргаликда бунта ритмик группани ташкил қилади. Бу қоида қуйидаги ҳолларда амалга оширилади:

- а/ сифат олдин келса:
un beau jardin; les deux amis.
б/ равиш сифатдан /сифатлов/ дан олдин келса:
bien aimable, mal appris.
в/ равиш феълдан олдин келса:
Ils ont beaucoup parlé. Il a vite compris.
г/ равиш равишдан олдин келса:
parfaitement bien; très couramment

Эслатма: grand, petit, bon, mauvais, vieux, jeune, beau, joli, long аслий сифатлар аниқловчи бўлиб келганида от биле унинг алоқаси шундай яқин бўладики, улар бир-бири билан ясама сўзлар ҳосил қилади:

la petite maison - уйча
le pauvre homme - бечора
la vieille femme - кампир
le vieil homme - мўсафид

III қоида

Аниқланмишдан кейин турган куп бугинли аниқловчи сўзлар

ҳида ритмик группага ажратилалай. Бу қуйидаги ҳолларда юзга келади:

а/ сифат /сифатлов, предлог ва от/ олдин келса:

les provinces françaises; une lettre écrite; une leçon de français.

б/ равиш /ёки равишли ибора/ феълдан кейин келса, алоҳида ритмик группани ташкил этади:

Il travaille régulièrement.

Elle a répondu à merveille.

IV қоида

Бир тўшунчага эга бўлган турғун сўз бирикмалари бир ритмик, группани ташкил этади:

un maître d'école - ўқитувчи

tout à coup - тўсатдан

aller à l'école - мактабда ўқиш

aller voir - бориб кўрмоқ

aller chercher - топиб келмоқ

venir chercher - излаб келмоқ

envoyer chercher - олиб келиш учун юбормоқ

V қоида

Ҳар бир мустақил сўз, кетидан келадиган бир бугинли иккинчи мустақил сўз билан бир ритмик группани ташкил этади. Француз тилидаги урғусизланиш принципитга кўра, икки ритмик урғу ёнма-ён кели олмаслиги бунта сабабдир:

les yeux bleus; les cheveux noirs; un bon jardin vert.

ХУЛОСА

Умуман, грамматик принцип /қоида I/ сўзларни ритмик группага йиғишда асосий деб ҳисоблангани.

Ўқувчилар ўз хотираларида фақатгина грамматик формулаларни эмас, балки уларнинг ритмик формаларини ҳам сақлашлари лозим.

Forma affirmative	Forme négative
Présent: Il le lui lit.	Il ne le lui lit pas.
Passé composé: Il le lui a lu.	Il ne le lui a pas lu.
Futur simple: Il le lui lira.	Il ne le lui lira pas.
Futur immédiat: Il va le lui lire.	Il ne va pas le lui lire.
Passé immédiat: Il vient de le lui lire.	Il ne vient pas de le lui lire.

Ритмик группалар орасида пауза қилиш мумкин эмас. Юқорида қайд қилинган ҳамма грамматик формалар бир ритмик группани ташкил этади.

Д.В.Шчерба француз ритмикасига зикр бўлган католарнинг асосийси деб феъл формаларига ноурин қўйилган ургуни ҳисоблайди.

Asseyez-vous!

Elle ne comprend pas!

Сўзларни ритмик группага йиғувчи фонетик воситала ридан асосийси мелодикадир. Ритмик группа ичида ургули ва ургусиз бўғинлар ўртасида мелодик контраст ҳосил бўлади.

Тон аста-секин кўтарилади, ургусиз бўғинларда овознинг кескин ўзгариши мумкин эмас.

Ургули бўғин унлиси ургусиз бўғиндаги унлидан анча кучли талаффуз қилинади.

Ургусиз бўғинларнинг тез ва қисқа талаффузи билан ургули бўғин талаффузининг мунтазам алмашинуви тилга ҳос бўлган ритми шакллантиради.

Уч ёки унлидан ортик бўғинли ритмик группаларда иккинчи даражали ургу пайдо бўлади. Бу ургу ритмик группанинг охириги бўғинидан бошлаб, ток сонли бўғинларни ажратиб кўрсатади.

parfaitement
avec mes amis

Қушимча ургу ритмик группадаги мустақил ёки ёрдамчи сўзларнинг турли қисмларига тушиши мумкин. Бу ургу, ҳаттоки, нутқ жараёнида "liaison" қилинганда пайдо бўлган ундошлар ёрдамида ҳосил бўлган бўғинларга ҳам тушиши мумкин:

par exemple
les enfants

Ҳозирги замон француз тилида иккинчи даражали ургу бетақалдуф муомалага ва расмий нутққа ҳосил.

Саволлар:

1. Ритмик группа деб нимага айтилади?
2. Ритмик группага нима характерлидир?
3. Мустақил ва ёрдамчи сўзлар деб нимага айтилади?
4. Улар орасида фразани ритмик группаларга ажратишда қандай фарқ бор?
5. Ёрдамчи сўзлар қандай ҳолларда алоҳида ритмик группани ташкил этади?

6. Юқорида қайд этилган қоидаларга мисоллар келтиринг.

I. Фонетик анализ намунаси

1. Ритмик группа белгиси
 2. Оҳангнинг йўналишини ифодаловчи белги
 3. Талаффуз қилинмайдиган "e" [ə] нинг белгиси (e)
 4. Фонетик боғланишларнинг белгилари:
 - a) enchaînement
 - b) liaison vocale
 - c) liaison consonantique
 5. Ажрашмас группалардаги иккинчи ундошнинг жарангсизланишини ифодаловчи белги
 6. Қушимча ургунинг белгиси
 7. Синтагматик пауза
 8. Дарак гаплар паузаси
- Quand Paul recherch(e) dans ses souv(e) nirs de premièr(e) enfance ce qui peut en rester/ce n'est jamais quelque chose à l'échell(e) de ses parents/qu'il retrouv(e).

P.V.Couturier.

On peut dir(e) que Marguerit(e), vit de temps en temps; un jour, ell(e) vit parc(e) qu'un(e) voisin(e) lui donn(e) du lard, de l'huil(e), pour sa soup(e); un autre jour, ell(e) vit moins bien; un autr(e) ell(e) ne vit pas. //

J. Renard

Машқлар

Қуйидаги қоидаларга асосланиб, фразаларни фонетик анализ қилинг.

I. Ёрдамчи сўзлар мустақил сўзлар билан алоҳида ритмик группани ташкил этади. Гапларни овоз билан уқинг:

1. Depuis que Marguerite s'est installés, avec son tas de petits, entre quatre murs d'une maison, le village l'observe et se défie.

2. Je ne sais pas ce qu'il a, ce soir, le menuisier, je n'arrive pas à le faire rire.

3. A mesure qu'on vieillit, dit le menuisier, c'est un travail qui devient de moins en moins gai.

4. Les derniers dix sous, elle les a payés avec des salades de pissenlit qu'elle cherchait dans les prés.

Jules Renard. "Poil de Carotte"

II. Аниқланмиш ва аниқловчидан ташкил топган ритмик группаларни аниқланг ва уларни бир фонетик сўзга ажратинг.

1. Il se répétait; Ma mère, ma pauvre mère, s'excitant à pleurer par une sorte de conscience d'honnête femme; mais il ne le pouvait plus; et aucune tristesse même ne l'étreignait aux pensées qui l'avaient fait si fort sangloter.

2. Sur la même table qu'avant dîner, les trois amateurs de dominos jouaient encore.

3. Depuis tantôt, leur dit-il, il m'est arrivé un grand malheur.

4. Elle avait pour servante une brave campagnarde toute simple, nommée Rose.

Maupassant

III. Куп бўғинли аниқловчи сўзлар аниқланмиш сўзлардан кейин келганда алоҳида ритмик группани ташкил этишини эсда тутиб, ритмик группаларни белгиланг. Бу группаларни янги алоҳида фонетик сўзлар қилиб транскрипция қилинг.

1. Il la voyait dans mille circonstances oubliées; avec des physiologies effacées, avec toutes ses attitudes familières.

2. ... Il éprouva un repos, une tranquillité subite.

3. ... Madame Lefèvre était une des dames de campagne qui prennent en public des airs grandioses, et cachent une âme de brute prétentieuse sous des dehors comiques.

4. ... Tout lui paraissait créé dans la nature avec une logique absolue et admirable.

Maupassant

IV. Фразаларда бир ритмик группани, ташкил этувчи турфун бўғинларни топиб, уларни кучиринг ва магнит лентасига ёзинг.

1. Radégonde avança à grands pas sonores et se planta au milieu du salon, les mains jointes sur son tablier.

2. Très grave et très comique, elle me plut tout de suite.

3. Ma mère lui demanda si elle savait coudre. Elle répondit: - Oui, madame.

- Faire la cuisine? - Oui, madame.

4. Ma mère lui dit qu'elle exigeait une bonne tenue et promit de lui écrire aussitôt qu'on aurait pris une décision à son égard.

5. Pour moi, petit comme j'étais et de plain-pied avec les petites choses, j'en avais assez vu pour me faire l'idée que

cette jeune paysanne changerait notre tranquille demeure.

"La jeune héritière des troglodytes" A. France

У. Ҳар бир мураккаб сўз кетидан келаётган бир бўғинли бўғиндан сўз билан бир ритмик группани ташкил этади. Шу қоида асосида, текстни фонетик анализ қилинг.

1. Un autre fit entendre, en hochant la tête, une sorte de sifflement triste.

2. Je demeurais stupéfait du résultat de ma démarche pieuse.

3. Puis il lui dit d'une voix dure: "Mais vous êtes folle!"

4. Il marchait à grands pas derrière la table, le bonnet grec chaviré sur une oreille.

Maupassant

V. Қуйидаги диалогни фонетик қоидаларга эътибор бериб ўқинг. Уларни тушунтириб бериңг.

- Quel est le gouvernement de la France?

- Eh bien! La France est une république, qui a à sa tête un Président de République.

- Qui est gouvernée par des ministres?

- Oui. Les ministres ont à leur tête le Premier ministre qu'on appelle aussi le Président du Conseil.

- Mais une République a aussi un Parlement?

- Oui, il est formé des députés qui sont élus par les citoyens. Les élections des députés ont lieu tous les cinq ans.

(D'après G. Mauger)

2. Қуйидаги парчала l'enchaînement, liaison vocalique, liaison consonantique белгиланг.

Le jeudi était un jour de grande toilette. Je commençais par m'habiller des pieds à la tête, puis je fis semblant de me laver à grande eau: c'est à dire que vingt ans avant les bruiteurs de la radiodiffusion, je composais la symphonie des bruits qui suggèrent une toilette. J'ouvris d'abord le robinet du lavabo, et je le mis à - droitement dans une certaine position qui faisait couler les tuyaux: ainsi mes parents seraient informés du début de l'opération.

M. Pagnol

3. Liaison consonantique қоидаларини қайтариб, қуйидаги сўзлар группасини ва гапларни транскрипция қилинг.

a) "Liaison" да пайдо бўлган товушларнинг тағиға чиқинг.

Un petit homme, un long hiver, ses élèves, en été, dans un

moment, nous allons, vous irez, tant admiré, dix-huit.

b) Aimait-elle? Il les a compris. Je vous en parle.
Parlez-en! Allez-y! C'est important. Ils sont heureux. J'
l'ai jamais étudié. Part-il? Dort-elle? Ils aiment leurs amis.

4. Ман этилган liaison қондасыга асосланып куйидагы сўзларни ўқинг.

Il a prononcé un discours inaugural. Elle a acheté du pain à lettres. Combien en a-t-il? Tous y sont allés hors elle. Je vais vers une plaine. Avez-vous écrit cette lettre? Tu l'as écrite? Tu as appris? Il part immédiatement. Pour aller du Nord au Sud du pays il faut une semaine. J'admire ces héros. En haut il y a une antenne. C'est la page cent un. J'ai lu ces onze chapitres. Vos "oui" m'ennuient. Ce n'est pas Adèle. Il dort encore. Est-ce tout à moi?

V. Факультатив "liaison" қондасыга асослан куйидагы сўз группасини ўқинг.

1. Кўшиқла отдан - сифатга:
Des problèmes économiques.
Des plaines arides.

2. Кўп бўғинли равишлардан кейинги сўзга:
Jamais heureux. Jamais aimable.

3. Кўп бўғинли предлоглардан бошқарувчи сўзга:
devant une boutique; après une conférence;

4. "être" феълдан /3 шахс бирлик ва кўшиқдан ташқари/ ган замон сифатдошига:
Vous êtes arrivés. Nous sommes entrés.

СИНТАГМА

Нутқ жараёнида яхлит бир маъно аниқлашчи, бир ёки бир нече ритмик группалардан ташкил толувчи фонетик бутунлик синтагма дегилди. Синтагма барча тилларга хос ҳодисадир. Синтагмаларнинг нутқ оқимида шаклланиши қатъий қондага кўра эмас, балки тилнинг ичидаги турли маъно алоқалари, сўзловчи фикрининг йўналиши, сўзловчининг вазиятга муносабати ҳамда уни ситуацияни тусундириш кўра белгиланади. Шунинг учун ҳам синтагмаларни воқеликнинг буларини акс эттирувчи тугалланган фикр бўлаклари дейиш мумкин.

La terre nous en apprend plus long sur nous que tous les livres.

L'homme se découvre, quand il se mesure avec obstacle.

Mais pour l'atteindre il lui faut un outil. Saint-Exupéry.

СИНТАГМА ичида пауза ҳамда бир синтагмадан иккинчисига ўтишда "enchaînement" ҳодисасининг йўқлиги унинг фонетик бутунлигини ташкил этади.

Le mot "Liberté" est une arme, une des armes les plus efficaces.

СИНТАГМА чегарасини аниқлашда пауза, мелодиканинг бир ҳолатдан иккинчи ҳолатга ўтишига асослангилди.

Бир ритмик группадан ташкил топган бир синтагмали фраза.

Фразанинг коммуникатив тиллари

Хикоя	Савол		Буйруқ
	Махсус	Умумий	

C'est mon ami. Où est-il? Arrive-t-elle? Prenez le!

Фраза ичидаги синтагманинг оҳанги

Бир мелодияли фразанинг I-синтагмаси	Икки мелодияли фразанинг кўтаришчи қисми	Киритил сўз ва киритил сўз бирикмалари	Фразанинг охириги синтагмаси		
Биринчи ритм. группа	Кейинги ритмик группа	Бир ритмик группадан иборат	Икки ритмик группадан иборат	Фраза бошида ва ичида	Фраза охирида
Quand l'aigle	a dépassé...	Vouloir c'est pouvoir	Un homme de talent (c'est assez rare)	(Pierre) mon co-pain	(Il est ici) mon ami c'est

Куп синтагмали фразанинг мелодикасини ижорда кўрсатилган оҳемалардан кўринг.

Синтагма фикр-нутқ жараёнида яхлит маъно бирлигини ифода қи ва бир ёки бир неча ритмик группадан ташкил топиши мумкин ган фонетик бутунлиқдир./Л.В.Ичерба/

Синтагма нутқда фикрнинг қандай ривожланишига кўра шакллана ди.

1. Il était parti, depuis longtemps on l'attendait.

У кетган эди, уни анчадан бери кутишарди.

2. Il était parti depuis longtemps, on l'attendait.

Унинг кетганига анча вақт бўлган эди, уни кутишарди.

Lucie lit ce livre intéressant.

Люся бу қизиқарли китобни ўқияпти.

Lucie, lis ce livre intéressant!

Люся, бу қизиқарли китобни ўқи!

Текстни ўқишда ҳолат бошқачароқ, чунки китобхон авторнинг мақсадини, у қандай воқеликни тасвирлаётганини англаб етиши зарур бўлади.

Madame Vauquier, née de Conflans, est une vieille femme qui depuis 40 ans tient à Paris une pension bourgeoise, établie rue Neuve - Sainte - Geneviève, entre le Quartier Latin et le faubourg Saint - Marcel. (H. Balzac.)

Синтагмалар чегарасини аниқлашда гапнинг грамматик тузилиши /эга группаси, кесим группаси ва иккинчи даражали булақлар группаси/ ҳам ёрдам беради.

Monsieur le sous-préfet est en tougée. Cocher devant, laissez derrière, la calèche de la sous-préfecture l'emporte majestueusement au concours régional de la Combe aux Fées. (A. Daudet.)

Синтагмалар чегараси маълум даражада француз пунктуацияси ҳам ўз аксини топади. Вергул кўпинча синтагма чегарасига тўғри қолади, вергулнинг йўқлиги одатда нутқ булагининг интонацион брутунлигини ифодалайди.

J'ai toujours, devant les yeux, l'image de ma première nuit de vol en Argentine, une nuit sombre où scintillaient seules, comme des étoiles, les rares lumières éparées dans la plaine. (Saint-Exupéry.)

Бол гапдан вергул билан ажратилмаган эргаш гап, одатда, ҳақида синтагмани ташкил этмайди.

Il demande que vous fassiez ce travail.

Аmmo тиниш белгилари доимо ҳам синтагма чегарасини кўрсата бермайди. Турдох ёки атоқли от билан ифодаланган эга вергул билан ажратилмасе-да ўқишда алоҳида синтагмани ташкил этади.

La rivière est Tourangelle aussi. Mais Jean et Jeanne n'aiment la rivière ni pour les verts feuillages de ses bords, ni pour ses eaux pures, où le ciel se mire. A. France.

Гапнинг ушшиқ булақларини бошқариб келувчи "et" боғловчи-он олдидан вергул қўйилмасе-да синтагма чегараси кўнчилиқ ҳолларда унинг олдидан ўтади.

Elle met sa serviette sur ses genoux et commence à manger. (A. France)

Фразани синтагмаларга ажратиш принциплари

I. Эга /от/ ва кесим /фел/ дан ташкил топган оолда йирик гап бир синтагмани ташкил этади, чунки бу уришда фразанинг охири синтагманинг охирига тўғри қолади.

Mes parents partent.

Эга группаси ва кесим группаси алоҳида синтактик группани ташкил этса, бу ҳолда улар икки синтагмага ажратилади.

Toutes les provinces de la France sont également françaises A. France.

II. Гапнинг бошида келган ҳол алоҳида синтагмани ташкил этади.

Dans un grand espace, entre la foule et le feu de joie, une jeune fille dansait (V. Hugo.)

III. Бол гапдан олдин келган эргаш гап ёки сифатдошли бирикма алоҳида синтагмани ташкил этади.

Quand ils ont aperçu M. le sous-préfet, ... les oiseaux ont eu peur. (A. Daudet.)

Le père mort, les fils vous retournent le champ. (La Fontaine)

IV. Боғловчили ва боғловчисиз боғланган қўшма гаплар, эргаш гап қўшма гаплар алоҳида синтагмани ташкил қилади.

Le vase, où meurt cette verveine.

D'un coup d'éventail fut fêlé. (S. Prud'homme)

Il monte vers l'orage, où l'attire l'éclair;

Mais la foudre d'un coup a rompu ses deux ailes. (Hérédia.)

Tout chante et murmure, tout parle à la fois. (V. Hugo.)

V. Тўлдирувчи эргаш гап кўпинча бол гап билан бир синтагмани ташкил этади.

mais elle dit que c'est excellent. (J. Renard)

VI. Детерминатив аниқловчи гаплар беш гап билан бир синтагмани ташкил этади.

L'homme qui rit. (V. Hugo); "Ceux qui vivent" (J. Laffitte)

VII. Экспликатив аниқловчи гаплар алоҳида синтагмага ажратилади.

Il songe au fameux discours qu'il va falloir prononcer. (A. Daudet)

VIII. Гапнинг ушшқ булаклари алоҳида синтагмаларни ташкил этади.

Le passé, le présent, l'avenir se tiennent par la main. (R. Rolland)

"et" боғловчиси билан боғланган охириги ушшқ булаклар бир синтагмани ташкил этади.

IX. Гап бошида келган изоҳловчи ва ундолма алоҳида синтагмага ажратилади.

Pâle étoile du soir, messagère lointaine,
Dont le front sort brillant des voiles du couchant,
De ton palais d'azur, au sein du firmament

Que regardes-tu dans la plaine? (A. de Musset)

Et vous, heures propices, suspendez votre cours. (A. Lamartine)

X. Гапнинг ажратилган булаклари алоҳида синтагмани ташкил этади.

Le Corbeau, honteux et confus,

Jura, mais un peu tard, qu'on ne l'y prendrait plus. (La Fontaine)

XI. Кириш гаплар ҳам алоҳида синтагмани ташкил этади.

Certain renard gascon, d'autres disent normand,
Mourant presque de faim, vit au haut d'une treille

Des raisins, murs apparemment
Et couverts d'une peau vermeille.

Le galant en eût fait volontiers un repas;

Mais comme il n'y pouvait atteindre;

"Ils sont trop verts, dit-il, et bons pour les goujats"

(La Fontaine.)

XII. Гап бошида келган тасдиқ ёки инкорни бошловчи сўзлар бир синтагмани ташкил этади.

Oui, nous le ferons sans faute.

Certes, il a tort.

Mais non, ce n'est pas possible!

Саволлар:

I. Синтагма нима?

2. Синтагма қандай хусусиятларга эга?

3. Синтагмага ажратил принципларни таърифланг ва мисоллар

келтиринг.

Машқлар.

I. Қуйидаги текстни синтагмаларга ажратинг ва уни пауза ҳамда мелодия контурига эътибор бериб ўқинг.

La porte s'ouvrit tout à coup avec violence, et un homme, enveloppé jusqu'aux yeux dans un manteau brun, entra dans la chambre, en apostrophant la bohémienne d'une façon peu gracieuse.

Je n'entendais pas ce qu'il disait, mais le ton de sa voix indiquait qu'il était de fort mauvaise humeur. A sa vue la gitane ne montra ni surprise, ni colère, mais elle accourut à sa rencontre. (P. Mérimée)

II. Фразаларни синтагматик урғунинг кўчишига эътибор бериб ўқинг.

I. a. La salle est claire avec une vue sur le jardin.

b. La salle d'études est haute et claire avec une belle vue sur un beau jardin.

2. a) Un jour mon ami a vu son copain.

b) Un jour d'automne mon ami d'école a vu son copain Louis.

3. a) son ami lui donne un bouquet pour sa fête.

b) Son ami préféré lui donne un grand bouquet de roses pour la fête de son anniversaire.

4. a) Devant elle, elle voit un tableau.

b) Devant elle, dans la salle, elle voit toujours un grand tableau noir.

III. "Promenades solitaires" текстини синтагмаларга ажратиб ўқинг. Текстнинг бир парчасини ёдланг.

Ce que je me rappelle le plus souvent de ma jeunesse, ce sont mes promenades solitaires, ce sont ces jours rapides que j'ai passés avec moi seul, avec mon chien bien aimé, ma vieille chatte, avec les oiseaux de la campagne, avec la nature. Je me levais avant le soleil pour admirer son lever dans le jardin,

ensuite je partais seul dans la forêt.

J'allais d'un pas tranquille chercher un lieu désert dans la forêt. J'admirais l'étonnante variété des arbres, des fleurs et des herbes. Les objets intéressants et variés m'attiraient toujours.

Ainsi s'écoulaient pour moi les journées les plus charmantes. Et le soir, quand il fallait revenir, je me disais: "Je reviendrai demain".

Je revenais à petits pas, la tête un peu fatiguée, mais le coeur content, en sentant le calme et le bonheur de ma situation. Mes promenades solitaires, c'étaient mes distractions préférées.

(J.J. Rousseau).

IV. Қуйдаги тексти синтагмаларга ажратиб ўқинг.

LES SPORTS

Ceux qui sont les plus populaires en France, on les appelle encore "les trois grands", sont sans doute: - le football, dans tout le pays;

- le rugby à quinze (15 joueurs dans l'équipe), surtout au Sud de la Loire.

Mais la foule s'enthousiasme surtout pour le 15 national (l'équipe de France);

- le cyclisme. Le vélo reste très populaire, malgré la passion pour la moto.

G. Quénel. J. Tournaire.

"La France dans votre poche".

V. Қуйдаги тексти бир синтагмани ташкил этувчи эргашгарларга эътибор бериб синтагмаларга ажратинг ва фонетик анализ қилинг.

Une famille pauvre

À l'extrémité d'un petit village il y a une petite maison, où habite une pauvre veuve avec son fils. Un petit jardin et un petit champ qui leur donnent des fruits et du blé sont toute leur richesse.

La mère travaille pour son fils et Joseph travaille pour sa mère qu'il aime beaucoup.

Lorsqu'il est arrivé à l'âge de vingt ans, il est devenu le meilleur travailleur du village. Quand sa mère veut l'aider, il rit et lui dit: "Si vous voulez m'aider, asseyez-vous là et"

travaillez pas, cela va me donner du courage".

D'après A. Dumas

ФРАЗА ВА ИНТОНАЦИОН БУЛАКЛАР

Воқеликнинг бир булагини ақс эттириб ўз интонацион контурига эга булган ҳамда фонетик, грамматик жиҳатдан бутунлигини ташкил этувчи нутқ оқимининг энг кичик бирлиги фразадир. Фразанинг тугалланганлиги нутқда пауза билан белгиланади. Фраза синтагмалар сони ҳар қил бўлиши мумкин. Фраза қанча узун бўлса, синтагмалар ҳам катталаниб бораверади. Айрим ҳолларда фраза бир синтагмадан таркиб топиб, тўлиқ нафас олинмай талаффуз қилинади.

Фраза талаффузи тугагач, пауза қилинади ва нафас олинади.

Фразани яхшироқ тасаввур этиш учун гапнинг коммуникатив турини дарақ гап устида тўхталиб ўтамиз.

Фонетик жиҳатдан дарақ гап бир ёки икки мелодик қисмдан иборат бўлиши мумкин. Шунга кўра у бир мелодияли ва икки мелодияли фразаларга бўлинади.

Фонетик икки қисмлилик жуда кўп ҳолларда грамматик икки қисмлилик билан мос келиб қолади, яъни мелодик булақлар чегараси эга ва қосим гуруپпалари орасидаги чегарала ўз аксини топади.

Биринчи мелодик қисм фразанинг энг юқори нотаси билан тугаб, қисқа паузадан сўнг иккинчи қисм пасивчи тонда талаффуз қилинади. Агарда фразанинг иккала интонацион қисмида ритмик гуруппалар сони тенг бўлса мувозанатли, тенг бўлмаса мувозанатсиз фраза деб аталади.

Француз фонетисти М. Граммон фикрича француз тилидаги ҳамма фразалар икки интонацион қисмлидир. Расмий жиҳатдан ҳамма фразалар икки қисмлидир, аммо ҳар бир фраза умуман воқеликнинг аниқ бир булагига предикат деб таққин этилиши мумкин. Бундай ҳолда гаплар эгадан кейин нафасни бўлмасдан талаффуз этилади.

Агар биринчи қисм иккинчи қисмга таққосланса бу фразани икки мелодик қисмли фразадек талаффуз қилиб фактларга сузловчи томонидан яна қандайдир баҳо берилади. Сузловчининг айтётган фикрига бефарқ эмаслиги ва тингловчининг диққатини шу фикрга қаратишни узига мақсад қилганлиги кўриниб туради. Икки мелодик қисмли талаффуз таъсирлироқдир.

Нафас гуруппаси ёки фразанинг охири синтагма охири билан мос келади, шунинг учун у ҳам шу фонетик воситалар билан характерланади, аммо мелодиканинг ўзгариши эса доимо пасивчи булади

ва унинг охири тулик нафас олинадиган аниқ пауза билан белгиланади.

Ҳар бир тилда интонацион турларнинг маълум бир сони қўлланилади.

Маълумки, интонация мураккаб лингвистик ҳодиса бўлиб, у мелодия, урғу, ритм, тембр ва вақт сингари қатор таркибий воситаларнинг ўзвий муносабатидан ташкил топади. Аммо интонацияни график тасвирлашга эса, одатда, унинг фақатгина бир компоненти, яъни мелодик ўзгаришларигина асос қилиб олинади.¹

БИР МЕЛОДИЯЛИ ГАПЛАР

Бирон оддий хабар ва воқеликни, оддий илтимос ва буйруқ мазмунларини ифодалаган ёки ҳурмат мақсадларида қўлланиладиган турғун бирикмалардан ташкил топган дарак гаплар бир мелодияга эга бўлади. Бундай гаплар ҳажм жиҳатдан бирмунча узун ёки қисқа бўлиб, бир ва бир неча ритмик группа ва синтагмалардан иборат бўлиши мумкин. Масалан:

1. Je suis allé à la station de métro.
2. Donnez-moi votre cahier.
3. Voulez-vous vous asseoir à gauche.
4. Tout le monde entrain en silence dans la salle.

Бирча дарак гапларнинг бошланиши сингари биринчи ритмик группа ҳам бир оз паст овоз билан бошланади ва ритмик урғу олган охириги бўғингача мунтазам /прогрессив/ равишда кўтарилиб боради. Бирча кейинги группалар биринчига қараганда бир оз баландроқ тонда бошланади. Уларнинг урғули бўғинлари биринчи ритмик группадagi урғули бўғин баландлиги даражасида талаффуз қилинади.

Охириги ритмик группа талаффузи ёқоридagi қонладан мустаснодир. Бу ерда тон ритмик урғу тушган охириги бўғингача эмас, балки ундан олдинги урғусиз бўғингача кўтарилади. Охириги урғули бўғин эса, акс ҳолда, бутун фраза миқёсида энг паст тонда талаффуз қилинади. Мазкур урғули бўғиннинг энг паст овозли талаффузи дарак гапларнинг тулик тугалланганидан далолат беради.

Бир ритмик группанинг баланд тонда талаффуз этиладиган урғули бўғинидан кейинги ритмик группанинг пастроқ тонда айтиладиган биринчи /урғусиз/ бўғинига овознинг секин ва бир текисда /градуал/ пасайиб ўтиши бир мелодияли дарак гапларнинг характерли хусусиятини ташкил этади. Масалан:

¹ Бир ва икки мелодияли гапларнинг мелодик шаклини "Интонация" темасининг "Мелодика" бўлимида кўринг.

Nous écoutions avec émotion cette histoire intéressante.
[nu:zeku:to...:averekem:os]o setistwa:p. E-teresa:t ||]

ИККИ МЕЛОДИЯЛИ ДАРАК ГАПЛАР

Бундай гаплар икки қисмдан иборат бўлиб, бу қисмлар маъно ва мелодик жиҳатдан бир-бирларига қарама-қарши бўлади. Мелодик хусусиятларига кўра улардан биринчиси кўтарилувчи қисм, иккинчиси эса пасаявчи қисм дейлади.

1. Кўтарилувчи қисмда бирон бир нарса ёки воқелик тўғрисида хабар қилинади, лекин улар тўғрисида мулоҳаза қўриқилмайди. Фраза мазмуни тугалланмайди, айтила бошланган фикр хулосаланмай қолади. Бундай ҳолатда киши эътиборини таъбирлаётган фикрга жалб қилинадигина, холос.

Бирча дарак гаплар сингари кўтарилувчи қисм ҳам паст тонда бошланади ва охириги урғули бўғинда энг ёқори тон билан тугайди. Шунини айтиш керакки, овознинг бундай кўтарилиши прогрессив /бўғиндан бўғинга мунтазам/ тарзда бўлмайди. Чунки бу қисмга кирган бирча ритмик группалар ўзининг паст ва баланд тон даражаларига эга бўлади. Ритмик группалардаги паст ва баланд тон даражаларининг ўзаро алмашинуви /альтернацияси/ ўзига хос мелодик тулкини ҳосил қилади. Ритмик урғули бўғиндаги баланд тондан кейинги ритмик группанинг биринчи /урғусиз/ бўғиндаги паст тонга ўтиш тез, тўсатдан эмас, балки жуда секин ва градуал тарз /бир текис/ да бўлади.

2. Икки мелодияли гапларнинг пасаявчи қисми фразани тугатади, кўтарилувчи қисмда хабар берилган нарса ва воқелик ҳақида фикр ўритилади, муҳокама қилинади ва унга хулоса ясалади.

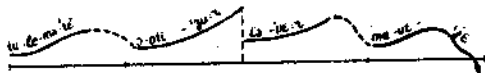
Пасаявчи қисмининг умумий тони кўтарилувчи қисминикига қараганда бир оз пастроқ бўлади. Пасаявчи қисм талаффузда кўтарилувчи қисмининг биринчи бўғини даражасидаги тон билан бошланади. Лекин кўтарилувчи қисмининг охириги бўғинидаги энг баланд нуқтадан пасаявчи қисмининг биринчи бўғинига ўтиш секин ва бир текисда бўлмай, бирданига ёки кескин равишда амалга ошади. Ўтишнинг бундай кескин характери икки мелодияли гапларнинг асосий хусусиятини ташкил этади.

Пасаявчи қисмининг охирига томон овоз баландлиги аста-секин қамайиб боради. Лекин овознинг бундай пасайиши прогрессив /бўғиндан бўғинга/ характерда бўлмайди. Чунки пасаявчи қисм таркибига кирган бирча ритмик группа ва синтагмалар уларининг ме-

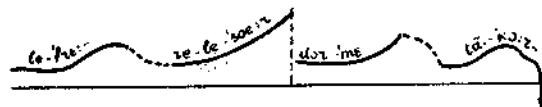
лодик структураси ва йўналишینی сақлаб қолади: группа ва синтагманинг урғули бўғинлари уларнинг урғусиз бўғинларига қараганда бирмунча баландроқ талаффуз қилинади.

Ритмик группаларнинг урғули ва урғусиз бўғинларидаги овознинг баландлик даражаси фраза охирига қараб аста-секин пасайиб боради. Пасайиш қисмининг урғули бўғини эса бутун фраза ичида энг паст тонда талаффуз қилинади. Охириги ритмик группадаги тоннинг баланд нуктаси урғули бўғиндан охиридан иккинчи урғусиз бўғинга кўчади. Овознинг охириги бўғиндаги пасайиш дарак таънининг ва ундаги мураккаб фикрнинг тамом бўлганлигини кўрсатади.

1. Tous les matins au petit jour | le père m'éveillait.

2. Les frères et les sœurs | dormaient encore.

Саволлар:

1. Нутқ жараёни парчаланишининг уч урғули бирлигини айтмиг.
2. Нафас группаси нима билан характерланади?
3. Дарак гапларда фонетик бўлинишининг яна қандай тури маълум?
4. Дарак таънининг икки турини айтмиг.
5. Сиз гапларнинг қайси коммуникатив турларини биласиз?

БҮГИН АЖРАТИШ

Бўғин талаффузининг энг минимал бирлигидир. Бўғиндаги товушлар состави, унда унли ва ундоларнинг ўзаро жойлашишига кўра бўғин очик ва ёпиқ бўлади. Унли товуш билан тугаган бўғин очик.

ундош товуш билан тугаган бўғин ёпиқ бўғин деб аталади.

Масалан: l'hirondelle [li-rō-del] > [li-rō-del]
étudier [etjdyje] > [e-tj-dje]

Француз тилида бўғин ажратиш синтагма ичида амалга ошади, бу нутқ оқимининг уалуксиялигини таъминлайди.

C'était une histoire amusante. [se-te-tj-nis-twa:-ra-mj-zā:t||].

Бўғиннинг асосини унли товуш ташкил қилади ва шунинг учун ҳам унлини бўғин ҳосил қилувчи деб аталади. Сузда қанча талаффуз этиладиган унли бўлса, бўғин сони ҳам шунча бўлади:

Масалан: élémentair(e) [e-le-mā-'te:r]

Француз тилида очик бўғин анча кўп тарқалган. Улар тилдаги умумий бўғинлар сонини 80-85 процентини ташкил этади.

Бўғинни ташкил қилувчи фонемаларнинг ўзаро комбинацияларига қараб бўғин структуралари аниқланади: *v, cv, ccv, ccv, ve, vcc, cvc, ccvc, cvcc, ccvc, cccvcc*.

Бўғиннинг бу турлари ичида *cv* структураси француз тили учун типик ҳисобланади. Чунки бу фонологик структура тилда энг кўп учрайдиган бўғиндир.

Унли бўғин талаффузининг энг яқини чўққисини ташкил этади ва шу сабабдан кўпини ундоларга артикуляция кучи жиҳатдан ўз таъсирини кўрсатади. Нутқдаги ундоларнинг унли билан туташган қисми доимо кучли талаффуз этилади. Агар унли билан ундол товушнинг охириги қисми туташса, бундай ундол кучли туговчи ундол дейилади ва бўғин чизиги ундан олдин утади. Масалан: [e-le-'mā], [re-pe-'te].

Агар унли билан ундол товушнинг бошланғич қисми туташса, бундай ундол кучли бошланувчи ундол дейилади. Масалан: [el], [é:m], [par-'ti:r]. Бу ерда бўғин чегараси ҳар доим кучли бошланувчи ундолдан кейин утади. Шундай қилиб кучли туговчи ундол очик бўғинни, кучли бошланувчи ундол эса ёпиқ бўғинни ҳосил қилишда иштирок этади.

Ўқоридагилардан келиб чиқиб академик Л.В.Щерба ундолларни кучли туговчи, кучли бошланувчи ва гемината /кўп ундол/ ларга бўлади. Геминаталар одатда сузларнинг ичида ёки ўртасида учрайди. Масалан: une nappe [yn-'nap], cette table [set-'tabl], netteté [net-'te], nous pourrions [nu-'pur-rō]. Геминаталарнинг

Бундай "С" белгиси ундол товушни, "V" белгиси эса унли товушни ифодалайди.

Биринчи элементи кучли бошланувчи, иккинчиси эса кучли туговчи ундош ҳисобланади. Бугин чегараси уларнинг орасидан ўтади.

БУГИНГА АЖРАТИШ ҚОИДАЛАРИ

Қоидалар	Мисоллар	
	Сўз ичида	Сўзлар оралиғида
1. Икки унли уртасида ундош келса, бугин чизиги шу ундош олдидадан ўтади.	ici [i-'si] aimer [e-'me]	très ému [tre-'ze-'mi] Il est à Paris. [i-'le-'ta-'pa-'ri]
2. Бугин чизиги сўз ўртасида келган икки шовкинли ундош уртасидан ўтади.	absent [ap-'sã] accent [ak-'sã]	avec Fadette, [ã-'vek-'fa-'det] cette face [set-'fas]
3. Сонант шовкинли ундош билан бириктиб келганда бугин чизиги ундошлар уртасидан ўтади.	arqué [ar-'ke] pal(e)tot [pal-'to]	sort-elle? [sor-'tel] sonne-t-on? [sɔn-'tɔ]
4. Шовкинли ундош сонант билан бириктиб келганда бугин чегараси бириктириладан олдин ўтади.	métre [mé-'tro] ouvrez [u-'vri-'je]	avant-hier [ã-'vã-'tje:r] oncle assis [õ-'kla-'si]
5. Икки сонант бириктиб келган ҳолларда: а/ агар иккинчи сонант ярим унли бўлмаса, бугин чизиги ундошлар уртасидан ўтади.	journal [jur-'nal] braguer [e-'pa:r-'he]	tourne à gauche [tur-'na-'go:ʃ] ferme à clé [fer-'ma-'kle]
б/ агар иккинчи сонант ярим унли (ёки ярим ундош) [j-w-ç] бўлса, бугин чизиги бириктириладан олдин ўтади.	premier [pra-'mje] alouette [ã-'lwet]	belle oie [be-'lwa] nous marcherions [nu-'mar-'ʃã-'vjõ]

1	2	3
6. Уч ёки ундан ҳам кўпроқ ундошлар группаси ўртасида "s" бўлса, бугин чизиги "s" дан кейин ўтади.	inscription [ès-'krip-'sjõ] obstacle [ɔbs-'takl]	monstre énorme [mõs-'tre-'nɔrm] registre hebdomadaire [rɛ-'ʒis-'treb-'da-'ma-'de:r]

Саволлар ва топшириқлар.

1. Бугин нима?
2. Очиқ ва ёпиқ бугинни француз ва ўзбек тилларидан мисоллар келтириб таърифланг.
3. Қандай бугин француз тили учун тишиқ ҳисобланади?
4. Академик Л.В.Щербанинг кучли бошланувчи ундош (V_ç) ва кучли туговчи ундош (çV) терминларини қандай тушунасиз, уларнинг бугин ажратишдаги ролини айтинг.
5. Геминталаи /қуш ундошли/ сўзлардаги бугин чегарасини тушунтириг.

УРҒУ

Нутқ жараёнида бугинлардан бирининг қолганларига нисбатдан ажратиб, бурттириброк талаффуз қилиниши урғу дейилади.

Ажратиб талаффуз қилинган, яъни урғули бугин бошқаларидан ўрта асосий белгиси: талаффузнинг кучлилиги, тонининг баландлиги ва унлининг чўзиқлиги билан фарқ қилади.

Талаффузнинг кучлилиги ҳисобига содир бўладиган ажратиб ўқиш динамик урғу /куч урғуси/ дейилади. Тоннинг баландлиги билан ифодаланган ажратиб ўқиш музикал /ёки мелодик/ урғу дейилади. Унлининг чўзиқлиги орқали бўладиган ажратиб ўқиш эса квантитатив урғу /ёки микдор урғуси/ дейилади.

Француз тилида урғу ажратиб ўқишнинг учала усули бирикмасидан ташкил топади, ammo булар ичида музикал урғу етакчи ҳисобланади.

Француз тилида урғули ва урғусиз бугин орасида фарқ ҳам бўлиб улар даярли бир текисда, тенг ўқилади. Шунинг учун ҳам француз тили урғуси бун марказлаштирувчи урғу ҳисобланади.

Нутқ жараёнида талаффуз кучига кўра урғули бугиндан бошқа яна бир урғули бугинни сезиш мумкин. Бу иккинчи даражали урғу-

дир. Нутк жараёида нутк окимининг қайси бўлаги назарда тутилишига кўра ургу сўз ва фраза ургуларига ажратилади.

Сўз ургуси. Француз тили хусусиятларига кўра яқка ҳолда келган сўзаларда ургу сўзнинг охириги бўғинига тушади:

l'étudiant [lɛty-djã]
le professeur [lə-prɔ-fɛ-sœ:r]

Француз тилида сўз ургуси қатъий эмас, фразадаги сўзалар ритмик гуруҳга кирар экан ўз ургусини йўқотади.

1	2	3	4	5	6	7	8
Quand leur avez-vous acheté ces revues?							
1	2	3	4	5	6	7	8

Сиз уларга бу журналларни қачон сотиб олиб бердингиз?

Фраза ургуси. Француз тилида фраза ургусининг ритмик ва қушимча ургу каби икки тури мавжуд:

I. Ритмик ургу (accent d'intensité). Ритмик ургу ҳар бир фразада учраб, фразанинг ритмини ҳосил қилади. Шу хусусияти учун ҳам уни ритмик ургу дейилади. Фразадаги ургули ва ургусиз бўғинларнинг муайян вақт бирлигидари ўзаро альтернатсияси /алма-ишчиб келиши/ ритмдир. Маъмур ургу нейтрал, нормал ургу деб ҳисобланади. Ажратиб ўқиш характериға кўра эса бу ургу тоник, динамик ва квантитатив ургудир.

Нормал - асосий ритмик ургу фразанинг семаantik парчаланишига боғлиқ бўлиб, доимо ритмик гуруҳанинг охириги бўғинига тушади. Шу тўғайли у турғун ургу деб қаралади.

Ритмик гуруҳдаги охириги сўздан ташқари барча сўзлар ўз ургусини йўқотади.

Mes amis m'ont expliqué ces règles.

Бўғини учтадан ортиқ ритмик гуруҳда ёрдамчи, иккинчи даражали ритмик ургулар паёло бўлиши мумкин. Бундай ургулар ритмик гуруҳанинг охиридан бошлаб тоқ бўғинларга тушадилар ва ҳар бир гуруҳанинг ритмик структурасини ташкил қилади.

Масалан: c'est ce qu'il voulait dire.
[sɛs-kil-vu-lɛ-di:r]

Иккинчи даражали ургу фақат мустақил сўзларгагина эмас, балки ёрдамчи сўзларга ҳам тушиши мумкин.

Масалан: avec mes amis [a-vɛk-me-zã-mi]

Шуни айтиш керакки, француз тили ритмик гуруҳаси учун асосан уч ва тўрт бўғинли фонетик сўзлар характерлидир.

Масалан: répétez [rɛ-pɛ-te]

traduisez [tra-dʒi-ze]
Il est parti [i-lɛ-par-ti]
Elle est restée [ɛ-lɛ-res-te]

Агар ритмик гуруҳа уч бўғинли бўлса, иккинчи даражали ургу қишлоқмайди, чунки у ритмик гуруҳанинг биринчи бўғинига қўйиб, олдинги ритмик гуруҳа ургуси билан ёнма-ён келиб қолади. Бу ҳолат эса француз тили ритмик нормаларига тўғри келмайди. Тўрт бўғинли сўзаларда иккита иккинчи даражали ургуни кўриш мумкин. Биринчиси сўз бошида /охиридан 4 - бўғин/ ва тоқ бўғинга тушувчи иккинчи даражали ритмик ургу. Бундай ҳолда дезакцентация принципларига кўра ургулардан бири - кўпинча иккинчи даражали ритмик ургу йўқолиб, биринчи бўғин ургуси анча барқарор бўлганлиги учун сақланиб қолади. Аммо бу ҳолат эса ҳамма вақт ҳам тўғри саравермайди, шунинг учун ҳам тўрт бўғинли сўзлар, одатда, икки ритмик структурага эга бўлади.

c'est la réunion a) [sɛ-lã-re-ÿ-^hnjo]
b) [sɛ-lã-re-ÿ-^hnjo]

Француз тилида иккинчи даражали ургулар асосан халқ оғзаки нуткга хос бўлиб, норматив талаффузда ва расмий нутк стилида камроқ учрайди.

Синтагмага бириккан ритмик гуруҳалардан охириги ритмик гуруҳадаги ургу бирмунча кучайиб синтагма чегарасини белгилайди ва уни синтагматик ургу деб аталади. Олдинги ритмик гуруҳалардаги ургу эса аксинча кучсизланади.

Масалан: Il a fait ces exercices difficiles avec son professeur de français.

[i-lã-fɛ sɛzɛgzɛrsis difiɛl avɛksɔpɒfɛsœ:r dəfrãsɛ]

Нутк тезлашиб, синтагмалар узайиб борган сари улар таркибдаги ритмик ургулар шунчалик кучсизланади. Нативда улар оғзаки нуткда даярли сезилмайди, синтагма эса ёйиқ ритмик гуруҳага айланиб қолади.

Ритмик ургу ва унга алоқадор бўлган унлилар чўвиқлигини расмий нутк, айниқса бадий ўқишда аниқ сезиш мумкин. Бадий ўқишда нутк темпи тез бўлмаганлиги учун синтагмалар ҳамми қисқарок бўлади ва улардаги ургу аниқроқ эшитилади.

Масалан: quand l'aigle a dépassé les neiges éternelles.

A sa vaste envergure il veut chercher plus d'air.

Фразада бир неча синтагматик ургу бўлса, улар ҳеч қачон кўчига кўра тенг бўлмайди. Кўчига кўра қолганларидан кўчли бўлган

фразани мантикини ифодалайишган синтагматик урғу логик урғу дейилади. Логик урғунинг жойи ўзгарса фразанинг маъно оттенкалади ҳам ўзгаради.

Масалан:

1. Hier soir mon ami est venu chez moi pour travailler.
2. Hier soir mon ami est venu chez moi pour travailler.
3. Hier soir mon ami est venu chez moi pour travailler.

Агар сўзловчи урғунинг уникига келган айни вақтини таниш-ламоқчи бўлса, логик урғу "soir" сўзига /биринчи мисолда/ агар уникига бегона одам эмас, айнан ўртоғининг келганини оголантирмоқчи бўлса, логик урғу "ami" сўзига иккинчи мисолда/ агар ўртоғи шахсан уникига келганини тайинламоқчи бўлса, логик урғу "moi" сўзига /учинчи мисолда/ тушади.

Икки мелодияли дарак гапларнинг логик маркази биринчи мелодик /кўтаришувчи/ қисмининг охирига тўғри келади. Шунини айтиш керак-ки, дарак гапларнинг логик маркази ҳеч қачон охириги синтамада бўлмайди, чунки унга пасажувчи мелодия характерлидир.

Қўшимча урғу. Қўшимча урғу фразада доимо бўлиши шари бўлмаганлиги учун ҳам айрим сўзларни ажратиш курсатиш зарурати туғилганда юзага келади ва ритмик урғу билан параллел қўлланылади.

Қўшимча урғунинг интеллектив ёки дидактив урғу /accent didactique, accent intellectuel ou accent intellectif / ҳамда эмоционал ёки эмфатик урғу (accent émotionnel, accent emphatique ou accent effectif) каби турлари мавжуд.

Логик ва интеллектив урғуларни бир биридан фарқлаш лозим. Логик урғу гапнинг маъно марказини, интеллектив урғу эса алоқда сўзларнигана ажратиш курсатади. Логик урғу мавжуд ритмик урғулардан бирини кучайтириб, доимо ритмик группанинг охириги бўлишига, интеллектив урғу эса ритмик урғуга параллел ҳолда юзага келиб, ажратилаётган сўзнинг биринчи унлисига тушади.

inoui [i:nuwi]

Эмфатик ёки эмоционал /аффектив/ урғу. Эмоционал урғу эмфатик нутққа хос бўлиб, сўзловчининг ҳис-ҳаяжонини ифодаловчи сўзларни ажратиш курсатади. Ритмик группанинг охириги бўлишига тушувчи ритмик урғудан фарқли уларок, эмфатик урғу ажратилиб ўқиладиغان сўзнинг биринчи ундошига тушади. Эмоционал урғу олган ундош доимо чўзиқ ўқилади. Ундан кейинги унли ҳам чўзиқроқ кучлироқ ва айниқса баландроқ талаффуз этилади.

Эмфатик урғунинг сўздаги ўрни ҳақида қўйиладигиларга эътибор қилиш зарур.

а/ агар ажратиш ўқилаётган сўз ундош билан бошланса, эмфатик урғу унинг ундош билан бошланган биринчи бўғинига тушади ва бу ундош чўзиқ талаффуз қилинади:

Charmant! [ʃ:ar-mã]

б/ агар сўз унли билан бошланиб, бўғинларининг сони иккитадан ортиқ бўлса, эмфатик урғу ундош билан бошланган иккинчи бўғинга тушади ва бу ундош чўзиқроқ талаффуз этилади.

Eprouvante! [e-p:u-vã.-tãbl]

в/ агар ажратиш айтилаётган сўз билан боғланиш (liaison) қилинса, эмфатик урғу боғланишда пайдо бўлган ундошга тушиб, у чўзиқ талаффуз этилади.

C'est éprouvante! [se-t:e-pu-vã.-tãbl]

C'est admirable! [se-t:a-dmi-'rãbl]

Демак эмоционал урғу ўз хусусиятига кўра қўшимча урғу бўлиб, у нормал, ритмик урғунинг инкор этмай у билан ёнма-ён келиши мумкин.

Масалан: Touchant! [t:u-ʃã]

Интеллектив ёки дидактив урғу. Интеллектив урғу ҳам фразадаги айрим сўзларни ажратиш курсатишга хизмат қилади. Аммо бу ажратиш сўзловчининг ҳис-ҳаяжон билан эмас, балки унинг тафаккури билан боғлиқ бўлади. Бу урғу табиатига кўра ритмик урғуга яқин туради, чунки у ҳам сўзнинг биринчи унлисига тушади. Интеллектив урғу тушган унли чўзиқлиги, баланлиги ва айниқса талаффузнинг кучлилиги билан фарқ қилади. Бу урғудан тўғри фойдаланишда қўйидаги икки ҳолатни ҳисобга олиш зарур.

1/ Агар интеллектив урғу билан ажратилаётган сўз унли билан бошланса, бу унли чўзиқ, баланд ва анча кучли талаффуз этилади.

Масалан: Infini [ɛ:-fi-'ni]

Купчилик ҳолларда ажратиш ўқилаётган сўз олдида унча катта бўлмаган пауза ҳосил бўлади. Масалан:

Concret et non ... abstrait!

2/ агар ажратиш айтилаётган сўз ундош билан бошланса, сўздаги асосий ўзгаришлар бу ундошдан кейин турган биринчи унлига ўз беради. Бунга қўшилиб, биринчи ундош ҳам кучли талаффуз этилсада чўзиқликка эга бўлмайди:

C'est sensationnel! [se-'sã:sa-sjã-'nel]

Интеллектив урғу қўйидаги ҳолларда қўлланылади:

а/ аниқлаш, тузатиш ва чеклаш:

Масалан: C'est une histoire inoubliable!

б/ қиссалаш ҳамда би-бирини кучайтирувчи қуфт сузларда:

Масалан: Non pas arbitraire, mais ... juste.

Саволлар ва топшириқлар

1. Урғу нима?
2. Урғули бургин бошқа бургинлардан нимаси билан фарқ қилгани?
3. Қандай урғу музикал, динамик ва квантитатив урғу дейилади?
4. Урғунинг қайси тури француз тилида кўпроқ учрайди, ўзбек тилида урғу қандай характерга эга?
5. Француз тили урғуи қандай турларга ажратилади?
6. Ритмик урғу нимага боғлиқ?
7. Қўшмача урғунинг қандай турлари бор?

МАНИЛАР

- I. Текстин қўшмача урғуларига эътибор бериб ўқинг.

Louise Michel

Proclamation de la Commune

La proclamation de la Commune fut splendide.

L'après-midi du 28 mars, par un clair soleil, rappelant l'aube du 18 mars, le peuple de Paris fit son entrée à l'Hôtel de Ville. Les tocsins étaient muets. Le grondement lourd des canons, à intervalles réguliers, saluait la révolution. Et aussi, les baïonnettes s'inclinaient devant les drapeaux rouges qui entouraient le buste de la République.

Un océan humain sous les armés. Au sommet, un immense drapeau rouge. Les bataillons de Montmartre, Belleville, La Chapelle ont leurs drapeaux surmontés du bonnet phrygien comme en 93.

Dans leurs rangs, des soldats de toutes les armes, restés Paris, ligne, marine, artillerie, zouaves. Paris entier est debout, le canon tonne par intervalles. Sur une estrade est le comité central; devant eux, la Commune, tous avec l'écharpe rouge.

- Au nom du peuple, - dit Ravier, - la Commune est proclamée.

Tout fut grandiose dans ce prologue de la Commune dont l'apothéose devait être la mort.

pas de discours, un immense cri, un seul: Vive la Commune!

[Proklamatsjō dalaqmjyn ||]
 [laproklamatsjō dalaqmjyn = fǝp̄lā-did ||]
 lapremiāi dǝvǝtǝimars | parǝnklersǝlej, raplā
 zo: 6 dǝdizǝimars | lapǝplo dapari = fisōnā:tre alitel
 dǝril || letǝk'sǝ = etimys || lǝgrō-dmālu: r dǝkǝnō =
 dǝterval fǝgǝlje | sǝlje lǝǝvǝlǝysjō || eo-sileba-
 jonet = sǝ-kline dǝvǝlǝdrapōru: ǝ ||
 kiā-ture lǝbǝsta dǝlǝfǝp̄lǝlik ||
 ǝn: ǝsǝā ǝmǝ = suleǝarm || ǝsǝme = ǝnimā:ǝ-
 drapōru: ǝ || lǝbatǝjō dǝmō:mǝtr | bǝril | lǝsa-
 pel = ǝlǝdrǝpō | sǝrmō:te dǝbǝne ǝrǝjǝ | kǝmā-
 katǝvǝtre: ǝ ||
 dǝlǝerrā = dǝsǝlā dǝtuttǝarm | restǝ a-
 pari | ǝin | mǝrǝ | ǝrtǝjri | ǝwa: v || pari ǝ:tǝ =
 ǝǝǝbu | lǝkǝnō = tǝn parǝterval || sǝrǝnestrǝd =
 dǝkǝmite sǝ:tral | dǝvǝtǝ = lǝqmjyn | ǝus = ǝvǝkǝ-
 sǝrpǝru: ǝ ||
 ǝnōdǝp̄ǝp̄l = L di rǝ:ǝje | lǝqmjyn = ǝp̄roklǝme ||
 tu fǝǝrǝ-dǝjō: ǝ | dǝǝp̄rǝlǝg dǝlǝqmjyn | dǝǝpō-
 tǝb: ǝ = dǝvǝtǝ:tra lǝmǝr ||
 pǝdǝdǝskur: | ǝnimā:skri | ǝǝǝl | ǝi: v lǝqmjyn ||]

- II. Қўйидаги фразаларни қўшмача урғуларига эътибор бериб ўқинг:

- a) accent emphatique.
1. Oh! qu'elle était jolie, la petite chèvre de M. Seguin!
 Qu'elle était jolie ... avec ses longs poils blancs.
 (A. Daudet)
 2. Paul entendait autour de lui des leçons de chant.
 Que de Gounod! Que de Verdi! Que de Massenet!
 (P.V. Couturier)
 3. Mais tout à coup Catherine éclate de rire!
 Oh! que tu es drôle!
 (A. France)
 4. Laissez-les! Ne dérangez pas; ce sont mes papiers ...
 (Chamfort.)
 5. Les récompenses les plus estimées sont celles qui donnent
 de l'honneur sans profit;
 (A. France)

b) accent logique

1. Il faut de soumettre ou se démettre.
2. Il faut être l'enclume ou le marteau.
3. Ce n'est pas demain, mais aujourd'hui qu'il part.
4. Vous devez tous le faire.
5. Ce n'est pas à moi, mais à vous qu'il s'adresse.
6. Ce n'est pas à droite, mais à gauche qu'il faut tourner.

III. Қуйидаги текстни транскрипция қилинг, қушимча ўрғу/ни қуйинг ва уни ёдланг.

Monologue d'un homme qui est en colère contre sa femme

- Si je dis "oui", elle dit "non".

Nuit et jour elle gronde. Jamais, jamais de repos avec elle. C'est une furie, un démon!

Mais malheureuse, dis moi donc que t'ai-je fait? Oh, ciel, quelle fut ma folie en t'épousant! que ne me suis-je pas noyé! Je ne te reproche ni ce que tu me coûtes, ni les peines que je me donne pour y suffire. Mais je t'en prie, je t'en conjure, laisse-moi travailler en paix ou que je meure.

Tremble de me pousser à bout! (Marmontel 18e siècle)

IV. Қушимча ўрғуларни қуйиб, "Le Corbeau et le Renard" масалани ёдланг.

Нутқ жараёнининг фонетик ҳодисалари.

Боғланишлар

Француз тили нутқининг узвийлиги бу тилдаги бўғинга ажратилишнинг ўзига хос хусусиятлари, шунингдек синтагма доирасида солиқ бўлувчи бириккиш, боғланиш ҳамда унлиларнинг қўшилиши каби фонетик ҳодисаларнинг мавжудлиги тўғрисида содир бўлади.

Боғланишлар умуман синтагма ичида амалга ошади.

Қўшилиш, яъни "enchaînement" деб биринчи сўзнинг охирида талаффуз этиладиган ундошни кейинги сўзнинг биринчи унлиси билан қўшиб ўқилишига айтади. Бунда синтагманинг товуш составида ҳеч қандай ўзгаришлар рўй бермайди, фақат баъзи сўзларнинг бўғин формалари ўзгаради, холос. Қўшилиш натижасида қўшича ёшиқ бўғинлар очик, очик бўғинлар эса ёшиқ бўлиб қолади, чунки француз тили бўғин ажратилиш қоидада кўра биринчи сўзнинг охириги ундошни кейинги сўзнинг унлисига қўшилиб бир бўғинни қў

СНИ ҚИЛАДИ.

Ma soeur cadette Hélène habit Avignon.

[ma-'sœ:r-ka-de-te-'le-na-'bi-ta-'vi-'ŋõ]

Биринчи сўзнинг охириги узайтирувчи [r-x-v-z] [vr] ундошларни кейинги сўзга у-са ҳам улар олдида келган унли чўзиқлигича талаффуз этилаверади.

Sa mèr(e) est belle. [sa-'mɛ:-re-'bɛl]

Қўшиб ўқиш /" enchaînement" / да ундошлар ўз сифат белгилари йўқотмайди.

sa grand(e) amie [ma-'grã-'da-'mi]

Бу мисолда "d" товуши ўз жарангдорлигини сақлаб қолади.

Саволлар:

1. Enchaînement деб нимага айтилади?
2. Enchaînement қилинганда синтагманинг товуш составида ўзгариш бўладими?
3. Синтагманинг бўғин составига enchaînement қандай ўзгариш киритади?
4. Узайтирувчи [r-x-v-z-vr] ундошларининг бошқа сўз таркибига утиши улар олдидаги чўзиқ унлига таъсир қиладими?
5. Қўшиб ўқилган ундош товушларининг сифат белгилари ўзгарадими?

Машқлар:

I. Сўз охиридаги ундошни сўз бошидаги унли билан қўшиб ўқилишига эътибор бериб диктордан кейин такрорланг:

a/ қўшма от кесимида:

Il est gai.

Elle est triste.

Il est brave.

Elle est timide.

Il est malade.

Elle est fatiguée.

Il est bien.

Elle est chic.

b/ "avoir" феъли билан ясалган кўп қўлланиладиган ибора-ларда:

Il a faim.

Elle a soif.

Il a sommeil.

Elle a peur.

Il a raison.

Elle a tort.

Il a honte.

Elle a mal.

b/ феъл кесимида:

Il étudie.

Elle apprend.

Il arrive.

Elle espère.

Il oublie.	Elle entend.
Elle y va.	Il en dit.
Elle y pense.	Il en veut.
Elle a réussi.	Il en prend.
Elle y réfléchit.	Il en reçoit.

2. Мужской и женский роды сифатларнинг талаффузига эътибор бериб, қуйидаги сўз бериқмаларини овоз чиқариб ўқинг.

Quel examen	Quelle heure
Quel exercice	Quelle opinion
Un bel ouvrage	Une belle armoire
Un bel amour	Une belle histoire
Le même oiseau -	La même année
Le même effet	La même affaire

3. "Enchaînement" ҳодисасини қўллаб, қуйидаги сўз бериқмаларини транскрипция қилинг ва овоз чиқариб ўқинг.

avec eux	par hasard
avec attention	par exemple
pour elle	toujours à l'heure
pour avoir	toujours ensemble

Зода тутинг: "toujours" сўзида enchaînement ундoshi билан амалга оширилади.

4. Агардмас ундosh группалари билан enchaînement қандай амалга оширилишига эътибор бериб, диктор кетидан такрорланг.

notre époque .	notre enfant
notre espoir	votre âge
quatre enfants	une montre en or
un livre intéressant	une table en bois
une fenêtre étroite	un oncle âgé

5. Қуйидаги фразаларни транскрипция қилинг.

Il est toujours attentif envers elle.
 Mère est une femme élégante.
 Il faut prendre un livre à la bibliothèque.
 C'est un homme agréable et intelligent.
 Elle est venue à quatre heures.

УНИЛАРНИНГ ҚУШИЛИШИ (liaison vocalique)

"liaison vocalique" да нутқ оқимидаги товушлар сони ҳам, бўғинлар формаси ҳам ўзгармайди. Унлар бир-бирига боғланиб,

бир товушдек талаффуз қилинади. Кетма-кет турган унларнинг уз-луксиз талаффуз этилишига "liaison vocalique" дейилади. "Liaison vocalique" синтагма чегарасида алоҳида олинган ритмик группалар орасида ҳам содир бўлиши мумкин.

Унларнинг қушиб ўқилишида икки ҳолат мавжуд:

1. Агар нутқ оқимида икки та ёки ундан ортиқ унлар мавжуд бўлса "liaison vocalique" амалга оширилади. Масалан: Il a été malade. Il lit à haute voix. Бу ҳолда улар тоннинг бир оз ўзгариши ва унлар учрашган жойда ҳаво оқимининг кучайиши билан битта чўзиқ унли синтагми талаффуз этилади.

Масалан: Il va à Paris. Je vais chez vous.

2. Агар нутқ оқимида икки ҳар хил унли учраса, улар бирга қушилиб талаффуз этилади, ammo товуш найчаларининг ҳаракати ва ҳаво оқими узилмайди. Нутқ органларининг ҳолати тез ўзгаради. Масалан: agréable [a-grè-'abl̥]; le fléau [lə-flè-'o]

Унларни қушиб ўқиб сўз ичида ва синтагмадаги сўзлар чегарасида ҳам мавжуд. Кетма-кет, ammo овоз қушилишсиз талаффуз этиш "hiatus" деб аталади. "Hiatus" ни икки бурун унли товушлари учрашувда, ёки бурун ва ундан кейинги соф товушлар тўқнашувда учратиб мумкин.

Масалан: un plan énorme [œ-plā-'e-'nɔrm]

un garçon intelligent [œ-gar-'sɔ̃ è-'te-'li-'zɑ̃]

Транскрипцияда "liaison vocalique" пунктлар чизиқлар (...) билан белгиланади, чунки бўғинлар тиши ўзгаришсиз қолади.

Саволлар:

1. "Hiatus" деб нимага айтилади?
2. "Liaison vocalique" қандай амалга оширилади?
3. "L'enchaînement" ва "liaison vocalique" нинг ўзаро ўх-шашлиги ва фарқи нимада?
4. "Liaison vocalique" ритмик группалар орасида келиши мумкинми?
5. "Liaison vocalique" нинг сўз орасида келишига мисоллар беринг.

Машқлар:

1. a/ "Liaison vocalique" қондасига амал қилиб қуйидаги гапларни овоз чиқариб ўқинг:

Il va au cinéma.	Elle va au théâtre.
Il va au marché.	Elle va au café.

Il va à la boulangerie. Elle a lu un article.
Il a demandé un thé. Elle va à la maison.

б/ Қуйидаги кўп қўлланиладиган жораларни тингланг ва такрорланг.

Lundi à une heure. Jeudi à onze heures.
Mardi à midi. Vendredi après-midi.
Mercredi à huit heures. Samedi après dîner.
A mercredi ou à jeudi.

2. а/ "н" aspiré билан бошланган сўзлар орасида "liaison vocalique" ни амалга оширинг:

La halte; la hauteur; là-haut; la houille; la haine; la hache; le héros; la Haye; la Hongrie; la Hollande.

б/ "et" боғловчи билан:

en février et en décembre; en mai et en juin;
en juillet et en janvier, en août et en mars.

Энда тўтинг: "et" боғловчисидан кейин "liaison consonantique" тақиқланади:

en février et en septembre
[ã-fe-vri-je e-ã-sep-tã:br]

3. Қуйидаги гапларни феъл формаларидаги "liaison vocalique" га эътибор бериб тингланг:

a) Présent	Passé composé
J'ai un livre	J'ai eu un livre
J'ai un journal	J'ai eu un journal
Il a un(e) occasion	Il a eu un(e) occasion
Il a un(e) idée	Il a eu un(e) idée
Il y a un(e) expression	Il y a eu un(e) expression
Il y a un(e) annonce	Il y a eu un(e) annonce

Энда тўтинг: "avoir" феълнинг шифатлом формаси [y] бўлиб талаффуз этилади.

b) Imparfait	Passé composé
J'étais amusé	J'ai été amusé
J'étais étonné	J'ai été étonné
J'étais oublié	J'ai été oublié

4. "Liaison vocalique" га амал қилиб, қуйидаги гапларни уқинг.

Le matin à sept heures.
C'est un garçon aimable.

Jean a eu une bonne note.
C'est un(e) occasion unique.
Selon eux, c'est faux.

Ундолнинг унлилар билан боғланиши Liaison consonantique

Бу боғланишнинг бошқа боғланишлардан фарқи шундаки, бунда сўз охиридаги талаффуз этилмайдиган ундол кейинги сўз унлиси билан қушилиб талаффуз этилади. Liaison consonantique да синтагманинг тоғуш состави ўзгариб, янги ундол тоғуш ҳосил бўлади. Сўзлар алоҳида ўқилганда бундай тоғуш ҳосил бўлмаган бўларди. Liaison consonantique ритмик группа ичида мажбурий, синтагмалар ичида эса ихтиёрийдир. Ихтиёрий liaison consonantique нутқ стилига боғлиқдир.

Масалан: Le grand homme [lã-grã-tãm]
de beaux arbres [dã-bõ-zãrbõ]

Liaison consonantique да ундоллар ўз сифатини қуйидагича ўзгартиради.

1. "d" ҳарфи [t] бўлиб талаффуз этилади:
un grand ami [ã-grãtãmi]

2. neuf сўзидаги "f" ҳарфи "an" ва "heure" сўзлари олқидан "v" деб талаффуз этилади, бошқа сўзларда эса [f] бўлиб ўқилади: neuf ans [nõ-vã], neuf heures [nõ-võ:r]

3. "s, z, x" ҳарфлари "liaison consonantique" қилинганда [z] бўлиб талаффуз этилади.

les amis [le-zã-mi] chez eux [se-zõ]
six heures [di-zõ:r]

4. "g" ҳарфи қуйидаги сўз бирикмаларида [k] бўлиб талаффуз этилади.

un sang impur [ã-sã-kẽ-py:r]
un long hiver [ã-lõ-ki-vẽ:r]

5. Бурун тоғушлар билан "liaison" қилинганда янги "n" тоғуш пайдо бўлиб, бурун тоғуши сақланиб қолади.

Масалан: un ensemble [ã-nã-sã:bl]
mon enfant [ã-nã-fã]

6. Сўз охиридаги бурун тоғушлари боғлаб ўқилганда баъзан бурун тоғуши соф тоғушга айланади. Бурун тоғушининг ўз сифатини йўқотиши кўпинча "bon" сўзига ва "ain, ion" билан тугайдиган сўзларга тааллуқлидир:

certain âge [sɛr-tɛ-'na:ʒ]
 ancien étudiant [ɑ̃-'sje-'na:ʒ]
 bien aimable [bjɛ̃-'nɛ-'mabl]

Энда тутинг: Қуйидагилар "liaison consonantique" эмас,
 "enchânement" га мувофиқ талаффуз этилади:
 plein air [plɛ̃-'nɛ:'r]
 moyen âge [mwa-'je-'na:ʒ]
 bon appétit [bɔ̃-'nɑ-'pe-'ti]

"Liaison consonantique" нинг мажбурий ҳоллари.

1. Бир ритмик группа ичида ундошнинг унли билан боғланиб талаффуз этилиши мажбурийдир. У қуйидаги ҳолларда рўй беради:

1. Мустақил ва ёрдамчи сўзлар /артиклъ, эгалик ва кўрсаткиш сифатлари, предлоглар, боғловчи/ орасида:

les amis; cet acteur; tes enfants, quand on parle; devant un parc, sous une tente.

2. Агар аниқланмишдан олдин келган аниқловчи равиш, сон ёки сифат билан ифодаланса, аниқловчи ва аниқланмиш орасида:

un grand arbre; à deux heures; le dernier édifice; beaucoup amusant; trop aimable; le premier article.

Оғзаки нутқда равиш билан кейинги сўз орасидаги "liaison" тушиб қолади:

mieux encore; très aimable.

3. Олмош билан ифодаланган эга ва феъл орасида, уларнинг фраза ичида жойлашшидан қатъий назар:

Ils ouvrent Prennent-ils?
 Obé étudie. Comprend-il?

4. Тулдирувчи-кишилик олмоши ва феъл орасида:

Elle nous attend.
 Nous les avons pris.

5. "Dont", "tout" олмошлари ва улардан кейин келган сўз орасида:

Ce chapitre dont elle nous a parlé.
 Tout est fini.

Аmmo "dont" ва ундан кейин келган от орасида боғланмиш рўй бермайди. Le chapitre dont Adèle nous a parlé.

6. Артикلسиз отлар, қўшқикдаги сифатлар ва "et" от боғловчилари орасида:

ponts et chaussées, hommes et femmes;

arts et métiers.

7. Ёрдамчи феъллар ва тусланувчи феъл орасида:
 il doit étudier; je vais apprendre.
 il veut oublier

Нутқда бу боғланмиш кўп ҳолларда тушиб қолади /айниқса I ва II шахсларда/.

8. "Avoir", "être" феъллари ва улардан кейин келган сўзлар орасида.

Je suis agronome.
 Elles sont à Moscou.
 Elles ont apporté.
 Vous avez appris.

Сўзлашув нутқда, феълларнинг биринчи ва иккинчи шахсларида "liaison" тушиб қолиши мумкин.

9. Турғун иборалар ичида:

quant à moi; d'un bout à l'autre;
 mot à mot; de mieux en mieux.
 Les Champs-Élysées ва ҳоказолар.

"Liaison consonantique" тақиқланган ҳоллар:

1. Эга от, сон, феъл ва ҳоказолар билан ифодаланган бўлса, эга ва кесим орасида:

Les six étudiants l'entrent.
 Lutter l'est un bonheur.
 Trois l'est un nombre impair.

2. "st" боғловчиси, иккор "non" сўзи ва кейинги сўз орасида:

la règle non étudiée; lui et elle.

3. Агар аниқланмиш ва аниқловчи бирликда бўлса:

un champ énorme

Қуйидаги иборалар бу қоидадан мустаснодир:

un accent aigu [ɑ̃-'nɑk-'sɑ̃-'te-'ʒy]

4. "Selon", "Comment" ва ундан кейин келган сўзлар билан:

selon l'eux:

comment l'es-tu parti?

"Comment allez-vous?" саволи бу қоидага бўйсунмайди.

5. Олмош билан ифодаланган эга феълдан кейин келадиган сўзларда:

récopie-t-on un exercice?

Sont-elles allées à Paris?

A-t-on aperçu l'avion au loin?

Font-ils un voyage?

6. Қўшма оғларда /агар улар кўпликда бўлса/:

des arcs en ciel; des salles à manger;

des pots à eau. [de-po-ta-b]

des accents aigus [de-zak-sä-te-gy]

7. "h" aspiré билан бошланувчи сўзлар ва улардан олдин

келган сўзлар орасида:

les hauteurs [le-ötæ:r] les héros [le-éro]

les haricots [le-äriko]

les haches [le-äf]

Женский родда les héros [le-e-rö] ва артикль орасида

"liaison consonantique" албатта амалга оширилади.

les héroïnes [le-ze-rö-in]

8. "Oui, oh, ah" ва ундан олдин келган сўзлар орасида:

mais oui; des oh; des ah.

9. "y" ҳарфи билан бошланувчи сўзлар ва улардан олдин келган сўзлар орасида:

des yachts [de-jakt]

аммо "les yeux" сўзи бу қоидадан истисноидир: [le-jö]

10. "un, huit, onze, cent" сонлари ва улардан олдин келган сўзлар орасида:

quatre vingt un

quatre vingt huit

les huit exercices

cent un;

dix-huit [di-zi]

les onze chiffres

soixante-dix-huit

[swa-sä.t-di-zi]

quatre-vingt-dix-huit

[ka-trä-rē-di-zi]

II. Талаффуз этилаётган сўз "r" билан тугалланса ва ундан кейин талаффуз этилмайдиган "s, d, t" ҳарфлари келса, кейинги сўз билан боғланиш бўлмайди, бундай ҳолатда "enchaînement" қилинади:

vers une place [ver-yñ-pläs] vers elle [vèr-el]

bord à bord [börä-bö:r]

toujours aimable [tu-ju-re-mäbl]

nord-est [nör-est]

nord-ouest [nör-west]

Эслатма:

a/ Агар "s" ҳарфи кўпликни кўрсатиш учун қўлланган бўлса

"liaison consonantique" қилиш керак:

chers amis; leurs études;

plusieurs enfants.

b/ Фельнинг сўрок формасида:

sert-il?

perd-elle?

mord-il?

meurt-elle?

12. Агар "liaison" қилинганда, сўзнинг талаффузи бошқа

сўз талаффузига ўхшаш кетса, у ҳолда "liaison" тақиқланади.

ils ont leu - улар эга бўлишлар

ils ont tu - улар яширишлар

("taire" - v.t.)

Liaison consonantique ихтиёрий бўлган ҳоллар.

1. Аниқланмиш ва аниқловчи кўпликда қўлланилганда:

des hommes âgés

des enfants émus

2. Фел ва воситали ёки воситасиз тулдирувчилар орасида:

j'écris une lettre;

en allant à Lyon

il lit un livre;

nous parlions italien

3. "mais", "jamais"

ва кейинги сўз орасида:

Mais il faut agir.

Il n'a jamais aimé.

4. Фелларнинг қўшма замонлари биринчи ва иккинчи шахслари-ёрдамчи ва тусланувчи феллар орасида:

nous avons admiré

vous avez appris

5. Сифат ва кейинги сўз орасида:

heureux au jeu

malheureux en amour

Мажбурий бўлган "liaison" лар камайиб, ихтиёрийга айлан-
моқда.

Тулик услубга мансуб бўлган тантанали сахна нутқида ва дек-
ламацияда барча боғланиш (liaison) лар тақиқланганларидан
ташқари амалга оширилади.

Саволлар:

1. "Liaison" нинг қандай турлари мавжуд?
 2. "Liaison" нинг мажбурий ҳолларини айтиб, мисоллар келтиринг.
 3. "Liaison" нинг таққиланган ҳолларини айтинг ва мисоллар билан тушунтириб бераинг.
 4. "Liaison" қачон ихтиёрий бўлиши мумкин?
 5. Соғлар билан қилинадиган "Liaison" ҳақида гапериб бераинг.

Машқлар:

I. "Liaison" да пайдо бўлган янги говушларга эътибор бериб, машқларни ўқинг:

a) t - [t]

Un petit opéra	Un petit espoir
Un petit enfant	un petit ami
C'est à lui	C'est à elle
C'est à nous	C'est à eux
Il est utile	Il est honnête
Il est heureux	Il est élégant

Il a vingt ans.
 J'ai vu vingt enfants.
 Il a invité vingt hommes.
 Il est vingt heures.

d - [t]

un grand avion	un grand opéra
un grand homme	un grand amour
quand il partira	quand elle viendra
quand on sonne	quand on ira
quand on veut	quand on peut

Quand est-ce que vous pourrez?
 Quand est-ce que vous lisez?
 Quand est-ce que vous viendrez?

Эслатма: Сўроқ формада равиш билан "liaison" қилинмай-

III.

Quand y vas-tu? [kã-i-va-tý]
 Quand est-il venu? [kã-è-til-vã-ný]
 Quand aura-t-il le temps? [j kã-o-ra-til-lo-tã]

b) r - [r]

le premier étage	le premier avril
le premier essai	le premier autobus
le dernier examen	le dernier exercice
le dernier espoir	le dernier étage
le léger accent	le léger accident
le léger espoir	le léger ennui

g) z - [z]

chez elle	chez eux
chez elles	chez un(e) amie
Pensez-y!	Venez-y! Croyez-y!
Montez-y!	Goûtez-y! Allez-y!

z) s - [z]

nous avons	nous allons	nous aimons
vous avez	vous allez	vous aimez
ils ont	ils aiment	ils étudient
je vous écoute	je vous entends	
les écoles	des exercices	mes examens
ses airs,	leurs amis,	tes élèves, ces ouvriers,
plusieurs enfants,	ces opinions,	
nous vous aimons	ils nous admirent	
vous les invitez	elle les attend	

Penses-y! Prends-en!
 Goûtes-y! Donnes-en!

dans un(e) heure, dans une semaine, dans un instant,
 dans une minute, dans un jour, dans une année.

z) x - [x]

deux heures	six écoles
dix amis	de beaux arbres
de vieux amis	de nouveaux écoliers

e) r - [v]

Il est neuf heures juste il est neuf heures et quart
 Il est neuf heures et demie il est neuf heures et dix.
 Elle a neuf ans
 Il a dix-neuf ans

Elle a vingt-neuf ans

Il a trente-neuf ans

è/ un ami; un élève; un arbre;

Эса тутанг: I/ Agar "un" урғули булса "liaison consonantique" ҳодисаси рўй бермайди:

Il faut en donner un à vos amis.

Il faut en prendre un à droite.

aucun exercice

aucun exemple

bien entendu;

bien aimé;

bien écrit

rien à dire

rien à faire;

rien à lire

mon ami

mon enfant

mon âge

ton usine

ton amie

ton exemple

son espoir

son affaire

son initiative

on entend

on écrit

on écoute

on espère

on étudie

on apprend

2/ Agar "on" феълдан кейин келса, узидан кейин келган сўз билан боғланмайди.

Espère-t-on une occasion?

Etudie-t-on à la maison?

en étudiant, en effet, en argent, en or, en écoutant.

3/ Agar "en" феълдан кейин келса, узидан кейин келган сўз билан боғланмайди.

Prenez-en un peu!

Donnez-m'en un!

II. "bon, certain, plein, moyen" сифатларини мужской ролда бурун товушини йўқотиб "liaison" қилиб ўқинг:

un bon ami

une bonn(e) amie

un bon étudiant

une bonn(e) étudiante

un certain acteur

une certain(e) actrice

un certain espoir

une certain(e) espérance

en plein air

en plein(e) espérance

en plein effort

en plein(e) harmonie

un vilain animal

le Moyen Orient

le Moyen âge

Эса тутанг: "divin enfant" [divinā-fā] деб талаффуз қилинг.

III. Қуйидаги гапларни транскрипция қилинг ва ўқинг.

Son ami est bien attentif.

Mon élève me donne un certain espoir.

C'est une histoire du moyen âge.

Il n'y a rien à dire.

Elle a son examen en automne.

Aimes-tu les pommes? Achètes-en un kilo!

Où sont les cahiers?

Il faut en trouver un au moins.

C'est impossible d'en avoir encore.

Attendez un instant, c'est très intéressant.

C'est un enfant intelligent.

IV. "cet, cette" кўрсаткиш сифатларининг бир хил талаффузга эътибор бериб, қуйидаги сўз бирликларини ўқинг:

cet été

cett(e) année

cet enfant

cett(e) affaire

cet homme

cett(e) époque

cet hiver

cett(e) histoire

V. Қуйида "liaison consonantique", бирликда эса enchaînement қилиб, қуйидаги фразаларни транскрипция қилинг:

il aime - ils aiment

il entend - ils entendent

il envoie - ils envoient

elle essuie - elles assuient

cett(e) amie - ces amies

cett(e) heure - ces heures

cett(e) étudiante - ces étudiantes

ell(e) écoute - elles écoutent

VI. Сифат ва от орасидаги "liaison vocalique" га эътибор бериб диктордан кейин такрорланг.

Jean a une position unique.

Le matin à sept heures.

C'est un garçon intelligent.

C'est un(e) occasion unique.

VII. "Liaison consonantique" га эътибор бериб, фразаларнинг фонетик анализини амалга оширинг ва транскрипция қилинг.

C'est un exercice difficile.

C'est un exemple à retenir.

frais [ɛʁɛ]

plaisir [plɛːzi:r]

aimer [ɛːme]

aigu [ɛgø]

Маъқур ҳолда фонемаларнинг нейтраллашуви рўй беради: [e] ва [ɛ] → [e = ɛ]

Ассимиляция таъсирига урғусиз унлилар учрайди. Унлиларнинг ўзгарувчанлиги орзакчи нутқ услубининг характерли хусусиятларидан ҳисобланади. Орзакчи нутқнинг тула услубида унлилар ассимиляция таъсирига кам берилади.

Саволлар:

1. Ассимиляция нима?
2. Ундошлар ассимиляцияси қайси аспектда амалга оширилади?
3. Француз тилида ундошлар ассимиляциясининг қандай турлари мавжуд? Мисоллар келтиринг.
4. Нима учун француз тилида ундошлар ассимиляцияси қисман Ассимиляция дейилади?
5. Унлилар ассимиляцияси қандай рўй беради?
6. Қандай унлилар ассимиляцияга учрайди?

МЕЛОДИКА

Маълумки, нутқ бир текис талаффуз этиладиган бўгинлардан таркиб топмайди. Талаффуз жараёнида овоз гоҳ кўтарилади, гоҳ пасаяди. Овоздаги бу ўзгаришлар нутқ мелодикаси дейилади. Француз тили нутқининг мелодикаси маълум даражада текис, яъни монотония. Графикада овоз тонининг ўзгариши нуқта, чизикча, тўғри ва эгри чизик, стрелкалар воситасида ифодаланади.

Французча талаффузи, француз нутқини ағаллашда мелодика даражалари системаси муҳим ролни ўйнайди. Бевосита эмоционал бўлмаган дарак, сўрок, буйруқ гап турлари учун мелодиканинг тўлиқ даражаси ҳосилдир.

Мелодика воситасида ифодаланадиган маъно муносабатлари синтактик муносабатларга нисбатан умумийроқ характерга эгадир. Шу туфайли синтактик қурилуши турлича бўлган гаплар бир хил мелодикага эга бўлиши мумкин.

ДАРАК ГАП ИНТОНАЦИЯСИ

Дарак гап овознинг уртача баландлик даражасида бошланиб, гап охирида овоз пасаяди. Дарак гап талаффузида овоз баландлиги кескин ўзгармайди, гапнинг умумий мелодик контури бир мароқ

да дивом этади. Дарак гапнинг икки интонацион тури бўлиб, улар маънодаги жузъий фарқларни ифодалайди. Фразанинг бу турлари бир ва икки интонацион қисмли гаплар деб номланади.

БИР МЕЛОДИК ҚИСМИЛИ ФРАЗА

Бир мелодик қисмли фразалар қисқа ёки узун бўлиши мумкин.

... Il est revenu de Moscou hier soir.

Pendant le cours les étudiants écoutaient le professeur et prenaient des notes.

1. Диалогик нутқда бир ритмик группадан ташкил топган бир синтагма гаплар кўпилаб учрайди. Булар қисқа жавоб ёки фраза - қисмелардир.

Je vous en prie. C'est clair.

J'y suis. Il est midi. Il fait sombre.

Бундай бир мелодик қисмли фразалар талаффузида урғусиз бўгинларда овоз кичик диапазонда /бир даража атрофида/ пасайиб боради. Аммо урғули ва урғусиз бўгинлар орасида сезиларли интервал ҳосил бўлади. /I- даража/

Il le voit mal.

Il le voit mal.

Урғули бўгинлар урғусиз бўгинга нисбатан секинроқ темпла анчагина чўзиқ талаффуз этилади.

Бир неча ритмик группадан ташкил топган бир синтагмали фразаларнинг мелодик контурини ифодаловчи чизиклар тўлиқисмон тасвирланади.

Il écoutait attentivement ce long récit intéressant.

Il écoutait attentivement ce long récit intéressant.

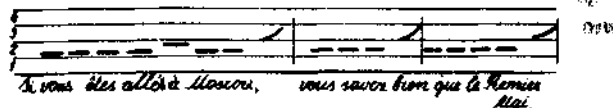
Биринчи ритмик группа кутаришда оҳангда талаффуз этилиб, унинг урғули бўгини иккинчи нуқта, яъни 3- даражага кутарилади. Кейинги ритмик группалар эса куйи овозда бошланиб, урғусиз бўгинларда оҳиста пасайиб боради.

Бир ритмик группадан иккинчисига ўтишда тоннинг ҳаракати жуда майин бўлади.

Биринчи, ўрта ва охири ритмик группалар мелодикаси бир оз ўзгарувчанлир.

Битта синтагмадан ташкил топган бир мелодик қисмли фразаларга интонацион бир хиллик хос эмас. Охири ритмик группа олдингиларига қараганда секинроқ талаффуз этилади.

Агар бир қисмли гаплар бир неча синтагмалардан ташкил топган бўлса, улар бир-биридан паузалар билан ажратилиб, синтагмалар олдида овоз кўтарилиб, 3- даражага етади. Кейинги синтагмаларнинг мелодик шакли иккинчи даражадан бошланади. Ҳар синтагманинг охирида талаффуз тезлашади. Дарак гаплардаги тугалланмаган синтагмалар интонациясини интонацион тугалланмаганлик "continuation mineure, continuation majeure" дейилади.

Si vous êtes allés à Moscou, vous savez bien que le 1er Mai,

où la ville est pavoisée, c'est un spectacle inoubliable!

Икки мелодик қисмли фраза

Икки мелодик қисмли фразаларда ҳар иккала таркибий қисм доимо маъно жиҳатидан ўзаро таққосланади.

Фразанинг иккинчи қисмида:

а/ биринчи қисмдаги маълумот ҳақида фикр юритилади:
Moscou est une grande ville.

Aimer c'est comprendre.

б/ вақт муносабати ифодаланади:

On a soupé et tous sont sortis.

в/ сабаб муносабати билдирилади.

Il faisait froid, il a neige.
г/ шарт-натияжа муносабати ифодаланади.

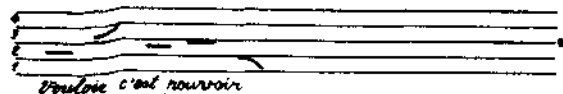
S'il faisait chaud, nous nous baignerions.

Ёзувда, икки қисмлилик тиниш белгилари билан ажратилмайди. Фразани бир ёки икки интонацион қисмли тарзда талаффуз этиш кўпинча сузловчининг мақсадига боғлиқ. Бир фраза икки хил талаффуз этилиши мумкин, ammo бундай ҳолда фраза аниқлаштирилган маъно ўзгаради.

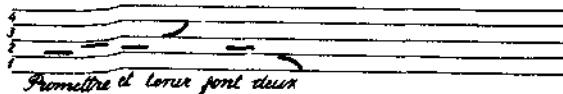
Икки интонацион қисмли фраза албатта, бир-бирига маъно жиҳатдан таққосланаётган икки синтагмадан ташкил топгани керак.

Фразанинг биринчи қисми энг ёқори /4- чи/ даражада тугайди, урғули унли эса ундан ҳам баланд бўлиши мумкин. Иккала қисм оdatта акустик пауза билан ажратилади.

Икки қисмли фразаларда таққослаш қанчалик аниқ бўлса, пауза олдиндаги тон ҳам шунчалик баланд бўлади. Паузадан кейинги синтагма 2- даражадан бошланади.

Vouloir c'est pouvoir.

Promettre et tenir font deux.

Фразанинг икки қисмли бўлиши унинг тузилишига боғлиқ бўлмайди.

Икки интонацион қисмли фразаларнинг баъзи бир турларини кўрсатиб ўтамиз /= икки қисмлилик белгиси/.

I. "C'est" ибораси билан келтирилган қисмли фразалар:

L'île de la Cité - c'est le berceau de Paris.

Avoir beaucoup d'amis - c'est n'avoir point d'ami.

(Aristote)

Grossir-c'est vieillir.

Dans une discussion, le difficile, ce n'est pas de défendre son opinion - c'est de la connaître.

(A. Maurois)

Энда тутинг: эгаси кинилик ёки шахсонга олимон билан ифодаланган содда гаплар бир қисми бўлади.

Il est absent. Il est minuit. Nous partons.

2. Эргаш гап ёки ҳол билан бошланган фразалар.

En avril n'ôte pas un fil.

mais en mai fais ce qui te plaît.

Comme on fait son lit, on se couche.

Qui sème le vent, récolte la tempête.

Qui se ressemble, s'assemble.

3. Тулик бўлмаган гаплар:

A la guerre, comme à la guerre.

De grands vanteurs, petits faiseurs.

ХУЛОСА

Борланган нути ҳамда сўзловчи ўз фикрини баён қилганда одатда бир интонацион қисми фразалар қўлланилади.

Агар сўзловчи мулоҳаза қилса, воқеликни баҳолаسا икки интонацион қисми фразалар қўлланилади.

Бир ёки икки интонацион қисми мелодияни қўлганда текотни яни тушуниш ва диққат билан ўқиб катта аҳамиятга эга.

Мамлақат:

а/ "La Zsméralda" текстини фонетик анализ қилиб, ҳамма фонетик ҳолисаларни ва урули бидежмаларни белгиланг;

б/ Бир ва икки интонацион қисми фразаларни тахлил қилинг:

La Zsméralda

Dans un vaste espace, laissé libre entre la foule et le feu, une jeune fille dansait.

Elle n'était pas grande, mais elle le semblait, tant sa fine taille s'élançait hardiment.

Elle était brune, mais on devinait que le jour sa peau devait avoir ce beau reflet doré des Andalouses et des Romaines.

Son petit pied aussi était andalou, car il était tout ensemble à l'étroit et à l'aise dans sa gracieuse chaussure.

elle dansait, elle tournait, elle tourbillonnait sur un

vieux tapis de Perse, jeté négligemment sous ses pieds et chaque fois, qu'en tournoyant, sa rayonnante figure passait devant vous, ses grands yeux noirs vous jetaient un éclair.

Autour d'elle tous les regards étaient fixés, toutes les boucles ouvertes; et en effet, tandis qu'elle dansait ainsi, au bourdonnement du tambour de basque que ses deux bras ronds et purs élevaient au-dessus de sa tête, mince, frêle et vive comme une guêpe, avec son corsage d'or sans pli, sa robe bariolée qui se gonflait, avec ses épaules nues, ses jambes fines que sa jupe découvrait par moment, ses cheveux noirs, ses yeux de flamme c'était une surnaturelle créature.

... C'était une bohémienne.

V.Hugo.

"Notre-Dame de Paris"

СЎРОҚ ГАП

Гап таркибдаги сўроқ сўз ёки сўроқ мазмунини ифодаловчи бошқа бирор сўзда оловнинг кўтарилгани сўроқ формани ифодалашнинг фонетик воситаларидан бири ҳисобланади.

Сўроқ формани ифодаловчи сўроқ ёки бошқа сўзнинг ўрни ҳар хил бўлиши мумкин, бу фразанинг узун - қисқалигига ва ундаги синтагмалар сонига кўра турлича бўлиши мумкин.

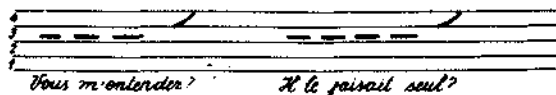
Француз тилида сўроқ гапнинг умумий ва махсус савол деган турлари мавжуд.

I. Умумий савол

Умумий савол берилган сўроқ гаплар интонацияси икки мелодияли фразанинг кўтарилувчи қисмига мос келади. Умумий савол берилган гапда савол бериб, жавоб кутканди-ю, ammo жавоб олинмайди. Умумий савол берилган гап мелодияси дарак гап мелодиясидан баландроқ тонда талаффуз этилиши билан фарқ қилади. Одатда умумий саволнинг уч туридан фойдаланилади:

I/ Интонацион савол

Турри сўз таркибга эга бўлган ва фақат мелодия ёрдамида ифодаланган савол, интонацион савол деб аталади. Демак интонацион сўроқ гапда сўроқ мазмунини ифодаловчи бирдан бир восита мелодия-интонациядир.

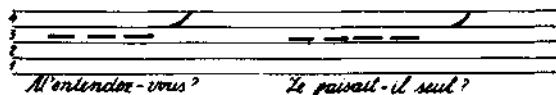

Vous m'entendez? Il le faisait seul?

1. Vous m'entendez? 2. Il le fait seul?

2/ Инверсия ёрдамида берилган савол

Инверсия ёрдамида берилган саволда овоз кўтарилиб, кўтарилувчи оҳангда талаффуз қилинади ва гапнинг синтактик тузилиши ўзгаради, яъни эга билан кесим ўз жойларини ўзгартиради.

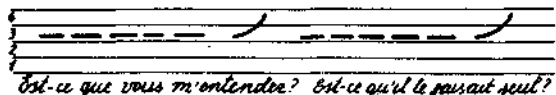
M'entendez-vous? Le faisait-il seul?

M'entendez-vous? Le fait-il seul?

Сўроқ гапларнинг бу иккала турида ҳам фраза учинчи даражада бошланади, охириги бўриги тўртинчи даражада тугайди.

3/ Est-ce que ибораси ёрдамида берилган савол

Саволнинг бу тури интонацион саволдан фақат узунлиги билан фарқ қилади.

Est-ce que vous m'entendez? Est-ce qu'il le faisait seul?

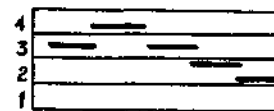
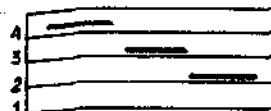
Est-ce que vous m'entendez? Est-ce qu'il le fait seul?

Агар савол ёйиқ бўлиб, бик яеча ритмик группадан ташкил топса, уларнинг ҳар бири алоҳида синтагмага ажратилиши мумкин бўлса, у ҳолда фразанинг тон чўккиси ҳамда унинг сўроқ функцияни бежарувчи мантикий урғуси ҳам кучади. Бундай ҳодиса учала синтактик конструкцияда яққол намоён бўлади. Мана шундай ҳолларда мелодия семантик аҳамиятга эга.

2. Махсус савол.

Бундай турдаги фразаларда сўроқ сўз ёки *Est-ce que* ибораси интонацион шкalanнинг тўртинчи поронасида жойланиб, фразанинг мелодик чўккиси хизматини ўтайди. Фразанинг охири эса пасаживчи-

дир. Бутун кумланинг сўроқ мазмунини ундаги сўроқ сўзла ёки сўроқ иборасида муҳасамманалади. Агар сўроқ сўз ёки сўроқ ибора бик буринли бўлмаса, овоз охириги буринда кўтарилади.

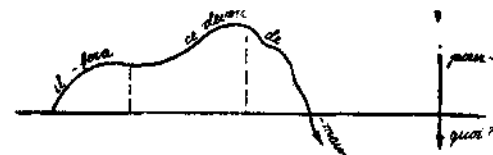
Que dites-vous?

Comment allez-vous?

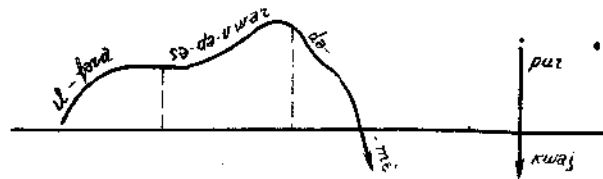
Безеда сўроқ гап урнида ундаги сўроқ сўзининг яққа ўзгична шелатилиши ҳам мумкин.

- Il fera ce devoir demain.

- Pourquoi?

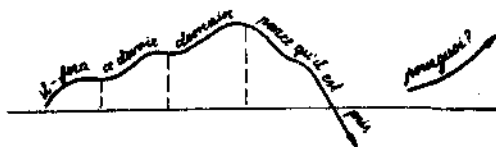
а/ Агар савол берилган гап бўлаги категорияси сўроқ сўз категориясига мос келмаса, у ҳолда бу сўроқ сўз пасаживчи мелодия билан талаффуз этилади.

б/ Агар савол берилган гап бўлаги категорияси сўроқ сўз категориясига тўғри келса, у ҳолда сўроқ сўз кўтарилувчи мелодия билан талаффуз этилади.

Il fera ce devoir demain, Pourquoi?
parce qu'il est pris.

1.08

МАШҚЛАР:

1. Дарак ва сўроқ гап интонациясига эътибор бериб, диктордан кейин қайтаринг:

C'est fini.	C'est fini?
Il est chez toi.	Il est chez toi?
Ça se fait facilement.	Ça se fait facilement?
C'est elle qui a raison.	C'est elle qui a raison?
Nous avons assez de temps.	Nous avons assez de temps?
Elle est revenue hier soir.	Elle est revenue hier soir?

2. Қуйидаги сўроқ гапларнинг график шарҳини чизиб кўрсатинг.
Allez-vous au théâtre?

Travaille-t-il à cette usine?
Voulez-vous partir?
Avez-vous besoin de ce dictionnaire?
Prendrons-nous du café?
Sortez-vous le soir?

3. Маҳсус сўроқ сўзда овозни кўтариб, қуйидаги гапларни тўғри талаффуз этинг:

a/Comment l'as-tu trouvé?	Comment l'as-tu donné?	Comment l'avez-vous expliqué?	Comment l'avez-vous rappelé?
b/Pourquoi le faites-vous?	Pourquoi l'as-tu rappelé?	Pourquoi le dites-vous?	Pourquoi l'as-tu demandé?
v/Combien en a-t-elle?	Combien en compte-t-il?		

Combien en pose-t-elle?	Combien en reçoit-il?
γ/ Quand sortiront-ils?	Quand parleront-elles?
Quand partiront-ils?	Quand comprendront-elles?
д/ Où va-t-on?	Où passe-t-on?
Où chante-t-on?	Où mange-t-on?
Lequel préférez-vous?	Laquelle choisit-on?
Laquelle étudiez-vous?	Lesquelles fait-on?
ж/ Qui vous a parlé?	Qui vous a téléphoné?

4. Гапнинг охири ёки сўроқ сўзда тоннинг кўтарилишини эсда тутиб, диктор кетедан такроқланг:

Pouvez-vous nous montrer comment ça se fait?
Savez-vous, quand il viendra?
Ont-ils expliqué, pourquoi elle est absente?
As-tu dit, combien il t'en fallait?

Pour qui l'as-tu achetée? En quoi est cette montre?
Sur qui comptez-vous? Avec lequel écrivez-vous?

5. Сўроқ интонациясига эътибор бериб, машқларни оқларинг.

Гапда савол берилмаётган гап булади йук. /овоз пасаяди/	Гапда савол берилмаётган гап булади мажуд. /овоз кўтарилади/
Je vais au cinéma. - Quand?	Je vais au cinéma ce soir. - Quand?

Elle est entrée. - Où?	Elle est entrée dans la salle. - Où?
- Je ne veux pas lire ce livre.	Je ne veux pas lire ce livre, parce qu'il n'est pas intéressant.
- Pourquoi?	- Pourquoi?
- Voulez-vous me prêter de l'argent pour acheter ce livre?	Voulez-vous me prêter 100 roubles?
- Combien?	- Combien?
- J'ai travaillé dans le laboratoire.	J'ai travaillé dans le laboratoire avec mes amis.
- Avec qui?	Avec qui?

6. Сўроқ сўзларнинг урғусизлигини эсда тутиб фразаларни талаффуз этинг.

Quelle heure est-il? Quel jour sommes-nous aujourd'hui?
Quelle est la date aujourd'hui? Quel âge a-t-il?

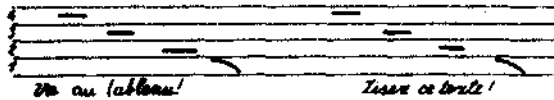
Quel étudiant n'a pas fait cet exercice?
Quel texte lisez-vous?

7. Гапнинг бошида урғу қўймай, охирида овозни кўтариб гапларни ўқинг:

Est-ce que vous l'écrivez?
Est-ce qu'on le comprend?
Est-ce qu'elle les invite?
Est-ce qu'on les explique?
Qu'est-ce que vous dites?
Qu'est-ce que vous faites?
Qu'est-ce qu'on veut?
Qu'est-ce qu'on propose?

БУЙРУҚ ГАП

Эмоционал тусга эга бўлмаган буйруқ гапларда /буйруқ, талабни ифодаловчи гаплар/ тон тўртинчи даражадан биринчи даражагача пасайиб боради.

Va au tableau!

Lisez ce texte!

МАШҚЛАР

I. Буйруқ гапларни диктордан кейин такрорланг:

- a) faites-le! Dites-le!
Ecrivez-la! Aides-moi!
Tapez cette lettre! Lisez cette revue!

b) Silence! Attention! De la patience! Du calme!

2. Текис тонда талаффуз этиладиган қирғиз синтагмалар мелодиясини эсда тутиб, қуйидаги фразаларда тоннинг ҳаракатини кўрсатинг:

Un kilo de fromage, si c'est possible!
Une collection de journaux, s'il vous plaît.
Silence, je vous en prie.
Du succès, mes amis!

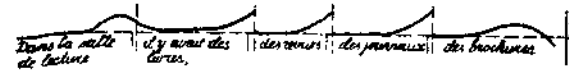
3. Тоннинг кутариллишига эътибор бериб, қуйидаги фразаларни

faites-le vite! Reposez-vous bien!
Asseyez-vous ici! Servez-vous! Soyez tranquille!

ЎШИҚ БУЛАКЛИ ГАПЛАР МЕЛОДИЯСИ

ЎШИҚ БУЛАКЛИ ГАПЛАР ИККИ ХИЛ МЕЛОДИЯГА ЭГА.

I. РИТМИК ГРУППАНИНГ ОХИРГИ БУРНИДА ОВОЗ КЎТАРИЛИБ, КЕЙИН-
ҲА РИТМИК ГРУППАНИНГ БИРИНЧИ БУРНИГА КӨСКИ УТАДИ:

Dans la salle de lecture il y avait des livres, des revues, des journaux, des brochures.

2. РИТМИК ГРУППАНИНГ ОХИРГИ БУРНИДАН ОДИНГА БУРНИДА ТОННИНГ КЎТАРИЛИШИ ВА ИНТЕНСИВЛИКНИНГ КУЧАЙИШИ КУЗАТИЛАДИ. МЕЛОДИЯНИНГ БУ ТУРИ АГАР РИТМИК ГРУППА УЧ ЁКИ УНДАН ҲАМ ОРТЯҚРОҚ БУРНИГА ЭГА БУЛГАНДА ҚўЛЛАНИЛАДИ, БОШҚА МЕЛОДИЯ ТИПЛАРИГА ҚАРАГАНДА ИФОДАЛИҚРОҚ ВА ОЎЗАЛАШУВ НУТҚИГА МАНСУБДЕР.

ЎШИҚ БУЛАКЛИ ГАПЛАР МЕЛОДИЯСИГА ОДИН МАШҚЛАР

I. Қуйидаги гапларни ритмик гушпага ақратиб талаффуз этинг. Гапларнинг мелодик контури схемасини чизинг.

Elle me semblait ni émue, ni émergée, ni irritée. Il a tout répété: verbes, mots, poésies. Depuis quelque temps il est pâle, inquiet et méchant. Dans la salle voisine on entend des pas, des voix, des rires. Aujourd'hui je dois faire beaucoup de choses: relever les mots inconnus du texte, faire des exercices, apprendre des poésies.

Prenez à la bibliothèque le manuel de français, le dictionnaire, la grammaire française.

2. Гапнинг ўшиқ булақлари мелодиясига эътибор бериб, қуйидаги тўртликни диктор кетидан ўқинг:

Dans un chemin montant, sablonneux, malaisé
Et de tous les côtés au soleil exposé,

Six forts chevaux tiraient un coche.

(La Fontaine.)

Sur mes cahiers d'écolier,

Sur mon pupitre et les arbres,

Sur le sable, sur la neige

J'écris ton nom.

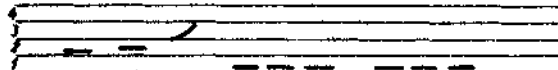
(P. Flouard.)

АКРАТИИ

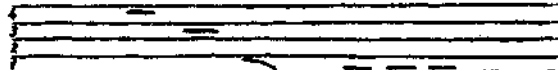
Гапда ажратилган қисмининг ҳисобий мустақиллигига интонация бидемида эришилади.

Гапнинг ажратилган қисми алоҳида синтагма, суз ёки сузалар гуруҳаси бўлиши ва мелодик контурнинг исалган қисмида келиши мумкин.

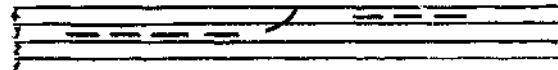
Гапнинг ажратилган қисми учун монотонлик ҳос бўлиб, унинг беландлик даражаси ўзидан олдинги ритмик гуруҳа мелодиясига боғлиқ.

Il est beau, je t'assure, ton tableau!

Quelle merveille, à chaque fois!

Vous m'avez compris, camarades?

Гапнинг ажратилган қисмини талаффуз қилишда нутқ темиши ғу гариб, у фразанинг бошқа қисмларига қараганда тезроқ талаффуз этилади.

Фраза структураси билан борланмаган кичик элементлар /ундал-
малар, кичик сузалар ва кичик гаплар/ ажратилган синтагма бўли-
ши мумкин.

Ажратилган олдиндан мелодик ритмик гуруҳанинг охирида энт беланд
нуктага эришиб, сўнг кескин дастга тушади. Ажратилган синтагма
сўнг тонда, баъзида унинг охири ёрғул олдиндан бир оз кутарилган
талаффуз этилади.

Машқлар:

1. Қуйидаги гапларнинг кичик қисмини секинроқ, қолган қисми-
ни эса тезроқ ўқинг.

Ses amis, je crois, l'aiment bien.

Cet écrivain, vous vous en doutez, a écrit beaucoup de livres.

Il est fatigué, je crois.

Elle est surchargée, si je ne me trompe pas.

Il est Français, on le voit bien.

A tout à l'heure, mon vieux.

Venez sans faute, à 6 heures du soir.

C'est entendu, il me semble.

Il viendra ce soir, si ça vous arrange, pour rendre ce livre.

Prenez mon carnet, le vert, sur sa table.

Nous ferons ce rapport, à moins que nous ne puissions pas, à cette conférence.

Le personnage principal, un Italien, a reçu le premier prix.

C'est votre ami, il me semble, qui a laissé cette revue pour vous.

C'est aujourd'hui, puisque j'y suis obligé, que j'écirai cette lettre.

Il est arrivé, m'a-t-on dit, trop tard.

Je resterai, s'il le faut, chez vous.

Elle est très fatiguée, que voulez-vous, pour vous aider.

Je reviendrai, mes amis, dans une semaine.

2. Ажратилган ҳолга эътибор бериб, гапларни диктор кетидан ўқоринг:

Vous pourrez faire, ayant lu ces journaux, ce rapport.

Ce dictionnaire comprend, au minimum, 50 mille mots.

Elle a lu, en vous attendant, 100 pages.

Il a répondu, sans amabilité, que ça ne le regardait pas. C'est nous qui, après cette nouvelle, voulons l'aider. Elle aime bien, sans aucun doute, vous écrire elle-même. Envoyez-nous à votre arrivée un télégramme.

3. Дарак гап охиридаги ажратилган бирикмаларни наст овоз билан талаффуз этинг. Уларни транскрипция қилиб, интонацион шаклларни чизинг.

A ce soir, mes amis.

Il vous croit, j'en suis sûr.

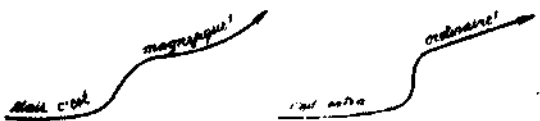
Elle est malade, à ce qu'il paraît.

УНДОВ ГАП

Эмоционал нутқ учун характерли бўлган ундов гап ундов сўз ва ундов сўзсиз гаплардан таркиб топади.

1. Ундов сўзли ундов гап оҳангида ҳафалик, меҳр, ҳурмат, раъзоб, нафрат ва шу каби ҳис-туйғулар ифодаланиб, у пасаловчи малаҳия билан талаффуз қилинади.

2. Ундов сўзсиз ундов гап подлек, оптимизм, ҳайратланиш, эҳтиётчилик ва шу каби ҳис-туйғуларни ифодалаб, кутаришувчи мелодия билан талаффуз қилинади. Ифодаланаётган ҳис-ҳаяжон қанчалик кучли бўлса, тоннинг кутарилиши ҳам, талаффуз интенсивлиги ҳам тезлашиб, қўшимча урғу ўзига қўлини мумкин.

/Энтузиазм/
/завқ-шавқ/

/Қувонч/

Машқлар

1. Ундов сўзда овознинг кутарилишини, гапнинг охирида эса овознинг тушишини стрелкалар билан кўрсатиб, қуйидаги гапларни транскрипция қилинг.

Combien il vous a admirés! /ҳафогарчилиқ/
Combien vous êtes intelligent! /ҳурмат/
Qu'elle était belle! /афсус/
Que vous êtes gentille! /меҳрибонлик/
Ce qu'il est laid! /даҳшат, ваҳима/
Ce qu'elle est malpropre! /жирканиш/
Quelle pluie! Quel ennui! /ачиниш/

2. Гапнинг охирида овоз кутарилишини эсда тутиб, қуйидаги гапларнинг интонацион схемасини чизинг ва магнит лентасига ёзинг:

Mais c'est inouï! /изтироб, ҳаяжон/
Mais c'est drôle! /ҳайратланиш/
Ce serait touchant! /завқланиш/
C'est épatant! /изтироб, ҳаяжон/
Mais vous êtes distrait! /ғазаб/
Mais on n'est pas content! /нафратланиш/
Alore, il est malhonnête! /нафратланиш/
Ça, c'est une gaie histoire! /хурсандчилиқ/
Ça, c'est une bonne idée! /оптимизм/
Eh bien, j'y consens. /иштиёқ, энтузиазм/
Eh bien, elle y a réussi! /оптимизм/

Импликатив гап

Импликатив гап контекст, нутқ сўзланаётган вазияти, сўзловчининг индивидуал хусусиятлари, унинг маданий савиясига кўра бир неча мелодик вариантларга эга бўлиши мумкин.

Сўзлашув нутқи:

1. Адабий тил талаффуз нормаларига жавоб берувчи сўзлашув нутқи (langage soigné)
2. Адабий талаффуз нормаларидан бир оз четга чиқувчи сўзлашув нутқи (conversation courante, langage parlé, langage familier) ва фамиляр сўзлашув нутқи.
3. Адабий талаффуз нормаларидан анча четга чиқувчи фамиляр сўзлашув нутқи (langage très familier).

4. Адабий талаффуз нормаларига жавоб бермайдиган нутк: соҳда тил (langage relâché, grossier, argotique) га ажратилган. Сузлашув нутқи темпининг тезлиги эмфатик ва интеллектуал урғунинг мавжудлиги, унлилар чўзиқлигининг, синтагмалар орасида паузаларнинг қисқариши, овоздаги баланд тонларнинг устуналиги билан характерланади.

Хонли сузлашув нутқига у ёки бу эмоцияни, нюансни, қўшимча маъно оттенкасини киратиш мумкин. Бу ҳоллар на сўз состави ва на синтаксис билан ифодаланган. Бундай типдаги гаплар имплицатив деб аталади.

Имплицатив гапларнинг мелодик контури /қувонч, ҳафалик, ҳаяратланиш, разабланиш, умид ўзини ва ҳоказолар/га қараб ўзгартириш мумкин.

Намуналар:

1. Қаво ичкидаги сўзлар маъносига эътибор бериб, гапларни диктор кетида уқинг: Дарак имплицатив гаплар.

Bien sûr! /чарқоқлик/

Mais oui! /тоқатсизлик/

C'est à lui! /иккиланган/

Je n'ai pas lu! /Бу ҳақда мэн ҳозиргина эсладим/

Trois personnes sont absentes! /Бундай бўлиш мумкин эмас/

Il est exténué! /кўз олдинигага келтириш қийин/

Elle a refusé! /мумкин эканми?/

Il est en retard! /ҳар доимдагидек/

Elle a attendu une demi-heure! /бу жанжал-ку!/

Ils sont revenus! /завқланиш/

On les invite! /Бу мени ҳайрон қолдирган булар эди/

Si j'avais su, j'aurais refusé! /инсонсангиз булади/

2. Сўроқ имплицатив гаплар.

Ils partent? /сиз касал бўлиб ётган вақтингизда./

Elle a pris ce livre? /бу албатта булади/

Comment les trouves-tu? /мен сизга айтган эдим-ку, улар хайратланарми деб/

Pourquoi y es-tu allé? /Сен бунга истамаган эдинг-ку?/

Combien serez-vous de personnes? /Бу тентақлик-ку .../

Quand vient-il à temps? /Ҳеч қачон, бу сизга жуда яхши айди/

Où vont-ils? /Қаерга эканлигини мэн жуда яхши билмаман/

Lesquelles préférez-vous? /ёққанини олинг қўйинг, вассалом/

Qui a consenti? /ҳар доимгидек, мэн/
Qu'est-ce qu'elle a proposé? /тушуна олмаймаман, бунга нимаси ёмон?/

Avec quel argent allez-vous payer? /Мэн-ку билмаман пулингиз ёққанигини/

Est-ce que tu l'as traduit? /Бу шундай қийин текст-ки!/

Qu'est-ce qu'elle vous a écrit? /Сизни қим шундай ҳафа қилди?/

Est-ce qu'il va avec eux? - Agar nu rost бўлса, мэн уни тунуна олмадим.

Elle n'a pas téléphoné? /Мэн телефон қўнғирорени эшитгандек бўлдим./

3. Буйроқ имплицатив гаплар.

Donnez-moi ce guide parlé! /Сенинг бунга билганингга нубҳаланишман/.

Prenez ce livre dans la bibliothèque! /Бундан осони йўқ!/
Va plus vite à la maison! /Бунга сизга бир оватдан бери такдорлашман/.

Augmentez le son... /Агар ҳозир ҳам бўлса./

Des côtelettes de porc, s'il vous plaît /Қовиқча шунга беринг./

Un verre d'eau gazeuse, s.v.p. /Неча марта такдорладим./

Deux tablettes de chocolat, je vous en prie. /Агар мумкин бўлса./

Бўлинган ва тугалланмаган гаплар мелодияси

Айрим ҳолларда сўзловчининг нутқи у ёки бу сабабларга қўра тугалланмай, бўлиниб қолади. Бу турдаги гапларнинг мелодияси бўлиниш ва тугалланмаганлик сабабларига қўра 3 хил булади.

1. Сўзловчининг нутқи ташқи таъсир туфайли бўлинади. Бундай бўлиниш гапнинг исталган қисмида, исталган сўзида содир бўлиши мумкин. Бўлинган гапнинг умумий мелодияси ўзгармайди, фақат мелодия шу ерда узилади ҳолос. Ташқи таъсир туфайли бўлинмаган гаплар одамлар бир-бирининг нутқини бўлиб турадиган диалог нутқи характерлидир. Диалогларни ўқинида тасодифийлик йўқ. Шундай бўлинган гапни ўқийтган киши, ана шу гап бўлинмаган ҳолатда қандай мелодияга эга бўлишини кўз олдида келтириши ва шу мелодияни ўзгартирмай уни гапнинг бўлинган жойида тўхтатиши лозим. Шунда охириги бундаги урғусизлик ҳолатини сақлаб қолишга

алоҳида эътибор бериш талаб қилинади.

Сўзловчига боғлиқ бўлмаган ташқи таъсир туфайли бўлинган гаплар phrase interrompue дейилади.

Je crois qu'il ...

Elle ne sait pas si ...

2. Гап ташқи таъсир эмас, балки ички сабабларга кўра, яъни сўзловчи керакли сўз, иборани тополмаслиги туфайли бўлинган мунки. Бундай ҳолларда охириги бўғин урғу олиб, овоз тонини ўзгартирмай бир оз чўзиқ талаффуз қилинади.

Il voudrait savoir si ...

Est-ce possible que ...

3. Гап сўзловчининг айрим сўзни атайлаб ёки бирор сабабга кўра айтмаслиги туфайли бўлинади, узиллиб қолади. Бундай ҳолларда охириги бўғин кучли урғу олиб, бир оз чўзиқ, бошқалардан айрилган ҳолда талаффуз қилинади.

Сўзловчи томонидан атайлаб бўлинган /туғалланмаган/ гаплар phrase suspensive дейилади.

Il est évident que vous êtes ... (lâche)

Tu mériterais que je te ... (gronde ...)

Маълумлар:

Қуйидаги гапларни тугалланмаган гаплар мелодиясига эътибор бериб, диктордан кейин такрорланг:

a) Nous voudrions que vous ...

Admirez ce joli ...

Montrez-leur cette charmante ...

Racontez-nous cet inoubliable ...

Il voudrait que tu ...

b) Est-ce que nous ...

Est-ce possible que ...

Il faut souligner que ...

Il est à noter que ...

N'oubliez pas que ...

c) Taisez-vous ou nous vous ...

Va-t-en ou je te ...

Sortez ou je vous ...

Vous mériterez que nous vous ...

Мелодика темасига оид саволлар

I. Нутқ оҳанги /мелодикаси/ деб нимага айтилади?

2. Француз тили мелодикасининг ўзига хос хусусиятларини айтиб бering.

3. Гапнинг уч коммуникатив турини таърифланг.

4. Дарак гапга қандай мелодия турлари хос?

5. Эмоционал туссиз ундов гап мелодияси нимаси билан хarakterланади?

6. Махсус ундов сўзли ундов фразасининг мелодияси қандай бўлади?

7. Умумий ва махсус савол мелодиясини таърифланг.

8. Тугалланмаган фикрни ифодаловчи мелодиянинг уч турини айтинг.

Интонация ва синтаксис

От.

I. Қуйидаги гапларни қўшма отга бир урғу қўйиб ўқинг:

Les Champs-Élysées c'est une large avenue.

Notre Dame de Paris c'est une ancienne cathédrale.

Le Tour de France c'est une course cycliste annuelle.

Saint-Exupéry est l'auteur du "Petit prince".

Honoré de Balzac est le créateur de la "Comédie Humaine".

La compagnie Madeleine Renaud-Jean-Louis Barrault a monté plusieurs pièces de Tchekov.

II. Қуйидаги гапларни урғуга эътибор бериб транскрипция қилинг.

Le train de Paris arrive tôt.

Ses boucles d'oreilles sont très anciennes.

Envoyez-moi tout de suite ce rapport.

Il faut lui écrire une lettre de reconnaissance.

Inscrivez-moi votre numéro de téléphone.

C'est cet étudiant-là qui vous attend.

Il ne connaît pas cet homme-là.

C'est en dix-neuf cent quarante qu'il est né.

Оқимол.

I. Мелодияга эътибор бериб, қуйидаги гапларни ўқинг ва магнит лентасига ёзинг.

a) C'est à toi de répondre.

C'est à nous de lire.

Elle nous téléphone tout de suite.

On le recopie tout de suite.

Dites-le lui tout de suite.
Ecrivez-la! Faites-le! Traduisez-les!

- b) C'est lui qui lui ne répond pas.
C'est lui qui lui souffle tous jours.
C'est lui qui lui apporte ce manuel.
- c) C'est le nôtre qui est beau.
C'est le nôtre qui me plaît.
C'est le vôtre que je lis.
C'est le vôtre que je cherche.

II. Диктор уқийтган текстни удрўли ва удрўсиз сўзлар оппозициясига эътибор бериб тингланг ва такрорланг.

Le deux octobre - C'est le deux qu'on rentre.
c'est la rentrée.

Quatre livres ont été perdus. - Quatre ont été perdus.

Le vrai portrait de la La Jacoude est au Louvre. - C'est le vrai qui est au Louvre.

Les grands enfants sont sérieux. - Les grands sont sérieux.

Donnez-moi une longue règle s'il vous plaît - Donnez-moi la plus longue, s'il vous plaît

ФЕМ.

Қуйидаги гапларни ритмик гуруҳлар урғуларини сақлаб магнит лентасига ёзинг:

Je travaille.- Je travaille toute la journée.

Je lis.- Je lis toute la journée.

Il dort.- Il dort dans sa chambre.

Il a chanté dans sa chambre.- Il a tranquillement chanté

dans sa chambre.

Il a tapé dans sa salle.- Il a beaucoup tapé dans sa salle.

Tu aurais dû partir avec eux.- Tu aurais sûrement dû partir avec eux.

Tu aurais dû chanter avec eux.- Tu aurais sûrement dû chanter avec eux.

Тоннинг кўтарилган чуққиларига эътибор бериб, диктор уқийтган қуйидаги гапларни эшитинг:

- a) Je sais où tu étais.- Je ne sais pas où tu étais.
Je sais où il passait.- Je ne sais pas où il passait.
Je sais ce qu'il y a - Je ne sais pas ce qu'il y a.
- b) Tu ne ris jamais. Tu n'as jamais ri.
Tu ne réussis jamais. Tu n'as jamais réussi.
Vous ne remarquez rien. Vous n'avez rien remarqué.
Vous ne décidez rien. Vous n'avez rien décidé.
- c) On ne voit personne. On n'a vu personne.
On ne connaît personne. On n'a connu personne.
On ne voit personne le matin. On ne voit personne dans la rue.

Elle n'a ni faim, ni soif.

Elle ne joue ni du piano, ni du violon.

Elle ne parle ni français, ni anglais.

Аниқловчи эргаш гаплар

Қуйидаги гапларни эргаш гапларнинг охирида мелодиянинг кўтарилишига эътибор бериб уқинг.

Le tapis que vous avez vu est beau.

Le cours que nous avons suivi a été très utile.

C'est celui qui a reçu le prix. C'est celui qui est le premier dans la course.

Ўқловчил эргаш гаплар

Je crois que ça va marcher.

Je sais que ça va bien.

Je pense que vous allez réussir.

J'espère que vous allez le faire.

Elle ne viendra pas, puisqu'elle est occupée.

Elle ne travaille pas, puisqu'elle est malade.

Dès qu'il arrivera, on partira.

Dès que nous téléphonerons, ils viendront.

Il veut partir, tandis que moi, je veux rester.

Il est grand, tandis que son frère, il est petit.

On nous le prêtera à condition que nous ne l'amusions pas et que nous le rendions à temps.

Синтагма охирида овознинг кўтарилишига эътибор бериб, қуйидаги гапларни диктордан кейин такрорланг.

a) Pour sortir le soir, il faut mettre un manteau.

Pour voyager par avion, il faut retenir les billets.
Pour faire ce rapport, il faut lire plusieurs articles.

- b) En allant à l'école, ils causent beaucoup.
En entrant dans la salle, ils saluent le professeur.
En apprenant leurs leçons, ils font des exercices.

Нутқ услубларининг талаффуз хусусиятлари

Сўзловчининг нутқи кимга қаратилганлиги, қандай шароитда ва қандай мақсадларда гапирилаётганлигига кўра ўзгариб туради ва улар нутқ услублари деб кўрилади. Нутқ услублари бىр биридан фонетик, лексик ва синтактик жиҳатдан фарқланади. Нутқ услубларининг талаффузи: 1/ сўзлашув услуби; 2/ адабий услуб ва 3/ шеър услубларга фарқлаб ўрганилади.

Француз тили нутқининг услублари қуйидагилар:

1. классик трагедия ва классик поэзия тили (style recherché, relevé, poétique)

2. нотижлик нутқи: (style oratoire)

3. адабий ўқиниш нутқи (style lu)

4. адабий талаффуз нормаларига жавоб берувчи сўзлашув нутқи (style littéraire).

5. адабий талаффуз нормаларидан бىр оз четга чиққан нутқ (style de la conversation courante).

6. адабий талаффуз нормаларидан четга чиққан оддий сўзлашувга яқин бўлган нутқ (style très familier, relâché).

Классик трагедия тили

Классик трагедия тили саҳна декламацияси тилидир. Бу тил шеър тўқини қоидаларига икки синтагмалар александр ёки ўн икки бармоқ вазили шеърлар қоидаларига қатъий бўйсунди. Синтагма одатда, икки ритмик группадан ташкил топиб, ҳар бىр ритмик группа охирида тон энгил ўзгаради ва энгил урғу олади.

Et sous un front serein déguisant mes alarmes,

Il fallait bien souvent me priver de mes larmes.

(J. Racine. Phèdre)

[e-su-xa-prō-sə-rē | de-gyi-xā-me-xā-larm
il-fa-lē-bjē-su-vā | mō-pri-ve-də-me-larm ||]

Классик трагедия тили ҳудуд таъсирли. Нутқнинг бу турда асосий урғудан ташқари қўшимча /эмфатик ва мантик/ урғулар жуда кўп бўлади.

Tu veux que je t'écoute, et tu me fais mourir!

[tū-vø | kə-zə-te-kut | e-zu-mə-fe-muəri:r ||]

Шеър мелодикасини бузмаслик учун, қаторда унлилар тўқнашувига йўл қўйилмайди, барча қисқа [ə] лар қаторда талаффуз этилади. Кам учрайдиган, ҳатто ман қилинган "liaison", "enchaînement" ларнинг ҳаммаси амалга оширилади.

"Je n'osais dans mes pleurs me noyer à loisir

[zə-no.-zē-dā-me-plæ:r | mō-nwā-je-ra-lwā-xi:r ||]

Ils suivaient sans remords leur penchant amoureux

[il-syi-ve-sā-rə-mō:r | lœr-pā-fā-tā-mu-rø ||]

(J. Racine. Phèdre)

Шеър мелодияси асосан бىр текис кўтарилувчи-пасайишчи/агар қўшимча урғулар бўлмаса/.

Пауза фақат фраза охирида эмас, балки фраза уртасида ҳам, синтагмалар чегарасида ҳам учраб, улар пезура деб аталади.

Regarde-le plutôt pour exciter ta haine,

Pour croître ta colère et pour hâter ma peine.

[rə-gar-də-lø-plj-to | pu-rœk-si-te-tā-lœn |

pur-krwā:-trə-tā-kə-lœ:r | e-pur-a.-te-mā-pe:n ||]

(P. Corneille "Le Cid")

Фразанинг охириги бўғини энг кучли урғуга эга бўлади.

Классик поэзия тили

Классик поэзия тили ҳам, классик трагедия тили каби, шеър қонуниятларига бўйсуниб, майин мелодика ва ритмга эга. Жуда кўп ҳолларда классик поэзияда шеърлар ўн икки бармоқ вазили бўлади.

Heureux qui, comme Ulysse, a fait un beau voyage,

Ou comme celui-là qui conquit la Toison,

Et puis est retourné, plein d'usage et raison,

Vivré entre ses parents le reste de son âge!

[œ-rø-ki | kə-my-lis | a-fe-tā-vo-vwā-jd:z |

u-kə-mə-sə-lyi-lə | ki-kø-ki-lə-twā-zø |

e-pyi-e-rə-tur-tœ | plē-dj-xā:-zə-re-zø |

'vi:-vrā-trə-se-pā-rā | lə-res-rə-də-sø-nā:z ||]

Масал тили

Масал ҳам классик шеърли асарлардан ҳисобланиб ўзига хос мелодик нақлга эга бўлади. Унинг мелодияси традицион классик шеърнинг мелодиясидан фарқ қилади. Масалда сўзлашув нутқига хос интонация устун туради, алоҳида сатирик оҳанг сақланади.

Масал персонажлари оддий ҳалқ тилида гапиргани туғайли масалда сўзлашув нутқига хос кўралар шилатилади.

On servit, pour l'embarrasser
en un vase à long col et d'étroite embouchure,
Le bec de la Cigogne y pouvait bien passer;
Mais le museau du sire était d'autre mesure.

(La Fontaine.)

[ō-ser-'vi | pur-čā.-ba-ra-'se |
ā-nō-'va: -za-čō-'ko-le-'de: -trwa-tā.-bu-'šy: r |
lə-'bək-də-lā-si-'gō-ŋi-pu-ve-'bje-pa.-'se ||
mε-lə-mū-'zo-dy-'si:r | e-te-'do: -trə-mā-'zū: r ||]

Замонавий шеър тили

Замонавий шеър классик шеър ёзиш қатъий қонунларидан озод-дир. Автор агар истаса бу қондаларга бўйсунмаи, истамаса улардан воз кечини мумкин.

Mon parti, mon parti, merci de tes leçons
Et depuis ce temps - là tout me vient en chanson.

[mō-par-'ti | mō-par-'ti | mer-'si-də-te-lə-'sō ||
e-də-pçi-sə-tā-lə | tu-mə-vje-tā-fā-'sō ||]

Луи Арагон шеърда традицион 12 бармон ваэни шеър ёзиш ус-дуби мавжуд. Бу шеърнинг ҳар бир қаторида ун икки буғин бўлиб, синтагмалар аниқ чегараланган, ритми майин, кўтарилувчи-пасав-чи мелодикага эга. Лексика бирликларини танлаш ҳам шеърнинг ла-дик маъносига мосдир.

Et il efface tout [e-i-le-fas-tu |

Les chiffres et les mots le-'si-fre-le-'mo |

Les dates et les noms le-də-te-le-'nō ||]

Як Преввер (J. Prévert) шеърларининг қурлиши эса сонда-унинг ритми сўзлашув нутқини эслатади. Коир укуччи билан қунда-лик нарса ҳақида сўзлашади. Синтагмалар минимум даражада қискар-тирилган, қисқа [ə] лар эса аниқ талаффуз этилмайди. Унли-лар қисқа чўзиқликда талаффуз этилади.

Нотиқлик нутқи

Нутқ қанчалик эмоционал бўлса, у шунчалик таъсирчан ва ишо-нарий ифодаланали. Нотиқлик нутқи тингловчининг диққатини ўзига жалб қила олиши, уз баёни билан таъсирлантириши, далилларига ишонтира билиши лозим. Нотиқлик нутқи адабий талаффузнинг барча нормаларига тўлиқ бўйсунали.

Бундай нутқ "liaisons", "enchaînements" ларга бой ҳамма қисқа лар талаффуз этилади. Нутқ темпи гоҳ секинлашиб, гоҳ жадаллашади, мелодия кўтарилувчи-пасавчи булади. Эмфатик ва мантикий урғулар кўп учрайди.

A la mémoire de Pablo Picasso

(par. Maurice Druon)

C'est un très grand artiste au génie protéiforme qui vient de quitter le royaume de la vie.

Il aura rempli son siècle de ses couleurs, de ses formes, de ses audaces, de ses recherches, de son personnage vivace. ... Il ya vingt aspects d'un seul Picasso. Il restera artistiquement et historiquement.

Il doit beaucoup à la France. La France aura été le cadre où s'épanouissait son inspiration, sans doute parce qu'il y respirait l'air de la liberté.

[se-tōē-žre:grā-larr-'tist | o-ze-'ni-pry-te-i-'form |
ki-vjē-də-ki-'te-lə-rwa-'jo:m-də-lə-'vi ||
i-lə-rə-rā-'pli-sō-'sjekl | də-se-'kku-'lœ:r | də-sə-'form |
də-se-rə-'serf | də-se-žzo-'das | də-sō-per-sə-'nə:ž-vi-'vas ||
i-'lja-vē-tas-pe-dā-'sœl-pi-kə-'soll il-res-tə-'ra-ar-
tis-ti-kə-'mā | e-ž:s-to-ri-kə-'mā ||
il-dwa-'bbo.-ku-pə-lə-frā:s || la-frā:sə-ra-e-te-lə-
'kadr | u-'se-pə-nwi-se-sō-nē-spi-rə-'sjō | sā-'dnt |
pars-ki-li-res-pi-'re-'llœ:r-də-lə-li-ber-'te ||]

Адабий ўқини

Ўқини қараёнида студент "liaison" ларнинг мажбурий ва мэн этилган қондаларига тўлиқ диога қилиши шарт. Адабий ўқини нутқ темпи секин, кўтарилувчи-пасавчи мелодияда кескин ўзгаришлар руў бермайди.

Синтагма ва фразалар аниқ талаффуз этилади. Дарак гап инто-нациясида нейтрал тон устун туради, чунки укуччи бу ҳодисанинг бевосита иштирокчиси бўлмайди.

Адабий ўқинида мантикий урғулар кўп бўлишига қарамай, эмфа-тик урғулар умуман учрамайди. Адабий текстда қўлланган кучирма гаплар жонли нутқ нормалари асосида тузилиб, уларда сўзлашув нутқига хос интонация, эмфатик урғулар пайдо булади.

(A. Lamartine)

... Il était minuit. La nuit était froide. De Lisle était rêveur; son cœur était ému, sa tête échauffée. Le froid le saisit, il rentra chancelant dans sa chambre solitaire, chercha lentement l'inspiration, tantôt dans les palpitations de son âme de citoyen, tantôt sur le clavier de son instrument d'artiste; composant, tantôt l'air avant les paroles, tantôt les paroles avant l'air, et les associant tellement dans sa pensée qu'il ne pouvait savoir lui-même, lequel, de la note ou du vers, était né le premier, et qu'il était impossible de séparer la poésie de la musique et le sentiment de l'expression.

Il chantait tout et n'écrivait rien.

... L'hymne de la patrie était trouvé!

Сўзлашув нутк услуби

Сўзлашув нутк услуби адабий тилда сўзлашувчи шахсларнинг эркин нутқида. Бу нутк услуби бир оз фамиляр /бетакаллуф/ ва ўта фамиляр нутклардан таркиб топиб, баъзан уларни чегаралаш келин. Бундай нутк бир-бири билан яқин муносабатда бўлган тенгқурлар, ҳамжасоалар, қариндош-уруғларга хосдир. Бу услубда гаплашадиган суҳбатдошлар ўз баёнларини тушунарлироқ, қизиқарлироқ қилиш учун мимика ва имо-жестлардан фойдаланадилар. Бундай нутк, асосан, диалогик характерда бўлиб, унинг ритм теши тез бўлади. Сўзлашув нутқида "liaison" кампан кам учрайди. Les Anglais sont arrivés ici. [le-zā-gle-sō-tā-ri-ve-zi-si]-style soigné. [le-zā-gle-sō-tā-ri-ve-i-si]-style parlé. [le-zā-gle-sō-d-ri-ve-i-si]-prononciation populaire.

Аmmo сўзлашув нутқида "liaisons" бир бугинли сўзлар билан келинади. Бундай бир бугинли сўзларга артиклар, курсатилар ва эгаллик детерминативлар, кишилик олмошлари киради.

des étudiants, mes amis

Ces articles, chez eux, ils en ont.

"Liaisons" от ва ундан олдин келган сифат ўртасида амалга олади.

De grands arbres.

[t] товуши билан "liaison" [z] товушига қараганда кам учрайди, чунки [z] кўпلىкни курсатади. Сўзлашув нутқи қончалари ҳар бир тилда ўзига хос бўлиб, улар махсус ўрганилган

I. ТОВУШЛАРИНИНГ ТУШИБ ҚОЛИШИ^I

Сўзлашув нутқида айрим товушларнинг тушиб қолиши мумкин.

Je m(e) crois toujours chez moi.

(Le Petit Prince)

А... j(e) veux dire. (Poil de Carotte)

1/ уч ундош орасида келган қисқа [ə] /агар [ə] дан олдин келган икки ундош бугин бирлигига кирмаса/ тушиб қолиши мумкин.

fort(e)ment; apport(e)ment (P. Delattre)

2/ та фамиляр нутқида [ε - u - y - œ - ɔ - i - a - ā - õ] товушлари тушиб қолиши мумкин.

2/ [ε] товуши кўпلىкдаги ҳолларда тушиб қолади:

a/ оуз ботида: (e)хасте, (e)хастement

b/ курсатилар оидатларида: à c(e)t âge; c(e)tte année;

(es)t admirable; c'(est) terrible.

v/ m(ais)enfin; m(ai)s alors ибораларида.

3/ [u] товуши "pour" предлоги ва "vous" кишилик

оидатларида, t(ou)t à fait иборасида тушиб қолади: v(ou)s êtes,

vous allez, p(ou)r commencer; C'est pas t(ou)t à fait vrai.

3. [y] товуши "tu" кишилик олмошида тушиб қолади:

tu)es compris? T(e)es épatante. T(u)sais, je ne demande pas

rien.

4. [ɔ] товуши кўп бугинли сўзларнинг ўртасида тушиб қолиши

мумкин:

so(o)répétitive; extra(o)rdinaire

5. [œ] товуши "peut-être" сўзида жуда кўп ҳолларда тушиб

қолади: p(eu)t-être

6. [ɑ] товуши нутқида жуда кўп учрайдиган сўзларда тушиб

қолади: Je sais; p(a)ra; vous voyez, m(a)zame.

Q(u) ta fait peur?

7. [i] товуши si боғловчисида тушиб қолади: S(i),

je d'accord ... On comprenait pas s(i) ça collait ...

8. [ā], [õ] бундан товушлари enfin, mon, ton, bonjour

сўзларда тушиб қолади: (En)fin quoi ...

si tu veux, m(on) amour ... B(on)jour, madame.

Товушларнинг тушиб қолиши бугинларнинг йўқолишига сабаб бў-

ли.

9. [ɔ] унлиси [œ/ə] унлисига ўхшаброқ талаффуз этила-

ди. П.И. И.Я. № 2.М.1981.

ди.

autobus, augmenter, octobre, monotone.¹Бундай талаффуз ҳозирги замон тил талаффуз нормаларига ва
воб боради.²

9. а/ Кунича акрадмас группалардаги [r-ə] товуш

тушиб қолади: Il veut être médiocin

C'est un aimable jeune homme.

б/ parce que, sur сўзларидаги [r] товуш

ди.

в/ [l] товуши кинилик оловларига тушиб қолади: il, elle, elles. Худа кўп ҳолатда махсус ибораларда ва муносабат
дош формасида "il" да [l] тушиб қолиши мумкин i(l) plus,
i(l) dit;г/ [l] товуши куйидаги сўзларда [j] дан олдин тушиб
қолади: million, milliard, milieu, quelque chose, celui-là,
en a plus.д/ [k] ундоши excuse [ɛkskyz], exclusif [ɛsklyzif] сўз
ларида тушиб қолади.

е/ [t] товуши "maintenant" [mɛˈna] сўзида тушиб қолади.

ди.

ж/ [ʒ] ярим ундош товуши puisque, puis сўзларида тушиб
қолади.

з/ [wa] товушлар бирикмаси "voilà" сўзига тушиб қолади:

Voilà que c'est drôle

Сўзлашув нутқининг темпи тезлашганда бутун бир сўз ҳам тушиб
қолиши мумкин:

Voilà, monsieur (Messieurs, dames).

Pas si mal, mam'zel ... C'est clair n'est-ce pas?

Бир бугинли сўзларга эса охириги ундошларни талаффуз этиши
ҳосил: le but [ləbyʁ], août [ˈot], plus [plys]

sept petits enfants [sɛptizɑːˈfɑ̃]

cinq francs [sɑ̃ˈkɑ̃frɑ̃]

II. Эмфатик урғу

Сўзлашув нутқига эмфатик урғу жуда кўп учрайди. У кинилик
эмоцияларни ифодалаш, фикрни янада таъбирчан ва ҳосилдор
чи фонетик воситалардан биридир.¹ A. Martinet. Le français sans fard, P., 1969.
² Н. В. Катагощина. О современном французском произношении, М., 1974.

Занемишнинг: Elle a une écriture excellente.

Ҳавасманнинг: Oh, vantard, c'est un mensonge!

Ҳайрон қилиш: Oh, c'est pas sérieux!

Мақд-ғазаб: Vous êtes un bavard impossible!

Ачиниш: Mais ce n'est plus une vie.

Кўрқув: Mais c'est dangereux!

Эмфатик урғу нейтрал сўзлар билан бирга, эффекттив сўзларга

ам тушиши мумкин.

terriblement touché; rudement changé

III. Паузаларнинг нотекис қойилиши

Сўзлашув нутқ услубида ритм раванлигини бузувчи иккиланиш,
эмоционал ҳолат ва экспрессив мақсадларда қўлланиладиган паузалар
кўп учрайди.

Иккиланиш паузасидан кейин келган охириги сўз такрорланади.

C'est triste, /пауза/ c'est triste qu'il parte, qu'il

parte si vite.

Пауза текстда ифодаланган мураккаб фикрни ва сўзловчининг
эмоционал ҳолатини тушуншига ёрдам беради.

... Et cette vie, cette /пауза/ existence plutôt, dure

après 40 ans. Сўзлашув нутқига паузалар паралингвистик воситалар
қулғу, табассум ва ҳўрсинишлар қабилида билан бирга қўлла-
нади:

- 200 francs.

- Que vous êtes dur à l'affaire, monsieur

- /қулғу - пауза/.

- Je vous donne 40 /пауза/

- Allez-vous en!

- Bon /ҳўрсиниш - пауза/ - 50

IV. Нутқ темпининг алмашикуви

Нутқининг тайёрланмаганлиги, иккиланиш паузалари, мулоҳаза
эраида товушларнинг чўзиб талаффуз этилиши ва сўзловчининг
эмоционал ҳолати нутқ темпининг бир текис бўлмаслигига олиб ке-
лади.Сўзловчининг эмоционал ҳолатини ифодаловчи ғазабланиш, аса-
бланиш нутқ темпининг тезлашувига сабаб бўлади.

Нутқ темпининг секинлашуви эса кўрқувни, иккиланишни ифодалайди.

Фамиляр ва ўта (фам.) ақшад
Услубга оид текстлар Намунаси

a) Style parlé, légèrement fami. hier.

(Après l'achat, dans la rue)

Lucie: T'as eu raison de les prendre, elles sont pas mal, elles te vont vachement bien.

Adèle. Dis donc, si nous allions prendre un pot quelque part.

Lucie. D'accord, on y va.

Adèle. Eh bien, je t'invite. Zut, je vais pas avoir assez de fric.

Lucie. T'en fais pas. J'en ai pour deux.

[tã-ÿ-re-zõ-da-le-prã:dr | ɛ-sõ-p-a-mal | ɛ-to-võ-vaf-ma-
bʝɛ || di-dõ | si-nu-zã-ɛjõ-p-rã-brã-po-kil-kã-pã:r ||
dã-kã:r | õ-ni-vã ||
e-bʝɛ | stɛ-vit || jɛt | zve-p-d-a-vvã:-rã-se-dfrɛk ||
tã-fe-pã || zã-ne-pur-d ||]

b) Style relâché, très familier

(Dans la rue avec ses copains)

Georges. Alors, ça y est, tu l'as?

Marie. Ouais, et pas qu'un peu. X 1 m'a filé une question de tonnerre? J'ai eu du pot. C'est tout ce que je savais. J'ai chopé 14.

Georges. Il est plutôt sympa, le vieux. Je te vois ce soir à la boom de la fac de lettres?

Marie. Probable! Allez, ciao!

[sã-d-ɛ:r | sa-jɛ | tɥ-la
we | e-pã-kõ-põ || il-mã-fl- ɛ-ÿ-kɛs-ɛjõ-dõ-tõ-
'nɛ:r || ze-ÿ-dɥ-põ || se-tu-skã - sã-vɛ || ze-p-pe-kã-tõ:r ||
i-le-pɛ- to-sɛ-pã | ɛ-vjõ ||
stã-vvã-ssvã:-rã-la-vum - dõ-la-fak-dlɛt(r) ||
prã-bãb(ɛ) || a-ɛ | tsã-o,]

Хулоса

Оқибда айтиб ўтилгандек, "lais-on" нар сонининг камайиши, ундощлар ассимиляцияси, текстда тоннинг ва говушлар чўзиқлигининг ўзгариши сузлашув нутқи хусусиятига таъкил этади.

Бу хусусиятларни тилни табиий муҳитдан ажратган ҳолда ўргатиладиганлар учун айниқса муҳимдир.

Сузлашув нутқи спецификасини ўзлаштиришда чет тилда яратилган телефильм, кинофильм ва ишесаларни кўриш ва улар тилини таҳлил қилиш катта ёрдам беради.

[ə] ни ноурин тушириб қолдириш, нутқнинг асли маъносини нотўғри тушунишга олиб келади.

[ə] говуши

[ə] говуши [œ] фонемасининг урғусиз бугиндаги варианти ҳисобланади.

Нутқ жараёнида [ə] говуши нутқ услубига қараб ўқилиши ёки талаффуздан тушиб қолиши мумкин.

Тулиқ нутқ услубида (style soutenu) шеърини нутқ, декламация, сахна нутқида, расмий нутқида бу говуш талаффуз этилади. Сузлашув стилида (style réduit) тез темпдаги сузлашув нутқида [ə] тушиб қолади.

[ə] қатқол говуши қуйидаги ҳолатларда талаффуздан тушиб қолади:

Қолади:

1. Ритмик группанинг охириги бугинининг охирида келса, ҳеч қачон талаффуз қилинмайди.

Il a vu son frère(e).

2. Агар [ə] икки ундощ ўртасида келса, олдда талаффуз этилмайди.

nous v(e)nons; ell(e) parle; évén(e)ment.

3. Агар [ə] бир ундощдан кейин ва икки ундощдан олдин /агар бу ундощлар булинмас группа бўлса/ келса, бу говуш тушиб қолади.

une plume [ÿnplÿm], je les ai repris [zãvɛzẽm'prɛ ||]

Эслатма: Агар [ə] insistence урғуга эга бўлган бугинда келса, [ə] талаффуз этилади.

C'est demain ou aujourd'hui [sɛdã:mẽ uzuridɥi ||]

4. Қуйидаги сузлар группасида /фақат узаро яқин дўстлар охир бағида/ тушиб қолади.

la port(e) verte; la vast(e) cour.

5. Датор бир бугини сузлар группасида ток [ə] лар талаффуз этилади, жұфтлари эса тушиб қолади:

Je n(e) demand(e) pas mieux.

Эслатма: Айрим [ə] ни тушиб қолиши қондаларини "groupes figés" темасидан қаранг.

6. [ə] ундощдан олдин ёки кейин келса, ҳеч қачон талаффуз

этилмайдн.

il étudi(e)ra cette élève

[ə] НИНГ ТАЛАФФУЗДА САКЛАНИБ ҚОЛИН ХОЛАТЛАРИ:

1. [ə] РИТМИК ГРУППАНИНГ БИРИНЧИ БУГИНИДА КЕЛСА:
regarder [ʁəɡaʁde], demeurer [dəmœʁe]

2. [ə] дан аввал 2 ундош ундан кейин 1 ундош келса /уч ундош конунига мувофиқ/ [ə] талаффуз этилади.

l'autre jour [lœ.ʁəʒu:r], votre mère [vɔʁtʁə'mɛ:r]

Аmmo parce que [pɑʁskə] сўзида талаффуз этилмайдн.

3. Агар [ə] ундошдан кейин келиб ва ундан кейин [ʁj|eʃ] келса:

nous serions [nusəʁjɔ], un atelier [ɑ̃natɔljɛ]

4. Бир бўғинли сўзларда n "aspiré" дан олдин келса:
le héros [lə'ɛʁo], ce héros [sə'ɛ:ʁ]

5. Қуйидаги сўзларда [ə] НИНГ ТАЛАФФУЗИ САКЛАНИБ ҚОЛИН
ceci; cela; celui; cela; dehors; debout; depuis; dedans.

6. Бир қатор бир бўғинли сўзларнинг ток бўғинларида талаффуз этилади:

Je n(e) demande pas mieux.

7. Секкин тэмцаги нутқда [ə] талаффуз этилади:

Vous le dites [vulədite], Tu ne le connais pas [tunələkɔnɛpa]

8. Ажратиб айтинг учун қўлланиладиган ургу булса [ə] талаффуз этилади:

C'est à refaire [sɛtɑʁəfɛ:r]

9. Шеър охирида келган [ə] дан, унликдан олдин ёки кейин келган [ə] дан ташқари, ҳамма [ə] лар талаффуз этилади.

10. Қўшиқларда эса ҳамма [ə] лар қаторнинг охирида келса ҳам талаффуз этилади. /Бундай талаффуз қўшиқнинг оҳангига боғлиқдир/.

Қиска [ə] ўзгармайдиган бирикмаларда

[ə] ни талаффуз этишда қуйидагиларни эсда тутин керак:

a/ у ҳамма унликлар каби чўзиқликка эга:

б/ [ə] ни талаффуз этганда кўзгуга қараб лаблар доира шаклида бўлишига эришиш лозим.

Қуйидаги [ə] ҳарфи группалар ўзгармайдиган группалар деб аталади.

Je n(e) sais pas [zənsɛ'pa]

Je l(e) sais bien [zəlsɛ'pa]

Je n(e) l'ai pas [zənsɛ'pa]

Je m(e) lavais [zəmlə've]

Je t(e) connais [zətkɔ'ne]

J(e) te connais [zətkɔ'ne]

C'est c(e) que j(e) veux [sɛskəʒ'vø]

C(e) qu(e) c'est grand [skəsɛgrɑ̃]

C'est c(e) que m(e) disait Paul [sɛskɑ̃mdizɛ'pɔl ʱ]

C(e) que c(e) voyage est long [skəsuvwaʒəz'ɛlɔ̃ ʱ]

J(e) suis certain de n(e) plus le voir [ʒsqisɛʁtɛ'dɔ̃plɛ'ləvwa:r]

"le" олмоншдаги [ə] сўз уртасида ҳам, охирида ҳам [ə]

булиб талаффуз этилишини эсда тутинг.

Jetez-le par la f(e)nêtr(e)! Visitez-le ce soir!

[ʒetɛlə pɑʁlə'fne:ʁ ʱ] [vizi'tɛlə sɔ'swa:r ʱ]

Jette-le! [ʒɛt'ɛlə] Visitez-le! [vizi'tɛlə]

[ə] УНЛИСИ АЖРАЛМАС УНДОШЛАР ГРУППАСИДАН КЕЙИН.

/ундош - "r" ёки "l" /

1. Бундай группалар паузада ва сўз охирида қарангисизланади.

C'est mon maître [sɛmɔ̃mɛ:ʁ], Sous la f(e)nêtr(e) [sulə'fne:ʁ]

C'est mon oncl(e) [sɛmɔ̃nɔ:kl], Un grand peupl(e) [œgrɑ̃pœpl]

2. Агар сўз ажралмас ундошлар группаси билан тугаб, ундан кейинги сўз унли билан бошланса, у ҳолда [ə] талаффуз эти-

лади, ажралмас группа ундоши унли билан қўшилиб унлади:

C'est mon oncl(e) Alain. [sɛmɔ̃nɔ:klə'le ʱ]

Entr(e) en classe. [ɑ̃'tra'klas ʱ]

3. Агар ажралмас ундош группали сўздан кейинги сўз ундош билан бошланса, у ҳолда [ə] талаффузи сақланиб қолади /факат у олдинги бўғинга қараганда қисқароқ ва бўшроқ талаффуз этилади/.

C'est son oncle Jul(es) [sɛsɔ̃nɔ:kləʒyɛl ʱ]

Le vent souffle fort. [ləvɑ̃suflə'fɔ:r ʱ]

Эслатма: ажралмас группадagi [rə|lə] бўғинлари сўзлашув

услубда тушиб қолиши мумкин:

l'autre jour [lotʒu:r]

votre mère [vɔʁt'mɛ:r]

l'oncle Paul [lə'kɔpɔl]

Қиёсланг:

Адабий услуб

Est-c(e) votre professeur? - C'est not(re) professeur
 Entre dans la sall(e). - Est(re) dans la salle.
 Mon oncle demeure(e) ici - Mon onc(le) d(e)meur(e)ici.
 Il(l)e port(e) des boucles d'oreill(es). - Il(l)e port(e) des
 bouc(les) d'oreill(es).

Сўзлашув услуби[ə] талаффузининг ихтиёрий ҳоллари

1. Агар сўзлар бир-бири билан учрашганда [ə] уч ундом
 тасида келиб, сўз [ə] билан тугаган ҳолда, унинг талаффузи
 ихтиёрийдир.

Un vaste corridor [ævastəkɔriˈdɔːr]
 [ævastəkɔriˈdɔːr]
 poste restante [pɔstɾestɑːt]
 [pɔstɾestɑːt]

Энда туғинг: Қўшма сўзнинг биринчи қисми [ə] билан туга-
 са, у ҳолда тушиб қолади.

le port(e) - monnaies, le gard(e) - robes.

2. Икки ундом, икки унли билан ўралиб турса, биринчи бўғин-
 да тушиб қолади. la ch(e)minée

Энда туғинг: sam(e)di, boul(e)vard сўзларида [ə] ҳеч
 қачон талаффуз этилмайди.

Нутқнинг тўлиқ услубида, бир бўғинли сўзларда [ə] талаф-
 фузи сақланиб қолади.

prenez le cahier, nous ne parlons pas

3. Синтагманинг биринчи бўғинида, сирғалувчи сонантдан ке-
 йин [ə] тушиб қолиши мумкин.

J(e) vous en prie.

C(e) n'est pas possible.

4. Пауза олдида, синтагма охирида бўлинмас гуруппадан кейин
 [ə] тушиб қолиб, сонант жарангсизланади.

aux fenêtr(es) il y a des rideaux.

Энда туғинг: Сонант олдида бошқа бирон товум талаффузига
 йўл қўйманг. [ə] талаффузда сақланиб қолиши мумкин.

aux fenêtres vous pouvez voir des fleurs.

5. Агар нутқда бир неча ўзгармас гуруппалар мавжуд бўлса, хам
 ма [ə] ларни талаффуз этиш мақсадга мувофиқдир.

Il comprenait que je ne le regardait plus.

Нутқ услубларига оид машқлар

I. Машқларни лабораторияда бажаринг:

1. [ə] тушиб қолганда [d], [l], [s] товумларидан кейин ҳеч
 қандай товум талаффуз этилишига йўл қўймай, диктор кетидан қай-
 таринг:

- a) Il n'y a plus d(e) beurr(e). Il n'y a plus d(e) thé
 Il n'y a plus d(e) sel Il n'y a plus d(e) lait.
 Il y a beaucoup d(e) mond(e) Il y a beaucoup d(e) livr(es).
 Il y a beaucoup d(e) revu(es) Il y a beaucoup d(e) gens.
 Il n'y a pas beaucoup d(e) mond(e).
 Il n'y a pas beaucoup d(e) revu(es).
 Il n'y a pas beaucoup d(e) livr(es).
 Il n'y a pas beaucoup d(e) gens.

Ça vient d(e) là. Ça vient d(e) chez moi. Ça vient d(e)

s'ouvrir.

Ça vient d(e) s'arrêter

- b) Chez l(e) docteur Chez l(e) méd(e)cin
 chez l(e) pharmacien chez l(e) dentist(e)
 Tout l(e) mond(e) Tout l(e) peupl(e)
 Tout l(e) group(e) Tout l(e) domain(e)
 Donn(e) - moi l(e) livr(e)! Donn(e) moi l(e) stylo!
 Donn(e) lui l(e) cahier! Donn(e) lui l(e) sac!

- c) Prenez c(e) cartabl(e)! Prenez c(e) crayon!
 Prenez c(e) couteau! Prenez c(e) rayon!
 Il(l)e va s(e) coucher! Il va s(e) prom(e)ner.
 Il(l)e va s(e) laver. Il va s(e) reposer.

Ça s(e) dit. Ça s(e) fait. Ça s(e) voit.

Ça s(e) trouv(e). Ça s(e) mang(e). Ça s(e) boit.

2. Қавс ичига олинган [ə] ларни талаффуз этимай қуйида-
 ги сўз ва гапларни ўқинг ва транскрипция қилинг:

A d(e) main; la d(e) mand(e); le m(e)nu

la f(e)nêtre; sam(e)du; la m(e)sur(e)

- b) ét(e)ment, certain(e)ment, lent(e)ment; clair(e)ment;
 re (e)ment; mad(e)moisell(e); maint(e)nant.

- c) Tu veux qu(e) j'e sach(e). Il faut qu(e) tu lis(es)
Il importe qu(e) vous écriviez.
Il ne faut pas qu(e) vous y pensiez.
Ell(e) ne veut pas qu(e) nous lui expliquions.

3. "Je" килидик олимпиадаги [ə] тушиб қолмади. [ʒ] товушини чўзакрок талаффуз этиб, қуйидаги гапларни магнит лентасига ёзинг:

- a) J(e) vous en pri(e). J(e) vous aim(e).
J(e) vous assur(e). J(e) vous écout(e).
J(e) vous entend(s). J(e) vous admir(e).
b) J(e) voudrais d(e) l'eau. J(e) voudrais d(e) l'air.
J(e) voudrais d(e) l'argent. J(e) voudrais d(e) l'huil(e).

c) олимпиада фельдада [ə] ни биринчи шах бирликда тушириб қолдириб талаффуз этинг:

- J(e) m'habill(e), j(e) m'appui(e)
J(e) m'annui(e), j(e) m'approch(e);
J(e) m'enfuis, j(e) m'en vais.

d/ ассимиляция ҳолисига асосланиб, жарангсиз ундош олимпиада [ʒ] товушини [ʒ] га ухлатиб талаффуз этинг:

- j(e) pensé; j(e) travaill(e), j(e) connais, j(e) quitt(e),
j(e) fais, j(e) sais, j(e) cherche, j(e) chang(e).

4. Тил ва лаблар вазиятига кўзгу орқали этибор бериб, қуйидаги гапларни ишлаб чиқинг. [ə] тушиб қолган ҳолларда ундошдан кейин ҳеч қандай товуш эшитилмаслиги керак:

- La s(e)maine procháin(e) j'irai t(e) chercher le soir.
J'y vais tout d(e) suite avant d(e) partir.
Il faut qu(e) tu sail(les) chercher d(e) l'eau minéral(e).
Prenez ce cahier-là et n(e) l'oubliez pas dans l(e) cartabl(e).

5. Қуйидаги гапларни диктор кетишдан бўғинларга ажратиб тингланг ва қайтаринг. Ҳақиқатда [ə] товуши бошқа товушлардек чўзакликка эга эканлигини унутманг:

Rythme quinaire (5 syllabes)

- a) Qu'est-c(e) qu.e vous d(e) mandez?
Qu'est-c(e) qu.e vous direz?
Qu'est-c(e) qu.e vous prenez?
Qu'est-c(e) qu.e vous lisez?

- b) Est-c(e) que vous savez?
Est-c(e) que vous partez?
Est-c(e) que vous viendrez?
Est-c(e) que vous lirez?

Rythme ternaire (3 syllabes)

- c) Il le sait.- Ils le sav(ent)
Il le fait.- Ils le font
Il le voit.- Ils le voi(ent).
Il d(e) mand(e) - Ils le demand(ent)
Il le prend - Ils le prenn(ent).

6. [ə] товушининг талаффузига этибор беришг. Уни аниқ, лабларни /хуштак чалгандек/ доира шаклига калтириб талаффуз этинг:

a) avec le stylo	avec le frèr(e)	
avec le crayon	avec le père	
b) sur le toit	sur le pupitr(e)	
sur le lit	sur le cahier.	
c) par le train	par le maître	
par le journal	par le parc	
d) pour le professeur	pour le recteur	
pour le docteur	pour le méd(e)cin	
e) le hongrois	le haut	le héros,
le hangar	le hors	d'œuvr(e),
le hameau	le hall	

7. Қуйидаги сўз-гапларни ўқинг ва транскрипция қилинг:

- a) un(e) demand(e); un(e) fenêtr(e); un(e) demi(e); un(e) mesur(e).
b) Arrang(e) le bouquet! Appell(e) le garçon!
Donn(e) le cahier! Lais(e) le chat!
c) Ell(e) n(e) sait rien. Ell(e) n(e) voit rien.
Ell(e) n(e) dit rien. Ell(e) n(e) fait rien.
d) Il m(e) taquinait. Il m(e) parlait
Il m(e) dérangeait Il m(e) voyait.

8. Кўзгуга қараб, лабларни доира шаклига калтириб қуйидаги гапларни диктор кетишдан такрорланг:

Est-c(e) que vous m'entendez?
 Est-c(e) que vous m(e) comprenez?
 Qu'est-c(e) que c'est qu(e) ça?
 Qu'est-c(e) que vous dit(es) de cett(e) petite remarqu(e)?
 Qu'est-c(e) que vous en pensez?
 Posez le bouquet d(e) fleurs ici.
 Venez-le mercredi ou vendredi.

9. "le" омоними лабларни жуда олдинга чўзиб
 тарзида талаффуз этинг. Агар le охирида келса, у ҳолда
 гапнинг охирида овоз пасаяди.

Jetez - le par la fenêtr(e) - Jett(e) - le!
 Fais - le si tu peux. - Fais - le!
 Dis - le si tu sais. - Dis - le!
 Donn(e) - le au frère(e)! - Donn(e) - le!
 Appell(e) - le ici. - Appell(e) - le!

10. Ажралмас ундом группалар мавжуд бўлган қуйидаги фраза-
 ларни транскрипция қилинг. Сўз охирида ажралмас ундомлар группа-
 сини жарангсизлаштириб ўқинг.

a) C'est ma fenêtr(e). C'est ton livr(e).
 C'est notre tabl(e). C'est son maîtr(e).

b) [ə] ни ажралмас группадан кейин ундом билан бошланув-
 чи сўз олдида талаффуз этинг:

C'est le livr(e) de Mari(e).
 C'est l'oncl(e) de Marcel.
 C'est la montr(e) de Pierre
 C'est le pupitr(e) de mon ami
 C'est un pœupl(e) libre.

c/ талаффузда [ə] ни тушириб, ажралмас группадан ке-
 йин унди билан бошланган сўз олдида l'enchaînement қилинг:

Il y a quatre livr(e)s à ach(e)ter.
 Il va répondr(e) au télégramme.
 Entr(e) en classe!
 Elle va nous attendr(e) à la bibliothèque.
 C'est un autr(e) étudiant.

11. Ўзгармайдиغان иборалар (groupes figés) учрайдиган
 машқларни ўқинг. Ҳақиқатда сўзнинг ажратилиш қоидаларига эътибор беринг:

Rythme ternaire (3 syllabes)

- a) Je n(e) sais pas. Je n(e) vois pas.
 Je n(e) crois pas. Je n(e) pens(e) pas.
- b) J(e) t(e) connais. J(e) t(e) répèt(e)
 J(e) t(e) promets. J(e) t(e) précis(e)
- c) Je l(e) sais bien. J(e) l(e) sais bien.
 Je l(e) fais bien. J(e) l(e) fais bien.
 Je l(e) vois bien. J(e) l(e) vois bien.
 Je l(e) dis bien. J(e) l(e) dis bien.
 Je m(e) taisais. J(e) m(e) taisais.
 Je m(e) cachais. J(e) m(e) cachais.
 Je m(e) couchais. J(e) m(e) couchais.
 Je m(e) fâchais. J(e) m(e) fâchais
- d) C'est c(e) que j(e) veux. C'est c(e) que j(e) fais.
 C'est c(e) que j(e) pense. C'est c(e) qu(e) j(e) vois
 C(e) que c'est joli! C(e) que c'est beau! C(e) que c'est
 grand!
 C(e) que c'est triste! C(e) que c'est mal!

Rythme quaternaire (4 syllabes)

- e) C(e) que l(e) ciel est bleu! C(e) que l(e) vent est froid!
 C(e) que l(e) temps est gris! C(e) que l(e) soleil est chaud!
- f) Rythmes quinaire (5 syllabes)

C(e) que c(e) roman est beau!
 C(e) que c(e) film est charmant!
 C(e) que c(e) café est bon!
 C(e) que c(e) livre est bizarre!

Rythme sextuple (à 6 syllabes)

C'est - c(e) que m(e) disait mon pèr(e).
 C'est - c(e) que m(e) donnait ma mèr(e).
 C'est - c(e) que m(e) rappelait ma soeur.
 C'est -c(e) que m(e) lisait mon frère(e).

12. Сўзлашув нутқида сўз охирида келган [ə] кучсиз та-
 лаффуз этилишига эътибор бериб, қуйидаги машқларни ўқинг:

Адабий услуб

Сўзлашув услуб

Il y a ici quatre port(es). Je vois quat(re) port(es).

C'est un autre garçon.
 Entré dans la sall(e).
 Est-ce votre professeur?
 C'est un autre délégué
 Je veux la mettre demain
 Tu vas m'attendre là-bas
 C'est en novembre qu'il arri-
 v(e).

C'est un aut(re) camarad(e).
 Ent(re) dans la sall(e).
 C'est not(re) professeur.
 C'est un aut(re) délégué.
 J(e) veux la mett(re) d(e)main
 Tu vas m'attend(re) là-bas.
 C'est en novemb(re) qu'il
 arriv(e).

13. Хатинг 3 турини тақдосланг. Биринчи ва иккинчи хатдаги адабий услубга хос ҳодисаларни, учинчи хатдаги сузлашув нутқида хос ҳодисаларни аниқланг. Андре Моруа хатини ёдланг.

Lettre ouverte à un jeune homme

Je vous rappellerai quelques règles qui restent toujours vraies.

La première, c'est qu'il faut vivre pour autre chose que pour soi. Chacun qui vit pour les autres, pour son pays, pour son idéal, pour une oeuvre oublie ses petits soucis.

La seconde règle, c'est qu'il faut agir, faire son métier, le bien choisie, le bien connaître, y devenir maître.

Chacun a son rayon d'action. J'écris des livres, le menuisier assemble les planches d'une bibliothèque, l'agent dirige la circulation, l'ingénieur construit, le maire administre la ville.

Tous, s'ils sont chargés de travaux qu'ils savent bien faire, sont vraiment heureux.

La troisième règle est qu'il faut croire à la puissance de la volonté.

Chacun peut modifier son propre avenir. La paresse, la lâcheté sont des crimes.

Il dépend de moi d'être un soldat courageux, à ma place, en situation.

Et puis, en quatrième, il faut être fidèle aux promesses, aux contrats, aux autres, à soi-même.

Les techniques nouvelles changent les modes d'action, elles ne changent ni la valeur de l'action, ni les raisons d'agir. J'imagine que ces règles de vie ne vous semblent pas trop sévères et que vous les acceptez.

André Maurois.

Lettre à la jeunesse

Qu'aurais-je à souhaiter à la jeunesse de ma Patrie qui s'est vouée à la science?

Avant tout, de l'esprit de suite. De l'esprit de suite, de l'esprit de suite et encore de l'esprit de suite dans l'accumulation de vos connaissances.

Studiez l'abc des sciences avant de tenter d'en franchir les cimes.

N'entreprenez jamais la suite sans bien connaître ce qui précède. Apprenez à être retenus et patients. Etudiez, comparez, accumulez les faits.

Les faits sont l'air des savants. Ne soyez pas les archivistes des faits. Essayez de pénétrer le mystère de leur origine, cherchez avec persévérance les lois qui les régissent.

En second lieu, de la modestie. Ne pensez jamais que vous savez déjà tout. Ayez toujours le courage de dire: je suis un ignorant. Ne laissez pas l'orgueil s'emparer de vous. Il vous fera vous obstiner là, où il faudrait être d'accord; il vous fera refuser un conseil utile et une aide amicale et perdre la mesure de l'objectivité.

Et, troisièmement, de la passion.

Souvenez-vous que la science exige de l'homme sa vie entière. Et si vous aviez deux vies, elles ne suffiraient pas. C'est une forte tension et une grande passion que la science exige de l'homme! Soyez passionnés dans votre travail et vos recherches!

Notre Patrie ouvre de grandes possibilités aux savants et, il faut le reconnaître, dans notre pays, la science est largement incorporée à la vie.

Que dirais-je de la situation du jeune savant chez nous? On lui donne beaucoup, mais on exige beaucoup de lui. Pour la jeunesse c'est un point d'honneur de justifier les grandes espérances que notre Patrie fonde sur la science.

I.P.Pavlov.

Lettre

Le 8 février 1943

Mes chers parents, chers amis! C'est la fin. On vient nous chercher pour la fusillade. Tant pis. Mourir en pleine victoire, c'est un peu vexant, mais qu'importe! Le rêve des hommes fait

événement. Mano, souviens-toi de ton frangin. Jusqu'au bout il a été propre et courageux, et devant la mort je ne tremble pas.

Adieu, petite maman chérie, pardonne-moi tous les traces que je t'ai faits. J'ai lutté pour une vie meilleure. Peut-être un jour tu me comprendras. Adieu, mon vieux papa. Je te remercie d'avoir été chic avec moi; garde un bon souvenir de ton fils. Toto, Toto, adieu, je vous aimais comme mes autres parents.

Mano, sois un bon fils. Tu es le seul fils qui leur reste. Ne fais pas d'imprudence.

Adieu, tous ceux que j'aimais, tous ceux qui m'aimaient. La vie sera belle. Nous partons en chantant.

Courage. Ce n'est pas si terrible après six mois de prison. Mes derniers baisers à vous tous.

Votre Pierrot.

(Lettre de Pierre Benoit, fusillé au mont Valérien le 8 février 1943).

Мелодия

I KYDC

L'Internationale, par Eugene Pottier

Musique - Pierre Degenyter

Debout: Les damnés de la terre:

Debout: Les forçats de la faim:

La raison tonne en son cratère:

C'est l'éruption de la fin.

Du passé faisons table rase,

Souie esclave, debout! debout!

Le monde va changer de base:

Nous ne sommes rien, soyons tout!

Refrain

C'est la lutte finale;

Groupons-nous, et demain,

L'Internationale

Sera le genre humain.

Ouvriers, paysans, nous sommes

Le grand parti des travailleurs.

La terre n'appartient qu'aux hommes

L'oisif ira loger ailleurs.

Combien de nos chairs se repaissent?

Mais si les corbeaux, les vautours

ceš matins disparaissent,
soleil brillera toujours!

-ter-na-sja-'nal ||] Refrain.

pa-ra-žen-po-'tje ||]

'bu | le-da-ne-da-la-te:r ||]

'bu | le-for-sa-da-la-fē ||]

'pe-'zō = to-nā-sō-krā-'te:r |]

le-rjō-si-ō-da-la-fē ||]

pa-'se-fa-zō-ta-ble-'ra:z ||]

'les-klā:-va | ā-'bu | ā-'bu ||]

'mō:-da-va-sā-'ze-da-'bā:z |]

'na-sj-mā-'rjē = swa-jō-'tu ||]

se-la-ly-ta-fi-'na-la

gru-pō-'nu | e-ā-'mē |]

lē-ter-na-si-'na-la =]

sa-ra-la-'gā:-'rjē-'mē ||]

u-vri-'e | pe-i-'zā | nu-'sōm

la-grā-par-ti-da-tra-va-'jœ:r |]

te:-ra = na-par-'tjē-ko-'zōm |]

la-'zif = i-ra-lo-'je-a-'jœ:r ||]

'bjē-da-no-'je:r-sa-ra-'pe:z

'ne-si-la-ko-r-'bo | le-vo-'tu:r |]

'e-sj-'lej-bri-ja-'ra-'tu-zu:

'e-sj-'lej-bri-ja-'ra-'tu-'zu:r ||]

La Marseillaise

par Kouget de Lisie

Allons, enfants de la Patrie!

Le jour de gloire est arrivé.

Contre nous de la tyrannie

L'étendard sanglant est levé (bis)

Marchez-vous dans les campagnes

Contre ces féroces soldats?

Ils viennent jusque dans vos bras,

Égorger vos fils, et vos compagnes.

Aux armes, citoyens!

Formez vos bataillons!

Marchons! Marchons!

Qu'un sang impur abreuve nos sillons.

Amour sacré de la Patrie,
 Conduis, soutiens nos bras vengeurs.
 Liberté, Liberté chérie,
 Combats avec tes défenseurs (bis)
 Sous nos drapeaux que la victoire
 Accoure à tes mâles accents;
 Que tes ennemis expirants
 Voient ton triomphe et notre gloire ...

la-mar-se-je: x || par-ru-ze-da-lil ||
 a-lō-ʒā.-fā-da-la-pa-tri ||
 la-ʒu:r-da-ʒlwa: -re-tā-ri-ve ||
 kō.-trā-nu-da-la-ti-ra-ni
 le-tā.-da:r-ʒā.-ʒlā.-te-lo-ve ||
 ā-tā.-de-vu-da-le-kā.-paŋ
 mý-ʒi:r-se-fe-rā-sā-sol-da ɔ
 il-ʒje-nā-ʒys-kā-da-vo-brā |
 e-ʒr-ze-vo-fi-se-vo-kō.-paŋ ||
 o-ʒarm | si-twa-ʒē
 fɔ-me-vo-la-ta-ʒō
 mar-ʒō | mar-ʒō
 kō-sā-kē.-pý:r | a-brā-va-no-si-ʒō ||
 a-mu:r-sā-kre-da-la-pa-tri
 kō.-dyi | su-tjē-no-brā-ʒā.-ʒoe:r ||
 li-ber-te | li-ber-te-fe-ri |
 kō.-ba-a-vek-te-de-fā.-ʒoe:r
 su-no-dra-po-kā-la-rik-twa:r
 a-ku:-rā-te-mā:-la-zak-sā |
 kā-te-ʒe-nā-mi-ʒeks-pi-rā
 'vwa-tō-tri-ō-fe-nā-trā-ʒlwa:r ||

Ballade de celui qui chanta dans les supplices

par Louis Aragon

Et s'il était à refaire
 Je referais ce chemin ...
 Une voix monte des fers
 Et parle des lendemains.

On dit que dans sa cellule
 Deux hommes, cette nuit-là,

Lui murmuraient: "Capitule!"
 De cette vie es-tu las?"

Peux vivre, tu peux vivre.
 Peux vivre comme nous,
 le mot qui te délivre
 tu peux vivre à genoux.

Rien qu'un mot, rien qu'un mensonge
 Pour transformer ton destin
 Songe, songe, songe, songe
 A la douceur des matins.

ils sont venus pour le prendre,
 ils parlent en allemand,
 un traduit "Veux-tu te rendre?"
 il répète calmement:

"Et si c'était à refaire
 Je referais ce chemin,
 Sous vos coups, chargés de fer
 Que chantent les lendemains!"

lad-da-sā-lyi | ki-ʒā.-tā-dā-le-sý-plis ||
 si-le-te-tā-rā-fe:r | par-lwi-a-ra-ʒō ||
 rā-fā-re-sā-ʒā-mē ||
 nā-vwa-mō.-tā-da-fe:r |
 par-lā-da-lā.-da-mē ||
 ō-di | kā-dā-sā-se-lýl |
 dɔ-ʒo-mā | se-tā-nýi-la |
 lyi-mýr-mý-re | kā-pi-týl ||
 dā-se-tā-vi-e-tý-la ɔ
 tý-pɔ-vi:-vra | tý-pɔ-vi:-vra |
 tý-pɔ-vi:-vra | kɔ-mā-nu ||
 li-lā-mo | ki-tā-de-ʒi:vr =
 e-tý-pɔ-vi:vr | a-ʒā-nu ||
 rjē-kō-mo | rjē-kō-mā-ʒō:ʒ |
 pur-trā-s-fɔr-me-tō-des-tē ||
 'sō:ʒā | 'sō:-ʒā | 'sō:ʒā | 'sō:ʒā
 a-lā-āu-ʒoe:r-de-mā-tē ||
 l-sō-va-ný | pur-lā-prā:dra ||
 l-par-lā-tā-nā-lā-mā ||
 l-trā-dyi | 'vɔ-tý-tā-rā:dr ɔ
 l-re-pe-tā-kāl-mā-mā ||

e-'si-se-te-ta-ta-'fɛ:r =
 ʒə-'rə-fə-'rɛ-sə-sə-'mɛ |
 su-'vo-ku | sɔr-ʒe-də-'fɛ:r ||
 kə-'ʃɑ:-tə-le-lā-'də-'mɛ ||

Le travail, par Louis Aragon

Ce qu'il y a de merveilleux?
 Ouvrez, braves gens, vos oreilles.
 Ce qu'il y a de merveilleux?
 Ouvrez, braves gens, vos grands yeux.

C'est que le travail ne soit plus
 Dans le monde socialiste,
 C'est que le travail ne soit plus
 Une honte, un poids comme il fit.

Il est une affaire d'honneur
 Et de vaillance et d'héroïsme.
 Il est une affaire d'honneur,
 De gloire pour le travailleur.

lə-ta-'vɑj || pɑr-lwi-d-rɑ-'gɔ ||
 sɑ-'ki-li-'jɑ-də-'mɛr-ve-'jɔ |
 u-'vrɛ-lbrɑ-vɑ-'ʒɑ]-vo-zɔ-'rɛj ||
 sɑ-'ki-li-'jɑ-də-'mɛr-ve-'jɔ |
 u-'vrɛ-lbrɑ-vɑ-'ʒɑ]-vo-grɑ-'ʒjɔ ||
 sɛ-kə-lə-tra-'vɑj-nə-svɑ-'plɛ |
 dɑ-lə-'mɔ:-də-sɔ-sjɑ-'list |
 sɛ-kə-le-tra-'vɑj-nə-svɑ-'plɛ ||
 j-nə-'ɔ:t | ɑ-'pwa kɔ-mil-'jɛ
 i-le-tɥ-nɑ-'fɛ:r-dɔ-'nɑ:r
 e-də-'vɑ-'jɑ:-sɛ-dɛ-rɔ-'lism ||
 i-le-tɥ-nɑ-'fɛ:-rə-dɔ-'nɑ:r |
 də-'glwɑ:-rə-pur-lə-tra-'vɑ-'jɑ:r ||

La Liberté, par Paul Eluard

Sur mes cahiers d'écoliers
 Sur mon pupitre et les arbres
 Sur le sable, sur la neige
 J'écris ton nom
 Sur toutes les pages lues
 Sur toutes les pages blanches
 Pierre, sang, papier ou cendre
 J'écris ton nom

la santé revenue
 le risque disparu
 l'espoir sans souvenir
 pris ton nom

Et par le pouvoir d'un mot
 Je recommence ma vie
 Je suis né pour te connaître
 Pour te nommer Liberté.

la-li-ber-'te || pɑr-pɔ-le-'lyɑ:r ||

r-me-kɑ-'je-de-kɔ-'lɛj |
 r-mɔ-pɥ-'pi-tre-le-'zɑrɛr |
 r-lə-'sɑ-blə | sɥr-lə-'nɛ:ʒ |
 ʒə-'kri-tɔ-'nɔ ||
 sɥr-tu-tə-le-pɑ:-ʒə-'lɛj |
 sɥr-tu-tə-le-'pɑ:ʒə-'blɑ:ʃ |
 'pɛ:rɑ | 'sɑ | pɑ-'pɛ | u-'sɑ:dɛ |
 ʒə-'kri-tɔ-'nɔ ||

la-sɑ-'te-rə-və-'nɛj |
 sɥr-lə-'rɛs-kə-dis-pɑ-'rɛj |
 sɥr-lɛs-'pwa:r-sɑ-su-vɑ-'ni:r |
 ʒə-'kri-tɔ-'nɔ ||
 e-pɑr-lə-'pɥ-'vwa:r-dɑ-'mɔ |
 ʒə-'rə-kɔ-'mɑ:-sə-mɑ-'vi ||
 ʒə-sɥi-'nɛ-pur-tə-kɔ-'nɛ:tr |
 pur-lə-nɔ-'mɛ | 'li-ber-'te ||

Oh, bonne France par Victor Hugo.

Oh, bonne France invincible,
 Chante ta chanson paisible,
 Chante et regarde le ciel.
 Ta voix, joyeuse et profonde,
 Est l'espérance du monde.
 O grand peuple fraternel!
 O peuple, chante à l'aurore,
 Quand vient le soir, chante encore.
 Ton travail fait la gaité.
 Du vieux siècle, qui passe
 Chante l'amour à voix basse
 Et tout haut la liberté.

'o | bɔ - nɑ - frɑ : s || par - vik - tɔ - rɥ - gɔ ||
 'o | bɔ - nɑ - frɑ : sɛ̃ - vɛ̃ - sɛ̃ ɛ̃ ||
 'sɑ̃ - tɑ - tɑ - sɑ̃ - sɔ̃ - pɛ̃ - zɛ̃ ɛ̃ ||
 'sɑ̃ - tɛ - nɑ - gɑ̃ - dɑ̃ - lɑ̃ - sʃẽ ||
 tɑ̃ - vwã | sʃɑ̃ - dɔ̃ - zɛ̃ - pɔ̃ - fɔ̃ : d ||
 ɛ̃ - lɛ̃ - pɛ̃ - rɑ̃ - sɑ̃ - dɥ̃ - rɔ̃ : d ||
 'o | grɑ̃ - pɑ̃ - pɛ̃ - frɑ̃ - tɛ̃ - rɛ̃ ||
 bɔ̃ - pɑ̃ - pɛ̃ | 'sɑ̃ - tɑ - lɑ̃ - rɔ̃ : r ||
 kɑ̃ - vʃi - lɑ̃ - sʃɑ̃ : r | 'sɑ̃ - tɑ̃ - kɔ̃ : r ||
 lɑ̃ - trɑ̃ - rɑ̃ - ʃɛ̃ - lɑ̃ - gɛ̃ - tɛ̃ ||
 'ri - dɥ̃ - vʃɔ̃ - sʃẽ - klɑ̃ | ki - 'pa : s ||
 'sɑ̃ - tɑ - lɑ̃ - mɛ̃ - rɑ̃ - vwã - 'ba : s |
 ɛ̃ - tũ - b̃ - lɑ̃ - lɛ̃ - bɛ̃ - tɛ̃ ||

Quand la foule aujourd'hui muette

par Louise Michel

Quand la foule aujourd'hui muette
 Comme l'Océan grondera,
 Qu' à mourir elle sera prête,
 La Commune se lèvera.
 Nous reviendrons foule sans nombre,
 Nous viendrons par tous les chemins,
 Spectres vengeurs sortent de l'ombre,
 Nous viendrons nous serrant les mains.

kɑ̃ - lɑ̃ - ful | ɔ̃ - zɔ̃ - dɥi - mɥ̃ - et
 kɑ̃ - lɑ̃ - ful | ɔ̃ - zɔ̃ - dɥi - mɥ̃ - et |
 kɔ̃ - mɑ̃ - lɔ̃ - sɛ̃ - grɑ̃ - dɑ̃ - rɑ̃ |
 kɑ̃ - mɛ̃ - ri : - rɛ̃ - lɑ̃ - sɑ̃ - rɑ̃ - pɛ̃ : t =
 lɑ̃ - kɔ̃ - mɥ̃ - nɑ̃ - sɑ̃ - lɛ̃ - vɑ̃ - rɑ̃ |
 nu - rɔ̃ - vʃɛ̃ - drɑ̃ | fɛ̃ - lɑ̃ - sɑ̃ - rɑ̃ : ʃr |
 nu - vʃɛ̃ - drɑ̃ | pɑ̃ - tɛ̃ - lɑ̃ - sɑ̃ - mɛ̃ |
 'spɛ̃k - trɑ̃ - vɑ̃ - ʃɑ̃ : r | sɔ̃ - r - tɑ̃ - dɑ̃ - lɑ̃ : ʃr |
 nu - vʃɛ̃ - drɑ̃ | nu - sɛ̃ - rɑ̃ - lɛ̃ - mɛ̃ ||

Paris

Par V. Hugo

Cette ville
 Aux longs cris,
 Qui profile
 Son front gris,
 Des toits frêles,

sɛ̃ + ● - vil
 o - lɑ̃ 'kri |
 ki - pɔ̃ - fil
 sɔ̃ - frɑ̃ - gri |
 de - zwã - frɛ̃l |

Cant tourelles,
 Clochers grêles,
 C'est Paris,
 Les quadrilles,
 Les chansons
 Mient filles
 Et garçons,
 Quelle fête!
 Que de têtes
 Sur les faites
 Les maisons!
 Le vieux Louvre
 Large et lourd,
 Il se s'ouvre
 Qu'au grand jour,
 Imprisonne
 La couronne,
 Et bourdonne
 Sans sa tour,
 La cohue,
 Frot de fer,
 Fappe, hue,
 Éplait l'air,
 Et, profonde,
 Tourne et gronde,
 Comme une onde
 Sur la mer.

Chanson d'automne.

par P. Verlaine

Des sanglots longs
 De violons
 De l'automne
 Blessent mon cœur
 Une langueur
 Monotone.
 Tout suffoquant
 Et blême, quand
 Sonne l'heure,
 Je me souviens

le - sɑ̃ - glo - lɑ̃
 de - vi - ɔ̃ - lɑ̃
 dɑ̃ - lɑ̃ - tɔ̃ =
 'ble - sɑ̃ - mɑ̃ - kœ̃ : r
 dɥ̃ - nɑ̃ - lɑ̃ - gœ̃ : r
 mɑ̃ - nɑ̃ - tɔ̃ ||
 tu - ʃɥ̃ - fɑ̃ - kɑ̃
 ɛ̃ - ble : - mɑ̃ | kɑ̃
 'sɔ̃ - nɑ̃ - lɑ̃ : r =
 ʒɑ̃ - mɑ̃ - sɥ̃ - vʃɛ̃

Des jours anciens
Et je pleure;
Et je n'en vais
Au vent mauvais
Qui m'emporte
Deçà, delà,
Pareil à la
Feuille morte.

de-zur-žā-'sjē
e-žā-'plœ:r||
e-žā-mā-'ve
o-vā-'mō-'ve|
ki-mā-'pōrt
dā-'šā | dā-'lā |
pā-'re-ja-lā
'fœ-žā-'mōrt ||

Gabriel Péri

par Paul Eluard

Un homme est mort qui n'avait pour défense
Que ses bras ouverts à la vie.
Un homme est mort qui n'avait d'autre route
Que celle où l'on hait les fusils.
Un homme est mort qui continue la lutte
Contre la mort, contre l'oubli.
Il y a des mots qui font vivre
Et ce sont des mots innocents
Le mot chaleur, le mot confiance,
Amour, justice et le mot liberté
Le mot enfant et le mot dentillesse
Et certains noms de fleurs et certains noms de fruits,
Le mot courage et le mot découvrir
Et le mot Frère et le mot camarade,
Et certains noms de pays, de village,
Et certains noms de femmes et d'amis
Ajoutons y Péri.

gā-bri-el-pe-'ri ||
œ-'nō-me-'mō:r | ki-nā-'ve-pur-de-'fais
kā-se-'brā | u-'ve:-rā-'ri ||
œ-'nō-me-'mō:r | ki-nā-'ve-đō-trā-'rut
kā-'sēl | u-lō-'ē-le-fjē-'xi ||
œ-'nō-me-'mō:r | ki-kō-'tē-'rjē-lā-'lēt
kō-'trā-lā-'mō:r | kō-'trā-lu-'bli ||
i-li-ā-de-'mō | ki-'fō-'vi:vr
e-sā-sō-de-'mō | i-'rē-'sā |
le-mō-fā-'lœ:r | le-mō-kō-'fja:s |

a-'mu:r | žjē-'tis | e-lō-mō-lī-ber-'te
lō-mō-ā-'fā | e-lō-mō-žā-'ti-'jes ||
e-ser-tē-'nō-dā-'flœ:r | e-ser-tē-'nō-dā-'fryi |
lō-mō-kū-'rā:-žē-lō-mō-dē-kū-'vri:r
e-lō-mō-'frē:-re-lō-mō-kā-mā-'rad |
e-ser-tē-'nō-dā-pe-'i | dā-'vi-'lā:ž |
e-ser-tē-'nō-dā-'fā-mō | e-dā-'mi
ā-žū-tō-'xi-'pe-'ri ||

La Commune a passé par là!

par Eugène Pottier

La lutte a dépavé la rue
Et décimé les bataillons;
L'égalité mit sa charrue
Pour fouiller au cœur des sillons.
Ce fut une hécatombe immense;
Mais partout où le sang coula
Nous voyons germer la sémence ...
La Commune a passé par là!
... Les cerveaux boivent la lumière,
Elle grandit les travailleurs;
Dans l'atelier, dans la chaumière,
Ils sont plus instruits et meilleurs.
Lorsqu'au fond du plus pauvre bouge
On crie: "O grand jour, te voilà!"
C'est qu'ils rêvent du drapeau rouge!
La Commune a passé par là.

lā-kō-'mij-nā-pā-'se-pār-lā ||
lā-'lē-tā-de-pā-'ve-lā-'rjē
e-de-si-'me-le-bā-tā-'jō | pā-rœ-žēn-pō-'zjē ||
lē-gā-li-'te-mi-sā-sā-'rjē
pār-fu-'jē-ž-'kœ:r-de-si-'jō ||
sā-'fjē-tjē-ne-kā-'tō:-ēi-'mā:s |
me-pār-'tu | u-lō-'sā-kū-'lā |
nū-vvā-'jō-žer-'me-lā-sā-'mā:s |
lā-kō-'mij-nā-pā-'se-pār-lā
le-ser-'vo-'bwa-vā-lā-ljē-'mje:r |
e-lā-žrā-'di-le-trā-vā-'jœ:r ||
dā-lā-tā-'lje | dā-lā-sō-'mje:r |

il-sō-plj-zē-'stryi-e-me-'jœ:r ||
 lors-ko-fō-dj-plj-po-vrə-'bu:z
 ō-'kri | o-grā-'zu:r | tə-vwa-'la |
 se-kil-'fē: -və-dj-dra-po-'ru:z |
 la-kō-'mij-na-pa-'se-par-'la ||

Familiale, par Jacques Prévert

La mère fait du tricot,
 Le fils fait la guerre;
 Elle trouve ça tout naturel, la mère.
 Et le père? qu'est-ce qu'il fait, le père?
 Il fait des affaires.
 Sa femme fait du tricot,
 Son fils la guerre,
 Lui des affaires.
 Il trouve ça tout naturel, le père.
 Et le fils? et le fils?
 Qu'est-ce qu'il trouve, le fils?
 Il ne trouve rien, absolument rien, le fils
 Sa mère fait du tricot, son père des affaires, lui la guerre;
 Quand il aura fini la guerre
 Il fera des affaires avec son père.
 La guerre continue. La mère continue, elle tricote.
 Le père continue, il fait des affaires.
 Le fils est tué; il ne continue plus ...
 Le père et la mère vont au cimetière;
 Ils trouvent ça naturel, le père et la mère.
 La vie continue; la vie avec le tricot, la guerre, les
 affaires,
 Les affaires, la guerre, le tricot, la guerre,
 Les affaires, les affaires et les affaires ...
 La vie avec le cimetière.

fa-mi-'ljal || par-jak-pre-'ve:r ||
 la-'me:r-fe-dj-tri-'ko
 la-'fis-fe-la-'ge:r ||
 il-truv-'sa-tu-nā-tj-'rel | la-'mē:r ||
 e-la-'pe:r s̄ skes-kil-'fē L la-'pe:r ||
 il-fe-de-za-'fē:r ||

sa-'fam-fe-dj-tri-'ko |
 sō-'fis = .la-'ge:r |
 'lyi = de-za-'fē:r ||
 il-truv-'sa-tu-nā-tj-'rel L la-'pe:r ||
 e-la-'fis s̄ e-la-'fis s̄
 skes-kil-'tru:v L la-'fis ||
 il-nā-tru-və-rjē | ab-sj-lj-mā-'rjē L la-'fis |
 la-'fis || sa-'mē:r-fe-dj-tri-'ko | sō-'pe:r = de-za-'fē:r | lyi = la
 'ge:r || kā-ti-lo-ra-fi-'ri-la-'ge:r =
 il-fə-rā-de-za-'fē: -rə-vek-sō-'pe:r ||
 la-'ge:r-kō-ti-'nj || la-'mē:r-kō-ti-'nj | el-tri-'kot ||
 la-'pe:r-kō-ti-'nj | il-fe-de-za-'fē:r ||
 la-'fi-se-'tje | il-nā-kō-ti-'nj-plj ||
 la-'pe:-re-la-'mē:r-vō-to-si-mā-'tje:r ||
 il-truv-'sa-nā-tj-'rel L la-'pe:-re-la-'mē:r ||
 la-'vi-kō-ti-'nj || la-'vi-a-vek-la-tri-'ko | la-'ge:r | le-za-'fē:r |
 le-za-'fē:r | la-'ge:r | la-tri-'ko | la-'ge:r |
 le-za-'fē:r | le-za-'fē:-re-le-za-'fē:r ||
 la-'vi-a-vek-la-'si-mā-'tje:r ||

La Cigale et La Fourmi

La Cigale, -ayant chanté La Fontaine
 -Tout l'été,
 Se trouve fort dépourvue
 - quand la bise fut venue:
 Pas un seul-petit morceau
 De mouche ou de vermisseau.
 Elle alla-crier famine
 - Chez la Fourmi sa voisine,
 La-priant de lui-prêter
 Quelque grain pour-subsister
 Jusqu'à la saison nouvelle.
 "Je vous prierai, lui dit-elle,
 -Avant l'août, foi d'animal,
 -Intérêt et principal".
 La Fourmi-n'est-pas prêteuse:
 C'est là son moindre-défaut.
 "Que faisiez-vous au-temps-chaud",
 Dit-elle à cette emprunteuse.
 -Nuit et jour à-tout-venant

Je-chanteis, ne-vous déplaie."

"Vous chantiez? j'en-suis fort aise:

Eh bien: dansez-maintenant."

la-si-'ga-le-la-fur-'mi || par-la-fô-'ten
 la-si-'gal | e-jā-sā-'te |
 tū-le-'te =
 sà-tru-'vā-fōr-de-pur-'vū |
 kā-la-'bi-zā-fō-vā-'nū |
 pā-zā-sāel-pā-ti-mōr-'so
 dā-mūf | u-dā-vēr-mi-'so ||
 e-la-'la-kri-e-fā-'min |
 fe-la-fur-'mi | sà-vvā-'zin |
 la-pri-'ā-dā-lyi-pre-'te
 kēl-kā-'grē | pur-syō-zis-'te
 zys-kā-la-se-zō-nu-vel ||
 zā-vu-pe-'re | lyi-di-'tel ||
 ā-vā-'lu | fūvā-dā-ni-'mal |
 ē-te-'re-te-prē-si-'pal ||
 la-fur-'mi-ne-pā-pre-'tō:z |
 se-'la | sō-m:wē-drā-de-'fo |
 s-kā-fā-zje-'vu-zō-tā-'so ||
 di-'te-la-se-tā-prā-'tō:z ||
 riyi-te-'zu:r | ā-tu-vā-'nā |
 zā-'jā-'te | nā-vu-dē-'plē:z ||
 vu-'sā-'tje | zā-syi-fōr-'tē:z ||
 e-'bjē | dā-se-mē-tā-'nā ||

Le Corbeau et Le Renard

par La Fontaine

Maître Corbeau, sué un arbre perché,
 Tenait en son bec un fromage. /

Maître Renard, par l'odeur alléché,
 Lui tint à peu près ce langage: /

"Hé: bonjour, Monsieur du Corbeau,
 Que vous êtes joli: / que vous me semblez beau! /
 Sans mentir, si votre ramage
 Se rapporte à votre plumage, /
 Vous êtes le phénix des hôtes de ces bois." /

A ces mots le Corbeau ne se sent pas de joie;

Et pour montrer sa belle voix,

Et pour montrer sa belle voix,

Il ouvre un large bec, / laisse tomber sa proie. /

Le Renard s'en saisit, et dit: "Mon bon Monsieur,

Apprenez que tout flatteur

Vit aux dépens de celui qui l'écoute: /

Cette leçon vaut bien un fromage sans doute." /

Le Corbeau, / honteux et confus,

Jura; mais un peu tard, / qu'on ne l'y prendait plus. /

la-kōr-'bo | e-la-ra-'nar ||

me-trā-kōr-'bo | sū-rā-'nar-brā-per-'se =

tā-'ne-tā-sō-'bē-kā-frō-'mā:z ||

mā-trā-rā-'nā:r | par-lo-'dōe:-rāl-le-'se =

lyi-'tē-tā-pō-'pre-sā-lā-'gā:z ||

e-'bō-'zū:r | mā-sjō-dy-kōr-'bo ||

kā-vu-'zē-tā-'zō-li | kā-vu-mā-'zā-'blē-'bo ||

sā-mā-'tū:r | si-vō-trā-rā-'mā:z |

sā-rā-'pōr-tā-vō-trā-plū-'mā:z =

tu-'zē-tā-'lō-fē-'nīks | de-'zō-tā-dē-se-'būrā ||

ā-se-'mō = lō-kōr-'bo-nā-sā-sā-pā-dā-'zūrā |

e-pur-'mō-'trē-sā-'bē-tā-'vūrā |

'lu:-vūrā-'l'ār-zā-'bēx | le-sā-tō-'bē-sā-'pūrā ||

lō-rā-'nā:r = sā-se-'zē | e-di | mō-bō-mā-'sjō |

'ā-prā-'nē | kā-tu-'flā-'tō:r |

'vi-to-de-pā-dā-sā-'lyi | ki-le-'kutā ||

se-tā-lō-'sō = vō-'bjē-'āe-frō-'mā:zā | sā-'dūtā ||

lō-kōr-'bo | l'ō:-'tō-'zē-kō-'zū |

zū-'rā | me-'zāe-pō-'tā:r | kō-nā-li-'grā-'drē-plū ||

Sur une barricade

par Victor Hugo

Sur une barricade, au milieu des pavés

Billés d'un sang coupable et d'un sang par lavés,

L'enfant de douze ans est pris avec des hommes.

Es-tu de ceux-là, toi? - L'enfant dit: Nous en sommes.

Est bon, dit l'officier, on va te fusiller.

Attends ton tour. L'enfant voit des éclairs briller,

Et tous ses compagnons tomber sous la muraille.

Il dit à l'officier: - Permettez-vous que j'aie

Rapporter cette montre à ma mère chez nous?

- Veux t'enfuir? - Je vais revenir. - Ces voyous

Ont peur! Où loges-tu? - Là, près de la fontaine.
Et je vais revenir, monsieur le capitaine.
- Va-t'en drôle. - L'enfant s'en va. Piège grossier.
Et les soldats risaient avec leur officier,
Et les mourants mêlaient à ce rire leur râle;
Mais le rire cessa, car soudain l'enfant pâle
Brusquement reparu, fier comme Viala,
Vint s'adosser au mur et leur dit: "Me voilà: ..."

sÿ-run-ba-ri-kad || par-vik-to-rÿ-goll
sÿ-rÿ-nā-ba-ri-kad | o-mi-'lɔp-de-pa-'ve |
su-je-dō-sā-kū-pabl | e-dō-sā-pÿ:r-la-'ve |
ā-nā-'fā-dā-du-'xā | ε-pri-a-vek-de-'xom ||
-ε-tÿ-dā-sφ-la-'s'wā || lā-fā-di | nu-xā-'som ||
-se-'bō | di-lō-fi-'sje || ō-va-tā-fÿ-xi-'je ||
ā-tā-tō-'tu:r || lā-fā | vwa-de-ze-'kle:r-bri-'je |
e-tu-se-kō-pā-'nō | tō-'be-su-lā-mÿ-'ra: | ||
il-di-tā-lō-fi-'sje || per-me-te-'vu-kā-'zā |
rā-pr-te-se-tā-'mō:tr | ā-mā-'me:r-rā-se-'nu ||
-tÿ-rφ-tā-'fÿ:r | zā-ve-rā-vā-'ni:r || se-vwā-'ju =
ō-pae:r || u-lō-zā-'tÿ:s | lā | pre-dā-lā-fō-'ten ||
e-zā-'ve-fā-vā-'ni:r | mā-'sjφ-lō-kā-pi-'ten ||
-vā-tā | lār: -lā || lā-'fā = sā-'vā || pje-zā-'gro-'sje ||
e-le-sol-'dā = ri-'ε | ā-vek-lae-rō-fi-'sje |
e-le-mu-'rā = me-'le-tā-sā-'ri: -rā-lae-'rā:l ||
me-lā-'ri:rā-se-sā | kār-su-'dē | lā-fā-'pāl =
brÿs-kā-'mā-rā-pā-'rÿ | fÿe:r | kō-mā-vi-'dā |
vē-sā-do-'se-ro-'mÿ:r | e-lae-'di | mā-vwā-'lā ||

Le 14 juillet

par Pierre-Jean Béranger.

Pour un captif, souvenir plein de charmes:
J'étais bien jeune; on criait: "Vengeons-nous!"
À la Bastille! Aux armes! Vite aux armes!"
Marchands, bourgeois, artisans couraient tous.
Je vois pâlir et mère, et femme, et fille;
Le canon gronde aux rappels du tambour.
Victoire au peuple: il a pris la Bastille!
Un beau soleil a fêté ce grand jour,
A fêté ce grand jour.

Enfants, vieillards, riche ou pauvre, on s'embrasse,
Les femmes vont redisant mille exploits.
Héros du siège, un soldat bleu qui passe,
Est applaudi des mains et de la voix.
Le nom du roi frappe alors mon oreille;
De La Fayette on parle avec amour.
La France est libre et ma raison s'éveille.
Un beau soleil a fêté ce grand jour,
A fêté ce grand jour.

lā-kā-'tōr-xā-zÿ-'je ||

par-pje:r-zā-be-rā-'je ||

vā-rāe-kap-tif | su-vā-'ni:r | plē-dā-'farm ||
ze-te-bÿe-'zæn | ō-kri-'ε | vā-zō-'nu ||
ā-lā-bas-'tij || ō-'zār-mā || vi-to-'zarm ||
mār-'fā | bur-'zwa | ar-ti-'xā | ku-re-'tus ||
zā-vwā-pā-'li:-re-'me:r | e-'fam | e-'fij ||
zā-kā-nō-'grō:d | ō-rā-pel-dÿ-tā-'bu:r ||
vik-twā:-rō-'pœpl || i-lā-pri-lā-bās-'tij ||
-bō-sō-'lej | ā-fe-'te-sā-grā-'zu:r |
ā-fe-'te-sā-grā-'zu:r ||
ā-'fā | vje-'jā:r | ri-fu-'po:vr | ō-sā-'bras |
le-fā-mā-'vō | rā-di-'xā-mi-'lex-'plwa ||
e-rō-dÿ-'sje:z | ā-sol-dā-'blō | ki-'pa:s =
ε-tā-plo-'di | de-'mē-ze-dā-lā-'vwa ||
lō-nō-dÿ-'rwa | frā-pā-'lō:r-mō-nō-'rej |
dā-lā-fā-'jet | ō-'pār-lā-ve-kā-'mu:r ||
lā-frā-se-'libr | e-mā-re-'xō-se-'vej ||
ō-bō-sō-'lej | ā-fe-'te-sā-grā-'zu:r |
ā-fe-'te-sā-grā-'zu:r ||

Le dormeur du val

par Arthur Rimbaud

C'est un trou de verdure où chante une rivière
Accrochant follement aux herbes des haillons
D'argent, où le soleil, de la montagne fière
Lait, c'est un petit val qui mousse de rayons.
Un soldat jeune, bouche ouverte, tête nue
Et la nuque baignant dans le frais cresson bleu,
Dort: il est étendu dans l'herbe, sous la nue,
Né dans son lit vert où la lumière pleut.

Les pieds dans les glafeuls, il dort. Souriant comme
Souriait un enfant malade, il fait un somme.
Nature, berce-le chaudement: il a froid!

Les parfums ne font pas frissonner sa narine;
Il dort dans le soleil, la main sur la poitrine.
Tranquille. Il a deux trous rouges au côté droit.

lɔ-dɔr-mæ:dý-ˈvæl ||

pa-rar-tý-r-rē-ˈbo ||
sɛ-tæ-tru-də-ver-dý:r | u-fā-tý-nə-ri-ˈvje:r
a-krɔ-ˈfā-fə-lə-mā | o-ˈzɛr-bə-de-a-ˈjō
dər-ˈzā | u-lə-sɔ-ˈlɛj | də-lə-mō-ˈtā-ŋə-ˈfje:r
ˈlɛj || sɛ-tā-pə-ti-ˈvæl | ki-ˈmu-sə-də-rē-ˈjō ||
æ-sɔ-l-də-ˈzæ-nə | ˈbu-su-ˈver-tə | ˈtɛ-tə-ˈnɔ
e-lə-ˈnɔ-kə | bɛ-ˈnā-dā-lə-ˈfrɛ-krɛ-sō-ˈblɔ |
dɔ:r || i-lɛ-tɛ-tā-dý-dā-lɛr-bə | su-lə-ˈnɔ |
ˈbɑ-lə-dā-sō-li-ˈvɛ:r | u-lə-lɔ-ˈmje-rə-ˈplɔ ||
lə-pje-dā-lɛ-glə-ˈjœl | il-dɔ:r || su-ri-ˈā-kɔm
su-ri-ˈɛ-tœ-nā-ˈfə-mā-ˈlād | il-fɛ-tā-ˈsɔm ||
nā-ˈtý-rə | ˈbɛr-sə-lə-so-də-ˈmā || i-lə-ˈfrwā ||
lə-pər-ˈfæ-nə-fə-ˈpa-ˈfri-sɔ-ne-sā-nā-ˈrin
il-dɔ:r-dā-lə-sɔ-ˈlɛj | lə-ˈmɛ-sɔr-lə-pwā-ˈtrin
ˈtrā-kil || il-lə-də-ˈtru-ru-ˈzə-zo-kə-tɛ-ˈdrwā ||

Sonnets pour Héloïse

par Pierre de Ronsard

Quand vous serez bien vieille, au soir à la chandelle,
Assise auprès du feu, dévidant et filant,
Direz, chantant mes vers, en vous émerveillant:
"Ronsard me célébrait du temps que j'étais belle."

Lors vous n'aurez servante oyant telle nouvelle,
Déjà sous le labeur à demi sommeillant,
Qui au bruit de mon nom ne s'aïlle réveillant,
Bénissant votre nom de louange immortelle.

Je serai sous la terre, et fantôme sans os,
Par les ombres myrteux je prendrai mon repos;
Vous serez au foyer une vieille accroupie,

Regrettant mon amour et votre fier dédain.
Vivez, si m'en croyez, n'attendez à demain:
Cueillez dès aujourd'hui les roses de la vie.

sɔ-ˈnɛ-pu-re-ˈlɛn ||

ka-vu-sə-re-bjɛ-ˈvjej | o-ˈswa:-ra-lə-fā-ˈdɛl |
a-si:-zo-pre-dý-ˈfɔ | de-vi-dā-te-fi-ˈlā |
dɛ-ˈrɛ | fā-tā-mɛ-ˈvɛ:r | ā-vu-ˈzɛ-mɛr-ˈvɛ-jā |
rō-ˈsɑ:r-mə-se-le-ˈbrɛ-dý-tā | kə-zɛ-tɛ-ˈbɛl ||
lɔ:r-vu-nə-re-ser-ˈvā:t | wā-ˈjā-te-lə-nu-ˈvɛl |
de-zə-su-lə-lə-ˈbɑ:r | a-də-mi-sɔ-mɛ-ˈjā |
mi-o-ˈbrɔi-də-mō-ˈnō | nə-sə-jə-re-ˈvɛ-jā |
bɛ-ni-ˈsā-vɔ-trə-ˈnō | də-lu-ˈā-zi-mɔr-ˈtɛl ||
zə-sə-re-su-lə-ˈtɛ:r | e-fā-ˈto:-mā-sā-ˈzɔ |
pər-lɛ-ˈzō-brə-mir-ˈtɔ | zə-prā-dre-mō-rə-ˈpɔl ||
vu-sə-re-zo-fwā-ˈje | ý-nə-vje-jā-ku-ˈpi |
rə-grɛ-ˈtā-mō-ˈnā-ˈmu:r | e-vɔ-trə-ˈfjɛ:r-de-dɛ ||
vi-ˈvɛ | si-mā-krwā-ˈje | nā-tā-ˈde-zə-də-ˈmɛ ||
kə-ˈje | dɛ-ˈzɔ-zur-dý | lɛ-ˈrɔ:-zə-də-lə-ˈvi ||

A une étoile

par Alfred de Musset

Pâle étoile du soir, messagère lointaine
Dont le front sort brillant des voiles du couchant
De ton palais d'azur, au sein du firmament
Regardes-tu dans la plaine?

La tempête s'éloigne et les vents sont calmés
La forêt qui frémit pleure sur la bruyère,
La phalène dorée, dans sa course légère,
Traverse les prés embaumés.

Que cherches-tu sur la terre endormie?
Mais déjà sur les monts je te vois t'abaisser;
Tu fuis en souriant, mélancolique amie
Et ton tremblant regard est près de s'effacer.

Étoile qui descend sur la verte colline
Triste larme d'argent du manteau de la nuit
Toi que regarde au loin le pâtre qui chemine
Tandis que pas à pas son long troupeau le suit,
Étoile, où t'en vas-tu dans cette nuit immense?

ā-ý-ne-ˈtwæl ||

pa-lɛ-ˈtwā-lə-dý-swā:r [mɛ-sə-ˈzɛ:-rə-lwɛ-ˈtɛn]
mō-lə-ˈfrō-ˈsɔr-brɛ-ˈjā | de-ˈvwa-lə-dý-ku-ˈfā
də-tō-pā-lɛ-dā-ˈxý:r | o-ˈsɛ-dý-fir-mā-ˈmā

š kə-rə-gār-də-tj̄-dā-lā-plen
 lā-tā-pe:ta-se-lwan | e-le-vā-sō-kal-me
 lā-fə-re | ki-fre-mi | plæ:ra-sj̄r-lā-brj̄-je:r |
 lā-fā-le-nā-də-re | dā-sā-kur-sā-le-ze:r |
 trā-ver-sā-le-pre - zā - bo - 'me ||
 š kə-fer-sə-tj̄ | sj̄r-lā-te: - rā - dər-mi ||
 mē-de-zā-sj̄-le-mō | zə-tə-rwā-tā-βe-se |
 tj̄-fji-ā-su-ri-ā | mē-lā - kə-li-kā-mi |
 e-tō-trā-blā-rə-ga:r | e-pe-də-se-fa-se ||
 e-twa-lə | ki-de-sā-sj̄r-lā-ver-tə-kə-'lin |
 tris-tə-lar-mə-dar-zā | dj̄-mā-to-də-lā-nyš -
 'twa | kə-rə-gār-də-lwē | lə-pa:trə | ki-fə-min zə-
 tā-di-kə-pa-zə-pa | sō-lō-tru-po-lə-sj̄ |
 š e-twal | ū-tā-vā-tj̄ | dā-se-tā-nyš-ti-mā:s ||

La mort de l'aigle

par José-Maria de Hérédia

Quand l'aigle a dépassé les neiges éternelles,
 A sa vaste envergure il veut chercher plus d'air
 Et le soleil plus proche en un azur plus clair
 Pour rechauffer l'éclat de ses mornees prunelles.
 Il s'enlève. Il aspire un torrent d'étincelles.
 Toujours plus haut, enflant son vol tranquille et fier,
 Il monte vers l'orage où l'attire léclair;
 Mais la foudre d'un coup a rompu ses deux ailes.
 Avec un cri sinistre, il tourne, emporté
 Par la trombe, et, buvant d'un trait sublime
 La flamme éparse, il plonge au fulgurant abîme.
 Heureux qui pour la Gloire ou pour la Liberté,
 Dans l'orgueil de la force et l'ivresse du rêve,
 Meurt ainsi, d'une mort éblouissante et brève!

lā-'mō:r-də-le:-glə ||

kā-le:-glā-de-pa-'se | le-'ne:-zə-re-ter-'nel |
 ā-sā-vās-tā-ver-'gū:r | il-və-fer-'se-plej-də:r |
 e-lə-sə-'le:j-plej-'prɔ:f | ā-nœ-nā-'zj̄:r-plej-kle:r |
 pur-re-so-'fe-lé-klə | də-se-'mōr-nə-prj̄-'nel ||
 il-sā-'le:v || i-las-'pi:-rœ-tō-rā-de-tē-'sel ||
 tū-zur-plej-'o | ā-'flā-sō-'vol | trā-'ki-le-'fje:r ||
 il-'mō:-tə-ver-lə-'ra:z | u-lā-ti:-rə-le-'kle:r |

mē-lā-fu-dra-dā-'ku | ā-rō-pj̄-se-də-'zœ ||
 ā-ve-kœ-'kri-si-'nist | il-tur-'nwa | ā-pər-'te
 par-lā-trō:β | e-'kris-pe | βj̄-vā-dœ-tre-šj̄-'blim
 lā-flā-me-'pars | il-plō:z | o-fj̄l-gj̄-rā-tā-'bim ||
 ə-rə | ki-pur-lā-glwa:r | u-pur-lā-lī-βer-'te |
 dā-lər-'gœj-də-lā-pors | e-lī-vre-sə-dj̄-'re:v |
 mœ-rē-'si | dj̄-nā-'mō:-rē-blū-l-sā:-te-βre:v ||

La fraternité

par Sully prud'homme

Le laboureur n'a dit en songe: - Fais ton pain,
 Je ne te nourris plus, gratte la terre et sème;
 Le tisserand n'a dit: - Fais tes habits toi-même,
 Et le maçon n'a dit: - Prends la truelle en main.
 J'ouvris les yeux, doutant si l'aube était réelle:
 De hardis compagnons sifflaient sur leur échelle,
 Les métiers bourdonnaient, les champs étaient semés.
 Je connus mon bonheur et qu'au monde où nous sommes
 Nul ne peut se venter de se passer des hommes:
 Et depuis ce jour-là je les ai tous aimés.

lā-fra-ter-ni-'te ||

lə-lā-bu-'rœ:r-mā-āi-tā-'sōi-zə | fe-tō-'pē |
 zə-nə-tə-nu-ri-'plj̄ | gra-tə-lā-'te:-re-'sem ||
 lə-ti-sə-'rā-mā-āi | fe-te-zā-'bi-twa-'mē:m |
 e-lə-mā-'sō-mā-āi | 'prā-lā-trj̄-'ē-lā-'mē ||
 zū-'vri-le-'zj̄ | du-tā-si-'lo:-βe-te-re-'el ||
 də-ār-di-kə-pa-'nō = si-'fle-sj̄r-lā-re-'fel |
 de-me-'tje = βūr-də-'ne | lə-'fā = e-te-sə-'mē ||
 zə-kə-'nj̄-mō-βō-'nœ:r | e-kə-'mō:d | u-nu-'sɔm
 nj̄l-nə-pə-sə-vā-'te-də-sə-pa-'se-dē-'zœr ||
 e-də-pji-sə-zj̄r-'lā | zə-le-ze-tū-ze-'mē ||

Cyrano de Bergerac

par Edmond Rostand

Le vicomte.- Vous...vous avez un nez...heu...un nez très grand.

Cyrano.- Très!

Le vicomte.- Ah!

Cyrano.- C'est tout?

Le vicomte.- Mais ...

Cyrano.- Ah! non, c'est un peu court, jeune homme.

On pouvait dire ... Oh! Dieu ... bien des choses en somme...

En variant le ton,- par exemple, tenez:

Agressif: "Moi, monsieur, si j'avais un tel nez,

Il faudrait sur-le-champ que je me l'amputasse!

Amical: "Mais il doit tremper dans votre tasse:

Pour boire, faites-vous fabriquer un hanapi!"

Descriptif: "C'est un roc! ... c'est un pic! c'est un cap!

Que dis-je, c'est une péninsule!"

Curieux: "De quoi sert cette oblongue capsule?

D'écrivoire, monsieur, ou de boîte à ciseaux?"

Gracieux: "Aimez-vous à ce point les oiseaux

Que paternellement vous vous préoccupâtes

De tendre ce perchoir à leurs petites pattes?"

Truculent: "Ça, monsieur, lorsque vous pétenez,

La vapeur du tabac vous sort-elle du nez

Sans qu'un voisin ne crie au feu de cheminée?"

Prévenant: "Gardez-vous, votre tête entraînée

Par ce poids, de tomber en avant sur le sol!"

Tendre: "Faites-lui faire un petit parasol

De peur que sa couleur au soleil ne se fane!"

Pédant: "L'animal seul, monsieur, qu'Aristophane

Appelle Hippocampelephantocamelos,

Dut avoir sous le front tant de chair sur tant d'os!

Cavalier: "Quoi! l'ami ce croc est à la mode?

Pour pendre son chapeau c'est vraiment très commode!"

Emphatique: "Aucun vent ne peut, nez magistral:"

T'enrhumer tout entier, excepté le mistral!"

Dramatique: "C'est la mer Rouge quand il saigne!"

Admiratif: "Pour un parfumeur, quelle enseigne!"

Logique: "Est-ce une conque, êtes-vous un triton?"

Nain: "Ce monument, quand le visite-t-on?"

Respectueux: "Souffrez, monsieur, qu'on vous salue,

C'est là ce qui s'appelle avoir pignon sur rue!"

Campagnard: "Hé, arde! C'est-y un nez? Nanain!

C'est quequ'navet géant ou ben quequ melon nain!"

Militaire: "Pointez contre cavalerie!"

atique: "Voulez-vous le mettre en loterie?

Sûrément, monsieur, ce sera le gros lot!"

En parodiant Pyrame en un sanglot:

Voilà donc ce nez qui des traits de son maître

détruit l'harmonie! Il en rougit, le traite!"

Voilà ce qu'à peu près, mon cher, vous m'auriez dit

si vous aviez un peu de lettres et d'esprit.

si-ra-'no-da-ber-za-'rak ||
par-red-mō-rōs-tā ||

vu: | vu-za-ve-zā-'rē: | ø | œ-'ne: | tre-'grā ||

ŕe ||

ā: ||

se-'tu s

me: |

ā: -'nō | se-tæ-pō-'kū: r | zœ-'nōm ||

ō-pu-ve-dī: r | ō: -'ájø | bjē-da-'fo: -zā-'sōm ||

ā-va-ri-ā -lō-'tō | pa-re-gzā: -plø | tō-'ne |

ā-gre-'sif || 'mwa | mō-'sjø | si-za-'ve-œ-zel-'ne |

il-fo-'dre | syr-lō-'sā | kō-za-mā-lā-'pý-'tas ||

ā-mi-'kāl || me-xil-dwa-trā-'pe-dā-vo-trā-'ta: s ||

pur-'bwa: -rø | fe-tō-'vu-fā-bri-ke-rœ-a-'nap ||

dēs-krip-'tif || se-tæ-'røk | se-tæ-'pik || se-tæ-'kap ||

kō-dī: -zø | se-tæ-'kap s | se-tý-nā-pe-nē-'sýe ||

ý-ri-'ø || dā-kwa-'se: r-se-tō-'llō: -zø-kap-'sýe s

de-kri-'zūa: -rø | mō-'sjø | u-dā-'bwa-tā-si-zo ||

ra-si-'ø || ε-me-'vu-za-sø-'pwe-le-zwa-'zo |

pa-ter-ne-lō-'mā-vu-vu-þre-o-ký-patø |

ta-dra-sø-per-'swā: -rø-lær-þi-a-ti-tø-patø s

þý-ký-'lā || sã | mō-'sjø | lōrs-kø-vu-þi-e-tý-'ne |

sã-kœ-'vwa-'zē-nō-kri-o-'fō-dā-sø-mi-'ne s

þre-va-'nā || gār-de-'vu | vō-trā-'te: -tā-trā-'ne

ar-sø-'pwa | dā-tō-'þe-rā-nā-'vā-sýr-lō-'sol ||

lā-'dro || fe-tō-lyi-'fe: -rœ-þi-a-ti-pā-ra-'sol |

ø-'pœ: r-kø-sa-ku-'læ: -rø-sø-'lej-ne-sø-'fan ||

e-dā || lā-ri-māl-'sæl | mō-'sjø | kō-ris-tō-'fan

pe-li-pō-kā: -pe-le-fā: -tō-kā-me-'los |

ý-tā-'vwa: r | su-lō-'frø | tã-dø-'fe: r-sý-tā-'dōs ||

ā-va-'lje || s kō-wā-lā-'mi || sã-'kro-ε-tā-lā-'mōd s

pur-pā: -dra-sō-fa-pol se-vre-mā-tre-ko-mod ||
 ā: -fa-tik || o-kā -rā-nā-pō | ne-mā-zis-tral |
 tā-rū-ma-tu-tā-tje | ek-sep-te - lo-mis-tral ||
 dra-mā-ti-ka || se-la-mē: r -ru: -za | kā-til-se: η ||
 dā-mi-ra-tif || pur-rōe-par-fy-moe: r | ke-lā -se: η ||
 'lo-zik || ε-sy-na-kō: k δ ε-tā-vu-xāe-tri-tō δ
 nā-'if || sō-mo-nū-mā | kā-lo-vi-xi-tā-tō δ
 res-pek-tū -'ō || su-'pre | mā-'sjō | kō-vu-sā -'lū |
 se-la-sa-ki-sa-'pel | ā-vwar-pi-'hō-syr-'rū ||
 kō: -pā-ḡā: r || e: -ar-de | se-ti-ōe-ne δ nā-nē ||
 se-kō-k -nd-'ve-ze-ā | u-'bē-kō-k-mā-lō-'nē ||
 mi-li-'te: -rō || pūwē-'te-kō-trō-kā-va-lō-'ri ||
 pā-'ti-ka || vu-le-'vu-lo-me-trā -lo-tā-'ri δ
 ā-sy-re-'mā | mā-'sjō | sō-sā-'ra -lo-gro-'lō ||
 ā-'fē | pā-ro-di-'ā-pi-'rā-mā-nā-sā -'glo |
 lo-vuā-lā-dō: k | lō-ne | ki-de-tre-dā-sō-'me: r
 ā-de-'trū-lar-mo-'nī | i-lā-'ku-zī | lō-tre: -trō ||
 vuā-lā-sā-kā-pō -pre | mō-'se: r | vu-mo-rje -'de |

Carmen

par Théophile Gautier.

Carmen est maigre, - Un trait de bistre
 Cerne son oeil de gitana.
 Ses cheveux sont d'un noir sinistre,
 Sa peau, le diable la tanna.

Les femmes disent qu'elle est laide,
 Mais tous les hommes en sont fous:
 Et l'archevêque de Tolède
 Chante la messe à ses genoux;

Car sur sa nuque d'ambre fauve
 Se tord un énorme chignon
 Qui, dénoué, fait dans l'alcôve
 Une mante à son corps mignon

Et, parmi sa pâleur, éclate
 Une bouche aux rires vainqueurs;
 Piment rouge, fleur écarlate,
 Qui prend sa pourpre au sang des coeurs.

Ainsi-faite, la moricaude
 Est les plus altières beautés.
 Et de ses yeux, la lueur chaude
 Rend la flamme aux satiétés.

Elle a, dans sa laideur piquante,
 Un grain de sel de cette mer
 D'où jaillit, nue et provocante,
 L'écure Vénus du gouffre amer.

KAR-MER ||

kar-me: ne-'me: r | ā-tre-dā-'bistr
 ser-nā-sō-'noe: j -dā-zī-tā-'nā ||
 se-fā-'vō-sō-dāe-'nwa: r -si-'nistr
 sō-'pol lō-'dja-ble -lā-tā-'nā ||
 le-fā-mā-'di: zā | ke-le-'léd |
 me-tu-le-'zo-mā-xā-sō-'pū ||
 e-lar-fā-'vā-kā-dā-to-'léd
 'sā: -tā-lā-'me-sā-se-zā-'ru |

kar-syr-sā-nū-kā-dā: -brā-'fō: v
 sō-'tō: r-tāe-'hē-nōr-mā-si-'hō
 'ni | de-nu-'ē | 'fē-dā-lal-'ko: v
 ŷ-nā-'mā: -tā-sō-'ko: r -'mī-'hō ||

e | par-mi-sā-pā-'lōe: r | e-'klāt
 ŷ-nā-'bu-so-ri: -rā-'vē-'kōe: r |
 pi-mā-'rū: -zā | flāe: -'fē-kar-'lāt
 ki-prā-sā-pur-pro-sā-dā-'kōe: r ||
 ē-si-'fē-tā | lā-'mō-ri-'ko: d
 'bā-le-ply-zal-tje-rā-'bō-'te
 e-dā-se-'zjō | lā-'lū-œ: r-'fō: d |
 'rā-lā-'flā-mo-sā-si-e-'te ||
 e-'lā | dā-sā-le-dœ: r-pi-'kā: t |
 œ-grē-dā-'sēl-dā-se-tā-'mē: r
 du-zā-'ji | nū-e-prō-vō-'kā: t |
 'lā: -vō-'nū-s-dū-gū-fra-'mē: r ||

L'albatros

par Charles Baudelaire

Souvent, pour s'amuser, les hommes d'équipage
 Prennent des albatros, vastes oiseaux des mers,

Qui suivent, indolents compagnons de voyage,
Le navire glissant sur les gouffres amers.

A peine les ont-ils déposés sur les planches,
Que ces rois de l'azur, maladroits et honteux,
Laissent piteusement leurs grandes ailes blanches
Comme des avirons traîner à côté d'eux.

Ce voyageur ailé, comme il est gauche et veule!
Lui, naguère si beau, qu'il est comique et laid!
L'un agace son bec avec un brûle-gueule,
L'autre mime, en boitant, l'infirme qui volait!

Le poète est semblable au prince des nuées
Qui hante la tempête et se rit de l'archer;
Exilé sur le sol au milieu des huées,
Ses ailes de géant l'empêchent de marcher.

lal-ba-tro:s ||

*su-vā | pur-sa-mj'-ze | le-zo-mā-de-ki-pa:z |
'pre-na-de-zal-ba-tro:s | vās-ta-zwā-'zo-de-me:r |
ki-'sji:-vā | ē-dā-lā-kō-pā-'hō-dā-vwā-'jā:z |
lā-nā-'vi:-rā-gli-'sā-sj'r-le-gu-frā-zā-me:r ||*

*ā-pe:-nā-le-zō-til-de-po-'ze-sj'r-le-pla:f |
kā-se-'rwa-dā-lā-'zj:r | mā-lā-drwā-ze-ō-'tō |
'le-sā-pi-tō-zā-'mā-lāer-grā-dā-'ze-lā-'blā:f |
kō-mā-de-zā-vi-'rō-tre-'ne-rā-kō-te-āō ||*

*sā-vwā-jā-'zōe:-re-le | kō-mi-le-'gō-se-'vō:l ||
'lji | nā-ge-rā-si-'bō | ki-le-kō-'mi-ke-le ||
'lōē | ā-gā-sā-sō-'bē-kā-ve-kōē-brj-lā-'gōel |
'lō:-trā | mīm | ā-bwā-'tā | lē-'fir-mā-ki-vō-le ||*

*tā-pō-ē-te-sā-'blā-blo-'prē-sā-de-nj-'e |
ki-'ā:-tā-lā-tā-'pe:-te-sā-ri-dā-lār-'je ||
ēg-xi-'le-sj'r-lā-'sā-lo-mi-ljō-de-γ-'e |
se-'ze-lā-dā-ze-lā-lā-'pe:-sā-dā-mār-'je ||*

La laitière et le pot au lait

par Jean de La Fontaine

Perrette, sur sa tête ayant un pot au lait
Bien posé sur un coussinet,
Prétendait arriver sans encombre à la ville.
Légère et court vêtue, elle allait à grands pas,

Ayant mis ce jour-là, pour être plus agile,
Cotillon simple et souliers plats.
Notre laitière ainsi troussée
Comptait déjà dans sa pensée

Tout le prix de son lait, en employait l'argent;
Achetait un cent d'œufs, faisait triple couvée:
La chose allait à bien par son soin diligent.

"Il m'est, disait-elle, facile
D'élever des poulets autour de ma maison;
Le Renard sera bien habile
S'il ne m'en laisse assez pour avoir un cochon.
Le porc à s'engraisser coûtera peu de son;
Il était quand je l'eus, de grosseur raisonnable:
J'aurai, le revendant, de l'argent bel et bon.
Et qui m'empêchera de mettre en notre étable,
Vu le prix dont il est, une vache et son veau,
Que je verrai sauter au milieu du troupeau?"
Perrette la-dessus saute aussi, transportée:
Le lait tombe; adieu, veau, vache, cochon, couvée.
La dame de ces biens, quittant d'un oeil marri

Sa fortune ainsi répandue,

Va s'excuser à son mari,

En grand danger d'être battue.

Le récit en farce en fut fait;

On l'appela le Pot au lait.

Quel esprit ne bat la campagne?

Qui ne fait châteaux en Espagne?

Picrochole, Pyrrhus, la laitière, enfin tous,

Autant les sages que les fous.

Chacun songe en veillant; il n'est rien de plus doux:

Une flatteuse erreur emporte alors nos âmes;

Tout le bien du monde est à nous;

Tous les honneurs, toutes les femmes.

Quand je suis seul, je fais au plus brave un défi;

Je m'écarte, je vais d'trôner le Sophi;

On m'élit roi, mon peuple m'aime;

Les diadèmes vont sur ma tête pleuvant:

Quelque accident fait-il que je rentre en moi-même,

Je suis gros Jean comme devant.

la-le-tje:r | e-lo-po-to-le |
 pe-re-ta | sy-sa-te:te-ja-ta-po-to-le |
 bjē-po-xe-sy-rāe-ku-si-ne |
 pre-tā-de-ta-ri-ve-sā-xā-kōi-bra-la-vil ||
 'le-zje:r | e-kur-ve-tj | e-la-le-ta-grā-pa |
 e-ja-mi-sa-zur-la | pu-re:tra-plj-xa-zil |
 ko-ti-jō-sē:pl | e-su-lje-'pea ||
 no-tra-le-tje:r | ē-si-tru-'se |
 kō-te-de-za | dā-sa-pā-'se |
 tu-lo-pri-dā-sō-le | ā-nā-plwa-je-lar-zā |
 ā-sa-te-tā-sā-dp | fā-xe-t:ri-pla-ku-ve |
 la-fo:-xa-le-ta-bjē | par-sō-swē-āi-li-zā ||
 il-me | di-xe-te-la | fa-'sil
 de-lo-ve-de-pu-le | o-tu:r-dā-mā-me-xō |
 la-rā-nā:r | sō-ra-bjē-nā-'bil |
 sil-nā-mā-le:-sa-se | pu-rā-vwa:-rāe-ko-'jō ||
 la-pō:r | ā-sā-grē-'se | ku-tā-rā-pō-dā-'sō |
 i-la-te | kā-zā-lj | dā-gro-'sœ:r-rē-xā-nābl |
 zo-re | lo-rā-vā-āā | dā-lar-zā-bē-le-'bō ||
 se-ki-mā-pe-fā-rā | dā-me-trā-no-tre-tā-blo
 [vū-lā-pri-dō-ti-'le] y-nā-va-se-sō-'vo |
 kā-zā-ve-re-so-te-o-mi-ljō-dj-tru-pō ||
 pe-re-ta | la-dā-sy | 'so-to-si | trā-s-por-te |
 la-le = tō:β | ā-djō | 'vo | 'va-sā | kō-'fō | ku-'ve ||
 la-dā-mā-dā-se-bjē | ki-ta | dā-naj-mā-ri |
 sa-for-tjn | ē-si-re-pā-'tj |
 vā-seks-ky-xe-rā-sō-mā-ri |
 ā-grā-dā-ze-de-trā-θā-tj ||
 lo-re-si = ā-far-sā-fy-fe |
 o-lā-pā-la | lo-po-to-le ||
 š ki:ε-les-pri-nā-bā-lā-kā-paŋ
 š ki:nā-fe-sa-to-ā-nes-paŋ
 pi-kro-ko-la || pi-rj's || lā-le-tje:r || ā-fē-tus |
 o-tā-le-sa:za | kō-le-fu ||
 fā-kā-'soi-zā-ve-ja | il-ne-rjē-dā-plj-āu |
 y-nā-'fla-tp-xe-rā:r = ā-por-tā-'lo:r-no-'xa:m |
 tu-lo-bjē-dj-mō:d = ε-tā-nu |
 'tu-le-xā-nā:r | 'tu-tā-le-fam ||
 kā-zā-sy-'sœl | zā-fe-xō-plj-'brā:-vā-de-'fi |

zo-me-'kar-ta | zā-ve-de-tro-'ne-lā-sō-'fi |
 o-me-li-'rwa | mō-pae-plā-'mε:m |
 le-dja-δε:-mā-'vō-syr-mā-te:-tā-plae-'vā |
 kel-kā-ksi-āā-fe-'til | kō-zā-rā:-trā-mwā-'mε:m =
 zā-sy-ōro-zā | kō-mā-dā-'vā ||

Фонетика ва графика

Графика ва алфавит

Тилда ёзув системасининг уч томони: алфавит, графика ва орфография фарқланади:

Француз тили алфавити 26 ҳарфни ўз ичига олади. Француз тили фонемалари ёзувда ҳарф ва ҳарф бирикмалари, диакритик белгилар ёрдамида ифодаланади. Бир фонема бир неча белгиларга эга.

- ai, ei, ai, éa, (il) est, (tu) es, et; la chaise [la-ʒe:z]
 beige [be:z], cadet [ka-dε], congrès [kō-'grε]

Бир ҳарф бир неча товушни ифодалаши мумкин. Масалан "e" ҳарфи [e], [ə], [ɛ] товушларини ифодалайди.

ceci [sə-'si], la terre [la-te:r], ces [sε]

Сўзларни ёзма белгилар /ҳарфлар/ воситасида ифодалаш графика деб аталади. Бирор сўзни ёзувда графика вариантларидан шу сўз талаффузига моси танлаб олинди.

Графика ёзабтган кили нуктаи назаридан фонемаларни ёзувда ифодалаш, уқибтган кили нуктаи назаридан ҳарфларни уқим қопдалари ҳисобланади.

Француз орфографияси 5 принцинга асосланади:

1/ тарихий /яъни традицион/ принцип: mais [mε], roi [rwa] ва бошқалар;

2/ этимологик /латинлашув/ принцип: sept [sεt], sculpteur [skyltœ:r];

3/ морфологик /фем парадигмаларини/ принцип: je prends, tu prends, il prend - [prā];

4/ фонетик /сўзинг ёзма шакли замор'ний талаффузни тўлиқ ифодалайди/ принцип: ma, ta, sa ... [mā], [tā], [sā];

5/ кероглиф принцип - бу принципда омонимлар фарқланади.

oh - қаерда; ou - ёки

là - у ерда; là - жонок. Род аниқ артикль

fabricant - шиллаб чикараётган; différent - фарқлаётган;

fabricant(m) - фабриконт. différent - ҳар хил.

ЭТИМОЛОГИК ПРИНЦИП АСОСИЙ ПРИНЦИПЛАРДАН БУЛИБ, ФОНЕТИК ПРИНЦИПЛАРНИНГ ДОЛИ ЭСА МИНИМАЛДИР:

Француз тили алфавити

Ҳарф	Ҳарфларнинг номи	Ҳарф	Ҳарфларнинг номи
A, a	[a]	N, n	[en ^ə]
B, b	[be]	O, o	[o]
C, c	[se]	P, p	[pe]
D, d	[de]	Q, q	[ky]
E, e	[æ]	R, r	[ε:r]
F, f	[εf]	S, s	[εs]
G, g	[ze]	T, t	[te]
H, h	[ɑf]	U, u	[y]
I, i	[i]	V, v	[ve]
J, j	[ʒi]	W, w	[dublə've]
K, k	[ka]	X, x	[iks]
L, l	[εl ^ə]	Y, y	[i'grɛk]
M, m	[εm ^ə]	Z, z	[zεd]

Диакритик белгилар

Белгилар	Ҳарфлар	Номи	Мисоллар
·	(é)	accent aigu	le mé ^{tr} o
·	(è, où)	accent grave	le mè ^{tr} e, où, voil ^l à
·	ê, î, â	accent circonflexe.	la tête, p ^o le, août,
·	ï, ï	tréma	naïf, sa ^o u ⁱ
'	l' s'il	apostrophe	l'éc ^o le, l'am ⁱ
ç	(ç)	cédille	le garç ^o n

Тиниш белгиларига мелодик мосликлар

Тиниш белгилари	Оҳанг	Мисоллар
1. нукта (le point)	↘	Le petit prince apprivoisa le renard. S., Exupéry
2. вергул	↘	a) Ce soir, ça n'a pas mordu. J. Renard.

1	2	3
(la virgule)	↗ =	b) Le plus riche des hom ^m es, c'est l'économe. Chamfort
	[]	c) La langue française, d'ailleurs, est une eau pure. Maupassant.
3. ИККИ НУКТА (les deux points)	↘	L'un deux me demanda: Tu es nouveau? M. Pagnol
4. НУКТА-ВЕРГУЛ (le point-virgule).	↘	Le jour, c'est la vie des st ^r es; mais la nuit, c'est la vie des choses. A. Daudet
5. ТИРЕ (le tiret)	[]	Je me demandais - un peu inquiet - ce qu'il allait faire. M. Pagnol
6. КАВО (les parenthèses)	[]	Louis X [dit le Hutin] J. Prévost
7. СУРОҚ БЕЛГИСИ (point d'interrogation)	↗	a) On part?
	↘	b) Qui l'a faite? R. Rolland
	↘	c) Est-ce que c'est clair?
	↘	d) Viendrez-vous?
8. УНДОВ БЕЛГИСИ (le point d'exclamation)	↗	Quelle joie! Viens ici! (ordre) O, bruit doux de la pluie Par terre et sur les toits! (P. Verlaine)
9. КУП НУКТА (les points de suspension)	↘	Puis dix, vingt, trente ... Elle pique, elle pique ... J. Renard Quelle singulière idée j'ai eue, vraiment ... de choisir pour reine mademoiselle Perle: Maupassant

БҮРИН КҮЧИРИШ

1. Охириги ундом уелидан кейинги унли билан бирга кучирилади:
mar - che; chai - se.
2. Бурин сўзда келган икки бир хил ундом уртасидан кучирилади:
ai - ler; quit - ter.
3. Бурин кучиришида ch, pl, th, gn ҳарф бирикмалари бир-биридан ажратилмайди: phi-lo-so-phië; mar-cher; com-pa-gnon; ma-thé-mati-ques.
4. Икки ҳар хил ундом бурин кучиришида бир-биридан ажратилди: es-ti-mor; fa-cul-té; di-rec-teur.
5. Ажралмас ундомлар группаси бурин кучиришида биргаликда кучирилади: gé-ron-dre; fe-né-tre; ta-bleau; ré-gle.
6. Агар сўз унли ҳарф бирикмаси ёки "h" билан бошланса, бурин ана шу ҳарф бирикмаси ёки h + унлидан кейин кучирилади: ai-mor; ha-bi-ter; in-gé-nieur; ou-blier; au-tre; en-fant; ha-biter.

Санок сонлар талаффузидаги ўзига хос хусусиятлар

паузада	унли олинидан	ундом олинидан
un, une [œ yn]	un élève [œnɛlɛ:v]	un livre [œli:vʁ]
deux [dø]	deux élèves [døzɛlɛ:v]	deux livres [døli:vʁ]
trois [tʁwa]	trois élèves [tʁwaɛlɛ:v]	trois livres [tʁwalivʁ]
quatre [katʁ]	quatr(e) élèves [katʁɛlɛ:v]	quatre livres [katʁɛlivʁ]
cinq [sɛ̃k]	cinq élèves [sɛ̃kɛlɛ:v]	cinq livres [sɛ̃kivʁ]
six [sis]	six élèves [siksɛlɛ:v]	six livres [sivʁ]
sept [set]	sept élèves [setɛlɛ:v]	sept livres [setlivʁ]
huit [yit]	huit élèves [yitɛlɛ:v]	huit livres [yitlivʁ]
neuf [nœf]	neuf élèves [nœfɛlɛ:v]	neuf livres [nœflivʁ]
dix [dis]	neuf ans [nœvɑ̃]	dix livres [dilivʁ]
	neuf heures [nœvœr]	
vingt [vɛ̃]	dix élèves [dizɛlɛ:v]	vingt livres [vɛ̃livʁ]
cent [sɑ̃]	vingt élèves [vɛ̃tɛlɛ:v]	cent livres [sɑ̃livʁ]
	cent élèves [sɑ̃lɛ:v]	

Санок сон

I - un, une [œ yn]	9 - neuf [nœf]
2 - deux [dø]	10 - dix [dis]
3 - trois [tʁwa]	11 - onze [ɔ̃z]
4 - quatre [katʁ]	12 - douze [duz]
5 - cinq [sɛ̃k]	13 - treize [tʁɛz]
6 - six [sis]	14 - quatorze [katoʁz]
7 - sept [set]	15 - quinze [kɛ̃z]
8 - huit [yit]	16 - seize [sɛz]

Қушма сонларда урғу кучади:

17 - dix-sept [disɛt]	18 - dix-huit [dixyit]
19 - dix-neuf [dixnœf]	20 - vingt [vɛ̃]
	21 - vingt-et-un [vɛ̃tɛœ̃]

22 дан 29 гача булган сонларнинг сўзидаги vingt охириги ҳарфи талаффуз этилади: 22 - vingt-deux [vɛ̃tdø]

30 - trente [tʁɑ̃t]	31 - trente et un [tʁɑ̃tœ̃]
32 - trente deux [tʁɑ̃tdø]	
40 - quarante [kɑ̃rɑ̃t]	41 - quarante-et-un [kɑ̃rɑ̃tœ̃]
42 - quarante-deux [kɑ̃rɑ̃tdø]	
50 - cinquante [sɛ̃kɑ̃t]	51 - cinquante et un [sɛ̃kɑ̃tœ̃]
52 - cinquante-deux [sɛ̃kɑ̃tdø]	
60 - soixante [swɑ̃sɑ̃t]	61 - soixante et un [swɑ̃sɑ̃tœ̃]
62 - soixante-deux [swɑ̃sɑ̃tdø]	
70 - soixante-dix [swɑ̃sɑ̃dis]	
71 - soixante-et-onze [swɑ̃sɑ̃tɔ̃z]	
72 - soixante-douze [swɑ̃sɑ̃tduz]	

82 дан 89 гача булган сонларнинг vingt сўзи охиридаги ҳарфи талаффуз этилмайди.

80 - quatre-vingts [katʁvɛ̃]
81 - quatre-vingt un [katʁvɛ̃œ̃]
82 - quatre-vingt-deux [katʁvɛ̃dø]
90 - quatre-vingt-dix [katʁvɛ̃dis]
91 - quatre-vingt-onze [katʁvɛ̃ɔ̃z] etc.
100 - cent [sɑ̃]; 101 - cent-un [sɑ̃œ̃]
108 - cent-huit [sɑ̃yit]
111 - cent-onze [sɑ̃ɔ̃z]
200 - deux-cents [døksɑ̃]
201 - deux cent un [døksɑ̃œ̃]

- 1000 - mille [mil]
- 1001 - mille et un [mil'e'tœ]
- 1100 - onze cents [œ:z'sɑ̃]
- 1000000 - un million [œmil'jœ̃]
- 10000000 - un milliard [œmil'ja:r]

1. Сана ва процентларни ифодаловчи сонлар, пауза билан талаффуз этилади.

- Le 5 mars - [lœsœ'kmɑ:rs]
- œ - [œs'pɑ:r'sɑ̃]

2. Қўшма сонлар бир неча ритмик гуруппадан ташкил топиши мумкин. 1981 - [mil'nœf'sɑ̃kɑtrœv'œtœ]

"Н" aspiré ҳарфи билан бошланган сўзлар рўйхати

"Н" aspiré ҳарфи билан бошланган сўзлар ва олдинги сўз орасида "liaison" қилинмайди. Бундай сўзлар олдида апостроф ҳам қўйилмайди. Дугатларда "н aspiré" ҳарфи олдида илдузча қўйиш билан белгиланади.

- habanera(f) - хабанера /ракс ва қўшиқ/
- hableur(m) - мақтанчोक
- hache(f) - болта
- haché - кесилган
- hagard, e - ёвуз
- haie (f) - қура, чий
- haillon(m) - уваца, чидик латта
- haïr vt - ёмон кўрмоқ
- hâle (m) - баданнинг қорайиши
- hâlé, e - қорайган
- hâletant, e - нафаси ораига тикилган
- hall (m) - вестибюль
- halte (f) - ёшиқ бозор
- hameau (m) - қишлоқча
- hamman (m) - шарқ ҳаммоми
- hanche (f) - сон /анат./
- hangar (m) - айвонча
- hanneton(m) - тилла кўнгиз
- hantel,vt - сорид турмоқ
- happer,vt - тутмоқ
- harceler,vt - қийнамоқ
- hardes (f) - латта-дугта
- harem(m) - ҳарам
- hareng(m) - селдь
- haricot(m) - ловия
- harpes(f) - арфа /музика асбоби/
- hasard(m) - пайт, фурсат
- hâter; vt - тезлатиш
- hausser, vt - оширмоқ
- hauteur(f) - баландлик
- hârisser,vt - ҳар томонга тарналган
- hârisson, m - кичри, тиратикан
- héron, m - лайлак
- héros - қахрамон
- hic, m - voilà le hic! - гап шунда эканда!
- hideux, se - хунук
- hobby, m - ҳобби /сезишли машғулот/
- hocher,vt - селкитмоқ
- hockey, m - хоккей
- hollandais, e - голландиялик
- hongrois, e - венгриялик
- bonnir,vt - иснодга қолдирмоқ
- honte, f - иснод, уят
- hors, prép ... ташқари

- hardi, e adj. - қасуд
- hardiesse (f) - қасудлик
- hauille (f) - тошқумир
- bourra (m) - уда!
- hublot (m) - кемаларда қални ойнали дераза
- huit - саккиз
- huitain (m) - саккиз қаторли саёт
- hors - d'oeuvre, m - закуска, енгил овқат
- huitaine (f) - ҳафта
- huitre (f) - денгиз моллюскаси
- humage (m) - ингольция
- hurler, vi - улимоқ
- hutte (f) - чайла, қапа

Чет тиллардан ўзлаштирилган сўзлар талаффузи

Чет тиллардан ўзлаштирилган сўзлар талаффузи маълум қийинчиликлар туғдиради. Бу сўзларнинг айримлари ўзининг фонетик шаклини сақлаб қолса /айниқса шу чет тилни билладиган кишиларда/, бошқалари тўлиқ ёки қисман француз тили фонетикаси қоидалари асосида талаффуз қилинади. Бундай сўзларда уруғ француз тили талаффуз нормасига мувофиқ қўйилади, яъни ритмик гуруппанинг охирига бўғинга тушади.

Чет тиллардан ўзлаштирилган сўзларнинг асосий қисмини ҳовирте кунда инглиз тилидан кириб келган сўзлар ташкил қилади.

Унлилар

Инглизча товуш	Инглизча сўз	Сабаб	Французча товуш	Французча сўз
1	2	3	4	5
[ʌ]	trast [trɑst] club [klʌb]	Артикуляцияда нутқ органлар ҳолатининг ўхшаш кетишлиги	[œ]	[trœst] - трест [klœb] - клуб
[ʌ]	rugby ['rʌgbi]	Француз тили графикаси қоидалари бўйича	[y]	[rʊgbi] - регби
[ʌ]	lunch [lʌntʃ] juggle [dʒʌŋgl]	бурун товушлари билан ёнма-ён турганилиги учун	[œ]	[lœ:ntʃ] - лонч [zœŋgl] - жуггл

I	2	3	4	5
[ə:]	flirt [flə:t] girl [gɜ:l]	Артикуляцияда нутк органлар ҳолатининг ух- шас кетишиги	[œ:]	[flœ:r] - уйнашмоқ [gœ:l] - буйга ет- ган қиз бола
[ə]	speaker [spi:kə] leader [li:də] mixer [miksə]	Фонетик ассими- ляция	[œ:r]	[spi:kœ:r] - диктор [li:dœ:r] - лидер [miksœ:r] - қодишти- рувчи
[æ]	camera-man [kæmə-rə-mæn] flash [flæʃ]	Эшитиш қобилия- ти	[ɑ]	[kæmərə'mæn] кинооператор [flæʃ] - портлаб кет
[æ]	Yankee [jæŋki] dandismo [dændizəm]	[æ] бۇдун со- нантлари олди- дан ee - [i]	[ɑ]	[jɑ'ki] - янки [dɑ'dizm] - олифталка
[e]	test [test] week-end [wi:kend]	Француз тили бу- рин ақратил қону- ни буйича, эпитк бўғинда фақат очик товуш бўли- ши мумкин	[ɛ]	[tɛst] - синаш [wi:kend] - шанбадан душанбагача бўл- ган дам олиш вақ- ти
[ə:]	self-service [sɛlf'sɜ:vɪs]	Француз тили мод- фология принципи eɪ = [ə:]	[ɛ]	[sɛlf'sɛrvɪs] - ўз- ўзига хизмат қи- лиш
[i]	nursery [nɜ:ski]	Француз тилида абсолют охирида келганда	[eɪ]	[nɜ:rs're] - бола- [nɜ:rs're] лар хона- си
[ɑ:]	barman [bɑ:mæn]	Француз тилида [ɑ] орқа қатор унлиси ўрнига олд қатор [ɑ] талаффуз бўлиш тенденциясига эга	[ɑ]	[bɑ'rmen] - буфетчи

I	2	3	4	5
[i]	cocktail [kɔk'teɪl] raid [reɪd] pipe-line [paɪpləɪn] side-car [saɪd'kɑ:]	товуш би- рикмалари француз тилида монофтонг- лашганлиги	[ɛ]	[kɔk'teɪl] - коктейль [reɪd] - гард, чанг [paɪplɪn] - газопровод [paɪpləɪn] [saɪd'kɑ:] - қоляскали [saɪd- 'kɑ:] - мотоцикл
[u]	clown [klaʊn]	ow [aʊ] француз ти- лида монофтонгла- шади	[u]	[klaʊn] - қизғиччи
	square [skweə]	График шаклнинг ассимиляцияси	-	[skweə] - қиёбон
[ŋ]	Trafalgar squ- Ундонлар: ^{age} meeting [mi:tɪŋ]	реалия ee - [i:] ag - [ŋ]	[ŋ]	[trafalgɑr'skweə] - [mi:tɪŋ] - митинг, [mi:tɪŋ] учрашув
	camping [kæmpɪŋ]	Француз тили та- лаффуз нормасига мослашиш	-	[kæ'pɪŋ] - кэмпинг [kæ'pɪf]
	star [stɑ:]	сўзининг инглиз ти- лидаги шаклини француз тили талаф- фуз нормалари би- дан боғлашга ури- нишди	[ɑ]	[stɑ:] - киноюлдуз
	match [mætʃ]	ассимиляцияланиш ва аналогия буйича француз тили талаф- фуз нормаларига мослашиш	[tʃ]	[mætʃ] - матч
[j]	gentleman [dʒe- ntl'mæn] Jazz [dʒæz] lunch [lʌntʃ] runch [rʌntʃ]	Инглиз тили аффри- катларини француз тилида портловчи- сирғалувчи билан алмашинуви	[dʒ] [ʃ]	[dʒentl'mæn] - олийжаноб киши [dʒæz] - джаз [lʌntʃ] - нонушта [rʌntʃ] - пунш

I	2	3	4	5
{h}	hall [ho:l]	Суларни график шаклини ўзгартирмасдан ўзлаштириш	-	[b:l] -зал, қол
	haviour [hju:mə]	Француз тилидан аналогия	-	[y'mu:r] - имод

Биринчи гуруҳна феъллар тусланишидаги ўзгаришлар

- 1. - cer** кўшимчали феъллар тусланганда [s] товушни сақлаш учун a, o, u ҳарфларидан олдин келган c ҳарфи (cédille) орфографик белгисини қабул қилади...
- placer - қўйлаштирмақ
je place (Passé simple)
forcer - мажбур қилмақ
nous forçâmes (Passé simple)
- 2. - ger** кўшимчали феъллар тусланганда [ʒ] товушни сақлаш қилиш учун g ҳарфидан кейин келган a, o, u ҳарфлари олдида ўқилмайдиган e ҳарфи орттирилади:
- nager - сузмақ
nous nageons (présent)
songer - хаёл сурмақ
je songeai (passé simple)
- 3. - eter** ва - eter ли феъллар тусланганда кучсиз e (caduc) олдидаги l ва t ундоллари орттирилади.
- jeter - ташламақ: je jette (Présent);
je jetterai (futur simple)
- Айрим феълларда кучсиз e caduc олдида келадиган l ва t ундоллари орттирилмай, e ҳарфи очик è унлисига айланади: acheter - сотиб олмақ:
j'achète (Présent); j'achèterai (futur simple)
geler - музламақ
je gèle (présent); je gèlerai (Futur simple)
- 4.** Негизи ундол билан тугаган айрим феъллардаги икки кучсиз e caduc уртасидаги ундолдан олдинги "e" caduc очик товушга айланади.
- mener - олиб бормақ

- je mèn(e) Présent; je mènerai (Futur simple)
lever - кўтармақ
je lèv(e) (Présent); je lèverai (Futur simple)
- 5.** ouer, uer билан тугаган феъллар тусланганда кучсиз e caduc дан олдин келувчи "y" ҳарфи бирлик ва III шахс кўшиқ-ли 1 ҳарфига айланади.
- employer - қўлламақ
j'emploie (Présent), j'emploierai (futur simple)
essayer - тозаламақ
j'essuie (Présent); j'essuierai (Futur simple) ille essuiera
aver - феъллар тусланганда 2 хил ёзилиш формасига эга бўлади.
- payer - тўламақ; je paie, je paie(e).
balayer - супурмақ; je balaye, je balais(e)
eyer - феъллар тусланганда "y" ҳарфи доимо сақланади.
grasseyer - дудуқланиб гапирмақ
je grasseie (Présent)
je grasseierai (Futur simple)
- 6.** e caduc келса, ёшиқ é унлиси очик è га айланади. Тусланаётган феъл негизи é - ундолга тугаса ва бу ундолдан кейин e caduc келса, ёшиқ "é" унлиси очик "è" га айланади.
- préférer - афзал кўрмақ
je préfère (e) - (Présent)
espérer - ишонмақ
j'espère (e) (Présent)
Futur simple ва Conditionnel présent да негиздаги ёшиқ é сақланади.
- je préférerai (Futur simple)
je préférerais (Conditionnel présent)
j'espérerai (Futur simple), j'espérerais (Conditionnel présent)
- 7.** haïr /нафратламақ/ феъл ҳозирги замон бирлик ва бўй-лук майлининг II шахс бирлик формасида 1 устидаги tréma (") белгисини йўқотади: Je hais [zə'è]; tu hais [tə'è]; il hait [il'è] hais [è]
- 8.** Бу феъл Passé simple Imparfait du Subjonctif замонларида accent circonflexe [˘] белгисини йўқотиб, tréma" белгиси билан ёзилади:
- Nous haïmes [nu'dim]

Vous haïtes [vudim]

Qu'il haït [milai]

9. Кучма маънодаги fleurir феъли /"гуллаб-яшнамоқ"/ бироқ кимсанинг иккунчи ҳақиқати Imparfait de l'Indicatif ва Participe passé формаларида "flor" [flɔ:r] уағига эга бўлади:

Il florissait (il flor + iss + ait). Florissant.

Айрим сўзлар талаффузидаги ўзига хос хусусиятлар.

I. "Donc" сўзи "демак", "бинобарин" маъноларида келганда [dɔ:k] бўлиб уқилади: Donc, il est parti. - Демак, у кетди. /М.Перолаз/. "Je pense, donc je suis". Уйлашганимни, демак мен борман". /Декарт/

У ундов маъносига қўлланилганда сўз охиридаги "с" талаффуз қилинмайди.

Allons donc! [alɔ'dɔ] - Булли-да!
[alɔ'dɔ:k]

Dites-le donc! [didɔ] - Айтинг-чи!
[didɔ:k]

Comment donc! [kɔmɑ'dɔ] - Қандай қилиб!
[kɔmɑ'dɔ:k]

Ne pleure donc pas! [nɛplœ:r dɔra] - Ингламасанг-чи!
[nɛplœ:r dɔ:kpa]

II. "Plus" сўзи қуйидаги ҳолларда [plɥs] тарзида талаффуз этилади:

a/ қўшни маъносига қўлланилганда:

5 plus 5 font dix. [zɛkplɥsɛk fɔdi] - 5 + 5 - 10

16 - plus 14 font 30 [zɛzplɥskɑtɔrz fɔtrɑ:t] - 16 + 14 - 30

b/ "кўпроқ" маъносига, феълдан кейин келганда:

Il en fait plus [ilɑfɔplɥs] - Кўпроқ кўради.

Nous en voulons plus [nuʁɑvulɔplɥs] - Бизга яна кўпроқ кўраем.

c/ "Plus-que-parfait" сўзида: [plɥskɑpɑrʔfɛ]

Сўз охиридаги "с" ҳарфининг талаффузи қуйидаги ҳолларда иштирилади:

tout au plus [tutɔplɥ] - энг кўпи.
[tutɔplɥs]

un peu plus [œpɔplɥ] - озгина кўпроқ
[œpɔplɥs]

au plus < [ɔplɥ] - энг кўпи
[ɔplɥs]

2/ "Plus" сўзидаги "с" ҳарфи қуйидаги ҳолларда талаффуз этилмайди:

a/ бўлишсиз формада On n'y va plus [ɔnivɑplɥ]

Ils n'en veulent plus [ilnɑvœplɥ]

b/ сифатларнинг қиёсий даражасида:

il est plus beau [ilɛplɥbo]

ils sont plus grands [ilsɔplɥgrɑ]

c/ қуйидаги ибораларда:

d'autant plus [dotɑplɥ] - яна

tout au plus [tutɔplɥ] - энг кўпи

sans plus [sɑplɥ] - оз ҳам эмас, кўп ҳам эмас.

ni plus ni moins [niplɥni'mwɛ] - оз ҳам эмас, кўп ҳам эмас.

bien plus [bjɛplɥ] - анча кўп

tant et plus [tɑɛplɥ] - жуда кўп

de plus [dɔplɥ] - бундан ташқари

Энда туғилар: Қуйидаги ибораларда "plus" ва ундан кейин келган сўз билан liaison consonantique қилинади:

de plus en plus [dɔplɥzɑplɥ] - тобора кўпроқ

plus au moins [plɥzɑ'mwɛ] - озми - кўпми

qui plus est... [kiplɥzɛ...] - бундан ташқари

d/ "plus" ва ундан кейин келган сифат ўртасида "liaison consonantique" қилинади.

plus intelligent [plɥzɛ'tɛliʒɑ]

plus attentif [plɥzɑtɑ'tif]

III. "Sans" сўзининг охиридаги "с" ҳарфи қуйидаги ибораларда талаффуз этилмайди.

sans dessus dessous [sɑd(ə)sɥd(ə)ʁu] - остин-устун

sans devant derrière [sɑdɑvɑdɛrjɛ:r] - чаппа-роста, остин-устун

Қолган ҳолларда "с" уқилади:

sans [sɑ:s] - маъно, ҳис.

le sens de l'odorat [ləsɑ:sdɔbdɔra] - ҳид билми ҳисси

un autre sens [ɑno-trɑsɑ:s] - бошқа маъно

sens unique [sɑ:sɥnik] - бирдан бид маъно

IV. "Tous" ноаниқ оқшоғида "с" ҳарфи талаффуз этилади.

Il nous comprend tous [ilnuʁkɔpɑrɑtus] - у бизни ҳаммамизни

тушунади.

Tous ensemble [tusã:sã:ã] - ҳамма бирга

Ноаник сифатларда эса "s" талаффуз этилмайди.

tous les deux [tuleãð] - иккаласи

tous mes amis [tumezãmi] - mening ҳамма дўстларим.

У. "tandis que" борловчисида "s" талаффуз этилмайди.

tandis qu'il lit ... [tã:dikiliti] - У уқийётганида ...

Эса тутинг: Ҳозирги замон формасидаги "tandis que" борловчисида "s" ҳарфини талаффуз этиш тенденцияси мавжуд.

tandis qu'elle travaille - У ишлаётган вақтида.

[tã:dikilitravã]; [tã:diskeltravã].

VI. "Puis" сўзида охирида келган "s" талаффуз этилмайди, аммо "puisque" /чунки/ борловчисида талаффуз этилади.

"Accent" белгилари қоида

I қоида

Сўзнинг охиридаги буриндан бошқа очик буғинларда келган ун-ди ёзувда "accent" га эга бўлади.

Масалан: étude [e:tyd]; connaître [kõn:tr]; fête [fɛ:t]

Икки ундоз /теминат ёки қўш ундоз/ олдида келган унлига, ажралмас гуруппадан ташқари, ёзувда "accent" қўйилмайди.

la netteté, la décence

Mais: la règle, le maître

Эслатма: ҳамма унлиларга "accent circonflexe" - "белгиси" қўйилиши мумкин.

tête-tête - cône - abîme - brûlure - goût

"e" ҳарфига "accent"нинг ҳамма турини қўйиш мумкин:

être, il achète, sans, été

II қоида

Агар "e" ҳарфидан кейин "a" ҳарфи келса, "e" устига "accent grave" қўйилиб, бурин очик бўлади. prosès, assés. Қоидалан истисно: mes, tes, ses, ves, les, des.

Агар "e" ҳарфи сўз охирида келса товуш ёпиқ бўлиши ҳам мумкин "è" ва унинг кетидан талаффуз этилмайдиган "e" келади.

Масалан: mûche, lûche, maïsôlée

croître, devoir, pouvoir - феълларнинг сифатдош формалари олади.

мужской роддагина "accent"

croître - crû, avoir - dû, devoir - dû
croître феъли "présent" да: je crois, tu crois, il croit;
passé simple да: je crus, tu crus, il crût кўринишига эга

бўлади.
mûr /пишган/, sûr /ишонган/, soûl /туйган/ сифатларидаги "u" ҳарфи устига "accent circonflexe" қўйилиб бу белги уларни sur - /девор/, sur /устига/ преллогидан ажратиб туради.

Сўз охиридаги талаффузи ва ёзилиши

I. Женский роддаги талаффуз этиладиган ундоз ёки ундозлар гуруппаси билан тугайдиган барча отлар ёзувда "e" ҳарфига эга бўлади.

jambe, porte, fenêtre ва бошқалар.

- "eur" суффиксига тугайдиган отлар: blancheur, terreur, stupreur ва айрим буринли сўзлар (chair, toux, voix, part, mer) бундан мустаснодир.

"Neure" ва "demeure" сўзлар орфографиясини эса тутинг.

2. Женский роддаги [ã] товуши билан тугайдиган отлар ёзувда ҳам "a" ҳарфи билан ифодаланади.

villa, vérenda ва бошқалар.

3. Мужской роддаги [ã] товуши билан тугайдиган ясама отлар ёзувда - at ҳарфи бирикмаси билан берилди.

assassinat, consulat ва ҳоказо. Plâtras, cervelas - сўзлари бундан мустасно.

4. [ã] товушлари билан тугайдиган барча отлар ёзувда "asse" билан яқунланади.

bonnasse, mollassé ва бошқалар.

populace, rosace - сўзлари қоидалан мустасно.

5. [ã] га тугаган ясама отлар ёзувда - "ande" билан ифодаланади.

offrande, propagande, gérgimande ва бошқалар.

6. [so] суффикси соф товушдан кейин келган сўзларда "asseau" билан ёзилади:

arbrisseau, vermiseau;

"sourisseau" сўзи бу қоидалан мустасно.

Қолган ҳамма сўзлар - сеаи билан ёзилади.

lionceau

7. Хайвон болаларини ифодаловчи талаффузи [o] товуши би-

дан тугайдиган сўзлар ёзувда - eau суффикси билан ифодаланади.

lapereau, vipereau, baleineau, renardeau
bicot, levraut, chiot сўзлари бу қоидалан мустасно.

8. [sjõ] тарзида талаффуз этиладиган суффиксига тугалланган отлар:

а/ икки хил: "cion", succion, suspicion; б/ xion-annexion (annexe), connexion (connexe), complexion (complexe), crucifixion (crucifixe), flexion (flux) ёзилади; в/ агар [sjõ] дан олдин г, л келса, ёзувда - sion, бошқа ҳолларда эса -tion билан ёрилади:

expulsion, subversion ва бошқалар, ammo deception тарзида талаффуз этиладиган суффиксдан [r], [l] товушлари келса sanction ва ҳоказолар - cion билан ёзилади. Қоидалан истисно: desertion, portion, insertion

9. [asjõ] тарзида талаффуз қилинадиган суффикс ёзувда "ation" билан ифодаланади.

cessation, delation ва бошқалар.

10. [ɛsjõ] товуши билан тугайдиган сўзлар ёзувда -ession суффикси билан ёрилади.

confession, depression

concretion, discretion, indiscretion, secretion, subjection. сўзлари бу қоидалан мустасно.

11. [isjõ] тарзида талаффуз этиладиган суффикс - ition билан ёзилади:

exhibition ва бошқалар.

scission, mission бу қоидалан мустасно

12. [osjõ] деб талаффуз этиладиган суффикс ёзувда - tion орқали ёрилади: devotion, promotion, locomotion

13. [ysjõ] деб талаффуз этиладиган суффикс ёзувда - uction орқали ёрилади: ablution, dilution, persécution
Қоидалан истисно: discussion, percussion.

14. [tasjõ] ёки [vasjõ] суффиксига тугалланувчи сўзлар - tion билан, қолганлари эса - sion билан ёзилади. Қиёсманг: attention, intention, invention, prevention ва ascension, dissension, prehension ва бошқалар. Қоидалан истисно: tension, distension, extension.

Ғеъллар

1. [wa:r] билан тугалланувчи ғеъллар ёзувда "e" ҳарфисиз

ёзилади, "boire" ва "croire" ғеъллари бу қоидалан мустаснодир.

2. [çi:r] билан тугалланувчи ғеъллarning охирида "e" ҳарфи ёзилади.

luire, cuire ва бошқалар, ammo "fuir" ғеъли бундан истисно.

3. [ã:dr] билан тугалланувчи ғеъллар орфографияда - endre формасига эга бўлади: rendre, rendre, fendre, étendre ва бошқалар; gérandre ва érandre ғеъллари бу қоидалан истисно.

4. [è:dr] билан тугалланувчи ғеъллар орфографияда - "eindre" формасига эга "craindre", plaindre, contraindre" ғеъллари "aindr" формасига эга.

5. Биринчи шахс ҳозирги замон бирликда "is" суффиксига эга бўлган, номлик формада эса [i:r] билан тугалланган III группа ғеъллари ёзувда - ire билан ёрилади.

lire, dire, frire, maudire.

6. "endre" ва "oudre" га тугалланувчи ғеъллар шахс формаларига - ds, - ds, - d қўшимчаларига эга бўлади.

je prends, tu couds, il moude(moudre)

7. "eindre" ва "moudre" га тугалланувчилар "- s", "- t" қўшимчасига эга.

je fais (feindre), tu absous (absoudre), il résout (résoudre) узакнинг "a" ҳарфи йўқолади. Талаффузда [ã] товушига, ёзувда "en" га, талаффузда "a" товушига, ёзувда "an" га эга бўлган ясама сўзларнинг ёзилиши:

1. Талаффузда [ɛ̃], ёзувда эса - "en" билан тугалланувчи сўزلардан ҳосил бўлган ясама сўзларда "n" ҳарфи қўш ёзилади:

lyséen - lyséenne, gardien - gardienne ва ҳоказолар

2. [ã] - "an" билан тугалланган мужской роддаги отдан ясалган женский роддаги сифат ва отларда бундан товуши кўфт бўлмай, фақат унинг кетидан "e" ёзилади, холос.

sultan-sultane, musulman-musulmane

Қоидалан истисно: мужской род - pausan; pausanne - женский род.

Қуш ундошли суффикслар

1. [ɛl] га тугалланган женский роддаги отлар барчаси - elle билан ёзилади: citadelle, gabelle, gamelle, tarantelle

varicelle. Қошпадан мустасно: aile, grêle, clientèle.

2. Ҳамма "t" билан тугалланган ясама отлар - ette орқали ёзилади: couchette, longnette, visalgrette, épaulette.

Қошпадан истисно: préfète аммо préfète

6/ Кичрайтирувчи [t] суффиксининг ага бўлган жонский ролдаги сифатлар ёзувда икки "t" билан берилди: douillet-douillette, longuet-longuette ва бошқалар.

"otto" ва - "ote" га тугалланувчи сўзларнинг ёзилиши.

Жонский ролдаги от ва сифатлар кичрайтириш маъносига ага бўлганда улар - "otto" билан ёзилади, бошқа ҳамма ҳолларда - "ote" билан ёзилади: boulotte, palotte, visillotte menotte ва ҳоказо; аммо: idiote, aliquote, carote, pelote. Талаффузда [ot] билан тугалланган ҳамма мужокой ролдаги отлар ёзувда - ote билан берилди: desrote, patriote, pilote.

- ment суффиксли сўзларнинг ёзилиши

1. м ҳарфи - ment суффиксли отларда кўш ҳолда ёзилмайди. Талаффузда [amã] билан тугалланувчи равишлардагина [m] ҳарфи иккита ёзилади: médicament (м) ligament, аммо méchantment, désagement. Қуйидаги отларни равишлар билан чалқаштириб бўлмайди.

ligament - пай /мед./

filament - тола

médicament - медицинамент ва бошқалар

2. - ant [ã] ёки - ent [ã] га тугалланган сифатлар ёки сифатдошларга - amment [amã] ёки - emment [emã] равишлари тўғри келади.

élégant - élégamment

prudent - prudemment

Кўш ундош билан ёзиладиган сўзлар

1. - in префиксли ясама сўзларда n, m, l, r ҳарфлари ёзилади.

innombrable, illimité, immortel, irresponsable.

2. - trans префиксли ясама сўзларда "s" ҳарфи сўзнинг негизги "s" билан бошлангандагина ёзувда иккита бўлади.

Sahara, Sibérie - transsaharien, transsibérien, аммо transalpin, transocéanique: [trã:çalpã], [trã:zseãnik]

des- префиксли ясама сўзларда

Негизги "s" дан бошқа ундош билан бошланган баъзи сўзларда

des- префиксидаги "s" ҳарфи тушиб қолади. débattre déscoler, déformer ва бошқалар.

Сўз негизи "s" ҳарфи билан бошланса, des- префиксидаги "s" ҳарфи ёзилади, натижада сўзда кўш ундош ҳосил бўлади. Масалан: dessécher (des + sécher): dessaisir (des + saisir) desservir (des + servir)

Inter префиксли ясама сўзларда сўз негизи "r" ҳарфи билан бошланса префиксининг "r" ҳарфи ёзилади ва натижада кўш ундош пайдо бўлади.

M. interrogere, interregne

"Ad-"префиксли ясама сўзлардаги d ҳарфи сўз негизи "d" билан бошланган ҳолда кўш ёзилади: adduction. Қолган ҳолларда esa сўз негизи қандай ундош билан бошланса, шу ундош иккита бўлиб ёзилади. accourir, affilier, agglutiner, allumer, arriver, attrister, assimiler.

Агар ad- префиксдан кейин "s" ҳарфи келса, "d" ҳеч қачон иккита ёзилмайди. administrer

"a-" префиксли ясама сўзлар /инкор этиш, чегаралаш префикси/

A - префиксидан кейин келган ундош ҳеч қачон иккита ёзилмайди. Масалан: anormal, asymétrie, alogique ва бошқалар.

Эслатма: префикс бўлмаган "a" - дан олдин "s" ҳарфи орфографияда иккита ёзилади.

"ar" билан бошланган сўзларнинг ёзилиши

"ar-" билан бошланган сўзларда "r" ундоши феълларда иккита ёзилади: arrouger, appliquer, arroser

феъллар билан маъноси яқин сўзларда ҳам "r" ундоши иккита ёзилади: arposition, applicable, approbatif.

Эсда тутинг: Қуйидаги феълларда "r" битта ёзилади: araiser, arrecevoir, arpetisser, arpoyer, arplanir, arposter, arostiller, arostropher, aruger, arlatir.

УНЛИ ТОВУЦЛАРИНИНГ ХАРФЛАР БИЛАН ИФОДАЛАНИШИ

Фоне-ма-лар	Харф ва харф бирикмалари	Ҳолат	Мисоллар	Эслатма
[i]	1. i, j	а/ талаффуз этилми-ган ундондан олдин б/ сўз охирида а, о харфларидан кейин	facile [fasi'l] pie(f) [pi] fini [fini] naif [naif] héroïne(f) [eroin]	coIncider [kœ̃side]
	2. j			
	3. y	а/ талаффуз этилми-ган ундондан олдин б/ сўз охирида	cycle(m) [sikl] jury [ʒyri]	
	4. ee	ИНГЛИЗ ТИЛИДАН КИ-	meeting(m) [mitiŋ]	
	5. ea	ДИГ КЕЛГАН СЎЗЛАР-	leader(m) [lida:ʀ]	
	6. u	ДА	business(m) [biznɛs]	
	7. il	СЎЗ ОХИРИДА	fusil(m) [fyzi] sourcil(m) [sur'si] chenil(m) [ʃœ̃ni] gentil [ʒœ̃ti] outil(m) [uti] nombril(m) [nœ̃bril] persil(m) [persi] grésil(m) [grézi]	
[e]	1. é 2. e	ХАММА ҲОЛАТДА а/ талаффуз қилин-майдиغان охириги г, ж, f, d, de ундонла-ридан олдин	ému, répéter(émi) [repéte] parler [parle] assez [aze] clef(f) [kle] pied(m) [pje] je m'assieds [ʒœ̃mɑ:sje] mes [me]	clef(f) [kle] et - бoғловчиси [e] тарада талаффуз этилади etc [etseteʀɑ] messieurs [mɛsjø] lesquels [lœ̃kœ̃l] desquels [dœ̃kœ̃l]
	o	б/ бир буринчи сўз-ларда "s" харфи-дан олдин в/ чет тиллардан	revolver(m)- [revœ̃lœ̃vœ̃]	

1	2	3	4	5
		УЗЛАШТИРИЛГАН СЎЗ-ларда	veto(m) [vœ̃to] nota bene [nota- bene] forte [forte]	canoë [kano'e]
		2/ "es" харф бирикма-си олдиндан	ressayer [resjœ̃je] ressusciter [resy'scite] ressuyer [resy'ite]	
3	ai	а/ қуйилган сўзлар-да б/ феълнинг шахс формаларида в/ "futur simple" ва "passé simple" нинг қўшимчаларида	gai [ge] quai(m) [ke] je vais [ʒœ̃ve] j'ai [ʒœ̃] je chant(œ̃)rai [ʒœ̃ʃœ̃'tœ̃] je chanterai [ʒœ̃ʃœ̃'tœ̃]	аммо: vais-je? [vœ̃:ʒ] ai-je? [œ̃:ʒ] аммо: chanterai-je? [ʃœ̃'tœ̃:ʒ]
[ɛ]	1. é 2. è 3. e	1. 2. а/ ёшиқ бургинда: б/ очик бургин икки бир хил ундон олдида г/ "s c" - олдида д/ феълнинг шахс формаларида: е/ талаффуз этилмай-диغان "t" ва "ct" олдида	tête(f) [tœ̃tœ̃] frère(m) [frœ̃:ʀ] près [pre] rester [restœ̃] professeur(m) [profœ̃'sœ̃:œ̃:ʀ] ennemi(m) [œ̃nmi] descendre [dœ̃sœ̃:drœ̃] tu es [tyœ̃] il est [ilœ̃] cadet [kadœ̃tœ̃] aspect(m) [ɑ̃spe]	et [œ̃] "ва" бoғловчиси Soviet(m) [sœ̃vjœ̃t] direct [dirœ̃ktœ̃] correct [kœ̃rœ̃ktœ̃] infect [œ̃:fœ̃ktœ̃]
	4. ai 5. ai 6. ei	сўз уртасида	chaise(f) [ʃœ̃:zœ̃] maître(m) [mœ̃:trœ̃] seize [sœ̃:zœ̃]	

1	2	3	4	5
	7. ay	узлашган сузларда ва ундолардан олдин	tramway(m) [trɑmwe]	paus(m) [pɛi] pausan(m) [pɛiʁɑ̃]
[ɛj]	8. ay	ундлар олдиндан	Raymond [rɛmɔ̃]	abbaye(f) [abɛi]
[ɛ]	9. ay	узлашган сузларда, суз охирида ёки ундолардан олдин.	roye(m) [pɔ̃ni] Dussette [ɛsɛt]	
[ɛ]	10. ay	ундлар олдида	guyser(m) [zɛʁɛ:r]	
[ɛj]	11. ай	охирги буринда	grasseyer [grasɛje] pareil [pɑrɛj] appareil(m) [apɑrɛj]	
[ɛn]	12. ay	узлашган сузларда	abdomen(m) [abdɔ̃mɛn]	
[ɛm]	13. ay		idem [idɛm]	
	1. a	кўпчилик ҳолларда "ae" ва [ɛ] дан олдин келмаган ҳолларда	parade(f) [pɑrɑd] paris [pɑri]	aout [u], [ut] saoul [su] chasse(f) [ʃas] masse(f) [mas]
	2. a		la [la] voilà [vɔilɑ]	
	3. a	фeълнинг шахс кўшимчаларида	nous lavames [nuldʁam] vous lavates [vuldʁat]	
	4. aa	фeъл формаларида	tu as [tyɑ] tu vas [tyvɑ] tu iras [tyira]	
	5. e	- emment суффиксли равишларда	évidemment [evidadmɑ̃] violemment [vjɔldmɑ̃]	femme f [fam] solennel [sɔldnɛl]
[aj]	6. ай	охирги буринда	travail(m) [trɑvɑj]	rouennais [rɔwɑnɛ] rail(m) [raj]
	1. u	талаффузга:	il plut [ilplɥ]	
	2. u, u	а/охирида келса; в/талаффуз этиладиган ундол олдида	aigu [ɛgɥ] lutte(f) [lyt] flûte(f) [flyt]	aiguë [ɛgɥ] [y] ни талаффуз этилишидан дало-

1	2	3	4	5
	3. eu	а/ avoir фeълнинг формаларида	eu [y], il eût [ilɥ], qu'elle eût [kɛly]	лат берани gruau [gryo]
	4. eü			
	5. eu	o/ "g" ҳарфидан кейин келса	gâteau(f) [gɑtø:r]	
ø	1. eu	а/талаффузда охирида келса o/унли олдида келса в/ "s" ҳарфи олдида келиб, oу "s" [z] буниб талаффуз этилса г/куйидаги сузларда:	bleu [blø] il pleut [ilplø] bleuet [bløɛ] heureuse [œrø:z]	monsieur [mɔsʝø]
	2. oeu	суз охирида	neutre [nøtr] feutre(m) [føtr] jeudi(m) [zɔdi] pseudonyme(m) [prødɔnim] meunier(m) [mønje] euphonie(f) [øfɔni] jeûne(m) [zø:n] boeufs(m) [bø] oeufs(m) [ø] noeuds(m) [nø]	
œ	1. eu	ҳамма талаффуз этиладиган ундолардан олдин / [ɛ]	jeune [zœn] œul [sœl]	
	2. oeu	gaw талаффуз этиладиган ундолардан олдин	coeur(m) [kœ:r] boeuf(m) [bœf] œuf(m) [œf]	œil(m) [œj]
	3. ue	"c", "g" дан кейин	recueil(m) [rækœj] accueil(m) [akœj] orgueil(m) [ɔrgœj]	
	4. er	узлашган сузлар	leader(m) [lɛdœ:r]	

I	2	3	4	5
	5. u	НИНГ ОХИРИДА КЕЛСА УНДОШЛАРДАН ОЛДИН /УЗЛАШГАН СЎЗЛАРДА/	speaker(m) [spɪkə:r] club(m) [klʌb] trust(m) [trʌst]	
[ə]	1. e	а/уРГУСИА ОЧИК БУРИНДА б/БИР БУРИНЛИ СЎЗЛАРНИНГ ОХИРИДА в/ге префиксидан ИККИ "а" ОЛДИНДАН КЕЛСА г/"h" aspiré ОЛДИДА	regard(m) [rəgɑ:r] secrétaire [səkʁete:r] le, me, te [mɛlɛtə] ressembler [rəsɑːblɛ] ressentir [rəsɑːti:r] une hache(f) [ynɑːʃ]	Prémière-let [pʁɑ̃lɛ] аммо: ressayer [resɛje] ressusciter [resysite]
	2. ai	д/"faire" феълиНИНГ ФОРМАЛАРИДА "а" ОЛДИДА б/куЙИДАГИ СЎЗДА	nous faisons [fəzɔ̃] [fəzɑ̃]-faisant; [zəfɛrɛ]-je faisais; faisant(m) [fɛzɑ̃]	ressayer [resɛje] dessus [dəsɔ̃] dessous [dəsu]
[u]	1. ou (ou, ou) 2. ou 3. ou 4. ou 5. ou	а/талаффузда ОХИРИДА КЕЛСА б/талаффуз қилиНАЛМИГАН УНДОШ ОЛДИДА г/ажралмас ундошлар группасидан кейин ва унлидан олдин келса узлашган сўзларда	doux [du] ou [u] goût [gu] cour(t) [ku:r] cuiver [kluːe] interview(t) [itɛrviju] clown(m) [klɔn] football(m) [futbol]	ouft [u]
[o]	1. o	И/талаффузда ОХИРИДА КЕЛСА	photo [fɔtɔ] des os [dəzɔ]	os(m) [ɔs]

I	2	3	4	5
		б/[ʁ] булиб талаффуз этиладиغان "s" ҳарфи ОЛДИДА в/талаффуз этиладиغان ОХИРИДА КЕЛГАН "s" ОЛДИДА КЕЛСА	rose(f) [ʁo:z] osier [oze] albatros(f) [albɑtʁos] diplôme(m) [diplom]	Vosges [vɔ:ʒ] mosaïque(f) [mozai:k] philosophe(m) [filɔzɔf]
	2. o		godle(f) [ʒo:l]	hôtel m [otɛl] hôpital [ɔpital] côtelette(f) [kɔtɛtɛt] rôtir [ʁɔtiti:r] sône [sɔ:n]
	3. eau 4. au	ҳамма ҳолатда "r"дан ташқари ҲАММА талаффуз этиладиغان ундошларидан олдин келса	grapeau(m) [dʁa:po] jeune [ʒo:n]	j'aurai [ʒɔre] mauvais [mɔ(ɔ)vɛ] automne(m) [ɔ(ɔ)tɔn] Paul [pɔl] auxiliaire [ɔ(ɔ)ksiljɛr]
	5. all	узлашган сўзларда	football(m) [futbol] volley-ball [vɔlɛbol]	autobus(m) [ɔ(ɔ)toʔbys]
	6. otion 7. one 8. ome	ОХИРИДА КЕЛСА куЙИДАГИ СЎЗЛАРДА	émotion [emɔsjɔ̃] zone(f) [zɔ:n] atome [ɑto:m] axiome(m) [aksjom] gnose(m) [gnɔ:m] idiome(m) [idjom] abrodrome(m) [ɑbrɔdrom] fosse(f) [fɔ:s] grosse [ɡros: endosse [ɑdɔse]	augmenter [ɔ(ɔ)gmɑːte]
	9. osse	куЙИДАГИ СЎЗЛАРДА:	toast(m) [to:st]	
	1. o	а/унлидан ва "h" дан олдин келса	coopérer [kɔpɛre] cohue(f) [kɔy]	аммо: alcool [alkɔl]

1	2	3	4	5
		б/ундондан олдин келса ([ʔ] лан ташқари).	bord(m) [bɔ:r] porte(f) [pɔrt]	pignon(m) [ɔŋɔ̃] enseigneure(f) [ɑ̃.kɔ(wa)ŋy:r]
	2. au	"r" дан олдин келса	laureat(m) [lɔrɛɑ̃] je saurai [zəsɔrɛ] minimum m [minimym]	aurore(f) [ɔ(ɔ)rɔ:r] cauchemar(m) [kɔʃmɑ:r] parfum(m) [parfɑ̃]
[ɔm]	3. us	узлашган сўзларда	charleston(m) [ʃarlɛstɔ̃]	
[ɔn]	4. on	узлашган сўзларда		
[a]	1. a	ҳамма ҳолатда	tache f [taʃ] mât, m [ma]	a [ɑ̃].-фелъ қўшимчаларида: - âmes [ɑm] - âtes [ɑt] - ât [ɑt] noûs parlâmes [nu:parlɑm] ...qu'il changeât [kilʃɑ:ʒɑ]
	2. as	сўз охирида келса	geras(m) ras(m)	hélas [elɑ:s]; as (m) [ɑ:s]; pres(m) [brɑ] matelas(m) [matla] embarras(m) [ɑ̃bɑrɑ] - as: [ɑ]: tu as; tu vas; [tjɑ] [tjvɑ] tu auras; tu [tjɔrɑ] donneras; tu [tjɑ:nrɑ] mangeas [tjɔmɑ:ʒɑ]
[ɑ:s]	3. asse	сўз охирида келса	impréssé(f) [i:prɑ:s] lasse [lɑ:s]	chasse(f) [ʃɑs] terrasse(f) [tɛrɑs] masse(f) [mas]

1	2	3	4	5
	4. a	[ʒ] дан олдин келса	topaze(m) [tɔpɑ:z] phase(f) [fɑ:z]	table(f) étable; f
[ɔj]	5. aille	сўзлар охирида келса	paillé(f) [pɑ:j] sable(m) [sɑ:bl]	- able сифат қўшимчаларида favorable [favɔrɑbl]
[ɔl]	6. -able		-fable(f) [fɑ:bl] nation(f) [nasjɔ̃] natation(f) [natasjɔ̃]	
[jɔ]	7. ation		sabre(m) [sɑ:br]	froid [frwa] droit [drwa] étroit [ɛtrwa] toi(m) [twɑ] oi [wa], [wa] bois(m) [bwa], [bwa] pois(m) [pwa], [pwa] noix(f) [nwa], [nwa] poinds(m) [pwa], [pwa]
[br]	8. abre	"r" дан кейин келса	trois [trwa]	
[ɑ]	9. oi			
[ɑ̃]	1. an	а/талаффузда сўз охирида келса	enfant(m) [ɑ̃fɑ̃]	peon(m) [pɑ̃]
	2. am	б/талаффуз этиладиган ундош олинда келса	planche(f) [plɑ̃ʃ] champ(m) [ʃɑ̃] chambre(f) [ʃɑ̃:br]	islem(m) [islɑm] tram(m) [trɑm]
	3. en	а/талаффуз этиладиган ундош олинда келса	lent [lɑ̃] ensemble [ɑ̃sɑ̃:bl]	examen(m) [ɛgzɑmɛ̃] benjamin(m) [bɛ̃zɑmɛ̃] ... ben [ɛ̃] européen [ɛrɔpɛ̃]
		б/талаффуз этиладиган ундош олинда		
		в/префиксларда		

I	2	3	4	5
[ja]	5. ien	/унли олинда ва "n" ҳарфи олинда а/талаффузда охирида келса б/талаффуз этилаган ундош олинда в/префиксларда ва "m" ҳарфи олинда куйидаги сузалар охирида келса	ennui(m) [ã'nyɪ] temps [tã] exporter [ã'pɔrte] emmener [a.mãne] récipient(m) [resipjã] science(f) [sjã:s] orient(m) [ɔrja] client(m) [klɛtjã]	le harem [lãrãem]
[o]	1. on 2. om 3. op 4. oo	сўз охирида келса сўз охирида келса талаффуз этилаган ундош олинда	bonbon(m) [bõ'õõ] plomb(m) [plõ] occle(m) [õ:kɛ] ombre(f) [õ:br]	taon(m) [tã] peon(m) [pa]
[ø]	1. un un 2. um	а/талаффузда сўз охирида келса ва б/талаффуз этилаган ундошлар олинда	chacun [ʃakã] lundi(m) [lã'di] humble [ã:bl]	parfum(m) [parfã] rhum(m) [rõm] album(m) [albõm] à jeun [ãʒã]
[ɛ]	1. in 2. im 3. ain 4. ein 5. aim 6. eim	а/талаффузда сўз охирида келса б/талаффуз этилаган ундош олинда " " " " " " " " " " сўз охирида та-	cin(f) [ʃɛ] imparfait [ɛ'parfɛ] maintenant [mã'tãnã] feindre [fɛ:dr] plein [plɛ] faim(f) [fɛ] Reims [rɛ:s]	mackintosh(m) [makintõs] meeting(m) [mitiŋ]

I	2	3	4	6
	6. eim	лаффуз этилаган ундош олинда	Reims [rɛ:s]	
	7. un	талаффуз этилаган ундош олинда	syndicat(m) [sɛ'dikã]	
	8. um	"p", "m" ундошлари олинда	symphonie(f) [sɛ'fɔni]	
	9. en	куйидаги сузаларда:	examen [egzãmẽ] benjamin(m) [bɛ'ʒãmẽ] benzine(f) [bɛ'zin] appendice(m) [apẽ'dis] memento(m) [memẽ'to]	
[eɛ]	10. een	сўз охирида келса	coréen [kɔrɛẽ]	
[jɛ]	11. ien	а/талаффузда	bien [bʒjɛ]	
[wɛ]	12. oim	сўз охирида келса	il viendra [ilvjẽ'dra] loin [lɔwɛ] joindre [ʒwɛ'dr]	[kɔẽ'sidã]:s coïncidence
[ɥɛ]	13. uim	б/талаффуз этилаган ундош олинда	juin [ʒɥɛ] suinter [sɥɛ'te]	
Ундош товушларнинг ҳарфлар билан ифодалиниши				
[t]	1. t		tante [tã:t]	Mont-Martre
[t]	2. tt	"e" дан кейин "tie" га туғилганган сузаларда	nette [net] dynastie(f) [dinã'sti] question(f) [kɛ'stjõ]	va бонка mont бўлган сузаларда "t" уқилимайди

I	2	3	4	5
[d]	1. d 2. dd 3. d	куйидаги сўзлар охирида: сўз охирида, куйидаги сўзларда ва бошқа чет тиллардан ушлаштирилган сўзларда	flirt(m) [flɛrt] net [nɛt] volt(m) [vɔlt] intact [i'takt] dot(ɪ) [dɔt] direct [dirɛkt] correct [kɔ'ɛkt] infest [i'fɛst] Soviet(m) [sɔ'viɛt] contact(m) [kɔ'takt] droit(m) [drua] addition(ɪ) [ad'disjɔ̃] Sud [s'yd] Alfred [alfred] le Cid [lə'sid] David [dɑ'vid] Madrid [madrid]	exact [eg'zɑ(kt)] fat [fɑ(t)]
[k]	1. o 2. oo	а, о, u унлилар олдида, ундошлар олдида ва сўз охирида	caravane [karavɑn] class(e)(f) [klas] sac m [sɑk] accompagner [akɔ'pɑ̃nɛ] choeur(m) [kœ:r] l'orchestre [lɔ'r'kɛstr] écho(m) [ɛ'ko] technique(ɪ) [tɛk'nik] psychologie(f) [psɛ'kɔlɔ'ʒi]	cc - [ks] e, i олдида accent(m) [aksɑ̃] Dont: [dɔ̃:k] шундай қилиб; [dɔ̃] - икламаси tabac(m) [tɑbɑ]-табак estomac(m) [estɔ'mɑ] - ошқозон franc(m) [frɑ̃] франк pore [pɔ:r] - чуқча jone(m) [ʒɔ̃] - камини marc(m) [mɑ:r]
[k]	3. ch	грек тилидан ушлаштирилган сўзларда	archaïque [ar'kaik]	
[k]	4. a	сўз охирида		

I	2	3	4	5
[k]	5. qu	хад хил ҳолатда	cinq [sɛ̃k] coq(m) [kɔk] quatre [kɑ'tr] rubrique [ryb'rik]	- куйна clerc(m) [klɛ:r] клерк équateur(m) [ekwatɔe:r] [ekwatɔe:r] экватор requiem(m) [rekwi- - dɔkwiem 'jem] quatuor(m) [kwatwɔr(m)] квартет 'tyɔ:r]
[k]	6. equ	хад хил ҳолатда	acquérir [akɛ'ri:r]	
[k]	7. k	чет тиллардан ушлаштирилган сўзларда	kilomètre(m) [kilɔ'mɛtr]	
[ks]	8. x	сўз усагида ва сўз охирида	réflexe(m) [reflɛks] auxiliaire [oksiljɛ:r] excuser [ɛkskysɛ]	sixième [siz'jem] dixième [diz'jem] soixante [swasɑ̃t]
	9. cc	e, i унлилар олдида	index [ɛ̃dɛks] accepter [aksep'tɛ] accent [aksɑ̃]	six [sis] dix [dis] dix-huit [diz'yi] dix-neuf [diz'noɛf] dix-sept [disɛpt]
[g]	1. g	а, о, u ва ундошлар олдида келса	garçon [gar'sɔ̃] grammaire(f) [gramɛ:r]	zigzag(m) [zigzɑg]
	2. gg	ундош олдида келса	aggraver [ag'gɔvɛ]	gg - e, i олдида
	3. gu	e, y, i олдида келса	langue(f) [lɑ̃g]	linguiste(m) [lɛ'gyst] linguistique(f) [lɛ'gystik] lingual [lɛ'gwal], [lɛ'gwal] second [sɑ̃gɔ̃] sine (m) [zɛ̃g]

I	2	3	4	5
[gʒ]	4. x	икки унли уртасида ех, inех билан бошланадиган сузларда	exercice(m) [egʒɛʁsɪs] exemple m [egzɑ̃ːpl] inexact [inɛgʒakt] inexécutez [inɛgʒɛkɥtɛ] inexercé [inɛgʒɛʁsɛ]	aiguille(f) [ɛgɥij] aiguë [ɛgɥ]
[ʒ]	1. s 2. z 3.	унлилар орасида ҳад хли ҳолатда сонларда	pose(f) [poːz] zèbre m [zɛbr] gaz m [gɑːz] horizon(m) [ɔʁizɔ̃]	chez [ʒe] - ... nez [ne] бурун donnez [dɔne] etc transatlantique [trɑ̃.satlɑ̃ːtik] dixième [dixjɛm] deuxième [dœzjɛm] dix-huit [dixɥi] dix-neuf [diznɛf]
[s]	1. s 2. s 3. as 4. es 5. c	суз бошида, суз уртасида, ундош ва унли орасида келганда бурун унлиси+s+ унли группасида суз ичида е, i унлилари олинди е, i, y унли-	salle(f) [sal] veste(f) [vest] ensemble [ɑ̃sɑ̃ːbl] géronee [repoːs] défense [defɑ̃ːs] classe [klas] scie(f) [si] ascenseur(m) [ɑsɑ̃ːsœːr] cyclo(m) [sikl]	fil(s) (m) [fis] os(m) [ɔs] cosmos(m) [kɔsmɔs] l'ours(m) [lɔrs] laps(m) [laps] as (m) [ɑːs] subsister Alsace [alʔas] Elsa [elʔa] express(m) [ɛksprɛs] es [ɛk]: scandale(m) [skɑ̃ːdal]

I	2	3	4	5
[sj]	6. e 7. ti	лари олинди а, о, u-унлилари олинди tiel, tial, tieux, tier, tie, tion қушимчаларида	océan(s) [sɔsi] français [frɑ̃ːsɛ] leçon(f) [ləsɔ̃] partiel [parsjɛl] démocratie(f) [demokʁasi] patience(f) [pɑsjɑːs]	gestion(f) [ʒɛstjɔ̃] question (f) [kɛstjɔ̃] amitié(f) [amitje] pitié (f) [pitje] moitié (f) [mwaʔje] entier [ɑ̃ːtje] sixième [siksɛm] dixième [dixjɛm] six [sis] dix [dis] soixante [swɑsɑ̃ːt] Bruxelles [brɥsɛl] auxquels [o.kɛl]
[ks]	8 9. x	суз узагида ундош ва унлидан олдин келса суз охирида е, i унлилари олинди келса	excursion(f) [ɛksɥrsjɔ̃] auxiliaire [oksiljɛːr] index [ɛːdɛks] accentuer [aksɑ̃ːtɥe] accélérer [aksɛlɛrɛ]	
[ʃ]	1. ch 2. çoh	ҳад хли ҳолда суз уртасида	chapitre(m) [ʃapitr] chercher [ʃerʃɛ] cacher [kɑʃɛ] schéma(m) [ʃema]	[faʃizm] fascisme(m)
[ʒ]	1. g 2. ge 3. j	е, i, y унлилари олинди а, о, u унлилари олинди суз бошида ва суз уртасида	gymnase (m) [ʒimnɑːz] géométrie(f) [ʒɛɔmetri] nous mangeons [numɑ̃ːʒɔ̃] nous mangeâmes [numɑ̃ːʒɑ̃m] gageure [gɑʒgɥːr] joli [ʒɔli] enjambe [ɑ̃ʒɑ̃ːbe]	jazs(m) [dʒɑːz]

I	2	3	4	5
[v]	1. v 2. w	ҳар хил ҳолат- да узлашган сўз- ларда	vaste [vaste] rive(f) [ri:v] aviver [avive] wagon(m) [vɑgō]	
[f]	1. f 2. ff 3. ph	ҳар хил ҳолат- да сўз ўртасида грек тилидан узлашган сўз- ларда	frère(m) [frɛ:r] rafler [rafle] actif [aktif] chef(m) [ʃɛf] affaire(f) [afɛ:r] phonème(m) [fɔnɛm] phonétique(f) [fɔnɛtik]	nerf [nerf] clef(f) [kle] cerf(m) [sɛ:r] chef-d'oeuvre(m) [ʃɛdœ:vʁ]
[p]	1. p 2. pp 3. p	узлашган сўз- лар охирида	père(m) [pe:r] nappe(f) [nap] cap(m) [kap] cep(m) [sɛp] hop [ɔp] stop [stɔp] hanap [ɑnap]	compte(m) [kɔt] sculpteur(m) [skyltœ:r] sept [set] septième [setjem] coup(m) [ku]
[b]	1. b 2. bb 3. b	а/чет тиллад- дан узлашган сўзларда б/сўзлар охири- да	beige [be:ʒ] abbé(m) [abɛ] babab(m) [bɑbɑb]	
			club(m) [klɔb] tub(m) [tyb] snob(m) [snɔb] nabab(m) [nɑbɑb]	Doubs [du] rhumb(m) [rɔ:b] plomb(m) [plɔ] rhum(m) [rɔm]
[m]	1. m 2. mm	Сўз охиридан ташқари ҳар хил ҳолатда сўз ўртасида	moment(m) [mɔmɑ] incomie(f) [ɛsɔmini]	m - ҳарфни қуйида- ги сўзларда уқил- майди: automne(m) [ɔtɔn] dame [dame] condamner [kɔdamne]
			commode [kɔmɔd] commune [kɔmjɔn]	

I	2	3	4	5
				ammo tram(m) [tram]
[n]	1. n 2. nn ga	ҳар хил ҳолат- да сўз ўртасида сўз ўртасида ва сўз охири- да	neige(f) [ne:ʒ] fine [fin] donner [dɔne] montagne(f) [mɔtɑn] signaler [sinalɛ]	on, an, ein - ва бошқа ҳарф бундай- маларнинг ёзил- ши хақида бундан товуши графемасига қаранг gnome(m) [gnɔm] incognito [ɛkɔn(ɡn)itɔ] diagnostique [djadɔstik] stagnant [stɑɡɑn]
[l]	1. l 2. ll	ҳар хил ҳолат- да а/сўз ўртаси- да ва б/сўз охирида	livre(m) [li:vʁ] sel(m) [sɛl] salle(f) [sal] allié(m) [aljɛ]	gentil [ʒɑti] outil(m) [uti] sourcil(m) [sursi] nombril(m) [nɔbril] fusil(m) [fyzi] chenil(m) [ʃɛni] coutil(m) [kuti] pouls(m) [pu] fils(m) [fis] sacul [su]
[r]	r	а/ҳар хил ҳо- латда б/шунингдек сўз охирида	gare [ra:r] parade [parad] fer(m) [fe:r] cher [ʃɛ:r] fier [fje:r] amer [ame] hiver(m) [ivɛ:r] enfer(m) [ɑfe:r]	gars(m) [ga] -er [ɛ]: marcher -ier, iers [je]: [marʃɛ] Билан сўзларда: dernier [dɛrɛje] volontiers [vɔlɔtje] rr = [rr]: je mourrais [ʒəmɔrre] je courrais [ʒəkɔrre]

I	2	3	4	5
[y]	u	а/УНЛИДАН ОЛДИН	guelle [ʁyɛl] juin [ʒyɛ̃] pluie(f) [plɥi]	
[yɛ̃]		о/оуэ ОХИРИДА		
[w]	1. ou	УНЛИ ОЛДИДА	Louis [lwi] alouette [alwɛt]	
[wa]	2. oi		mois(m) [mwa] oignon(m) [ɔ̃jɔ̃] enseignure (f) [ɑ̃kɔ̃(wa)ʒy:r]	
[wɛ̃]	3. ou	УНЛИ ОЛДИДА	envoyer [ɑ̃vwajɛ] loin [lwĩ]	
[wa]	4. oin 5. oe 6. oè	БЕЪЗИ БИР ХОЛЛАДА	moelle(f) [mwɔl] poêle (m) [pwaɔl]	
[j]	1. i	УНЛИ ОЛДИДА	mieux [mjø]	
[ije]	2. il 3. ill 4. i 5. ill	УНЛИДАН КЕЙИН УНЛИДАН КЕЙИН АКРАЛМАС ГРУППАДАН КЕЙИН УНДОШДАН КЕЙИН	pareil [pɑ̃rɛj] paille(f) [paj] ouvrier(m) [uvrjɛ] fille(f) [fij] osciller [ɔsjɛ]	Lille [lil] mille [mil] mil, [mil] ville(f) [vil] tranquille [trɑ̃kil] pupille (m) [pybij] -[pybil] vaciller [vasilɛ]-[vasijɛ] scintiller [sɑ̃tilɛ]-[sɑ̃tijɛ]
[ɛj]	6. ay	УНЛИ ОЛДИДА	balayer [balɛjɛ]	peys (m) [pɛi] paysan (m) [pɛizɑ̃]
[jɛ̃]	7. ian		bien [bjɛ̃]	
[wajɛ]	8. ou	УНЛИ ОЛДИДА	envoyer [ɑ̃vwajɛ]	

Ҳарф ифодалаган товушлар табиъаси

Graphie	Son	Position	Exemple	Exception
A a	[a]	1. Алфавит ҳарфи		
a	[ɑ]	2. Ҳамма ҳолатда	para(m) salle(f) chat(m) année(f) grammatical	aout football(m) [futbol] gars(m) [ga]
a			là; voilà; à la gare	[ɑ:]
a			pâte f bâtir	nous parlâmes; vous parlâtes
a	[ɑ]	3. Сўз охирида талаффуз этилмайдиган "а" олинди 4. - see, - se олинди	pas m; repas m; tas m; las il passe; classe(f) base (f)	tu as [tjɑ] tu vas [tjvɑ]
ai	[ɛ]		aimer; clair; chaise (f)	nous faisons [nuʁfɑzɔ̃] j'ai [ʒɛ] je parlerai [ʒɑparlɛr] je parlai [ʒɑparlɛ] gai; quai; aigu [ge], [ke], [ɛgɔ̃].
ai	[ɛ:]		maître (m)	
ai	[ai]		mais (m) [mɛis] haïr [ɑiʁ]	
- ail	[aj]	1. Охирида қолганда	travail (m)	rail [ʁaj]
- aill	[aj]	2. Унли олинди	bataille (f) paille (f)	médaille(f) travailler
am	[ɑ̃]	1. p, b ҳарфлар олинди	camp; cham m chambre f; lampe f	tram [tram] islam(m) [islam]
an	[ɑ̃]	1. сўз охирида 8ки n, p, b ден	-an; blanc; -grand; dans;	sportsman [spɔʁtsman]

I	2	3	4	5
-ain	[ɛ̃]	ташқари ҳамма ундошлардан ол- дида	- <u>fain</u> (f)	
-ain	[ɛ̃]	2.сўз охирида, ундошдан олдин	<u>demain</u> ; <u>rain</u> (m) <u>nous vaincrons</u> <u>maintenant</u>	
au	[o]	"r" дан ташқари ундошдан олдин	<u>il faut</u> ; <u>au ci-</u> <u>néma</u> ; <u>faute</u> (f)	[ɔ]: j' <u>aurai</u> <u>Paul</u>
ay	[ɛi]	ёки сўз охирида 1.ундошдан олдин 2.унлидан олдин 3.сўз охирида	<u>jaune</u> <u>paye</u> (m); <u>payan</u> (m) <u>payer</u> ; <u>crayon</u> (m) <u>tramway</u> (m) [<u>tramwe</u>]	[ɛ]: <u>Raymond</u> <u>mayonnaise</u> (f) [<u>majɔ̃nɛ:ʒ</u>]
B b	[βe]	алфавит ҳарфи	-	
b	[β]		<u>beige</u> ; <u>baobab</u> (m)	<u>plomb</u> (m) [<u>plɔ̃</u>]
C c	[sɛ]	алфавит ҳарфи	-	
e	[s]	1.е, i, y - ол- дида	<u>cette</u> ; <u>ici</u> ; <u>cycle</u> (m)	
	[k]	2.а, о, u - ол- дида 3.ундош олдида 4.сўз охирида	<u>carte</u> (f); <u>cours</u> (m) <u>culture</u> (f) <u>actif</u> ; <u>clair</u> <u>écrire</u> <u>parc</u> (m); <u>avec</u> ; <u>truc</u> (m)	<u>second</u> [<u>səgɔ̃</u>] <u>secondaire</u> [<u>səgɔ̃dɛ:r</u>] <u>donc</u> ; [<u>dɔ̃:k</u>] Dis <u>don</u> (c); <u>blan</u> (c) <u>tabac</u> (c)(m) <u>fran</u> (c) <u>caoutchou</u> (c)(m)
cc	[ks]	5.- е, -i-у ол- дида	<u>accent</u> m; <u>accident</u>	
c	[k]	6.лекин "с" ундо- ши олдида	<u>accorder</u> ; <u>accla-</u> <u>mer</u> ; <u>accueillir</u> <u>accrocher</u>	
ç	[s]	7.- а, -о, -и олди- да	<u>façad</u> (e)f <u>leçon</u> (f) <u>reçu</u>	

I	2	3	4	5
ch	[ʃ]	<u>chais</u> (e), <u>cher-</u>	<u>chais</u> (e), <u>chercher</u>	<u>almana</u> (ch)m <u>psychologie</u> (f) [<u>psixɔ̃lɔʒi</u>]
ch	[k]	8.ундошдан ол- дин 9.бир неча грек ва латин тили- дан узлаштирил- ган сўзларда	<u>Christoph</u> (e); <u>technique</u> (f) <u>écho</u> m; <u>choral</u> ; <u>choeur</u> m; <u>orches-</u> <u>tr</u> (e)(m)	
ct		10."e" дан ке- йин 11.сўз охирида 12.сўз охирида	<u>aspe</u> (ct)m; <u>res-</u> <u>pe</u> (ct)m <u>suspe</u> (ct) <u>tract</u> m; <u>strict</u> m	<u>direct</u> [<u>direkt</u>] <u>correct</u> [<u>kɔ̃rɛkt</u>]
D d	[de]	алфавит ҳарфи	-	
d	[d]	сўз охирида та- лаффуз этилмай- ди	<u>boul</u> (e) <u>vard</u> m; <u>buvard</u> ; <u>dat</u> (e)f; <u>accorder</u> <u>mod</u> (e)m	<u>Samarband</u> [<u>samar'ka:d</u>] <u>Madrid</u> ; <u>Sud</u> ; [<u>madrid</u>] <u>week-end</u> m [<u>wikend</u>] <u>gran</u> (d) - <u>mère</u> (f)
z e	[œ]	1.алфавит ҳар- фи	-	
e	[ə]	2.сўз охирида талаффуз этил- майди 3.сўз уртасида талаффуз этил- майди а/унлидан ке- йин б/икки ундош уртасида с/ундошдан ке- йин	<u>dat</u> (e)f; <u>chais</u> (e)(f) (f) <u>gai</u> (e) <u>ment</u> ; j' <u>é-</u> <u>tudi</u> (e) <u>rai</u> , <u>assez</u> <u>d</u> (e) <u>livr</u> (es) <u>-sam</u> (e) <u>di</u> ; <u>main-</u> <u>t</u> (e) <u>nant</u> ; <u>la p</u> (e) <u>tite</u> ; <u>la f</u> (e) <u>nêtre</u> <u>ass</u> (e) <u>oir</u> ; <u>J</u> (e) <u>an</u> ; <u>G</u> (e) <u>orges</u> ; <u>il man-</u> <u>g</u> (e) <u>a</u>	

I	2	3	4	5
e	[ə]	1. сўзнинг бошида, бош бургинда 2. уч ундош уртасида 3. - re префиксида "ss" - олдиди	Regardez! une fenêtre; une petite; tu parles bien ressembler	
	[ɛ]	1. 8 пик бургинда 2. очик бургинда, икки бир хил ундош олдиди "être" феълининг 3 шахс, бирлигида	cher; bel; avec, geste(m) professeur(m) ann(e)mi (m) tu es; il est;	femme(f) [fam] récentement; [resɑ̃mɑ̃] évidemment [eviddɑ̃mɑ̃]
e	[ɛ]	бир бургинли сўзларда "s" ҳарфи олдиди, латин сўзларида очик бургинда	mes; tes; ses; des; ces; etc (etcetera)	
é	[ɛ]		-été; café; clé(f) répéter; répété;	
è	[ɛ]		mère(f) règle(f) très succès(m) congrès(m) progrès(m) fêt(e)(f) fêter; têt(e); (f)	
è	[ɛ:]			
è	[ɛ]	унлидан кейин	Moël [mœl] speaker(m) [spikɑ̃:r] speakerine(f)	aigu(ə) [egy] canoë(m) [kɑ̃nø]
ea	[i]	инглиз сўзларида		
eau	[o]		beau; beaucoup [bo] [boki] tableau(m)	

I	2	3	4	5
			Seine(f) pleine; peigner	
-eil	[ɛj]	сўз охирида унлидан олдин	soleil m; ortell m	
-eille	[ɛj]	сўз охирида ўки ундошдан олдин	abeille(f), corbeille(f)	
-ein	[ɛ]		Reims [rɛ:s]	
-ein	[ɛ]		plein; peintre(m)	
-em	[ɑ̃]	p, b пан олдин	temps(m); novembre	1. dans les préfixes: a) emménager [ɑ̃mɑ̃nɑ̃ʒe] emm(e)ner [ɑ̃mne]
en	[ɑ̃]	p, b пан ташқари ундошдан олдин ўки сўз охирида	en; dent(f) cent; encore; penser	b) enneiger [ɑ̃nizʒe] [ɛ̃]: examen(m) Benjamin européen
-et	[ɛ]	сўз охирида боғловчи	sujet m; béret m; bouquet m	
et			lui et elle	(b)
eu	[ø]	талаффуз қилинган ундош олдиди дан ташқари	Eugène; demeurer; fleur(f)	[ø]: monsieur [mɑ̃sʒø] jeudi; [ʒødi] neutre; [nøtr] feutre; [føtr]
	[ø]	сўз охирида	peu; bleu; feu(m)	[y]: j'ai eu [ʒøj] j'eus [ʒy]
		талаффуз этилмайдиган ундошдан олдин; [ʒ] дан олдин.	nerveux, heureux	
		унлидан олдин;	nerveuse; heureuse	
eu	[ɛj]	узлашган сўзларда	grasseyer jocjeu(m) [ʒøkɛ]	
	[ɛ]			

I	2	3	4	5
f r	[ɛf]	алфавит ҳарфи	-	
f	[f]		facil(e); difficil(e); chef m; oeuf m; boeuf m;	cle(f)m; che(f)-d(œuvr(e)); lex(f)(m); cer(f)(a) ou(fs) boeu(s)
g s	[ʒe]	1. алфавит ҳарфи		
s	[ʒ]	2. e, i, y- дан олдин	l'ag(e)m; gilet m; gymnastiqu(e)(f)	gentleman(m) [dʒɛntləˈmæn]
gʷ	[ʒ]	3. a, o, u дан олдин	il mangea; nous mangeons;	
s	[g]	4. a, o, u дан олдин	garçon; gorg(e);	
		5. ундош олдин	virgul(e)(f)	
		6. сўз охирида	grand; glac(e)f zigzag(m)	I. lon(g)temps; bour(g)m jou(g)(a)
ss	[gʒ]	"e" олдиндан,	suggérer	
sh	[ʒ]	ундош олдиндан	agglomérer	
gʷ	[g]	ўзлашган сўзларда	ghetto(m)	
gn	[ŋ]		signer; camagn(e)(f)	[ŋ]-gnome(m) diagnostic(m)
gu	[g]	-a, -e, i, -y- дан олдин	il navigua; guerr(e); Gui; guichet	
	[gʒ]	"gu" дан кейин "g" келса	aigu(ʒ) [ɛgʒ]	devant-a, -i, -e linguiste(m) [lɛ̃gʒist]
h h	[ɑf]	алфавит ҳарфи	-	
h	-	ҳамма ҳолатда талаффуз этилмайди	a) l'homme(e) b) un habit c) cahier(m) m	
		"h" аспиде	le héros [lɛzɛro] la hache [laɑf]	
ch	[ʃ]		chef(m); cacher	almana(ch)m

I	2	3	4	5
		грек ва латин тилидан ўзлашган сўзларда	poche (f)	
		"a" -дан олдин	archaïqu(e); chaos	chrestomathi(e)f
		"e" -дан олдин	orchestr(e)m	
		"i" -дан олдин	orchidé(e)f achillé(e)	[i]: bronchit(e)f chimi(e) f chirurgi(e) f chimér(e) f
		"o" -дан олдин	choeur(m)	
		I. ундошдан олдин	techniqu(e)f	
ph	[f]		phono; phonétiqu(e)f	
th	[t]		thé m; thém(e)m thés(e)f	
I. i	[i]	1. алфавит ҳарфи	-	
i	[i]	2. талаффуз этилмайди	vi(e); j'étudi(e)	
		3. ундош олдиндан	finir; all(e)lit imiter	
		4. сўз охирида	ami m; ici; parti(m)	
i	[j]	I. талаффуз этилган унли олдида	cahier m; ciel m vieux	
i	[ij]	талаффуз этилган унлидан олдин бўлинмас гурӯпадан кейин	ouvrier m; février m [uvrije], [fevrije]	
i	[i]		dîner(m) il(e)	
I	[i]		Navoi; oul(e); naiff	
ien	[jɛ]	сўз охирида -n, -t ундошларидан ташқари	rien; chien; bienvenu m	

I	2	3	4	5
il	[jã] [jɛn] [il]	ри ҳамма ун- дошлардан ол- дин - t -дан олдин -a -дан олдин	conscient ils viennent il; cil(m)	il vient [ilvjɛ] fils(m) [fis] gentilhomme (m) [ʒã'tijom] fusil [fyzi] sourcil (m) outil (m)
ill	[j] [il]	-a,- u унли- лардан ташка- ри, ҳамма унли- лардан кейин il префигси- дан кейин " u "дан таш- қари ҳамма ун- лилар орасида ундошдан ке- йин	travail m; soleil m fauteuil m; ail m illustré; illégal	poil (m) [pwal]
im	[im] [ɛ]	m, n ёки ун- лидан олдин - p, -b олди- да	imag(e)(f) immeubl(e)(m) simpl(e); imbécil(e)	et leurs dérivés
in	[in] [ɛ]	"n" ёки унли- дан олдин "n" дан таш- қари ундошдан олдин сўз охи- рида	inactif; innombrabl(e) institut; cinq fin f; magasin(m)	-ing: meeting(m) [mitiŋ]
J j j	[ʒi] [ʒ]	алфавит ҳарфи	- je; jamais; déjà	jazz(m) [dʒa:ʒ]

I	2	3	4	5
K, k	[k]	узлашган сўз- ларда	Karl: kópi(m), kilo(m)	
kh	[k]	" — "	Boukhara; kol- khoz(e) (m)	
L, l	[l]		écol(e)(f), ell(e);	pou(le)(m)
ll	[l]		long, mal.	
M, m	[m]	1. унлидан олдин ёки -"n" дан олдин 2. p, b ташқари	Moscou; amour(m) autonnal; omnibus(m) gomme(f) tramway(m) [tramwɛ] tram(m) ['tram]	automne
m	[m]	ҳамма ундош- лардан олдин, узлашган сўз- ларда, сўз охирида		
N, n	[n]	унли олдиндан	nous; donner; Seine (f)	
nn	[n]			
O, o	[ɔ]	1. "s" дан таш- қари ҳамма ун- дошлардан ол- дин I. [z] дан олдин 2. сўз охирида талаффуз этил- майдиган ундош- дан олдин	octobr(e); sonner; pomme(f) rose(f), poser, stylo(m), métr(e)(m), mot(m), dos(m).	atome(m) cyclon(e) gross(e); os(m).
o	[o]		côt(e)(f), rôl(e)(m).	[o-ɔ]: cōtelette(f) hōtel(m), hōpital(m), rōtir.
oè	[wa]		poêle m [pwal]	
oeil	[œj]	сўз охирида ва унли олдиндан;	oeil [œj] oeillet [œjɛ]	
oeu	[œ]	талаффуз қилин-	cœur; boeufs [kœ:r], ['bœf]	

I	2	3	4	5
		напиган ундош-	oeuf [œf]	
		дан олдин;		
	[ø]	талаффуз этил-	voeu(m) [vø]	bœufs [bø]
		майциган ун-	nœud(m) [nø]	œufs [ø]
		дошдан кейин		
oi	[wa]	ёки сўз охири-	voilà; mois(m)	oignon m
		да		
		ундошдан кейин	voie(f)moi; froid	
		ёки сўз охири-		
		да		
oi	[oi]	сўз охирида	Navoi	
	[oj]		Tolstoï	
oin	[oɛ̃]		coïncider	
oin	[wɛ̃]		coin; loin	
oa	[om]	- м, n дан ол-	romme(f) nommer	
		дин	omnibus m; automnal	
	[o]	- p, b дан ол-	compter; tomber	
		дин		
oa	[o]	"- n"дан олдин	sonante(f);	
		ёки унлицан ол-	bonne	
		дин		
	[ø]	ундош оллицан	oncle m; front m;	monsieur [møsjø]
		ёки сўз охири-	bon; son	
		да		
ou	[u]	ундош оллицан,	cour(f) coup(m)	"h" оллицан
		талаффуз этил-	doux; rou(e); il	souhaiter [swâte]
		майциган ундош-	jou(e);	
		дан олдин		
ou	[w]	унлицан олдин	cui; jouer	
où	[u]		où est-il?	
où	[u]		goût m; ragoût(m)	
ou	[wa]	унлицан олдин	nous voyons	
ouan	[wajɛ̃]	сўз охирида	citoyen(m) moyen(m)	
P, p	[p]	сўз бошида ва	patt(e)f; repas m	cap(m) [kap]
		сўз уртасида	coup(f), temps(f)	
pp	[p]		napp(e)f	

I	2	3	4	5
ph	[f]		phras(e)f phoneti-	
pt	[pt]		que(f); septembr(e)m	com(p)ter; se(p)t scul(p)teur m
Q, q	[k]	сўз охирида	cinq; coq(m)	
qu	[k]	i, e, o оллицан	quel; qui; quoi	
R, r	[r]	ҳамма ҳолат-	rar(e); partir;	
		да	hiver(m); fier; mer(f)	
rr	[r]		arriver; guerre(f)	je courrai [ʒokurte]
r	[r]	сўз охирида,	théâtr(e)m	parler; premier etc.
		паузада		
S, s	[s]	сўз бошида ва	sall(e)f six	[os]: albatros(m)
		сўз уртасида	rester	
ss	[s]		pousser; session(f)	
s	[z]	икки унли ур-	chos(e)f ils disent	
s	-	тасида:	gro(s), il(s); le(s);	
		сўз охирида	de(s); le(s) quels	processus(m)
		бир неча сўз-		sens(m) file(m);
		ларда		Mars vasistas(m)
Sc	[sk]	- a, -o, u ол-	escalier m, bis-	
		лица	cotte f, ausculter	
sc	[s]	- e, i -y ол-	descendr(e)	
		лица	scienc(e) f	
sch	[ʃ]		schéma - (m)	
T, t	[t]	сўз бошида ва	tass(e)f; tabl(e)f;	
		сўз уртасида.	intéressant	
tt	[t]		mettr(e)	
th	[t]		thé m; théâtr(e)(m)	
			orthograph(e)(f)	
ti	[si]	сўз охирида.	démocrati(e)f	
	[sjø]	сўз охирида,	conversation(f)	
		унлицан кейин.	manifestation(f)	
	[tj]	"s" дан ке-	question(f)	[tj]: métier(m)
		йин	bestial	moitié

I	2	3	4	5
ti	[ti]	префиксларда	antinational antimarrism(e)	amitie (f) entier huitièm(e); pitié(f)
U u	[y]	сўз охирида ва ундощдан олдин талаффуз этил- майдиган унли- дан олдин	pupitr(e)m; but m lumièr(e)f usin(e) (f) lu; du; fallu ru(e)(f) moru(e)f	club(m) [klœb]
u	[y]	талаффуз кили- надиган унли- дан олдин	lui; huit; saluer	
û uin u	[y] [yɛ]	q. 8 дан кө- йин	sûr; mûr juin q(u)otidien(m) q(u)estion f g(u)er- re f g(u)ichet m	
un	[œ]	сўз охирида ёки ундощдан олдин	lundi; chacun; un livr(e)	
un	[œ]	"b" дан ол- дин ёки сўз охирида	humbl(e) parfum(m)	
un	[œ]	латин тили сўзларида	album(m); sanato- rium m; plénum(m) forum(m)	
Vv	[v]	сўз бошида ва уртасида	verb(e)m vert; couvrir	
W w	[v] [w]	инглиз тили сўзларида	wagon (m) week-end [wikend]	
X, x	[ks]	сўз бошида, уртасида ва охирида;	Xénie; Marx; au- xiliaire; texte m	

I	2	3	4	5
		ундош олдида "ex" префик- сида	excuser; excepter	
	[gz]	унли олдида, "ex" префик- сида.	examen(m) exercice(m)	[z]: dix-neuf dix-huit
x	—	сўз охирида	paix(f) voix(f) deux	[s]: six; dix soixant(e); Bruxell(es)
x	[z]	боғланишда	deux arbres	
Y, y	[i] [j] [ij]	ундош олдида унли олдида икки талаффуз этиладиган унли уртасида	gymnastiqu(e)(f) les yeux essuyer [ɛsqijɛ]	si se
yn	[ɛ]	- p, b- олди- да;	symbole m symp- thiqu(e)	
yn	[ɛ]	ундош олдида	syndicat m; syntax(e)f	
Z z	[z]	сўз бошида ва уртасида	zéro(m) treizièm(e)	
z	—	сўз охирида	ne(z)m che(z)	gaz(m) [ʒa:z]
zz	[dz]	узлашган сўз- ларида	jazz(m) [dʒa:z]	

Tableaux phonétiques

Tableau 1

Organes de la parole	
actifs (mobiles)	passifs (immobiles)
1. la mâchoire inférieure	1. le palais dur
2. les lèvres	2. les dents
3. la langue	3. la mâchoire supérieure
a) la pointe	4. les alvéoles
b) le dos	Résonateurs:
c) la racine	a) la cavité buccale
4. la luette (l'uvule)	b) la cavité nasale
5. les cordes vocales et le larynx	c) le pharynx

Tableau 2.

Travail des organes actifs

la mâchoire inférieure ouvre ou ferme la bouche	les lèvres s'écartent ou s'arrondissent	la langue change de dimension et de forme de la cavité buccale	la luette ferme ou ouvre le passage à la cavité nasale	les cordes vocales sont tendues ou lâchées

Tableau 3

Particularité de la prononciation française

la netteté de l'articulation	la grande tension musculaire	l'euphonie des sons	la modération prosodique
------------------------------	------------------------------	---------------------	--------------------------

Tableau 4

Particularités des consonnes françaises

une forte tension musculaire	anticipation (compénétration)	absence de palatalisation	maintien de la sonorité de la consonne finale	nuance de la consonne finale
le camarade [lakamɑrad]	l'Université [lɛniversite]	l'opéra [lɔpɛra]	la plage [lapa:ʒ]	la veste [lavɛstə]

Tableau 5

Schéma général des consonnes françaises

D'après la manière d'articulation	D'après le lieu d'articulation	D'après le travail des cordes vocales	
		sourdes	sonores
Occlusives	a) bilabiales	p	b
	b) dentales	t	d
	c) palatales	k	g
Constrictives	a) chuintantes	ʃ	ʒ
	b) sifflantes	s	z
	c) labio-dentales	f	v
Nasales			sonantes
	a) bilabiales		m
	b) dentale		n
	c) palatale		ɲ
Liquides			l
	a) dentale		r
	b) palatale		

Tableau 6

Semi-consonnes (voyelles)

voyelle de base + voyelle	semi-consonne	Exemple	Transcription
[u]	[w]	Louis	[lwi]
[y]	[ʏ]	la nuit	[lanyi]
[i]	[j]	premier	[pʁɛmjɛ]

Tableau 7
Oppositions dans le consonantisme

1. <u>série occlusive</u>	---	<u>série constructive</u>
pas - bas		fa - va
tes - dé		chez - j'ai
2. <u>série orale</u>	-----	<u>série nasale</u>
pas - bas		mât
ton - don		non
3. <u>série simple</u>	-----	<u>série géminée</u>
il égale		illégal
je courais		je courrais
4. <u>son mouillé</u>	-----	<u>son non mouillé</u>
[ŋ]		[n]
agneau		anneau
peigne		peine

Tableau 8
Consonnes géminées

(1 mise en position, 2 tenues, 1 détente)

à la chute du	à la rencontre de 2 mots	dans les formes verbales	dans les préfixes latins (in, il, im, ir)
la netteté [lanette]	Yes voyage [i:v vwaʒa:ʒ]	il courrait [ilkurʁe]	illégal [ilégale]
		elle mourrait [elmurʁe]	irrégulier [irregylje]

Tableau 9
Groupes de consonnes inséparables
(pl-bl tl-dl kl-gl fl-vl pr-br tr-dr kr-gr fr-vr)

à la pause	devant une voyelle	devant une consonne
chuchotement	enchaînement	instable
C'est ma montr(e) [sɛmɑmo:tʁ]	Cette tabl(e) est noir(e) [settablɛnwɑ:r]	C'est l'oncle d'André [sɛlɔ:nlɔ dɑ:drɛ]

Tableau 10
Particularités des voyelles françaises

une articulation forte et nette	absence de diphtongaison	absence de réduction
la faculté [lafakylte]	Louise [lwi:z]	monotone [mɔnɔ̃tɔn]

Tableau 11
Caractéristique des voyelles

Position de la langue		Position des lèvres	Position de l'uvule
horizontale	verticale		
antérieures:		fermées:	arrondies:
en avant	[a-ɛ-ē-ý-ø- ã-œ-ɔ]	[i-e-ý u-o]	[ý-ø-ã- œ[ə]-o ɔ-õ]
			orales: [i-e-ɛ-a- ý-ø-œ[ə]- u-o-ɔ-a]
postérieures:		ouvertes:	non arrondies:
en arrière	[u-o-ɔ- õ-a-ã]	[ɛ-ē-a- œ[ə]-ã- ɔ-õ-a- ã]	[i-e-ɛ-ē- a-a-ã]
			nasales: [ē-ã-õ-ã]

Tableau 12
Oppositions du vocalisme

1. Série antérieure	---	Série postérieure
là		las
leur		lors
2. Série ouverte	-----	Série fermée
fait		fée
sol		seule
3. Série orale	-----	Série nasale
passé		pense
faux		fond

4. Série non arrondie	-----	série arrondie
lis		lu
fée		feu

Tableau 14
Intonation (prosodie)

Accent	Mélogie	Timbre	Durée	Rythme	Niveau
(mise en relief d'une syllabe)	(modulation de la voix)	(nuance de la voix)	(facteur quantitatif)	(répétition régulière des faits phoniques)	du ton

Tableau 15
Fonctions de l'intonation

sémantique	grammaticale	organisatrice	expressive
Mon père, die	Il part.	Quand il fait	Quelle joie!
Marie, est parti.	Il part?	beau, c'est	[kelʒ:wa]
Mon père dit:	Il part!	agréable!	Quelle mal-
"Marie est partie."		[katilʒ'bo = set'agréabl]	chance!
			[kelm:alʒ'a:s]

Tableau 16
Unités accentuelles

minimale	moyenne	maximale
groupe rythmique - groupe de mots unis par le même accent	syntagme - un tout sémantique et phonétique	phrase - un tout logiquement achevé
Notre sall(e) est clair(e)	à la fous Il a coupé du papier avec un couteau tré- chant.	C'est une danse russe.
[notrə'sal ekle:r ɥ]	[ilakupe-dyodpje avikəkütotrə'ʒa ɥ]	[setyndā'srɥs ɥ]

Tableau 13
Durée (longueur) des voyelles

Rythmique	Historique		
toute voyelle accentuée devant [r z v ʒ vr]	voyelles accentuées données ci-dessous	voyelle inaccentuée	voyelle finale
plein allongement		semi-allongée	brève
la mer [ləmɛ:r]	1. [ā: ō: ē: œ:]	fonder [fō'de]	le plan [ləplā]
la ruse [ləʒ:z]	la chance [ləʃā:s]	français [frā:ʒe]	long [lō]
la rive [ləri:v]	l'onde [lō:d]	mince [mɛ:s]	bas [ba]
la cage [ləkɑ:dʒ]	humble [œ:bl]	infini [ɛ'fɪni]	le métre [ləmɛtro]
le livre [lə'li:vʁ]	2. [ɑ:] - basse [ba:s]	fêter [fɛ'te]	le noeud [lə'noʊd]
	la phrase [ləfrɑ:t]	poser [po:ze]	
	la pâte [ləpa:t]		
	3. [ɛ:] - la fête [ləfɛ:t]		
	4. [o:] - le diplôme [lədiplom]		
	5. [ø:] - neutre [nø:tʁ]		

Значима: Autant de termes de la proposition, autant de groupes rythmiques.

Tableau 17
Syntagme (un tout sémantique et phonétique)

séro -a) complé-ment circonstanciel (de lieu, de temps)	propositions: a) subordonnées, b) participes, c) juxtaposées	termes multiples	Mots mis en relief: a) apostrophe, b) anticipation c) reprise, d) mise en apposition
b) l'affirmation ou la négation			

a) Dehors il fait froid. Le soir, je reste chez moi	a) Quand il neige, il fait froid. b) La leçon finie, on part. c) Elle est pâle elle est malade	Les professeurs, les étudiants, les laborantines, tous sont allés à la réunion.	a) Camarades, je pars. b) Il est beau, ton tableau. c) Ta réponse, je l'admire. d) Elle, heureuse, a ri de joie.
---	--	---	---

Tableau 18

Coupes en syllabes

Autant de voyelles prononcées, autant de syllabes
V - voyelle; C - consonne

V - CV	VC - CV	V - CCV	V - C $\left\{ \begin{matrix} J \\ W \\ Y \end{matrix} \right\}$ V
ha-bit [a-βi]	abcès [ap-βs]	après [a-βrɛ]	Orient [o-rijã]
ami [a-mi]	absent [ap-βã]	entrer [ã-tre]	avouer [a-βwe]
VC sonante + CV	VC sonante + C sonante V		
Alger [al-ʒe]		armée [ar-me]	
ardu [ar-dy]		hurler [y-r-le]	

Tableau 19

Groupes de consonnes inséparables

(Consonne + r, l)

Position		
à la pause	devant une voyelle	devant une consonne
assourdissement	enchaînement	le maintien du
C'est ton livre. [setõli:vr ʱ]	Ce livr(e) est beau. [sãli:vr ɛbo ʱ]	C'est le livre de Marie. [sɛlãli:vra demãri]
C'est mon oncle. [semõhõ:kɛ ʱ]	Ton oncl(e) est jeune. [tõhõ:kɛ ɛʒãr ʱ]	C'est l'oncle de Victor. [sɛlõ:kɛ daviktõ:r ʱ]

Tableau 20

Minimum du groupe rythmique

(Autant de termes de la proposition, autant de groupes rythmiques)

Élément auxiliaire + Noyau (nom) (déterminatifs, adjectifs)	Transcription par groupes rythmiques
le	[ləli:vr]
un	[œli:vr]
ce	[sãli:vr]
quel	[kɛli:vr]
aucun	[okœli:vr]
chaque	[ʃakli:vr]
mon	[mõli:vr]
tout	[tuʎi:vr]
un bon	[œbõli:vr]
le premier	[laprãmʒeli:vr]
C'est un	[setõli:vr]
Зона́та: Un homme bon. [œnõmbo] (Adjectif monosyllabe suit le nom)	

b)

Élément auxiliaire. Noyau	Transcription par groupes rythmiques
1. mots outils I. nom, pronom	
2. adverbe 2. adjectif, adverbe	
1. sans	[sãrãvõ] [sãrãl]
devant (la)	[dãvãlarãvõ] [dãvãrãl]
quand (la)	[kãlarãvõ] [kãrãl]
quant à (la)	[kãtãlarãvõ] [kãtãrãl]
pour (la)	[pãrlãrãvõ] [pãrãl]
2. très difficile	[trɛdifi:si:l]
trop - longtemps	[trõlõ:tã]

c)

Élément auxiliaire (pronoms verbes semi-auxiliaire et auxiliaire)	noyau (participe, infinitif)	Transcription par groupes rythmiques

a) Il l'y bien	traduit	[illobjētrādʲi ʱ]
Je n'y suis pas	allé	[ʒənisiyipaʒələ]
Les avez-vous	compris?	[lezavɛvuxō'pri ʱ]
On ne nous a pas	prévenus	[ōnanuzapaprovny ʱ]
b) Elle veut vous les expliquer		[elʲvɔvulezɛksplʲiɛ ʱ]
Vous devez nous en parler		[vudavɛnuzāparlə ʱ]
Ils vont vous téléphoner		[il'vōnutɛlɛfōnɛ ʱ]
Elles viennent de nous écrire		[elʲvjendənuzɛkri:r ʱ]
Laissez-les	partir	[lɛslɛpartʲi:r ʱ]

ЗНАЧЕНИЕ: а) Он а ле прѣдикат вербал сiple
b) Он а ле прѣдикат вербал композѣ

d)

Élément auxiliaire (verbe copule)	+ noyau - attribut (nom, adjectif, pronom, nom de nombre)	Transcription par groupes rythmiques
Elle est	professeur	[ɛlɛprɔfɛ'sœ:r ʱ]
Il semble	fatigué	[ilsä-blɛ'fatʲgɛ ʱ]
Nous la trouvons	charmante	[nulatruvō'ʒaʁmãntã]
Ils demeureraient	immobiles	[ildɛmœrɛ immɔbilɛ]
C'est	nous	[sɛ'nu ʱ]
Ce sont	eux	[sɛsötɔ ʱ]
Nous sommes	dix	[nusɔmɛ'dis ʱ]
Il est	facile	[ilɛfã'sil ʱ]

ЗНАЧЕНИЕ: Le sujet est un pronom

Tableau 21

Accent (la mise en relief d'une syllabe par

- ← la force
- ← le ton
- ← la durée

d'intensité		d'insistance	
principal	secondaire	émotionnelle	intellectuelle
frappe la syllabe finale	lève chaque syllabe impaire de la fin	prolonge la consonne initiale du mot mis en relief	prolonge la voyelle initiale du mot mis en relief

C'est moi. [sɛ'mwã ʱ]	C'est assez obscur. [sɛtã'sœpskʲy:r ʱ]	Quelle chance! [kɛl'ʒã:s ʱ]	Demain et pas aujourd'hui. [dɛ'mã ɛpã'ʒurɛ'ʒi ʱ]
--------------------------	--	--------------------------------	--

Tableau 22
Procédés phonétiques

Enchaînement	Liaisons	
	vocalique	consonantique
C prononcée + V	V + V	C muette + V
Il aid(e) Amélie [ilɛd'ãmeli ʱ]	Luci(e) et André ...aient leur fils [lɛ'siɛã-drɛ'zɛmlɛr'fisã]	Nous admirons nos amis. [nuzãdmirō nozãmi ʱ]
[i'le-dã-me'li ʱ]		NB! à l'intérieur d'un groupe rythmique

Tableau 22^a
Nouveaux sons à la liaison consonantique
(à l'intérieur du groupe rythmique)

d	ʒ	s, x	groupes nasaux
grand homme [grãtɔm]	long hiver [lõkivɛ:r]	six heures [sʲixœ:r]	on entend [õnã'tã]
quand on parle [kãtɔparl]	sang impur [sãkɛpʲy:r]	les enfants [lɛzã'fã]	un élève [ãnelɛ:r]
			bien appris [bjɛnãprɛ]
ЗНАЧЕНИЕ: neuf heures [nœvœ:r]		plein air [plɛnɛ:r]	
ans [nãvã]		moyen âge [mɔvɛ'ãʒ]	
		bon appétit [bɔnãpɛti]	

Tableau 22b
Types de liaison consonantique

obligatoire \curvearrowright	interdite \downarrow	facultative \uparrow
1) adjectif + nom: un petit album	1) nom (au singulier) + adjectif: un discours intéressant;	1) nom au pluriel + adjectif: les plaines immenses.
2) nom de nombre + nom: cent ans	2) nom (sujet) + verbe: L'enfant écoute	2) adverbe polysyllabe + mot suivant: Jamais aimable
3) préposition + mot suivant: chez elle dans un instant	3) adverbe interrogatif + mot suivant: Combien avez-vous? Comment as-tu compris? Quand est-elle venue. Mais: Comment allez-vous?	3) préposition polysyllabe + mot suivant: Devant une fenêtre. Après un cours.
4) pronom + verbe (sujet, complément): Vous allez Il nous écoute	4) à la forme interrogative des temps composés: Ont-ils entendu? Avez-vous appris?	4) Verbe "être" + p.p.: Nous sommes allés. Vous êtes entrés Mais: il est allé Elles sont entrées
5) Verbe + pronom: Entendait-elle? Allons y! Parlez-en!	5) Après les mots terminés par rd, rs, rt. nord est: vers elle; il part aussi.	
6) verbe "être" + attribut: Il est écolier Elles sont ingénieurs Il est utile	Mais: leurs amis; plusieurs amis; Part-il?	
7) verbe "être" + p.p.: Ils sont admis. Elle y est allée.	6) devant "h" aspiré: les héros	
8) Adverbes droit, beaucoup, pis, fort, pas, tant, tout, jamais + mot suivant: Beaucoup aimable; tant aimé; jamais entendu.	7) devant un, onze, huit, oui cent un; vos oui; Mais: dix huit	
	8) après le mot "pas"	

devant les noms propres:
Ce n'est pas|Adèle.

Tableau 23
Assimilation des consonnes (d'après la sonorité)

regressive C C ←	progressive C C →
absent [ap̃sã] méd(e)cin [mɛd̃sɛ̃]	subsister [syb̃sist̃e] Alsace [al̃zas] NB: secondaire [sɛ̃gɔ̃dɛ̃r]

Tableau 24
Assimilation des voyelles
(d'après l'aperture)

Position V+V fermantes	Transcription
Fait-il chaud? Aidez-la! Es-tu libre?	[fɛtil ʃo d̃] [ɛd̃el̃a] [ɛtyl̃ibr̃ d̃]

Tableau 25
Phrases

à une partie mélodique (le passage d'un groupe à l'autre est graduel)	à 2 parties mélodiques	
	1. la partie ascendante	2. la partie descendante
Chaque jour je vais à l'Institut à 8 heures du matin.	Hier soir il est allé au théâtre.	

Tableau 26
Phrase interrogative

Ordre direct	Inversion	Est-ce que	Mot interrogatif
4 3 2 1			
Il le lit?	Le lit-il?	Est-ce qu'il le lit?	Que lit-il?

Tableau 27
Phrase impérative
(le ton baisse énergiquement)

4 3 2 1		
Ecrivez vite!	Répondez-le!	

Tableau 28
Phrase exclamative

4 3 2 1		
Mais c'est formidable!	Que c'est lapoli!	

Tableau 29
Phrase intercalée

au début	à l'intérieur	à la fin
le ton monte	le ton étant uni- vers la fin monte	le ton répète la fin du syntagme précédent
Mes amis, je vous quitte.	Au revoir, cama- rades, je pars.	Elle est parfaite, ta réponse. Elle est partie, ton amie?

Tableau 30
Phrase suspensive

le sujet parlant est interrompu	le sujet parlant ne trouve pas le mot nécessaire.	le sujet parlant ne veut pas finir la parole.
le ton reste levé.	la syllabe finale est prolongée en gardant le ton levé	la syllabe est prolongée et arrê- tée par un coup de glotte.
Je trouverais uti- le ... Admirez ce joli...	Je voudrais vous informer que vous... Est-ce que vous pouvez ...	Vous mériteriez que je vous' ... Pars plus vite ou je te' ...

Tableau 31
Particularité du style parlé

suppression des sons	accent emphatique	pause irrégu- lière	temps accéléré
C'est son ap- part(e)ment. J(e) veux dire C'est mon onc(le)	C'est pas sé- rieux! Mais c'est dangereux!	C'est triste, (pause), qu'il parte, qu'il parte si vite.	D'accord, on y va. T'en fais pas.

Tableau 32
Suppression du [ə]

final (muet)	VC (ə) CV	VC (ə) CC	groupes figés	V + (e)	(e) + V
C'est ma mèr(e) [sɛmɑmɛ:r]	le brac(e)- let [ləbrɑsʎɛ]	une plum- (e) [ynplɥm]	c(e) que c'est grand [sɛkɑsɛgrɑ]	aigu(e) [ɛgɥ]	cette éco- le [sɛtɛkɔʎ]

Tableau 33
Maintien du

dans la syl- labe initia- le	CCəC	CəC+j	devant un "h" aspiré	groupes figés
Regarde: [rɑ'gard]	mercredi [mɛrkʁɛdi]	atelier [atɔtɛjɛ]	le hêtre [lə'ɛ:tʁ]	Je n(e) sais pas [ʒɑnsɛpa]

Tableau 34
Groupes figés (à retenir)

Groupes	Exemples	Transcription
je n(e)	je n(e) sais pas	[ʒɑnsɛpa]
je l(e)	je l(e) sens	[ʒəl'sɑ]
je m(e)	je m(e) levais	[ʒɑmlɔ'vɛ]
je t(e)	je t(e) connais	[ʒɑtkɔ'nɛ]
j(e) te		[skɑsɛʒɔ'li]
c(e) que	c(e) que c'est joli	[ʒɛʎi'sɥ:r]
j(e) suis	j(e) suis sûr	[kɛskɑʒ'vɔ]
qu'est-c(e) que	qu'est-c(e) que j(e)	[sɛskɑʒ'vɔ]
j(e)	veux	
c'est-ce que j(e)	c'est c(e) que j(e)	[sɛskɑmɔ'diʎɛ]
C'est-c(e) que	veux	
m(e)	C'est-c(e) que m(e)	[sɛskɑmɔ'diʎɛ]
	disait ma soeur.	[mɑ'sœ:r]

Tableau 35

par Jean - Louis Malandain

Nombres	Formes phoniques		Formes graphi- ques	
	Atones (devant initiale)			
	vocalique	consonantique		
0			[zɛrɔ]	zéro
1 (masc.) (fém.)	[œ'n]	[œ]	[œ]	un
	[yn]	[yn]	[yn]	une
2	[døʔ]	[dø]	[dø]	deux
3	[trwa'z]	[trwa]	[trwa]	trois
4	[katʁ]	[katʁ(ə)]	[katʁ]	quatre
5	[sɛ:k]	[sɛ:k],[sɛ]	[sɛ:k]	cinq
6	[si'z]	[si]	[sis]	six
7	[set]	[set]	[set]	sept
8	[yit]	[yi]	[yit]	huit
9	[nœ:v]	[nœf]	[nœf]	dix
10	[di'z]	[di]	[dis]	dix
11	[o:z]	[o:z]	[o:z]	onze
12	[du'z]	[du:z]	[du:z]	douze
13	[tʁɛ'z]	[tʁɛ:z]	[tʁɛ:z]	treize
14	[katɔʁ'z]	[katɔʁz]	[katɔʁz]	quatorze
15	[kɛ'z]	[kɛ:z]	[kɛ:z]	quinze
16	[sɛ:z]	[sɛ:z]	[sɛ:z]	seize
17	[di'sɛt]	[di'sɛt]	[di'sɛt]	dix-sept
18	[di'zɛt]	[di'zɛt]	[di'zɛt]	dix-huit
19	[di'znœf]	[di'znœf]	[di'znœf]	dix-neuf
20	[vɛ'z]	[vɛ]	[vɛ]	vingt

ЗНАЧЕНО: "Plus" se comporte comme "dix"

Plus intéressant [plɥzɛtɛrɛsɑ]; plus grand [plɥgrɑ]

j'en veux plus [ʒɑvøplys]

et "Moins" comme "deux"; moins agréable [mwɛzɑgrɛabl]
[mwɛvit]-moins vite; [ilɑprɑ]'mwɛ]-il en prend moins

Tableau 26
Particularités des verbes du I-er groupe

Infinitif	Changement	Position	Exemples	Transcription
1. placer	a le son [s]	devant a, o	nous plaçons vous placez	[nuplɑ̃sɔ̃] [vuplɑ̃sɑ̃]
2. nager	a le son [ʒ] -ge	devant a, o	nous nageons vous nagez	[nunɑ̃ʒɔ̃] [vunɑ̃ʒɑ̃]
3. appeler	a "ll" ...	quant les lettres l, t sont	j'appelle j'appellerai	[ʒɑpɛl] [ʒɑpɛtrɛ]
4. jeter	a... "tt"...	suivies du [ə]	je jette je jetterai	[ʒɛtɛt] [ʒɛtɛtrɛ]
5. mener acheter lever	ont "t"	quand les consonnes n, t, v sont suivies du [ə]	je mène je mènerai j'achète	[ʒɑmɛn] [ʒɑmɛtrɛ] [ʒɑʃɛtɛ]
6. employer	ont "t"	devant le [ə]	j'achèterai	[ʒɑʃɛtrɛ]
7. essayer	au lieu de "t"		je lève je lèverai	[ʒɑlɛvɛ] [ʒɑlɛvɛrɛ]
8. répéter	ont "t" [ɛ]	quand les consonnes t, r sont suivies du [ə]	j'emploie j'emploierai	[ʒɑplwa] [ʒɑplwɑrɛ]
9. préférer	au lieu de "t" [ɛ]		j'essuie j'essuierai	[ʒɛsyɛ] [ʒɛsyɛrɛ]
			je répète je préfère	[ʒɑrɛpɛtɛ] [ʒɑprɛfɛrɛ]
	NB: Au futur simple et au	Conditionnel Présent le son [ɛ] est gardé	je répét(e)-rai je répét(e)-rais je préfér(e)-rai je préfér(e)-rais	[ʒɑrɛpɛtrɛ] [ʒɑrɛpɛtrɛ] [ʒɑprɛfɛrɛ] [ʒɑprɛfɛrɛ]

Tableau 37
Versification (art de composer des vers)

Strophe	Rime (similitude)	Césure	Enjambement
Un tout sémantique phonétique et rythmique	de la dernière syllabe du vers	Coupure par un repos.	(rejet) le sens dépasse la fin du vers
	féminine		
	pourvue d'une syllabe muette après l'élément vocalique accentué	dépourvue d'une syllabe muette après l'élément vocalique accentué.	

Le soir
C'est le moment crépusculaire
J'admire assis sous un portail
Ce reste du jour dont s'éclaire
La dernière heure du travail

- f
- m
- f
- m

V-Hugo

Tableau 38
Dispositions des rimes

croisée	embrassée(encadrée)	plate (suivie)
Un vers à rimes masculines alterne avec un vers à rimes féminines	deux vers à rimes plates sont embrassés par deux vers rimaux entre eux.	deux vers à rimes masculines suivis de deux vers à rimes féminines et vice versa
Paris La cohue (f) Flot de fer (m) Frappe, hue (f) Remplit l'air (m) V.Hugo	Chanson d'automne Les sanglots longs (m) Des violons (m) De l'automne (f) Blessent mon coeur (m) D'une langueur (m) Monotone (f)	
		P. Verlaine.

Tableau 39
Valeurs des rimes

riche à 3 éléments iden- tiques C V C	suffisante à 2 éléments iden- tiques V C - C V	PAUVRE à un élément identi- que - V -
<u>Du poète à son Parti</u>		
Mon parti m'a rendu les couleurs de la France	[fra:s]	
Mon Parti, mon Parti, merci de tes leçons	[sõ]	
Et depuis ce temps-là tout me vient en chansons	[sõ]	
La colère et l'amour, la joie et la souffrance	[fra:s]	
Mon Parti m'a rendu les couleurs de la France.	[fra:s]	
X		
Ma mère que j'aime beaucoup	[u]	L.Aragon
M'a donné tout	[u]	
J. Aicard		

Tableau 40

Comptes des syllabes

(il s'agit du maintien ou de la chute du [ə] et de la lecture des semi-voyelles)

la syllabe tombe	la syllabe est gardée		
chute du [ə]	maintien du [ə]		maintien
(e)(es)(ent)	e, es, ent	es, ent (liaison)	d'une syllabe de deux syllabes V+V [i y u]
1. à la fin du vers	1. précédés et suivis d'une consonne	1. précédés d'une consonne suivis d'une voyelle	1. [j, w, y] suivis d'une voyelle
2. précédé d'une voyelle	2. précédés d'une consonne et suivis d'un "h" aspiré.	2. précédés d'une consonne et suivis d'un "h" muet	2. [j] précédés [y] d'une [w] voyelle

3. suivi d'une voyelle.

Oh, bonne France

V. Hugo

Oh, bonne Franc(e) invincibl(e)	7
Chante ta chanson paisibl(e)	7
Chant(e) et regarde le ciel	7
Ta voix, joyeus(e) et profond(e)	7
Est l'espérance du monde)	7
Oh, grand peuple fraternel	7
Bon peup(e), chant(e) à l'aurore(e)	7
Quand vient le soir chant(e) encor(e)	7
Le travail fait la gaité	7
Ris du vieux siècle qui pass(e)	7
Chante l'amour à voix bass(e)	7
Et tout haut la liberté.	7

Лабораторияда ишланган учун қўллангиланган сўзлар

ЭШИТИШ ЗАЛИ	salle(f) d'écoute
ЭЛЕКТР ТОҚИГА УЛАМОҚ	brancher, mettre en marche
УЧИРМОҚ	débrancher
ЧИДОҚЧА	voyant(m)
ДИКТОР, ДИКТОР АЁЛ	diseur(m), speaker(m), speakerine
МАГНИТ ПЛЁНКАСИГА ЁЗМОҚ	enregistrer sur bande magnétique
МАГНИТ ПЛЁНКАСИГА ЁЗИЛМОҚ	s'enregistrer au magnétophone
ЁЗИЛИШ	enregistrement(m)
ЁЗУВИ АНАЛИЗ ҚИЛМОҚ	analyser l'enregistrement
ЭШИТИБ БУЛМАЙДИГАН ЁЗУВ	enregistrement(m) inaudible
АНИҚ БУЛМАГАН ЁЗУВ	manque(m) de clarté
ЁЗУВИ /ЗАПИСИ/ ТИНГЛАШ	audition(f) de l'enregistrement
МАГНИТ ЛЕНТАСИГА ЁЗИШ	réaliser un enregistrement
ЁЗУВИ ДАВОМЛИГИ	durée(f) d'enregistrement
ЁЗУВИ УЧИРИШ	effacer l'enregistrement
ПАУЗАЛИ ЗАПИСЬ	enregistrement(m) espacé e pauses
ЁЗУВ ТЕХНИКАСИ	technique(f) d'enregistrement
ЁЗУВИНИНГ ТЕХНИК СИФАТИ	qualité(f) technique d'enregistrement
ТОВУШ УТҚАЗМАЙДИГАН ЗАЛ	salle(f) insonorisée
ОВОЗ ОПЕРАТОРИ	ingénieur(m) du son
ТОВУШ КУЧАЙТИРУВЧИ	amplificateur(m) du son
УМУМИЙ ИНСТРУКЦИЯ	instruction(f) d'ensemble
ТОҚКА УЛАШ УЧУН ИНСТРУКЦИЯ	instruction(f) pour la mise en marche
ЭШИТИШ КАБИНАСИ	cabine f d'audition
КАСЕТА /МАГН./	bobine (f)
ЧАҚИРИШ ТУГМАЧАСИ	touche(f) d'appel
ЁЗУВИ ЭШИТИШ ТУГМАЧАСИ	touche(f) de reproduction
ТЎХТАТИШ ТУГМАЧАСИ	touche(f) "stop", "Arrêt"
ОХИРИГАЧА АЙЛАНТИРИШ ТУГ-МАЧАСИ	toucher-touche(f) de remise à
ОЛДИНГА ҚАЙТА ҲРАШ ТУГМА-ТОУЧЕ(Ғ) ЧАСИ	avance, "Avance"
ЭШИТИШ ТУГМАЧАСИ	touche(f) d'écoute "Écoute"
ЁНДИРИШ ТУГМАЧАСИ	bouton(m) poussoir de mise en marche
ЁЗИШ ТУГМАЧАСИ	"-", "-" d'enregistrement
ТУГМАЧАНИ БОСИШ	appuyer sur le bouton, presser le bouton
ЭШИТИШ ТУГМАЧАСИ	bouton(m) d'audition
ҚУРИБ ТУРИБ КОНТРОЛЬ ҚИЛИШ	contrôle(m) visuel

ТАЛАФҲУЗНИ КОНТРОЛЬ ҚИЛИШ	contrôle(m) de la prononciation
ЭШИТИБ ТУРИБ КОНТРОЛЬ ҚИЛИШ	contrôle(m) d'audition
ЛАБОРАТОРИЯ	laboratoire(m) de langues
МАГНИТОҲОН	magnétophone(m), magnéto(m)
	appareil(m) enregistreur(m)
ИККИ ҲЎЛИ МАГНИТОҲОН	magnétophone(m) à deux pistes,
	binaural
МАГНИТОҲОННИ ИШЛАТИШ	usage(m) du magnétophone
МАГНИТОҲОННИ ҚЎЛЛАШ	emploi(m) du magnétophone
МИКРОҲОН	micro(m)
НАУШНИКЛАР	écouteurs(m), pl.
ЛАБОРАТОРИЯ ЖИҲОЗЛАРИ	équipement(m)
МИСОЛ, НАМУНА	modèle(m), exemple(m)
ТЎҒРИ НАМУНА	modèle(m) correct
ТЎХТАТМОҚ	stopper, arrêter
ПЛЁНКАНИ АРҚАРИБ ҚЎЙМОҚ	inverser la bande magnétique
СУҲБАТ	conversation(f)
ИККИ ТОМОНЛАМА СУҲБАТ	conversation bilatérale
ПЛЁНКАНИ ҚАЙТА ҲРАМОҚ	rembobiner
ПЛЁНКАНИ ҚАЙТА ҲРАШ	rembobinage (m)
ОЛДИНГА ҚАЙТА ҲРАШ	rembobinage(m) en avant (avance f)
ОРҚАГА ҚАЙТА ҲРАШ	rembobinage (Retour, retour en ar-
	rière)
ОХИРИГАЧА ҚАЙТА ҲРАШ	rembobinage(m) jusqu'au zéro
БУЗИЛИШ	panne(f), avarie(f)
ПРОГРАММАНИ ЭШИТТИРИШ	diffuser le programme
ЭШИТИШ, ТИНГЛАШ	audition(f), écoute(f)
НАМУНАНИ ЭШИТИШ	écoute(f) du modèle
ПУЛЬТ	console (f)
ДАСТАҒ, ДИЧАҒ	manette (f)
ДИЧАҒНИ ТУШИДИШ	abaisser la manette
ДИЧАҒНИ ОЛДИНГА СУРИШ	pousser la manette vers l'avant
ДИЧАҒНИ ОРҚАГА СУРИШ	pousser vers l'arrière
ЎЗ-ЎЗИНИ ЭШИТИШ	s'entendre soi-même
ТОВУШНИНГ КУЧИ	force(f) du son (volume(m) du son)
ТОВУШНИ ПАСАЙТИРИШ	dialner le volume du son
ТОВУШНИ КУЧАЙТИРИШ	augmenter le volume du son
СТУДИЯ	studio (m)
МАГНИТ ЛЕНТАСИГА ЁЗИШ	studio(m) de prise de son, studio

студияси	d'enregistrement	
айланмашлар счётчиги	compteur(m) compte-tours	
цифероблат	cadran(m)	
штепсель	prise(f) de courant	
штепсель вилкаси	embrayeur (m)	
тоза лента	bande(f) vierge	
ёзилган лента	bande(f) utilisée	

ФОНЕТИК ТЕРМИНЛАР ЛУГАТИ

Accent(m) affectif (emphatique, émotionnel, expressif) - аффектив урғу /эмпатик, ҳис-ҳаяжон урғуси/	
accent(m) de groupe (accent normal) - группа урғуси	
accent(m) secondaire - иккинчи даражали урғу	
accent(m) supplémentaire - қўшимча урғу	
accent(m) syntagmatique - синтагма урғуси	
accommodation(f) - моолашиш	
alternance(f) - алмашинув	
a'auair (amuissement m) - талаффузнинг сусайиши	
aperture(f) degré d'aperture - кутарилиш даражаси	
articulation(f) antérieure - олд қатор артикуляция	
articulation(f) postérieure - орқа қатор артикуляция	
articulation(f) relâchée - нутқ органларининг буш қўйилган ҳолдаги артикуляцияси	
point(m) d'articulation - артикуляция ўрни	
assimilation(f) - ассимиляция	
assimilation(f) régressive (anticipante) - регрессив ассимиляция	
assimilation(f) progressive - прогрессив ассимиляция	
assimilation(f) partielle - қисман ассимиляция	
atone (voyelle)(f) - урғусиз унли	
base(f) articulatoire, base d'articulation - артикуляцияцион база	
caisse(f) (cavité, chambre) de résonateur - резонатор бўшлиқ	
caractéristique différentielle (distinctive, pertinente, phonématique, phonologique) - маъно фарқловчи характеристика	
consonantisme(m) - консонантизм	
consonne(f) allongante - ўзидан олдинги унлини чўзиқ айтилишини таъминловчи ундош	
consonne(f) "fermante" - бўғин ёпувчи ундош	
consonne(f) "ouvrante" - бўғин очувчи ундош	
consonne(f) décroissante - кучли бошланувчи ундош	

consonne(f) constrictive - сирғалувчи ундош	
consonne(f) occlusive - портловчи ундош	
consonne(f) bruit - шовқинли ундош	
consonne(f) sonante - сонант ундош	
consonne(f) explosive - портловчи ундош	
coupe(f) syllabique - бўғин чегараси	
délabialisation(f) par ex. [œ] qui passe à [ɛ] en français - лабланишнинг йўқолиши	
dénasalisation (f) - буюн товушнинг соф товушга айланиши	
bon [bõ] dans "bon ami" [bõnami]	
déaccentuation (f) - урғусизланиш	
déteate (f) (réursion) - янги нутқ органларини очиб	
dilatation(f) harmonie (ou harmonisation) vocalique - унлиларнинг ассимиляцияси	
dissimilation (f) - диссимиляция M: fragrant flairet	
durée (f) (longueur) - чўзиқлик	
élision (f) - элизия /унлиларнинг тушиб қолиши/	
Масалан: l'école, l'habit	
enchaînement(m) - биринчи сўзнинг охириги ундоши билан кейинги сўз унлисининг қўшилиб бўғин ҳосил қилиши	
M: partir à temps	
excursion(f) - нутқ органларининг керакли вазиятга қўйиш	
gémisse(f) - қўш ундош /геминант/. M. Je souffrais [zœkœrʁɛ]	
hiatus(m) - икки унлининг кетма-кет келиш ҳолати M: agréable	
intonation(f) (procédés intonatoires) - Интонация /просодик воситалар/.	
labialisation (f) - лабланиш	
liaison (f) - талаффуз этилмайдиган ундошнинг кейинги сўз билан қўшилиб талаффуз этилиши ва янги бўғин ҳосил қилиши.	
Масалан: les exercices [lœʁegzɛʁsis]	
liaison (f) vocalique - унлиларнинг қўшиб ўқилиши	
Масалан: Marie et Anne	
mélodie (f) - тоннинг йўналиши	
monosyllabique (mot) - бир бўғинли сўз	
moëllure (f) (palatalisation) - кимлатиш	
nasalisation (f) - бурунлашиш, бурун тембрини ҳосил бўлиши.	
organes (m) de la parole - нутқ органлари	
orthographe (f) - тўғри талаффуз, адабий тил талаффуз қоидалари.	
orthographe (f) - тўғри ёзиш қоидалари.	
oxyton (m) - охириги бўғинида урғу бўлган сўз	

phonation (f) - товущларнинг ясалиши
 phonétisme (m) - фонетизм, фонемалар системаси
 position (f) accentuée - урғули ҳолат
 position (f) non accentuée - урғусиз ҳолат
 position (f) initiale - бошланғич ҳолат
 position (f) intervocalique - икки унли ўртасидаги ҳолат
 semi-consonne (f), semi-voyelle - ярим-унли, ярим-унлош
 structure (f) syllabique - тилда бўрин ҳосил қилиш
 syllabisation (f) - бўрин ажратиш
 syllabe (f) antépénultième - охиридан учинчи бўрин
 syllabe (f) pénultième - охиридан олдинги бўрин
 syllabe (f) non accentuée, (syllabe inaccentuée) - урғусиз бўрин
 syllabe (f) fermée - ёпиқ бўрин
 syllabe (f) ouverte - очик бўрин
 syllabe (f) ouverte - очик бўрин
 syllabe (f) ouverte - очик бўрин
 syllabe (f) ouverte - очик бўрин
 tenue (f) - товущни таллаффуз этиш учун нутқ органларини ушлаб
 турин
 timbre (m) - тембр
 vocable (m) (mot) - сўз
 vocalisme (m) - унлилар системаси

ФОНЕТИК ЛУГАТ

absent, e adj [ap'sɑ̃]	boy m [bɔj]
absorber v [apsɔʁbe]	bulldozer m [byldɔ'zɛr]
absurde adj [apsyʁd]	bus m [bys]
accueil m [akœj]	businessman m [biznɛsmɑ̃]
aiguille f [egijil]	businessmen pl [biznɛsmɑ̃]
album m [albɔm]	but m [by], [byɛ] (spor)
almanach m [almɑ̃ɑʃ]	cactus m [kaktys]
amer, - ère adj [ɑ'mɛr]	caméraman m [kɑmɛrɑ'mɑ̃]
soft m [u]	caméraman [kɑmɛrɑ'mɑ̃]
apartheid m [apɑʁtɛd]	camping m [kɑ̃'piŋ]
appendice m [apɛ'dis]	caoutchouc m [kɑu'tsu]
aquarelle f [akwɑʁɛl]	cassis m [kɑ'sis]
archaïque adj [ɑʁkɑik]	cep m [sɛp]
aristocratie f [ɑʁistɔkrɑ'si]	cercueil m [sɛʁkœj]
autobus m [ɔ]otɔbys]	cerf m [sɛ:r]
automne m [ɔ]otɔn]	chaos m [kɑ'o]
avril m [ɑ'vril]	chef m [ʃɛf]
bacille m [bɑ'sil]	chef-d'oeuvre m [ʃɛfɑœ:vʁ]

baptême m [bɑptɛm]	choeur m [kœʁ]
baptiser v [bɑptizɛ]	chronique f [kʁɔnik]
basket-ball m [bɑskɛt'bol]	cil m [sil]
basket m [bɑʃkɛt]	cinq [sɛ̃k]
beefsteack m [bɛfʃtɛk]	clef f [kle]
benjamin m [bɛ̃'ʒɑmɛ̃]	club m [kløb]
benzine f [bɛ'zin]	clown m [klɔ̃]
bienfaisance f [bjɛ'fɛ'zɑ:s]	cocktail m [kɔk'tɛl]
blocus m [blɔkys]	condamner v [kɔ'dɑ̃nɛ, ɔ'dɑ̃nɛ]
blue-jean m [blø'dʒɛ̃]	ennui m [ɑ̃'ny]
boeuf m [bœf], pl [bø]	équateur m [ekwɑ'tœʁ]
contact m [kɔ'tɑkt]	essentiel, le adj [esɑ̃'siɛl]
coq m [kɔk]	est m [ɛst]
correct adj [kɔ'rekt]	estomac m [ɛstɔ'mɑ]
cosmos [kɔsmɔs, kɔsmɔs]	et [ɛ]
cottage r [kɔ'tɑ:ʒ, kɔ'tɑ:dʒ]	etc. (-t caetera) [ɛt'ɛt'ɛrɑ]
cow-boy m [kɔ'boj, kɑm'bɔj]	eu, eue [y] p.p. du verbe avoir
cueillir v [kœjil:r]	eus (j'eus) [y] (p.s. du verbe avoir
cuiller, cuillère f [kyjilɛ:r]	exact adj [egzɑkt, egzɑ]
damnation f [dɑmɑ'sjɔ̃]	examen m [egzɑ'mɛ̃]
dammer v [dɑnɛ, dɑnɛ]	exempt, e adj [egzɑ̃]
démocratie f [demɔkrɑ'si]	ex-libris m [ekslibris]
dessous adv [dø'su]	express m [ɛks'pres]
dessus adv [døsy]	faon m [fɑ̃]
diagnostic m [djɑgnɔ'stik]	faisan m [fɛzɑ̃]
diplomatie f [dipɔmɑ'si]	fat m [fa, fɑt]
distinct, e adj [distɛ:kt]	féerie f [fɛəri, fɛri]
district m [distrikt]	femme f [fɑm]
dix [dis]	feutre m [fœ:trɔ]
dompter v [dɔ̃'tɛ]	février m [fevrije]
donc conj [dɔ:k]	fil m [fil]
dot f [dɔt]	film m [fis]
échecs m pl [ɛʃɛk]	flirt m [flɔ̃rt]
écho m [ɛko]	flux m [fɛy]
emmener v [ɑ̃'mɑ̃nɛ]	football m [fut'bol, fut'bɔl]
émotion f [emɔ'sjɔ̃]	forum m [fɔʁm]
encoignure f [ɑ̃kɔ̃ŋy:r]	fusil m [fyzi]
	gageure f [gɑʒy:r]
enivrer (s') v [ɑ̃'nivrɛ]	jadis adv [ʒɑ'dis, ʒɑ'jis]
enorgueillir (s') v [ɑ̃'ɔʁgœjil:r]	jazz m [dʒɑ:z]

enneai n [ɛn'mi]	jeudi m [ʒø'di]
gars m ['ga]	jeune m [ʒø'n]
gas m [gɑ:z]	jus m [ʒy]
gentil, ille adj [ʒɑ̃ti/ʒɑ̃'ti]	larynx m [la'rɛ:ks]
gentibonne m [ʒɑ̃'ti:jɔm]	leader m [li'dæ:r]
gin m ['dʒɛ]	linguiste m [lɛ̃'gysit]
gnome m ['gnɔm]	linguistique f [lɛ̃'gysistik]
granit, granite m [granit]	lingual [lɛ̃'gwɑl]
grec, grecque adj [grɛk]	lys, lis m ['lis]
hair v [di:r] je hais [ʒɛ]	magnétophone m [mɑ̃ɛtɔ'fɔn]
hall m ['o:l]	malfaisant, e adj [mal'fɛzɑ̃]
halle f [al] les Halles [leal]	mars m ['mars]
hamac m [d'mak]	match m ['matʃ]
hareng m [a'rɑ̃]	mauvais adj [mɔ(o)'vɛ]
hier adv [ʒɛ:r]	maximum m [maks'imɔm]
immanquable adj [ɛ.mɑ̃'ʒabl]	meeting m [mi'tiŋ]
[imɑ̃'ʒabl]	mesdames f pl [medɑm]
immanquable adj [ɛ.mɑ̃'kabl]	mesdemoiselles f pl [medmɔ'dɔzɛl]
impatient, e adj [ɛ.pɑ̃'sjɑ̃]	messieurs m pl [mɛ'sjø]
impromptu adj [ɛ.pʁɔ̃'pty]	mille [mil]
incognito adv, m [ɛ.kɔ̃'ɛito]	milliard [mi'ljɑ:r]
index m [ɛ'dɛks]	millier m [milje]
initial adj [inisi'al]	million m [mi'ljɔ]
initiative f [inisi'ʒati:v]	moelle f [mɔal]
instinct m [ɛ'stɛ]	moeurs f pl [mɔers mɔe:r]
intact, te adj [ɛ'takt]	paon m [pa]
intelligentsia f [ɛtilizɛnsja]	papeterie f [papɛtri pap'tri]
interview [ɛ'tɛrvju]	parc m [park]
interviewer v [ɛ'tɛrvjuvɛ]	partial adj [par'sjal]
interviewer m [ɛ'tɛrvjuvɛ:r]	partiel adj [par'sjel]
monsieur m [mɔ'sjø]	pas m [pa]
music-hall m [mjziko:l]	patience f [pasjɑ:s]
myosotis m [mjzɔ'tis]	patient, - e adj [pasjɑ̃]
nerf m [nɛ:r]	paye m [pej]; paie [pe]
neuf [nœf]	pays m [pei pei]
neutre adj [nø:tr]	paysage m [peizɑ:ʒ]
noambriel m [nɔ̃'briɛl]	paysan m [peizɑ̃ peizɑ̃]
non-sens m [nɔ̃'sɑ:s]	pénicilline f [penisilin]
nord-est m [nɔ'rest]	pentagone m [pɛ.tɑgɔn]
nord-ouest m [nɔ'rwest]	

nota-bene [notabéne]	péril m [pɛril]
notion f [no:sjɔ]	persil m [pɛrsi]
basis m [ɔd'zɛs]	piéd m [pje]
observer v [ɔpsɛ've]	planétarium m [plɑnɛtɔ'rijɔm]
obtenir v [ɔptɑ̃'ni:r]	plus part.nég. [plɛ]
obus m [ɔ'by]	plus-que-parfait m [plɛskɔpɑ'fɛ]
oeuf m [œf]; pl oeufs [ø]	poêle f [pɔal]
oignon m [ɔ'ŋɔ]	poêle m [pɔal]
orchestre m [ɔr'kɛstr]	pohey m [pɔ'ne]
orgueil m [ɔr'gœj]	porc m [pɔ:r]
os m [ɔs]; pl [ɔ]	post-scriptum m [pɔstskriptɔm]
oscillation f [ɔsila'sjɔ]	pouls m [pu]
osciller v [ɔsile ɔsije]	présidium m [prezidjɑm]
oublier v [ublje]	prompt adj [prɔ]; promptef [prɔt]
ouest m ['west]	psychologie f [psikɔlɔ'ʒi]
ours m [urs]; pl [urs]	scintiller v [sɛ'tilje]
ouvrier m [uvrije]	scooter m [skutɔ:r skute:r]
outil m [uti]	sculpter v [skyl'tɛ]
public m [py'βɛik]	sculpture f [skyl'ty:r]
pull-over m [pyl'ɔvɛ:r]	second [sɑgɔ]
pupille m [py'pil py'pi]	self-service m [sɛlf'sɛrvis]
quadrature f [kwɑdratjɔ:r]	sens m [sɑ:s]
quatuor m [kwatjɔ:r]	serf m [sɛ:r sɛrf]
quinquagénaire adj [kɛkɑʒɛ'nɛ:r]	shampooing m [ʃɑ'pɔɛ]
quoi m [ke]	six [sis]
quinquennal adj [kɛkɛ'nal]	soixante [swɑ'sɑ:t]
radis m [radi]	solennel adj [sɔlɔ'nɛl]
raid m [red]	somnambule m [sɔmnɑ̃'bɛl]
rail m [ra:j]	somnolence f [sɔmnɔ'lɑ:s]
raser v [ra:zɛ]	sourcil m [sur'si]
réipient m [resipjɑ]	soviet m [sɔ'vjɛt]
référendum m [referɑ̃'dɔm]	speaker m [spi'kɔe:r]
reflux m [rɔ'flɛ]	spoutnik m [spu'tnik]
reporter m [rapɔr'tɛ:r]	square m [skwɑ:r]
respect m [respɛ]	stagnant adj [stɑ'gnɑ̃]
ressembler v [resɑ̃'bɛlɛ]	subsister v [syβzistɛ]
ressentir v [resɑ̃'ti:r]	sud m [syd]
ressusciter v [resysite]	suspect adj [syspɛ sy'spɛkt]
résurrection v [rezjɛrɛksjɔ]	sympathie f [sɛ'pati]
revolver m [revɔlvɛ:r]	tandis que [tɑ̃'dikɑ tɑ̃'diskɑ]

rhum m	['rom]	taon m	['tā]
riz m	['ri]	tasse f	['tɑ:s]
rugby m	['rygbi]	technicum m	['teknikom]
sanatorium m	['sanatʃjom]	technique f	['teknik]
sandwich m	['sɑ'dwɪtʃ sɑ'dwi]	vaciller	['vasiʃe]
sangue f	['sɑ:sj]	varech m	['vɑ'rek]
saoul adj	['su]; saoule f ['sul]	veule adj	['vøle]
tennis m	['tehi:s tehi:s]	vice versa	['visever'sɑ]
terminus m	['terminj:s]	vingt	['vɛ]
tiers m	['tjɛ:r]	vis m	['vis]
tous pron pl	['tu:s]	vraisemblable adj	['vresɑ'blabl]
tous adj	['tu]	wagon m	['vɑgɔ]
tramway m	['trɑmwe]	week-end m	['wi:kend]
transatlantique adj	['trɑ:zatlɑ'tik]	western m	['westɛrn]
transi, e adj	['trɑ:xi]	whisky m	['wiski]
transistor m	['trɑ:zistɔ:r]	yacht m	['jɔ:t jɑk]
transit m	['trɑ:zit]	yacinting m	['jɔ:tiŋ]
trust m	['trɔ:st]	zinc m	['zi:ŋ]
twist m	['twist]	zoo m	['zoo]

ATOKJH OTIAP

Anna	['ɑ:nɑ]	Bellay, Joachim du	['ʒɑ:ʃɛ dʒɛ'lɛ]
Anne	['ɑ:n 'ɑn]	Berlioz	['bɛrljo:z]
Adam	['ɑ:dɑ]	Bloch, Jean-Richard	['ʒɑ:riʃɑ'r'blɔk]
Alexis [alɛksi] - pour les		Botticelli	['botitsɛli botisɛli]
prénoms français - [alɛksis]		Brecht	['brɛst]
Anouilh	['ɑnuj]	Brueghel	['brøgɛl brø'gɛl]
Andersen [ɑndɛrsɛn ɑ'dɛrsɛn]		Camille	['kɑmi:j]
Alfred	['ɑlfrɛd]	Catherine	['kɑtɛrin]
Batiste	['bɑtist]	Christine	['kristin]
Bach	['bɑk]	Christophe	['kristɔf]
Beethoven [bɛtɔvɛn bɛtɔvɔn]		Cyrille	['sɪril]
Cervantes	['sɛrvɑ'tɛs]	Hemingway	['ɛmiŋgwe]
Chaplin [tʃɑplɛi ʃɑplɛ]		Hoffmann	['ɔfmɑ]
Cholokhov	['ʃɔlɔkɔf]	Ibsen	['ipsɛn]
Cros	['kros kros]	Jacob	['ʒɑkɔb]
Dante Alighieri [dɑ:t aligjɛri]		Jacqueline	['ʒɑkɛlin]
Darwin	['dɑ'win]	Joseph	['ʒɔzɛf]
Degas	['døgɑ]		

escartes	['dɛkart]	La Bruyère	['ləbrjɛ:r]
eschamps, Eustache [dɛʃɑ'ostɑf]		La Fayette	['lafajɛt]
esmoulines	['dɛmulinɛ]	La Rochefoucaud	['ləʁɔʃfuko]
esnos	['dɛsnɔ:s dɛsnɔs]	Lecote de Lisle	['ləkɔ:t dɛ'lil]
ickens	['dikɛns dikins]	Marius	['mɑ:rijys]
iderot	['didro]	Kathias	['kɑtjɑs]
dith	['ɛdit]	Maeterlink	['mɛtɛrlɛ:k link]
Elisabeth	['ɛlizabɛt]	Michel-Ange	['mikɛlɑ:ŋ]
emma	['ɛmɑ ɛmɑ]	Modigliani	['modiljɑ'ni]
emeline	['ɛm(ə)'lin]	Mozart	['mɔ:zɑ:r]
Eugénie	['øʒɛni]	Newton	['nju:tn]
Eulalie	['øləli]	Paule	['pɔ:l]
Emmanuel	['ɛmɑnyɛl]	Paul	['pɔl]
Ernest	['ɛrnɛst]	Perrault	['pɛro]
Einstein [ajnstajn ajn'stajn]		Poulenc, Francis	['pulɛk frɑ:'sis]
Engels	['ɛnjɛls]	Proust	['prust]
Félix	['feliks]	Raoul	['rɑ:ul]
Francis	['frɑ:'sis]	Raymond	['re:mɔ]
Goethe	['gɔ:t]	Rachmaninov	['rɑkmaninɔf]
Goya	['gɔjɑ]	Rembrandt	['rɛ'brɑ:t]
Haydn	['ajdn]	Rubens	['rjʊbɛs]
Haendel	['ɛndɛl]	Saint-Exupéry	['sɛ'tɛgʒypɛri]
Sand George	['ʒɔ:ʒɛ'sɑ:d]	Crusoé, Robinson	['krɔsɔ'ɛ kɔʒzɔ'e]
Shiller	['ʃilɛ:r]	Don Juan	['dɔ:ʒjɑ]
Schumann	['ʃumɑn]	Eulenspiegel	['øilɛnspigɛl gɛl]
Shakespeare	['ʃɛkspi:r]	(Thil L'Espigle)	
Shaw	['ʃɔ]	Esmeralda	['ɛsmɛrɑldɑ]
Stael	['stɑ:l]	Faust	['fɔ:st]
Strause	['stros 'strɑus]	Gobseck	['gɔbsɛk]
Stanislas	['stɑnislɑs]	Grand Meaulnes	['grɑmo:lɛn]
Thorez, Maurice	['mɔristɔ:ʒ]	Hamlet	['hɑmlɛt 'ɑmlɛ]
Turgénev	['turgɛ'njɛf]	Mateo Falcone	['mɑtɛo fɑlkɔnɛ]
Twain, Mark	['mɑ:k'twɛin]	Monte-Cristo	['mɔ:tɛ kristɔ]
Thomas	['tɔmɑ]	Nucingen (baron de)	['ny:sɪŋɛn]
Utrillo	['jɛtriʃɔl jɛrilo]	Pangloss	['pɑ:glɔs]
Vallès, Jules	['ʒylvɑlɛs]	Portos	['pɔrtɔ:s]
Van Dyck	['vɑ:dɪk vɑndɪk]	Quasimodo	['kɑzɪmɔdo]
Van Gogh	['vɑ:gɔg]	Rougon-Macquart	['ru:gɔmɑkɑ:r]
Verhaeren	['vɛrɑ'rɛn]	Ruy-Blas	['rujblɑ:s]

Villon	[viʃɔ̃]	Salambo	[salambɔ/salãbo]
Vinci, Léonard de [leɔnãrdãvẽsi]		Sancho Pança	[sãʃɔ pã'sã]
Vlaminck	[vlãmẽ:k]	Temango	[tamã'go]
Wagner	[vã'gɛ:r]	Thais	['tais]
Xavier	[gã'vje]	Thibault	['tiβɔ]
Zacharie	[zakã'ri]	Zadig	[zãdig]
Arenis	[arã'mis]		
Athos	[ã'tɔ:s]		
Carmen	[kar'men]		
Cid	['siã]		
Colomba	[kɔlɔ'βã/kɔlɔm'βã]		

БЪЛГАРСКИ ГЕОГРАФИЧКИ НОМИНАЛИ

Aix-en-Provence -	[eksãprɔ'vã:s]	Cannes	['kãn]
Agen	[ã'ʒẽ]	Doubs	['du]
Ajaccio	[ã'ʒãk'sjo]	Dunkerque	[dãk'kɛrk]
Alsace	[ã'l'xã:s]	Havre, le	[lãvã:vra]
Angers	[ã'ʒɛ]	Lille	['li:l]
Arras	[ã'rã:s]	Lyon	['ljɔ̃]
Asnières	[ã'ɲjɛs]	Mans, le	[lã'mã]
Auch	[o:ʃ], ['ɔk]	Marseille	['mar'sɛj]
Auxerre	[ɔk'sɛ:r] [o:'sɛ:r]	Metz	['mɛs] 'mɛts]
Bayonne	[bã'ɔjɔn]	Neuchâtel	[nɔ'ʃãtɛl]
Brest	['brɛst]	Reims	['rɛ:s]
Caen	['kã]	Rouen	['ruã]
Calvados	[kalvãdo:sɔs]	Saône	['so:n]
Alger	[ã'l'ʒɛ]	Strasbourg	[strãsbu:r]
Amsterdam	[ãmstɛr'dãm]	Vooges	['vo:ʒ]
Arkhangelsk	[ãrkã'ʒɛlsk]	Birmingham	[bɪr'mɪn'gãm]
Astrakhan	[ãstrãkã]	Bombey	[bɔ'boi]
Athènes	[ã'tɛn]	Bourgas	[bu'r'gã:s]
Auschwitz	[o:'ʃvits]	Brésil	[brɛ'sil]
Austerlitz	[o:'stɛr'lits]	Bruxelles	[brý'sɛl brýksɛl]
Bagdad	[bag'dãd]	Bucarest	[bykã'rest]
Belgrad	[bɛl'grãd]	Buchenwald	[bykɛn'vãld]
Bengale	[bɛ'gãl]	Budapest	[by'dãpɛst]
Berlin	[bɛr'lɛ]	Buenos-Aires	[byeno:'zɛ:r]
Bejruth	[bɛ'rut]	Cádiz	[kã'diks]
		Caire, le	[lã'kɛ:r]
		Cambridge	[kã'brɪdʒ], [kɛm'brɪdʒ]

Castille	[kastij]	Luxembourg	[lyksã'bu:r]
Cayenne	[kãjɛn]	Madrid	[madrid]
Changai	[ʃã'gãj]	Mauthausen	[mãutãdʒɛn]
Copenhague	[kɔpɛ'nãg]	Mexico	[mɛksikɔ]
Cordillère	[kɔrdijɛ'r]	Monte-Carlo	[mɔ'tɛkar'lo]
Damas	[dãmãis]	Munich	[mý'ɲik]
Ecuador	[ɛkwãdo:r]	Neerlande	[nɛɛr'lã:d]
Etats-Unis	[ɛtãzý'ni]	New York	[nu'jɔrk]
Everest	[ɛv(ə)'rɛst]	Nuremberg	[nyrã'βɛ:r nyrɛ'βɛ:r]
Greenland	[grɛn'lã:d]	Ottawa	[ɔtãwã]
Guadeloupe	[gwãd(ə)'lɛp]	Oxford	[ɔks'fɔrd]
Guatemala	[gwãtemã'lã]	Paraguay	[parã'gwe]
Gulf-Stream	[gãlftɪrɪm]	Potsdam	[pɔs'dãm]
Guyane	[gý'jãn]	Quebec	[kɛβɛk]
Hanoi	[ã'noj]	Rio-de-Janeiro	[rjo dʒã'ɲɛro]
Haye, la	[lã'ɛ]	Rotterdam	[rɔtɛr'dãm]
Helsinki	[ɛlsin'ki]	Sahara	[sã'ãrã]
Helvétie	[ɛlvɛ'si]	Séville	[sɛ'vɪj]
Hiroshima	[iɔ'si'mã]	Stochola	[stɔ'kɔlm]
Hollywood	[ɔlɪ'vud]	Sues	['sɛ:z]
Khabarovsk	[kãbãrɔ'fski]	Sydney	['sɪdɛni]
Kharkof	[kãr'kɔf]	Uruguay	[ýrý'gwe]
Kiev	[kijɛf]		

Фонетикадан алабидлар

1. Артемов В.А. Об интоне и интонационном варианте. // Интонация и звуковой состав.- М., 1965.
2. Артемов В.А. Речевая интонация // Экспериментальная фонетика.- Минск. 3, 1971.
3. Барышникова К.К., Колтыпина В.Я., Михеева В.Т., Соколова В.С. Вводно-корректирующий фонетический курс французского языка.- М., 1980.
4. Барышникова К.К. О фразовом ударении в современном французском языке // Экспериментальная фонетика и психология речи /Ученые записки ИГПИИЯ/.- М., 1963.- Том. 6.
5. Барышникова К.К. О фразовом ударении в современном французском языке. // Материалы коллоквиума по экспериментальной фонетике и психологии речи.- Изд-во МГУ., 1966.
6. Барышникова К.К. О фразовых ударениях и слоговой выделенности в современном французском языке. // Экспериментальная фонетика.- Минский ГПИИЯ, 1976.
7. Барышникова К.К. Ритм и интонация
8. Виллер М.А., Гордина М.В., Балякова Г.А. Фонетика французского языка.- Л., 1978.
9. Гак В.Г. Французская орфография.- М., 1956.
10. Гордина М.В. Фонетика французского языка.- Л., 1973.
11. Городецкая О.Г. О словесном и фразовом /ритмическом/ ударении в современном французском языке. // ИЯЛ., 1955.- # 6.
12. Зиндер Л.Р., Общая фонетика.- М., 1979.
13. Катагощина Н.А. О современном французском произношении.- М., 1974.
14. Кирилловская Н.Д. Звуки французского языка.- М., 1951.
15. Клименко А.А. Элементы фонетики узбекского языка.- Ташкент. 1958.
16. Ковонов А.Н. Грамматика современного узбекского литературного языка.- М.,- Л., 1960.
17. Мирзаев М., Усмонов С., Расулов И. Узбек тили.- Тошкент. 1970.

18. Рапанович А.Н. Фонетика французского языка.- М., 1980.
19. Рапанович А.Н. Современные тенденции во французском произношении.- Пятигорский институт иностранных языков, 1967.
20. Решетов В.В. Узбекский язык. Часть I, Введение, Фонетика.- Ташкент, 1959.
21. Решетов В.В. Основы фонетики и грамматики узбекского языка.- Ташкент, 1961.
22. Решетов В.В. Общая характеристика особенностей узбекского вокализма // Труды института языка и литературы АН УзССР.- Ташкент, 1949.
23. Селях А.С., Евчик Н.С. Фонетика французского языка // Теоретический курс.- Минск, 1986.
24. Соколова В.С. Фонетика французского языка. Вопросы теории.- М., 1988.
25. Соколова В.С., Портнова Н.И. Фонетика французской разговорной речи.- М., 1990.
26. Трубецкой Н.С. Основы фонологии.- М., 1960.
27. Щерба Л.В. Фонетика французского языка.- М., 1953.
28. Щерба Л.В. О разных стилях произношения и об идеальном фонетическом составе слова // Языковая система и речевая деятельность.- Л., 1974.
29. Шоабдурашмонов Ш., Аскарова М. ва бошқалар. Ҳозирги ўзбек адабий тили.- I қисм.- I., 1980.
30. Chigarevskaja M. Traité de phonétique française (Cours théorique).- М., 1982.
31. Delattre P. Les dix intonations de base du français The French Review. v.40, n 1, 1966.
32. Delattre P. L'intonation par les oppositions Le français dans le monde.- 1969. n 64.
33. Delattre P. Studies in French and Comparative Phonetics. - The Hague, 1966.
34. Di Cristo. Enseignement de l'intonation française. Le français dans le monde.- 1971.- n 80-82.
35. Faure G. Accent, rythme et intonation. Le français dans.
36. Foaşy I. L'accent français: accent probalitaire. L'accent en français contemporain. Studia phonética, 15. Montréal-Paris-Bruxelles, 1980.
37. Fouché P. Traité de prononciation française.- P., 1954.

38. Géronde A. Dictionnaire de la prononciation.- P., 1980.
39. Gallanand M. L'intonation expressive: exercices systématiques de perfectionnement.- P., 1973.
40. Garde P. L'accent.- P., 1968.
41. Gougenheim G. Eléments de phonologie française.- P., 1935.
42. Grammont M. Traité pratique de prononciation française.- P., 1966.
43. Grammont M. Petit traité de versification française.- P., 1966.
44. Léon P. et M. Introduction à la phonétique corrective à l'usage des professeurs de français à l'étranger.- P., 1981.
45. Léon P.R. La prononciation du français standard. Aide-mémoire d'orthographe à l'usage des étudiants étrangers.- P., 1966.
46. Léon P.R. Laboratoire de langue et correction phonétique. - P., 1962.
47. Léon M. Exercices systématiques de prononciation française, f. 1,2 - P., 1964.
48. Malmberg B. La phonétique.- P., 1962.
49. Marouzeau J. Aspects du français.- P., 1950.
50. Marouzeau J. Accent d'insistance affectif et intellectuel Le français moderne.- 1934.- XI. 198000
51. Martinet A. La prononciation du français contemporain.- P., 1945.
52. Martinet A., Walter H. Dictionnaire de la prononciation française dans son usage réel.- P., 1973.
53. Passy P. Les sons du français.- P., 1925.
54. Peyrollas M. et Bara de Tovar M.- L. Manuel de phonétique et de diction française à l'usage des étrangers. - P., 1954.
55. Pinaéva V. Aperçu de l'intonation française.- M., 1965.
56. Warnant L. Dictionnaire de la prononciation française. - Gembloux, 1968.

МУНДАРИЖА

Нутқ аппарати	3-6
Нафас олинми йулга қўйиш; Фоноция органлари; Овозни йулга қўйиш; Актив нутқ органлари фоноияти.	
Артикуляция ва артикуляцион база	6-9
Фонетик транскрипция	
Француз тилининг фонемалар системаси	9-10
Фонемаларни аниқлашнинг баъзи усуллари	10-11
Нутқ товушларининг таснифи	II-47
Француз тили ундошларининг жаъвали;	
Француз тили ундошларининг талаффуз хусусиятлари; Француз унли товушларининг таснифи; Француз унлилари талаффузнинг унга хос хусусиятлари;	
Бурун товушлари;	
Интонация	47-57
Интонациянинг функциялари;	
Интонама ҳақида тушунча;	
Интонацияда оппозиция методи;	
П.Делатрининг якуний охемаси.	
Нутқ қараёнининг парчаланиши	57-73
Ритмик группа; Хулоса;	
Фонетик анализ наъмунаси;	
Машқлар; Синтагма; Фразани синтагмаларга ақратиш принциплари; Машқлар.	
Фраза ва интонацион булақлар	73-76
Бир мелодияли гаплар; Икки мелодияли дарақ гаплар.	
Бугин ақратиш	76-79
Бугин ақратиш қондалари.	
Ургу	79-86
Суз ургуси; Фраза ургуси; Қўшимча ургу;	
Эмфатик ёки эмоционал (аффектив) ургу;	
Интеллектив ёки дидактив ургу;	
Нутқ қараёнининг фонетик ходисалари	86-100
Боғланшлар:	

(мажбурий,

Ихтиёрий ва тақиқланган ҳоллари); Ассимиляция ҳодисаси; Ундолар ассимиляцияси; Унлар ассимиляцияси.	100-102
Мелодика	102-124
Дерак гап интонацияси; Бир мелодик қисмга фраза; Икки мелодик қисмга фраза; Сувоқ гап; Буйруқ гап; Ушшқ булжам гаплар мелодияси; Акратив; Ундов гап; Импликатив гап; Булинган ва тугалланмаган гаплар мелодияси; Интонация ва синтаксис.	
Нутқ услубларининг талаффуз хусусиятлари	124-171
Классик трагедия тили; Классик поэзия тили; Ҷамънавий шеър тили; Нотақалқ нутқи; Адабий уқил; Сўзлашув нутқ услуби; Фамиляр ва ута фамиляр услубга оид матнлар намунаси; Товуши (уқиллиши, уқилмаслиги ва ихтиёрий уқиллиши); Нутқ услубларига оид машқлар; Шеърлар.	
Фонетика ва графика. Графика ва алфавит	171-177
Графика ва алфавит; Санок сон; харфи билан бошланган оузлар руйхати.	
Чет тиллардан ўзлаштирилган оузлар талаффузи	177-180
Биринчи группа феъллари тусданлишидаги ўзига хоо хусусиятлар	180-182
Айрим оузлар талаффузининг ўзига хоо хусусиятлари. бешилари қондаси; Сўз охириларининг талаффузи ва ёзилиши; Қуш ундолар оуфислар; Қуш ундолар билан ёзиладиган оузлар.	182-189
Унли товушларининг харфлар билан ёфодаланishi	190-199
Ундол товушларининг харфлар билан ёфодаланishi	199-206

Ҳарф ёфодаланган товушлар теблицаси	207-239
Лабораторияда ишлаш учун қулланиладиган оузлар	240-242
Фонетик терминлар лугати	242-244
Фонетик лугат	244-251
Фойдаланилган адабиётлар	252-254
Мундарижа	255-256

На французском и узбекском языках

Андрейчикова Людмила Павловна, Убайдуллаев Мирза,
Юсупова Назира Арматовна

ФОНЕТИКА ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА

Издательство "Узбекистон"-1992, 700129, Ташкент,
Навои, 30.

Редактор: Файзуллаева И.
Бадий редактор: Дж. Одилов
Техредактор: Э. Вильданова
Корректор: Д. Абдуллаева

Босишга рухсат этилди 04.10.91. Формати 60x84/16. Тип. қорғози № 2.
Ротапринт усулида босилди. Шартли б.л. 15, II. Шартли қр=отт.
15,28. Нашр. л. 15,5. Тиражи 1600. Зак. 1040 Калишилган нарх

"Узбекистон" нашриёти. Ташкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома №10-92

"Узгипрозем" институтининг юртрафбриқеси Ташкент, муқимий кўчаси 182